

Nº 21,465.

258

Sp. du. B. G. B.

Thergrün.

in the 2nd Supra. 21.00
of the 23. 1869.

~~Therassone de~~

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

XENOPHONTIS
INSTITUTIO CYRI

RECENSUIT
ET PRAEFATUS EST
LUDOVICUS DINDORFIUS.

EDITIO QUARTA EMENDATIO.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXVIII.

EN 311

TYPE E. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Xenophontis Institutio Cyri etsi meliorum ope codicum multis liberata est vitiis quibus liber iam olim multum lectitatus fieri non potuit quin paullatim contaminaretur, tamen hos quoque quamvis satis diligenter descriptos ex libris unde sunt ducti manifestum est fluxisse ex antiquiori multis iam modis depravato nec raro grammaticorum commentis et additamentis deformato exemplari. Nam etsi praeter alia cuiusvis generis vitia multa etiam interpretum scholia meliorum ope sunt sublata, tamen in illis quoque haud pauca eiusmodi deprehenduntur lectorum otiosorum additamenta, quorum tria certe adeo sunt manifesta ut indigna duxerim quae diutius inter verba scriptoris exhiberentur commenta in marginem relegata 6, 1, 51; 7, 3, 16; 8, 5, 28. Quibus nihil praestant quae seclusi 5, 2, 8; 7, 5, 11, 12; 8, 1, 21, aut verba ab Stobaeo et Zonara omissa 1, 2, 13, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, et 2, 2, 13, languida perverseque interposita: ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται αἰεῖν. His accedunt minora quaedam ex margine, ut videtur, illata scholia: quo de genere est vix explicabile 2, 1, 6, ὥς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, et supervacuum certe 2, 2, 7, post καὶ ἀνὴρ σοι additum ὁ νεανίας ἐκεῖνος, et 5, 4, 51, omissum a Zonara φρουρίῳ et suspecta nonnullis 6, 2, 39, καὶ ἐγγυητὰς vel ἐγγύους post γνωστῆρας· 6, 3, 10, ἔχαιρον post οὐ μὲν δή, quod sine verbo post οὐ μὰ Δία ponere solet Xenophon; 7, 5, 59, καὶ ὕπνω, et alia nonnulla, de quibus anceps et iudicium. Sed 1, 6, 35, constructionem et sententiam perturbat ὑποδέξει, ut inutile sinē illo αὐτοὺς et ib. 36, δεῖ, quo deleta tres tantum memorantur ἀνάγκαι, nisi secundum etiam ἀνάγκη delendum cum nonnullis. Similis appendix delitescit apud Ps. Demosthenem p. 1406, 26:

"*Ἡ γὰρ πρὸς χάριν ὁμιλοῦντα τοῖς φαύλοις ἀναγκαῖον εἶναι διαβάλλεσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς ἢ διευλαβούμενον τὰς τοιαύτας ἐπιπλήξεις ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐντυγχανόντων δυσχεραίνεσθαι συμπίπτει, ubi non συμπίπτειν ex H. Wolfii coniectura recipiendum, sed delendum vocabulum cum ἀναγκαῖον parum congruens. Mire dictum et iure Schneidero displicens εὐθύμως 2, 3, 12: Μάλιστα δέ, ὧ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τοῦσδε παρορμᾷ, ex margine videtur illatum, ut 6, 3, 21, ἀληθῶς, 22, στρατηγικῶς sunt in margine Guelferbytani et alia alibi adverbia ex marginibus codicum sic sunt illata, ut ἀληθινῶς Oecon. 10, 8.*

Alibi varietas scripturae suspecta reddit quae per se forent ferenda, ut 1, 2, 4: *Διήρηται δ' αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη*, omissi in parte meliorum articuli ἡ et τὰ omnia illa ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα T. I. Halbertsmae, quippe supervacua post modo positum ἀγορὰ, ἔνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποίηται· eidemque 1, 3, 15, verba ἀγαθῶς ἱππεύων sic scripta in optimis, in ceteris ἀγαθῶν ἱππέων, tanquam ascripta ad sequens κράτιστος ὢν ἱππεύς. Libris melioribus 1, 2, 5: *Εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν*, inter hoc et προστατεύουσι δὲ variantibus, utrumque videri potest delendum, tanquam supervacuum, ut forma certe verbi utrumque est vitiosum. Nam etsi forma προστατεύω vel frequentior est in libris Xenophontis legitima προστατῶ, nihilominus librariis est relinquenda, ut ἐπιστατεύω pro ἐπιστατῶ, de quo dixi ad Thes. Stephani, et ἀπροστάτευτος pro ἀπροστάτητος illatum Stob. Flor. 67, 24, vol. 2. p. 13 Gaisf., Josephi A. J. 20, 8, 8, ubi codex praebet quod est 10, 11, 7. Similia librariorum commenta videntur in nonnullis ommissa 1, 1, 1, *πειθομένοις*, quamvis Stephano vel necessarium visum, λέγεται 1, 1, 4, *γενομένου* 1, 2, 1, *δουλείας* 3, 1, 25.

Fuit enim perversa grammaticorum sedulitas in addendis quae pro ipsorum captu necessaria essent ad sententiam, reapse autem non solum supervacua, sed etiam saepe recte dicta et cogitata obscurarent et onerarent potius quam explicarent, velut 2, 4, 18: *Γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλὰ*. Ubi delevi cum libris melioribus ἰέναι,

quod est quidem Anab. 2, 2, 3: Ἐμοὶ θυομένῳ ἵεναι ἐπὶ βασιλέα ἐγίγνετο τὰ ἱερά, sed ibi quoque delendum videtur quod est in rasura in C., et facile ex sequentibus potuit peti: Ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάννυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. Sic enim 7, 8, 21: Ὁ Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἶη ὁ Ξενοφῶν. Sine libris autem sustuli saepe sic in Anabasi illatum καλὰ, cui simile est χρηστὰ apud Herodotum 5, 44: Ἐπεῖτε οἱ τὰ ἱερά οὐ προεχώρεε χρηστὰ θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα. Tum 3, 2, 1: Περιελαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν ποῦ τειχίσσειε φρούριον, meliorum auctoritate eieci φρούριον. 5, 2, 15: Στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδιάς ἀνλήσι, omissum in optimis φρύγανα scholiastae esse persuadet Ven. 6, 25: Μὴ παραλείποντα μηδὲν ὧν ἡ γῆ ἀνλήσιν ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς et alia alibi, quae quamvis per se non incommoda, tamen in melioribus omissa non per incuriam excidisse, sed in ceteros mala grammaticorum sedulitate illata videntur. Quanquam dubitet quis interdum in scriptore non parco verborum et in oratione struenda saepe liberiori utrum pro scholio habeat an illius sint ipsius, quale 5, 4, 29. Παρῆν ο Γαδατας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φερῶν καὶ ἄγων, ὥς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ, omissum ab uno verbum ἦγε, non magis necessarium quam Anab. 3, 2, 29: Νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχία ἂν καὶ ἀταξία ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι, sic illatum post participium ἐνόμιζον. Quo de genere sunt quae 1. 1. 2. Stephanus nullo modo ferenda iudicavit καὶ οὕτως ἠθέλον αὐτῷ υπακούειν, et alia alibi, sed quae similibus haud paucis apud Xenophontem anacoluthis satis videntur defensa. Rursus libri superstites tantam saepe produnt grammaticorum licentiam in addendis integris membris, ut ne eiusmodi quidem supplementa tollentium suspensiones omnino sint reiiciendae. Veluti 2, 4, 11: Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾶν, ὃν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντα, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, meliores qui ὁρᾶν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά σε, omissis ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, verissimam mihi visi sunt Schneidero coniecturam suppeditasse πάντων ὁρῶντων

αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά σε, deletis ceteris. Qui ipse non minori licentia grassatos deprehendi correctores 2, 2, 4: Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς. καὶ κεῖνος ἔλαβε· κατ' ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὃ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμενος. Ubi quum nihil nisi αὐτῷ in αὐτῷ esset mutandum, corrector intulit: ἔλαβεν μετ' ἐμὲ δεύτερος· ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβεν καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μείζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει. Itaque ib. 5: Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνῆλωτο μὲν ὃ εἰλήφει ὄψον, ὃ δ' ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως — ἀνέτρεψεν, alterum ὃ qui omittunt meliores, similem videntur fraudem arguere correctoris, quum ὄψον per praecedens ὄψον illatum esset pro ὄσον, quo recepto etiam τοῦ ante ἐμβάπτεσθαι abiiicere licet. Et 3, 1, 17: Οὐ γὰρ ἂν δῆπον, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σῶφρονα ἔσσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σῶφρον ἂν τις γένοιτο, omissum in iisdem παραχρῆμα prodere conieci ἐξ ἄφρονος scribendum esse ἐξαίφνης. Aliud de multis talis licentiae exemplum est 4, 5, 37: Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. Ubi optimi pro ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ nihil nisi ἦν, pro ἀεὶ, inani hic vocabulo, εἰς τά. Unde scribendum videtur: Πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· καὶ ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα παρέχειν, ut et in Πλειστα litterae duae priores proximis ΤΑ absumptae fuerint et ΚΑΙ in ΗΝ mutatum. Sic Reip. Laced. 2, 9: Ἐλάχιστα μὲν ὠφελεῖται, πλεῖστα δὲ πράγματα λαμβάνει. Atque ib. 4: Ὅψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἴομενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν, quum ἔφη et ἔχειν desint iisdem, eiectis his ὅτι quis coniciat in ἔτι mutandum, etsi ἔφη satis congruit cum sequentibus ὃ δὲ Κῦρος ἔλεγεν, quae referuntur ad s. 1.

In formis vero vocabulorum omnique dialecto libris melioribus et aliis in rebus fide dignioribus idem accidit quod in Anabasi et saepe vel optimis Platonis, Demosthenis et aliorum, ut minus bonis multo sint vitiosiores, et quamvis etiam hoc in genere non careant emendatioribus scripturis, tamen plurima et gravissima inferant vitia.

Quod quum nihil facessat negotii ubi aliunde satis constat quid verum falsumve sit, in dubiis facile auctoritas meliorum inducit ad introducendas formas deteriores. Estque in hoc genere tanto iniquior Xenophontis conditio quod illi iam antiquitus, et partim propter eandem librorum depravationem immerenti, quaedam adhaeret macula. Nam idem Phrynichus, qui in *Σοφιστικῇ παρασκευῇ* secundum Photium Bibl. cod. 158, p. 101, 4, *ἐλλικρινούς καὶ καθαροῦ καὶ Ἀττικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας καὶ παράδειγμα ἄριστον* perhibet *Πλάτωνά τε καὶ Δημοσθένην μετὰ τοῦ δημοτικοῦ τῶν ἐννέα χοροῦ, Θουκυδίδην τε καὶ Ξενοφῶντα καὶ Αἰσχίνην τὸν Λυσανίου τὸν Σωκρατικόν*, in Ecloga p. 89 in eundem ita invehitur: *Ὅσμη γὰρ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὁσμή Ἰώνων· παρανομεῖ γοῦν* (οὗν recte codex apud Bachmann. Anecd. vol. 2, p. 384) *Ξενοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὁδμή λέγων*. Cuius formae quum nullum nunc sit in codicibus vestigium, nemo affirmet, si modo vera sunt quae de Ionismo formae ὁδμή dixit Phrynichus, non ipsum esse deceptum libri quo uteretur vitio, quum in ὁσμή cum libris Conv. 2, 3, 4, consentiat iam Athenaeus, ut in *ἐνέγκαι* pro *ἐνέγκοι*. Quod certe Helladio apud eundem accidit Photium cod. 279, p. 533, 26: *Ὅτι ἱππεῖς μὲν καὶ νομεῖς δεῖ γράφειν καὶ λέγειν τὴν εὐθείαν τῶν πληθυντικῶν, οὐκέτι δὲ καὶ τὰς αἰτιατικὰς, ἀλλ' ἱππέας καὶ νομέας. εἰ δὲ καὶ Ξενοφῶν εἴρηκε τοὺς νομεῖς, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀνὴρ ἐν στρατείαις σχολάζων καὶ ξένων συνουσίαις εἴ τινα παρακόπτει τῆς πατρίου φωνῆς· διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἂν τις ἀττικισμοῦ παραλάβοι*, et qui hoc repetunt grammaticis, Choerobosco vol. 1, p. 217, 30, per η scriptum ponenti, ut est in D. pr.: *Ἔστι δὲ καὶ παρὰ τῶν Ξενοφῶντι τοὺς νομῆς διὰ τοῦ η*, et Draconi p. 115, 16, qui etiam *ἱππῆς* tribuit Xenophonti. Cuius in libris etsi frequentia sunt accusativi in εἰς exempla, tamen loco 1, 1, 2, unde afferunt grammatici, quum in aliis nihilo deterioribus libris sit *νομέας*, Helladii, quem tanti quantum Photius cod. 145 describit Lexici conditorem mirum est non advertisse librorum perpetuam inter utramque formam fluctuationem, per se mirabili excusatione carere licet Xenophonti. Cui non minorem fecit iniuriam Photius ipse in Lexico, quum ἕως Atticorum esse perhibens, Xenophon-

tem tamen ἡὼς in Cyropaedia κατακόρως scripsisse addit, cuius formae nullum nunc in libris est vestigium. Sed omnino multo aliter in talibus quam hodie agendum ducimus versati sunt antiquiores grammatici, qui de usu scriptorum disserentes saepe unius loci aut libri testimonio nixi ceteros locos aut alios libros nihil fere curarent, ut laudanda sit Eustathii Od. p. 1441, 30, diligentia, qui de forma φιλάτατος Hist. Gr. 7, 3, 8, disputans multos addit codices φιλότατος praebere, ut idem ad Dionys. Perieg. 976, multos memorat codices Arriani. Quam fallax enim sit unius alteriusque loci scriptura ipsae illae ostendunt formae pluralis nominum in εὺς, de quibus etsi certum est accusativum in εἷς alienum esse Xenophonte, qui ne Demostheni quidem relinquendus, sed apud illum quoque partim grammaticorum indicio vincitur, nominativus tamen utrum per η, ut apud Platonem omnesque antiquiores, an per ει sit scribendus quaerentem apud Xenophontem ita libri ludificant ut in plerisque eius scriptis ει exhibeant, nisi quod raro unus vel plures praebent η, in Cyropaedia vero D. toties a prima plerumque manu praebet ἱππῆς, ut ipsa libri etiam alias formas meliores servantis auctoritas persuadeat recipiendum esse η. saepe etiam apud Platonem in ει depravatum. Et quum nulla sit ratio cur illius aetatis scriptori non tribuatur quod ceteris eius aequalibus, Xenophonti quoque, ut antiquioribus certe Oratoribus, quorum in libris rarissime est servatum, constanter reddendum erit η, ut hoc uno exemplo intelligatur quantum sibi librarii permiserint in formis sibi insuetis perpetuo expellendis, quasi γραφικὰ ἀμαρτήματα corrigerent, quibus ulterius propagandis apographa contaminarentur. Cuiusmodi quid accidit in forma ἦσαν aegre semel iterumve servata in libris Cyropaediae, ceterum fere abolita apud Xenophontem, ut alios plerosque, nisi ubi in ἦσαν est depravata. Item in forma κλήω ceterisque eiusdem generis, quae, si ἱππῆς scripsit Xenophon, non minus illi constanter est reddenda quam ἦκαζον pro εἵκαζον, etsi illius pauca, huius nulla supersunt in libris eius exempla. Sed de illo grammaticus in Epimerismis Homeri Cramerii Anecd. Oxon. vol. 1, p. 224, 23: Κλείω οἱ τραγικοὶ κλήω λέγουσιν καὶ οἱ

πεζολόγοι διὰ τοῦ *η*, καὶ Θουκυδίδης, ὅθεν καὶ κληῖθρον ὑπότινων εἴρηται, καὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων καὶ οἱ κωμικοὶ διὰ τοῦ ἦτα καὶ ἴσως διχῶς. Ubi ipsi κληῖθρον in codice inepte superscriptum ei. Quod ipsum idem p. 225, 9, tribuit Comicis: Οἱ κωμικοὶ δὲ διὰ διφθόγγου τὸ κλειθρον ἐξ αὐτοῦ, etsi *η* est in libris Aristophanis. Aegre servatum *η* in libro optimo Platonis prorsus evanuit ex libris Demosthenis, etsi non dubitandum quin huic quoque sit restituendum, si *ἰπ-πῆς* dixit, non *ἰππεῖς*. Eadem librariorum temeritas alias multas formas exquisitiores ita sustulit, ut interdum tantum non pro vitiosis habitae fuerint quibus antiquiores omnes constanter usos esse obscuris quibusdam proditur vestigiis. Veluti quod Photius sive Suidas tradit: Σέσονται καὶ σεσωμένος· οἱ παλαιοὶ ἄνευ τοῦ σ· καὶ διεξωμένοι φησὶ Θουκυδίδης· οἱ δὲ νεώτεροι σέσωσμαι· ἐπ' ἐνίων ἀπλῶς παραλείπονσι τὸ σ· κεκλειμένον, πεπρημένον, et confirmat ὑπέξωται in inscriptione Attica Ol. 107, 4 vel 108, 1, apud Boeckh. *Urkunden* p. 355, 26, si levior videatur grammaticorum auctoritas, quibus accedit Ἀζωτος in Etym. M. p. 22, 20, ab ἄζωστος distinctum. Quae omnia reiicere tanquam ficta aut falsa non minus sit temerarium quam codicis Medicei apud Aeschylum Cho. 1059 scripturam: Σωεῖ καθαυτός· Αοξίας δὲ προσδιγὼν ἐλευθερον σε τῶνδε πημάτων κτισει, quae et ipsa confirmatur inscriptione Attica apud Boeckh. Corp. Inscr. vol. 1, p. 105, n. 70, 6, 7: Καὶ τὰ κοινὰ τῶν Σκαμβωνιδῶν σωῶ καὶ ἀποδώσω. Quod si διεξωμένος scripsit Thucydides, cuius libri in διεξωσμένος consentiunt 1, 6, ut διαζωσμα inferunt librarii pro διάζωμα, recteque habet illud ὑπέξωται in inscriptione Attica, et quae saepius apud Platonem et alibi in libris optimis servata sunt σέσωμαι, σέσονται, σωτέος, dixerunt antiquiores, etiam Xenophonti eximendum in hoc verbo erit σ, ut in κέχριμαι exemi et κέκλειμαι, qualia raro intacta evaserunt inde ab Homericο κέκονιτο et Thucydideo ἀληλεμένος.

Verbi ἐπιμέλομαι forma ἐπιμελοῦμαι, ab librariis saepe vel apud Iones illata, haud dubie aliena fuit ab antiquiori dialecto Attica, ut neque Xenophonti neque Platoni, nedum Aristophani aut Thucydidi possit tribui. Nam Euripides Phoen. 556, quem ipse citavi ad Stephanum, tri-

bus illic novitii poetae versibus auctus videtur: Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί, τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα· ὅταν δὲ χρήζωσ', αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν. Sunt enim perinde supervacui ut quem Valckenarius post hos additum in libris: 'Ο δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος, iudicio non minus recto eiecit quam alios multos in eadem fabula. Sed librariorum in expellenda forma ἐπιμέλομαι tanta fuit constantia ut serio dubitatum sit an vel usurpata fuerit infinitivi forma ἐπιμέλεσθαι, quam dubitationem iam tollit inscriptio Attica Ol. 97, 1, apud Rangabé *Antiq. Hellén.* vol. 2, p. 31, n. 377, 26, 31, in qua ΕΠΙΜΕΛΕΤΑΙ est et ΕΠΙΜΕΛΕΣΘΑΙ, etsi frequens est altera verbi forma in inscriptionibus paullo recentioribus, sed alteram quoque haud raro exhibentibus, ut ἐπιμελέσθων est ib. n. 692, p. 275, 28 et alibi: ut quatenus aut eximenda aut relinquenda sit illius aut recentioris aetatis scriptoribus, quorum in libris, ut Polybii et aliorum, non est infrequens, parum constet. Quo factum ut nemo dum ausus esset apud Xenophontem aut Platonem, etiam ubi res ad accentum rediret, Moeridis obsequi praecepto: Ἐπιμέλου κάλλιον ἢ ἐπιμελοῦ, librisque invitis restituere ἐπιμέλῃται et alia huiusmodi, quasi scriptorum manu appositi sint accentus, nedum ut reliqua contractarum formarum exempla quis eiiceret, quod in omnibus faciendum est scriptis Platonis et Xenophontis: in quibus etiam ubi constanter prope servatum ἐπιμελεῖσθαι, interdum tamen pellucet verior forma, ut in Oecon. 12, 12, in ἐπιμελεῖς ἔσεσθαι pro ἐπιμέλεσθαι. Quattuor praeter hoc sunt verba, quorum formas contractas antiquioribus male inferre solent librarii, εἰλέω pro ἔλλω, κυλινδέω pro κυλίνδω, πιεζοῦμαι pro πιέζομαι, στεροῦμαι pro στέρομαι, idque tam constanter ut priora maxime apud Xenophontem quoque, ut alios plerosque, propemodum oblitterata sint in libris, nec nisi in ἐξέλλω aegre servata forma Attica, penitus sublata in περιίλλειν et συνίλλειν, ut apud Platonem et alios in ἀνίλλειν, de quo dixi ad Stephanum.

Sunt autem vitia huius generis magnam partem libris superstitis multo antiquiora et iam tum in Atticorum scripta invecta quum usurpari hae formae coepissent, antiquiores autem paullatim abolerentur. Nihil igitur mirum

si multa eiusmodi cadentis linguae vitia toties sunt illata, ut vel ex uno scriptore collecta satis magnum efficiant exemplorum numerum, ex universis autem tantum qui plerosque absterruit ab eiiciendis quaecunque de hoc genere Alexandrini invexissent, velut imperativos in ὤσαν, optativos in ἡμεν, ἡτε, ἡσαν, nec minus alienas a prosa formas singularis in οἰμι quum in verbis contractis tum in verbo εἶμι, ut videtur. Qua si Cyrop. 5, 5, 1: Ἐὰν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὥς ἐκείνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος, usus sit Xenophon, mirum unde ἰὼν venerit in meliores, clarum vero, si ἰοίην scripsit, ut Conv. 4, 16, et Isocrates p. 102 A, διεξιόίην, qua una primae personae forma Attici usi videntur in prosa. Quam coniecturam planissime comprobabat librorum Ps. Demosthenis p. 1409, 20, inter διεξιόιμι et quod meliores servarunt διεξιόίην dissensus. Atque Anab. 6, 5, 17: Ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐποίμην ἢ σὺν διπλάσιοις ἀποχωροίην, verissimam habeo Naberi Mnemos. vol. 5, p. 464, correctionem ἐπιοίην. Saepe autem libri etiam aliis in verbis variant inter formas οίην et οἶμι, ut inter ἐπιδιδοίην et ἐπιδιδοῖμ' vel ἐπιδιδοῖ Platonis Leg. 11, p. 913 B; διαβαλοίην et διαβαλοῖμι Epist. 7, p. 339 D; μαστιγοίην et μαστιγοῖμι Aeschinis p. 49, 20, ut ἐγγχειροῖμ' ἂν Platonis Tim. p. 48 C, nemo sit dubitaturus recte corrigi ἐγγχειροίην ἂν. Vitiosa etiam secunda pluralis plusquamperfecti in εἰτε, quam sustuli 1, 3, 9, quum ne prima quidem singularis in εἰν ferenda videatur apud Xenophontem, sed eam illi quoque ut Platoni Phaed. p. 63 E, ubi ἡ unus servavit Photius v. "Ἡδῆ, ipsisque poetis Atticis ab librariis esse illatam obscura quaedam alterius prodant vestigia, ut ἡγῆ Cyrop. 5, 5, 21, pro ἡδεῖν scriptum in melioribus, quae nulla relictæ sunt tertiae in εἰν pro ἡ, qua alii usi sunt Attici. Nullum item est in libris Xenophontis vestigium formae καθίξε vel καθίσε, sed ἐκάθισε fortasse ex 6, 1, 23, affert iam Pollux 3, 89, etsi nemo affirmet illos minus fallere quam libros Aristophanis aut Thucydidis, quum librarii vel ἐκαθικέτενον inferant pro καθικέτενον, ἐκάθιζε autem, quamvis alienum videatur ab Atticis illius aetatis, tamen pariter atque ἐκαθίσσατο multo ante Pollucem obtinuerit. Eadem fere est ratio formarum ἀφρίεσαν et ἡφρίεσαν, quae

promiscue leguntur in libris Xenophontis et aliorum, ut augmentum in verbis *εὐρίσκω* et *ευχομαι* omnibusque cum *εὖ* compositis plerumque omissum, interdum tamen vel in omnibus servatum, sicut apud Hesychium est *Ἡυδόκησεν*, *Ἡυθύνη*, *Ἡύνασας*, *Ἡυπόρησεν*, *Προσηύρετο*, qualia in libris raro relictis superstitiosum sit restituere ubi sunt illis, cetera intacta relinquere, etsi quaedam ita prope abolita sunt ut *ἡύρηκα* inusitatum perhiberet Buttmannus, quamvis aliquoties servatum in codicibus Anthologiae, Athenaei, et aliorum bonis et antiquis.

Alia etsi non ita sunt vitiosa ut ne ferri quidem possint, admodum tamen sunt suspecta, velut verborum in *μι* formae pleraeque in *ω*, quarum nonnullae certe prorsus sunt ab huius aetatis dialecto alienae. Et quum ipse optimus Platonis codex Parisinus A. Critiae p. 119 C, *ἀποκτιννύων* exhibeat pro *ἀποκτιννύς*, qua una forma utitur Plato, ne Xenophontis quidem libris formas in *ω* exhibentibus pro formis in *υμι*, nedum *veis*, *vei*, *vousi*, *vontos*, denique *ve*, plus tribuere licet quam libris Platonis inter *δελνν* et *δελννε* variantibus, ut libri Demosthenis, cui et ipsi eximenda esse multa de hoc genere satis ostendit crebra librorum fluctuatio. Neque *ἔφης* pro *ἔφησθα*, quo alibi utitur, scripserat Xenophon 4, 1, 23, aut *ἀπῆεις* pro *ἀπῆεισθα*, ut videtur, 5, 1, 25, neque *ῆν* pro *ῆ*, ut Plato et alii antiquiores, dixisse eum quis affirmet, quum librorum quae sit fides ostendat vel *ῆμην* illatum in optimos 6, 1, 9.

Nihilo certior est particulae *ἐάν* sive *ῆν* forma *ἄν*, etiam Thucydidi et Tragicis interdum, multo crebrius Platoni illata, sed neque huic neque Xenophonti relinquenda, item forma *θέλω*, quamvis crebra apud poetas Atticos, sed aliena, ut videtur, a Xenophonte et Platone non minus quam ab Herodoto et Thucydide.

Vocabuli *σῶς* forma *σῶος* ita obtinet in libris Xenophontis, ut *σῶς* tantum et *σῶν* aegre sint servata, cetera abolita, etsi satis certum est non modo illum non usum esse disyllaba, ab librariis etiam in comparativo *σαώτερος* illata Cyrop. 6, 3, 4, sed ne Demosthenem quidem, nedum Thucydidem, cuius in libris nullum superest vestigium eius quod grammatici adhuc reppererant *σῶ*. Idem quam

cum illa comparant formam ζῶς, ζῶν, ζῶ, et cum αἰζῶς pro αἰζῶος componunt, ea et ipsa evanuit ex libris Atticorum, sed ut suspicio sit apud illos quoque, ut apud Homerum vel contra versum, saepe illatam esse formam ζῶος aut ζῶν. Et quum certissimum sit Aristophanis Avium verum 1078 ita scriptum in libris:

Ἦν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Φιλοκράτη τὸν Στρούθειον,
λήψεται τάλαντον· ἦν δὲ ζῶντ' ἀγάγῃ, τέτταρα,

sic esse corrigendum: ἦν δὲ ζῶν τις ἀγάγῃ, τέτταρα, nemo spondeat similibus in prosa locis, ubi nunc est participium ζῶν, ut apud Herodotum 3, 127: Τίς ἂν μοι ἢ ζῶντα ἀγάγοι ἢ ἀποκτείνειε (sed 8, 93: Ὅς ἂν μιν ζῶν ἔλῃ), Thucydidem 8, 5, 5: Ἀμόργην ἢ ζῶντα ἄξειν ἢ ἀποκτενεῖν· 28, 3: Τὸν Ἀμόργην ζῶντα λαβόντες, aut ubi adiectivum ζῶος, non esse abolitam ab librariis. Apud Xenophontem quidem omnes Anab. 3, 4, 5: Ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν ὥς ὀκτωκαίδεκα, sed Hist. Gr. 1, 2, 5: Ἐνα μὲν ζῶν ἔλαβον, nonnulli πεζόν, varietate facilius explicanda, si ζῶν scriptum fuit. Certe saepe sic variatur inter αἰζῶος et αἰζῶς, mirumque est solum Atticorum Xenophontem usum esse forma ζῶος, neque vestigium reperiri apud Atticos Attici illius ζῶς ubi vel maxime ei est locus. Eadem librariorum consuetudo in inferendis formis κακονόοις, ὁμονόως, quae κακόνοις, ὁμόνως sunt scribendae, ut ἀγγίνως, πολύνως et reliqua omnia eodem modo. Non minus vocabuli φᾶος aliena a prosa Atticorum videtur forma soluta nec nisi in genitivo et dativo usurpata, quamvis librarii hunc usum ita perverterint ut 4, 2, 9, 26, φᾶους bis in deterioribus sit in φωτός mutatum et rursus φᾶος illatum pro φῶς in meliores 4, 2, 28. Quodsi vera est Porsoni *Tracts* p. 390 opinio Graecos φῶς per φωτός, φωτί, non flexisse ante Macedonum imperium, neque φωτεινός aut φωτίζειν dixisse, sed Xenophonti Comment. 4, 3, 4 (adde 3, 10, 1) librarios intulisse φωτεινός pro φανός, quo non solum Plato alique Attici constanter, sed ipse alibi utitur Xenophon (v. Kidd. ad Dawes. p. 146 ed. sec.), ne φωτός quidem relinquendum aut ipsi Comment. 4, 3, 3, aut Platoni Reip. 7, p. 518 A, B; 532, C, etsi nulum apud hunc est exemplum formae φᾶους, ut ne apud Xenophontem quidem alterum exstat formae φᾶος, quae

in melioribus est Cyrop. 4, 2, 28, ubi ceteri *φῶς*, ut reliquis est locis omnibus et hoc ipso restitui ex minus bonis. Estque id multo credibilius quam Xenophontem inter has formas ita fluctuasse ut Theodori Studitae similesque scriptores inter *φαινός* et *φωτεινός*, *φωτός* et *φάους*, in iisdem prope versibus.

Dignum notatu quod 1, 4, 28: *Μάλα ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ*, minus quidem boni tantum praebent formam *ἰδρῶντι*, quae in nullo est in eadem formula Anab. 1, 8, 1, sed est in optimo B. Hist. Gr. 4, 5, 7, ut minime vana videatur Buttmanni Gram. vol. 1, p. 506, suspicio diffidentis quodammodo libris apud Atticos hanc formam non item ut apud Iones, velut Homerum et Hippocratem constanter, exhibentibus, ut re non satis explorata opinabatur. Nam praeter libros Xenophontis etiam Theophrasti Fragm. 9 De sudoribus 36, variant inter *ἰδρῶσι* et *ἰδροῦσι*, quod constanter est apud Aristotelem, et 7, 11, 29, 30, 33, bis omnes *ἰδρῶσιν*, sed 32, 34, 35, 37, 38, *ἰδροῦσι*, 34 *ἰδροῦμεν*. Cuiusmodi formarum alternatio quum nimis sit absurda quam ut Theophrasto possit tribui, restituendum erit apud illum omnesque antiquiores *ω* pro *ου*, ut in contrario *οἶγῶ*, quod apte contulit Buttmannus. Illud etiam notabile quod quum in libris Xenophontis nullum sit exemplum huius formae pro *ἰδίῳ* ab librariis, ut apud Platonem pro *ἀνιδίειν* et *ἀνιδιτί*, illatae, Theophrasto formam etiam alibi ab eo, ut ab Aristotele, interdum usurpatam vindicat unus Mediceus semel *ἰδίσσειεν* exhibens pro *ἰδρώσειεν* ib. 28.

Non *ὄντιναοῦν*, ut libri Cyropaediae et Anabasis, sed *ὄντινοῦν*, scripserat Xenophon, quod ex libris restitui Diodoro 1, 59, 61, et Platoni quoque, cuius modo hanc modo alteram libri formam praebent, constanter est restituendum, ut Demosthenis confirmant libri p. 542, 20; 574, 20.

Quod 5, 5, 12 est in omnibus *τοῦτο ἐγὼ πάννυ χαλεπῶς φέρω*, haud dubie scribendum *παγγαλέπως*, cui vix uspiam pepercerunt librarii, ut alterum neque Xenophonti relinquendum putem neque Platoni Conv. p. 176 A, etiamsi sit in omnibus. Nihili est quod Plutarchi Pericl. c. 13 extr. legitur in libris: *Οὕτως ἔοικε πάντῃ χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθήρατον ἱστορία τάλῃθές*, pro *παγγάλεπον*, quod habet Mor.

p. 700 D: Τὴν αἰτίαν ἔχον ἄπορον ἢ παγγάλεπον. Atque sic πάμπολυς saepe mutatum videtur in πάνυ πολὺς.

Crasin etsi ego in plurimis restitui ubi non intellecta ab librariis etiam graviora pepererat vitia, ut ἂν pro ᾧ ἂν 5, 3, 9; 5, 5, 35, tamen in multo pluribus esse restituendam certum reddunt libri easdem modo exhibentes modo solventes, ut Atticorum omnium inde ab Thucydide usque ad Oratores, inter quos Demosthenis Parisinus S. saepe praebet, sed saepe etiam solvit crasin, et recentiores, qui Atticas crases studiose sunt aemulati. Nam quae aliquoties pro ὁ ἀνὴρ vel ἀνὴρ et pro οἱ ἄνθρωποι vel ἄνθρωποι restitui ἀνὴρ et ἄνθρωποι, eadem etiam aliis locis nonnullis restituenda videntur, ut 1, 2, 7; 7, 5, 81 et similibus, ubi aut inter ἄνθρωποι et οἱ ἄνθρωποι variant libri, ut H. Gr. 4, 1, 34, Anab. 1, 7, 6, aut ἄνθρωποι praebent, ut Oecon. 6, 3, 8, 12. Idem dicendum de apostropho singulis paginis neglecta. Et quanquam etiam in inscriptionibus eiusdem aetatis eadem cernitur inconstantia, tamen inter pronuncian- dum crasin fuisse servatam ostendunt exempla neglectae in iisdem apostrophis in versibus poetarum. Multa vero etiam hoc in genere olim fuisse aliter scripta produnt vitia hinc nata quale latere videtur 4, 3, 14: Πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, ubi meliores τοῦτο ἔργον, haud dubie pro τοῦργον, ut τοῦνειδος in τοῦτο ὄνειδος depravatum notavi apud Dionem Chrys. vol. 1, praef. p. XVII.

His accedunt leviora quaedam vitia orthographica, velut φιλονεικεῖν, φιλονεικία, φιλόνεικος, sed etiam in libris interdum recte per ι scripta, ut in Volum. Herculan. vol. 1, p. 61 ed. Oxon., ubi ΦΙΛΟΝΙΚΕ, etsi per ΕΙ ibidem p. 84, 17, Isocratis melioribus et Demosthenis Parisino S. p. 433, 12, in alio p. 535, 25. Φιλόνικος enim quum Aristoteles in Rhetorica, ut dictum ad Thes. Stephani, ducat a νίκη et cum φιλότιμος componat, quocum φιλόνεικος componitur apud Platonem, satis coarguit quum apud illum tum apud alios omnes vel propter terminationem suspectum adiectivum φιλόνεικος pariterque nomina Φιλόνεικος et Φιλονεικίδας, sic scripta etiam in inscriptionibus, sed in aliis recte per ι, ut γένεσθαι iam antiquitus scriptum et γείνεσθαι et πέμπειν vel in superstitionibus codicibus, unde nihil

colligitur nisi *ι* in his produci, *Τεπαίας* apud Eusebium Praepar. 2, p. 57 C, pro Diodoreo *Τιταίας*, i. e. *Τειταίας*, et *εἴλη* pro *ἴλη*, ridiculoque mendo Cyrop. 5, 5, 7, in D. *ἀπειλῶν* pro *πίλων*, quod in memoriam revocat non minus ridiculo mendo depravatum Tactici locum Ms. apud Bandin. Bibl. Med. vol. 2, p. 228 B: *Ῥητέον ὅτι παντὸς τοῦ ἐν τῇ στρατιᾷ πλήθους τὸ μὲν ἐστὶ μάχιμον, ὃ καὶ ἀπειλητικὸν καὶ ἐνοπλὸν καὶ στρατεύμα καὶ στρατὸς ὀνομάζεται*, quo usus sum ad Cyrop. 3, 2, 11, ubi *ὀπλιτικὸν* scribendum. Eiusdem est generis *ἀμαχεί*, quod quamvis positum a grammaticis recentioribus, etiam *ἀμισθεὶ* et similia praecipientibus, de quibus dixi ad Stephanum, nihilo tamen verius quam *ἀνατεῖ* aut *ἀνεγκλητεῖ* apud Isocratem p. 315 D, ubi *ἀνεγκλητὶ* servavit gramm. Bekkeri p. 400, 28, et alia pleraque huius generis, quae vel ubi *ι* corripitur inferunt librarii. Pro *ἀμαχί* autem quod 4, 2, 28, est *ἀμαχητί*, in melioribus *ἀμαχητεῖ* scriptum, ut in duobus Anab. 4, 2, 15, haud dubie cum Zonara scribendum *ἀμαχεῖ* vel *ἀμαχί*, ut Thucydidi 4, 73, *ἀμαχητὶ* illatum pro eodem. Neque *ἀμάχητοι* Cyrop. 6, 4, 14, Xenophonteum videtur, sed *ἄμαχοι*, ut 4, 1, 16, et *δυσμάχητον* illatum pro *δύσμαχον* apud Libanium argum. Demosth. p. 8, 4, et similia alibi, ut apud Xenophontem aliosque saepe *ἀπαρσασκεύαστος* pro *ἀπαράσκευος*.

Sed missa longiori de huiusmodi vitiis disputatione, quibus Cyropaediam, ut Atticorum omnium scripta, inquinavit librariorum, ut verissime de forma *ἀχθεσθήσομαι* etiam illi 8, 4, 10, in plerisque illata disserens dixit Piersonus ad Moerin p. 21, incredibilis in solutae orationis scriptoribus licentia, locus nonnullos attingere placet nondum satis emendatos aut alioqui animadversione dignos.

1, 2, 2. *ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας*. Pluralis eodem modo positus creditur ut infra *ἦν δέ τις τούτων τι παραβαλὴν, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν*. Quod loquendi genus certiori quam huius loci testimonio confirmatum velim, ubi *ἑαυτοῦ* D. G.

1, 2, 10. *αὐτὸς τε θηρᾷ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον*, recte non habebit nisi deletio articulo *ἦ*, qui sententiam corrumpit, pariterque 8, 1, 37: *Ἐξεπόνει*

τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας, quam hic quoque dicantur πολεμικὰ μελέται, scribendum καὶ μελέτας.

1, 2, 13. εἶησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς. Libris melioribus inter πλεῖόν τι et πλεῖον variantibus, Stobaeo etiam πλέον praeistente, semel dixisse sufficiat formam πλεῖον Xenophonti saepe male esse illatam modo pro πλέον, ut in formula πλεῖον ἔχειν 1, 6, 26, 27, in plerisque, et in omnibus Hipparch. 4, 13, et ubi cum altera alternat Ages. 2, 24, modo pro forma πλεῖν, ubi ἢ sequitur cum numerali, cuius nullum in libris eius relictum est vestigium, unde Pierseus ad Moerin p. 294, satis habuit exemplis Aristophanis formae πλεῖν addere Xenophontis et Antiphontis formae πλέον. Sed etiam in prosa restituendum esse alterum tenui iam constat unius S. Parisini Demosthenis indicio p. 413, 2, semel servantis quod ipse ceteris locis cum reliquis obscuravit. Hic quum γεγονότες in libris non minus bonis post ἔτη sit positum, fieri potest ut πλεῖν ἢ τὰ πεντήκοντα tantum scripserit Xenophon, ut Anab. 2, 6, 30: "Ἦστην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς. Nam saepe vocabula ex margine illata incerta sede se produnt, etsi cavendum est ne in lusum vertant huiusmodi suspiciones, ubi non alia accedunt argumenta. Sed vix dubium Hist. Gr. 1, 6, 32, praeter ἔφη delendum esse εἶη et καλῶς ἔχοι scribendum.

1, 4, 17. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, mire operoseque dictum pro simplici ἐβουλεύσατο λεηλατῆσαι, quae usitata est verbi constructio cum infinitivo rei quam quis decernit, ut verba κράτιστον εἶναι non minus sint importuna quam κράτιστον 7, 5, 78.

1, 4, 23. εἰστήκεσαν] ut hic inter illud et ἔστησαν, sic Anab. 1, 6, 6, inter ἀφεστήκεσαν et ἀπέστησαν variant libri, et utroque loco monstrare videntur formam ἔστασαν, quae cum altera alternat 8, 3, 9, ut alibi inter ἐδεδοίκεσαν et ἐδέδισαν, ἐδεδίεσαν, ἐδεῖσαν variantes apud Thucydidem et Xenophontem suspectam reddunt formam productionem, et quod 1, 3, 10, est in nonnullis ἐδεδοίην pro ἐδεδοίειν, ἐδεδίειν vel ἐδεδίη prodere videtur, si ην pro ειν, quod saepius est in libris Xenophontis, ut εἰώθην Anab. 7, 8, 4, ἡμνησθήν Oecon. 15, 5, ad η pro ειν, de quo dixi p. XI, referendum est.

1, 6, 7. Mirum accidit ἀνθρώπων ἄλλων pro ἄλλων ἀνθρώπων, ut s. 8, ἄλλους ἀνθρώπους, praesertim praegresso αὐτός, et suffecturo solo ἄλλων.

1, 6, 33. ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρότεροι πολῖται γένοιτο neque hic scripsit Xenophon, neque Comment. 2, 1, 28: Εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν, ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρῶσι, ubi delendum σὺν, ut Cyrop. 1, 2, 10: Καὶ γὰρ πρὸ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψύχῃ καὶ θάλλῃ ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις. Hoc autem loco quid scripserit, quum nihili sit sive σὺν ἔθει sive ἔθει ἐθισθέντες, in medio relinquo, quum non leve scripturae vitium, sed scholion aliquod illatum videatur, qualia permulta in primo maxime libro conspiciuntur in libris, quum ne solum quidem σὺν τοιούτῳ ἔθει satis placeat.

2, 2, 2. ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τα περιφερόμενα. Suspectum ἢ, quod omittunt meliores. Nam frequens est καὶ certe inter duo numeralia positum, ut apud Thucyd. 1, 82: Διελθόντων ἐτῶν δύο καὶ τριῶν, et Xenoph. ipsum Eq. 4, 4: Αἰθῶν ἀμάξας τέτταρας καὶ πέντε, multosque recentiorum, ut Polybium, Plutarchum et alios, interdum ab editoribus in ἢ mutatum, ut apud Hesychium initio Epistolae ad Eulogium, τριῶν καὶ τεσσάρων στοιχείων. V. Valeken. Opusc. vol. 2, p. 187. Quod inter et ἢ variant libri Anab. 4, 7, 10, inter καὶ et ἢ καὶ Demosth. p. 816, 7.

2, 2, 14, quod semel est τοῦ κλάειν καθίζοντος, sequente bis 14 et 15 κλάοντας καθίζειν, ut est Comment. 2, 2, 11; Platonis Ion. p. 535 E, et ratio postulat, adeo est insolenter dictum ut si recte scriptum καθίζοντος, κλάειν ex praecedente s. 13 κλάειν ποιεῖν repetitum videatur pro participio. Simile nec minus mirabile genus loquendi ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζειν vel θαυμάζοντες Anab. 3, 5, 13, nihilo melioris est fidei et haud dubie ad librariorum commenta ablegandum, in quibus explicandis saepe opera perditur, etsi ipsae librorum varietates quanta eorum fuerit licentia demonstrant.

Qui scripsit Anab. 4, 8, 12: Οὗτοί εἰσιν οὓς ὁράτε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδῶν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἐνθα πάλαι ἐσπεύδομεν, in quo libri omnes consentiunt, Cyrop. 2, 4, 23, non scripsit in quo

item omnes consentiunt: Ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνουντο τοῦ μὴ ὄρᾶν αὐτοὺς τὸ ὄλον στρατεύμα, sed τό; nec Plato Leg. 8, p. 832 A: Ἀὕτη ἐμπόδιος γίγνεται τοῦ μὴ καλῶς ἀσκεῖν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἐκάστους· 11, p. 925 E: Ἄ μυρία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίγνεται τοῖς τοιοῦτοις ἐπιτάγμασιν τοῦ μὴ τινα ἐθέλειν πείθεσθαι, sed τό; nec Demosthenes p. 669, 12: Καὶ τοῦ μὴ λαβεῖν Ἀμφίπολιν τοῦτ' ἐμποδὼν κατέστη· aut p. 702, 26: Ἐνούσης δὲ οὐδεμιᾶς ἔτ' ἀποστροφῆς τοῦ μὴ τὰ χρήματ' ἔχειν ὑμᾶς, sed τὸ μὴ, ut p. 676, 12: Τρεῖς δὲ μόναι ψῆφοι διήνεγκον τὸ μὴ θανάτου τιμῆσαι, ipse S. cum aliis nonnullis τοῦ, et apud Thucydidem 2, 75, 5: Ξύνδεσμος δ' ἦν τὰ ξύλα τοῦ μὴ ἀσθενὲς εἶναι το οἰκοδόμημα, reponendum quod 2, 102, 5: Αἶ τε νῆσοι πυκναὶ καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως τῶ μὴ σκεδάννυσθαι ξύνδεσμοι γίνονται, est in tribus τό. Non minus enim absurdum τῶ quam apud Dionem Chrys. Or. 70, vol. 2, p. 376: Οὐδὲν γὰρ ἡ ἀστρονομία ἐμποδῶν ἐστὶ τῶ μὴ τὰ δέοντα ποιεῖν, de quo in τὸ mutando dixi praefat. vol. 1, p. XVI. Simile vitium perspexerat fere iam Schneiderus apud Xen. Cyrop. 8, 7, 12: Ἄ σάφ' ἴσθι τῶ εὐφραίνεισθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει, ubi τοῦ scripsi. Nam aut genitivus in talibus ponendus aut τὸ μὴ, ut Hist. Gr. 6, 1, 16: Οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀσχολίαν ἔχει τὸ μὴ πράττειν αἰεὶ τὸ δέον, ubi mire turbarunt librarii, qui saepe aut μὴ addunt aut τοῦ inferunt pro τὸ locis etiam multo magis alienis. Aliud genus mendi obscuravit idem τὸ μὴ 2, 2, 20: Ἄμα μὲν συναγορευόντων ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺς ὃν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι, ubi haud dubie transposito post ἀντιλέγειν articulo scribendum, ut Conv. 3, 3: Οὐδεὶς ἀντιλέγει τὸ μὴ οὐ λέγειν, et apud Dionem Chr. Or. 61, vol. 2, p. 320: Αἰσχροὺς ὃν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ — ἀξιοῦσθαι.

3, 1, 8. εἰς καιρὸν ἥκεις, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσης. Quod D., qui ἀκούσεις, monstrat ἀκούσει, ostendit quae sit fides plurimorum huiusmodi aoristi post ὅπως exemplorum, pariter atque eiusdem post οὐ μὴ illati pro futuro. Infra 5, 2, 23: Σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ, in libro uno esse videtur quod Stephanus restituit ἐπικρατήσῃ.

3, 2, 1. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἡκηκόει. Quum hoc quidem per se intelligatur et inane sit, nisi quid addatur, me-

liores autem ἡκησθεῖς praebeant pro ἡκηκόει, scribendum videtur ἀκούσας ἥσθη potius quam ἥκουσεν ἥσθεις. Sic 6, 2, 21: Οὐδεὶς ἂν ἥσθειη ἀκούσας.

3, 3, 11. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὥς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα, scribendum potius ἔταξεν. Κατατάττειν enim est collocare, quod alienum ab hoc loco. Atque similis fortasse correctio adhibenda 8, 1, 40: Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὥς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ὥστε χρῆναι αὐτούς, quum Anab. 5, 7, 9: Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἦκειν εἰς Φᾶσιν, meliores praeberint γοητευθέντας, eodemque verbo saepissime utatur Plato, composito recentiores demum. Simili varietate Anab. 3, 2, 39: Τῶν μὲν νικῶντων τὸ κατακτείνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστὶ, C. pr. καίνειν, quod est Cyrop. 4, 2, 24, idemque κηρύξαντα et μηνύσῃ pro κατακηρύξαντα et καταμηνύσῃ Anab. 2, 2, 20.

4, 3, 17. οὐκοῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα ἐππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν. Quod a Gabrielio expressum Schneiderus reiecit συγκομιοῦμαι, ceteris quae sequuntur futuris ita congruit ut librorum in altero consensum non pluris quis faciat quam deteriorum quorundam in sequentibus scripturam τεκμαίρομαι pro τεκμαροῦμαι aut meliorum τειχίσασθαι pro τειχειῖσθαι inferentium 6, 1, 19, et alius διακοντιζόμενος pro διακοντιούμενος 1, 4, 4.

5, 1, 25. σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. Aptius est σοι, ut sequitur πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες συνηκολούθησαν.

5, 1, 29. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον. Πάντες hic non aeque aptum ut s. 25, aptius scribi videtur πάλιν.

5, 2, 10. οἷδ' ὅτι κἂν πρίαιτο. Quod genitivum quempiam addi, ut 3, 1, 36, πόσον ἂν πρίαιο, solennius putavit Schneiderus, eundem omisit Eupolis apud Athenaeum 1, p. 17 D: Ταγηνίζειν δὲ κἂν πριαίμην.

5, 3, 59. ἄλλοτε ἄλλαχῇ. Non ita, sed ἄλλοτε ἄλλῃ dicere solet Xenophon, quod hic monstrat D., qui ἄλλῃ μάχῃ, i. e. ἄλλῃ, superscripto λαχῇ. Eodem auctore ἄλλαχόσε in ἄλλοσε mutavi 7, 4, 7.

5, 4, 17. ὅπως τὰπιτήδεια ἔξουσιν συνεπεμέλετο. Recte Schneiderus ἔξουσιν ἐπεμέλετο, et, ut opinor, κατεσκήνου pro συγκατασκήνου. Nam συγκατασκήνωσις quid sit docet Anon. Περί συγκατασκηνώσεως p. 138 ed. Koechly.

5, 4, 40. ὡς εἴη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύεσθαι. Usus et ratio poseunt ἐν ἀφθονωτάτοις.

5, 4, 45. ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ. Quum nihili sit ἀνειργμένοις, libris inter hoc et ἀνειργομένοις variantibus, conieci ἀνειρμένοις, ut idem acciderit quod in praecedenti verbo ἐκτεταγμέναις scripto in uno, ut συντεταγμένος et ξυνταχθῆναι pro altero verbo illata sunt Hist. Gr. 4, 8, 22, et Thuc. 5, 9, et πεπραγμένη ibid. 4, 3, 31, pro πεπραμένη.

5, 5, 1. ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἵοιμι (ἰοίμην ut dixi supra p. X.) στρατοπεδευσόμενος. Inane est vocabulum postremum, nisi συστρατοπεδευσόμενος scribitur.

5, 5, 39. ἀρτοκόποι potius quam ἀρτοποιοὶ hic quoque, ut alibi semper, scripserat Xenophon, apud ipsum aliosque saepius in alterum depravatum. Est idem in inscriptione Attica apud Boeckh. vol. 1, p. 548, n. 1018. Phrynichum autem p. 222, recte Lobeckius iudicavit non hoc reiecis-
se, sed ἀρτοποιός, etsi libri contrarium faciunt dicentem.

6, 1, 6. οἱ μὲν δὲ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. Mirum genus loquendi, quod H. Stephanus in Thes. explicavit, Utebantur iocis habentibus aliquid serii, librario deberi suspicor, quum Xenophon idem scripsisset quod diligens eius lector Dio Orat. 2, vol. 1, p. 78: Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἅμα σπουδῇ ἐπαιξάτην. Quod ipse aliter dixit Comment. 1, 3, 8: Τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν ἅμα σπουδάζων. Sic autem Hist. Gr. 7, 2, 9: Ἐνθα δὲ θεάσασθαι παρῆν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ἀλλήλους, τὰς δὲ γυναῖκας ἅμα χαρᾷ δακρυούσας. Contra Arrianum Exped. 6, 13, 5: Ἀνθρωπὸν τινα πρεσβύτερον λέγει Βοιωτίον — προσελθόντα τοῦτον βοιωτιάζοντα ἅμα τῇ φωνῇ ταῦτα φάναι, scripsisse βοιωτιάζοντα τῇ φωνῇ persuadet quem imitatur Xen. Anab. 3, 1, 26: Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ.

6, 1, 42. ἐμβαλεῖν πον τῆς ἐκείνων χώρας] ποι Kappeyne

van de Coppello Mnemos. vol. 3, p. 384. Sic dicitur δεῦρο ἐμβάλλειν 2, 1, 5, et quicquid est huius generis.

6, 2, 28. Vitiosum μεμιγμένην pro μεμαγμένην, ab Hemsterhusio correctum, repetiit Suidas, ipse pariter atque Zonaras libris usus nihilo fere emendatioribus quam qui hodie supersunt. Neque ille tantum, sed ipse Stobaeus partim satis speciosas, sed saepe etiam manifestas correctorum exhibet scripturas.

7, 1, 5. ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στρατεύμα ἀντιπροσὶόν παρορᾶν. Necessarium videtur καθορᾶν. Alterum repetitum videtur ex s. 4: Παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον. Sic 5, 4, 6: Ἦδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι — καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα.

7, 1, 38. εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐώθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. Omissum a melioribus ἐώθουν tuetur etiam Dio Cassius 62, 16: Ὡθουν, ὠθοῦντο, ἀνέτρεπον, ἀνετρέποντο. Qui imitatur haec etiam 47, 45, loco iam a Zeunio collato.

7, 2, 22. εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον pro πᾶν κινδύνου etsi est Eq. 12, 8: Ἦν τι πάσχη ὁ ἵππος, ἐν παντὶ κινδύνῳ καὶ ὁ ἀναβάτης γίγνεται, et similiter Hist. Gr. 6, 2, 24: Ἐν πάσῃ δὴ ἀθυμίᾳ ἦσαν, tamen huiusmodi exemplis nihil esse tribuendum persuadet consuetudo librariorum genitivum cum neutro πᾶν coniunctum in dativum vel accusativum mutandi, de qua Lobeckius ad Soph. Aiac. v. 1144 p. 448, 490, ut neque Aeschini p. 9, 27: Ἐν παντὶ κακῷ γενόμενος, neque Plutarcho Mor. p. 568 A: Ἐν παντὶ γενέσθαι κακῷ διὰ φόβον, sit relinquendum, cui Fab. c. 25: Ἐπὶ πᾶν δέους ἄγων τὴν πόλιν pro δέος ab Reiskio restitutum confirmavit codex, neque Xenophonti tale quid tribuendum, cui Thucyd. 7, 55: Ἐν παντὶ δὴ ἀθυμίας ἦσαν, etiam pro πάσῃ vindicat παντί. — Ib.: Ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν ἐμάντων μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, quum ἱκανῶς sit in melioribus, in D. ἱκανὸν εἶναι, Xenophontem pro his grammaticorum commentis scripsisse coniicio ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν μὴ ἱκανὸς ὢν ὑμῖν μάχεσθαι, ut ὁρῶ ὀφείλων in melioribus fere servatum restitui 5, 2, 8, pro ὅτι σε ἀληθεύοντα ὁρῶ, ἤδη ὀφείλω, ut Euripides loquitur Med. 350: Καὶ νῦν ὁρῶ μὲν ἐξαμαρτάνων. Thuc. 7, 47: Τοῖς ἐπιχει-

ρήμασιν ἑώρων οὐ κατορθοῦντες. Sic Hist. Gr. 7, 3, 4: Ἐπεὶ ἔγνω οὐκ ἂν δυνάμενος τῶν Θηβαίων ἐχόντων τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως κρατεῖν.

7, 5, 61. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιόσειεν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον ἀπειρογοί. Praeter ἂν ab nonnullis omissum haud dubie delendum etiam ἦν, iam ab Weiskio eiectum, ut a me Anab. 4, 8, 20: Τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅτι καὶ ἐθαύμασαν cum C. et Suida. Nam etiam Hist. Gr. 7, 5, 26: Συνεληλυθυίας σχεδὸν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος οὐδεὶς ἦν ὅστις οὐκ ᾔετο κ. τ. λ., ubi additum ἦν ut rarius notavit Wolfius ad 5, 1, 3: Οὐδεὶς ἐκείνων τῶν στρατιωτῶν ὃς οὐκ ἐδεξιώσατο, delendum quod abest ib. 6, 2, 34, Cyrop. 8, 2, 24. Optativo sic Cyneg. 5, 33: Οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ἰδὼν ἐπιλάθοιτο. Non minus supervacuum οἶδα Cyrop. 8, 7, 7: Ὡν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσώσαμην. Ἔστιν sic addunt nonnulli Demosthenis p. 1265, 10.

7, 5, 85. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις οἱ ὁμοτίμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, ubi πάντα necessarium esse intellexit Stephanus, duplex restituenda videtur crasis πάνθ' ὅσαπερ καὶ κεῖ. Idem vitium corrigendum apud Demosthenem p. 586, 17: Τοῦτον ἐσυρλίτετε καὶ ἐκλώξετε καὶ πάντα ἃ μίσους ἐστὶ σημεῖα ἐποιεῖτε. Cuiusmodi hiatus quum alienus sit ab illo, restituendum videtur πάνθ' ὅσα, quod est p. 445, 14; 446, 14; 528, 20; 544, 1; 1070, 1; et praeferendum fortasse p. 444, 10, ubi alii πάνθ' ἃ, quod certe convincit prius illud, ut simile p. 446, 13: Καὶ γέγονε τὰ πράγματα πάνθ' ὥσπερ αἶνιγμα.

8, 5, 14. οὕτω δὴ ἐχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιθεμένους ἐμπίπτειν. Delendum videtur alterum εἰς.

Epilogus Cyropaediae, qui non solum nihil commune habet cum consilio eius quale in prooemio declaratur, sed etiam cum universa libri ratione ita fere congruit ut cum ficta fabula disquisitio et confutatio eius historica, eosdemque Persas quos Cyropaedia saepius tanquam nondum degenerantes a prisca virtute ita laudaverat, ut 4, 3, 2, in medio relinqueret an voluptati essent dediti, sic exagitat ut nihil boni eis relinquat, quum ita sit compositus ut paullo

post illam et certe ante eversum regnum Persicum scriptus videatur, non mirum si in singulis verbis nihil fere habet quod non potuerit scribi a Xenophonte. Nam pauca illa quae rara sunt etiam apud alios, sed nihilominus reperiuntur etiam apud illum, ut *θουπιτικός* pro *τευφερός* s. 15, quod est etiam Comment. 1, 2, 5, si maxime illius auctoritate non possent confirmari, non tamen saffectura essent ad eripiendum ei libellum, qui antiquitus cum Cyropaedia coniunctus iam Pollucem et Athenaeum omnesque post illos fefellit usque ad Valckenarium, multarum huiusmodi fraudum prudentissimum investigatorem.

S U M M A R I A.

L I B. I.

Ostendit auctor operis prooemio non adeo difficile videri hominibus imperare, modo quis eorum naturam cognitam prudenter tractare sciat. Quam in rem Cyri affert exemplum, atque ita commode ad narrationem instituendam transit (c. 1.). Cyri genus et corporis animique dotes, eiusdemque educatio puerilis ad leges Persicas instituta, quarum ratio et praestantia explanatur (c. 2.). Duodecim annos natus Cyrus ad avum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit ut egregiam mentis et animi indolem ostenderet omniumque amorem sibi conciliaret (c. 3.). Exactis pueritiae annis gravitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi devincit, inter quos unice tenetur equitandi et venandi studio. Sedecim annos natus tirocinium ponit et documentum artis imperatoriae edit adversus Assyrios. In Persas redeuntem deducunt Medi magno comitatu, quorum unus eius pulchritudine captus aegre ab eo discedit (c. 4.). Transactis modeste et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis a Persis praeficitur exercitui qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios (c. 5.). Cyri oratio ad mille duces sui exercitus. Proficiscentem prosequitur. Cambyses et cum eo disserit de officiis imperatoris et singulatim quidem de rerum divinarum cura et de precibus ad deos certa lege faciendis 1.—6., de industria et cura efficiendi ut quisque modestus et probus reperiatur, et ut res necessariae suppetant exercitui 7.—11., de multiplici boni imperatoris scientia 12.—14., de tuenda bona exercitus valetudine, et de exercitationibus hanc in rem instituendis 15.—18., de artibus quibus effici possit ut milites non modo coacti et inviti, sed volentes ac lubentes imperatori pareant 19.—25., de variis artibus superandi hostes 26.—43., de divinatione in rebus suscipiendis adhibenda 44.—46. (c. 6.).

LIB. II.

Cyaxares suas hostiumque copias recenset Cyro et pugnae armorumque genus quod sit ostendit. Cyrus autem ab eo impetrat ut Persis advenientibus nova arma ad bellum felicius gerendum fieri iubeat. Concionibus de mutando armorum genere habitis Persae omnes iisdem quibus homotimi armis ornantur. Cyrus meditationes campestras instituit, et virtutis praemiis propositis studia contentionum honestarum excitat (c. 1.). Convivantium sermones ita moderatur Cyrus ut et delectent et prosint. Ergo cum narrationes de fatuitate et vecordia Persarum privatim institutorum redarguantur ab Aglaitada, Cyrus narratorum iocos defendit. Inde post seria quaedam de praemiis distribuendis rursus ad ludum sermones revocat (c. 2.). Causa de praemiis in concione agitur. Cyrus rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine Chrysantas statuit ut in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine Pheraulas praestantissima oratione idem suadet, simulque decernit dignitatis et virtutis iudicium esse Cyro permittendum. Totas centurias Cyrus ob singulares exercitationes ab ipsis institutas epulo excipit (c. 3.). Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem missis Cyrus accessit dat responsum. Cyaxari suadet idem ut Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redigatur, et probata re sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit (c. 4.).

LIB. III.

Armeniae rex cum suis capitur, et iudicii quadam forma defensus a filio in fidem conditionibus aequis recipitur. Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium (c. 1.). Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et utrisque volentibus montes occupatos ipse tenet: quos munire instituit. Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli sumtus mutuo sibi danda mittit (c. 2.). Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii. Ornatis et excitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari ut iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua praedando et cuncta vastando accedunt ad hostes. Assyriorum et Cyri diversa in castris collocandis ratio. Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur; Assyrius omnem suum exercitum; quod sero ab hoc et frustra fieri pluribus docet Cyrus. Magno animo Persae impetum faciunt in Assyrios, qui amissis suorum multis in castra repelluntur (c. 3.).

LIB. IV.

Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit. De hostibus, qui nocte castra deseruerant, persequendis capitur consilium. Rem impedire conatur Cyaxaris livor et ignavia: sed ab eo impetrat Cyrus ut Medi, qui sponte velint, ipsum sequantur (c. 1.). Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt: quos duces itineris secutus Cyrus cum suis et cum maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcaniosque in fidem recipit. Hostium aggrediendorum et persequendorum modum docet, quos oppressos nullo resistente maxima clade afficit. Cyrus per servos captivos parat commeatum et summa cura providet ut socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi devinciat (c. 2.). Persarum res equestris decernitur (c. 3.). Captivi ut contineantur sub imperio, dimittuntur liberi (c. 4.). Coena sumitur et castra custodiuntur. Cyaxares cognito suorum discessu iratus mittit qui confestim illos redire iubeat: sed Cyrus nuntium retinere studet. Mittitur nuntius cum mandatis in Persas ut novos milites mittant, sed cum litteris idem ad Cyaxarem. De praeda dividenda ita Cyrus agit ut equi et omnia quae ad rem equestrem pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant (c. 5.). Gobryas ab Assyrio deficit ad Cyrum. Medi de praeda divisa referunt (c. 6.).

LIB. V.

Cyrus de praeda sibi tributa ornat alios. Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspae: qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras iactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Pantheae. Cyrus de bello persequendo certus explorat Medorum et sociorum voluntatem, utrum secum manere velint: qui omnes haud dubitanter respondent se ab eo non esse discessuros (c. 1.). Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro. Gobryas in castra invitatus Persarum coenam admiratur. Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirat quae nova sociorum auxilia possit adsciscere; et si via propter Babylonem ducat, non refugiendum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse docet (c. 2.). Assyria denuo vastata praedae maxima pars tribuitur Gobryae. Cyrus ad Babylonem accedit et Assyrium ad pugnam, sed frustra provocat. Gadatas, regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et aliud castellum dolo occupatum eidem tradit. Cadusios et Sacas cum Cyro se coniunxisse paucis significatur

qui maiores copias, ut et Hyrcanii, ad bellum educunt. Gadatas ad oppida sua defendenda proficiscitur, et Cyrus suos hortatur ut ei auxilium ferant docetque quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit. Quibus de causis Cyrus militum duces nominatim appellavit exponitur. Eius cura et sollertia in itinere instituto conficiendo (c. 3.). Gadatas a perfido vulneratus servatur a Cyro. Cadusii temere versus Babylona excurrunt et amisso duce magnam contrahunt cladem. Quos Cyrus humaniter monet et meliora edocet, simulque cum novo eorum duce hostes ulciscitur. Pactum conventum de parcendo agricolis. Gadatas relicto domi praesidio cum exercitu Cyri proficiscitur. Cyrus exponit cur in itinere non prope Babylona, sed aliquo spatio remotus praeterire velit. Castellis tribus potitur (c. 4.). Cum novi milites, de quibus nuncius cum mandatis missus erat, e Perside ad Cyaxarem venissent, hic invitatu Cyri eo lubentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus Medorum agris molestus esse non vult. Cyrus obviam Cyaxari procedit cum equitatu. Altercatio inter Cyaxarem et Cyrum. Cyaxares conciliatus deducitur in tabernaculum et donatur a suis. Dum Cyaxares cum suis coenat, Cyrus in concione amicorum refert de bello ducendo (c. 5.).

LIB. VI.

Ante Cyaxaris tabernaculum congregati socii rogant Cyrum ne dimittat exercitum. Egresso iam Cyaxare decernitur bellum esse proseguendum. Cyrus suadet ut castellis hostium sublati a suis nova exstruantur. Probato illo consilio Cyrus capit loca hibernis idonea. Equitatus Persarum augetur et instituuntur currus falcati. Araspae, qui Pantheam violare conatus erat, ignoscit Cyrus, eundemque ad hostes simulata fuga iubet transire. Abradatas arcessitur a Panthea. Abradatas Cyri rem curulem adiuvat. Plaustra cum turribus aedificat Cyrus (c. 1.). Indorum legati mittuntur a Cyro ad Assyrium speculandi causa. Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyrus edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat esse instructus ad iter (c. 2.). Describitur ordo agminis, et inprimis plaustrorum et impedimentorum. Cyrus e pabulatoribus, quos intercipi iubet, de statu ho-

stium quaerit. Araspas redit et exponit de acie hostium. Accuratus describitur acies Cyri (c. 3.). Armis ornatur exercitus, inprimisque Abradatas munere Pantheae; quae simul virum gravissimis verbis ad fortitudinem hortatur. Cyrus duces convocatos denuo ad spem victoriae excitat (c. 4.).

LIB. VII.

Prandio sumto et sacris rite factis Cyri exercitus omine fausto procedit. Cum iam uterque exercitus est in conspectu, obequitat Cyrus et suos excitat totamque praelii ineundi rationem docet. Croesus tribus phalangibus invadit Cyri aciem, sed eius utrumque cornu primo impetu fugatur. Abradatas hostes incurrit, et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae. Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caeduntur undique, sed in fidem acceptis assignantur sedes. Quid in hoc praelio plurimum valuerit, breviter commemoratur (c. 1.). Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet et ob praedandi libidinem egregie castigat Chaldaeos. Croesum arcessitum humaniter salutat, et eius consilio de non diripienda urbe paret. Exponit Croesus de oraculis Apollinis sibi datis et suam incusat imprudentiam. Cyri clementia erga Croesum (c. 2.). Cyrus audita morte Abradatae funus ei splendidum parat: cumque Panthea prope maritum gladio incubuisset, utrique amplissimum poni iubet monumentum (c. 3.). Carum controversias callide componit Adusius. Phrygiam minorem domat Hystaspas. Cyrus cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus in itinere Phrygibus, Cappadocibus, Arabibusque bello subactis petit Babylonem (c. 4.). Babylonem corona cingit et inde se caute recipit. Quasi ad obsidendam urbem fossa lata profundaue circumducitur. Urbs tandem, Euphrate in fossas derivato, vino somnoque sepulta capitur. Res captae urbis ordinantur. Callida ratione Cyrus instituit ut amici intelligant ipsum raro in conspectum populi venire debere. Artabazus dum exponit quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, summam rerum a Cyro gestarum repetit. Chrysantas existit suasor eorum quae Cyrus maxime expetebat. Corporis custodes eligit Cyrus eunuchos. Satellites regiae et praesidium urbicum instituit. Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda (c. 5.).

LIB. VIII.

Chrysantas assentitur Cyro et persuadet aliis observantiam cultumque regis. Munera palatina instituuntur a Cyro. Quibus

artibus effecerit ut saepe in regiae atrio comparerent optimates. Ut eosdem ad virtutis studium excitaret, ipse virtutem coluit omnem. Se suosque exercuit venando. Suum et amicorum cultum habitumque ad splendorem instituit. Servituti sub ipsius imperio addictos ab armorum usu et ab omni liberali exercitatione removit. Principes ne quid novarum rerum molirentur, effecit amore civium, quem sibi conciliavit ita, ut magis sibi quam inter se essent amici; et id quidem his usus artibus (c. 1.): multis cibos de sua mensa mittebat, aliis eos ornabat donis, omnino se benevolum et liberalem adversus eos praebebat: etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent. Eodem consilio, ut nempe aliquid dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit (c. 2.). Pompa Cyri primum e regia prodeuntis ad loca sacra. Sacris peractis habentur ludi equestres. Pheraulas cum homine plebeio e Sacis colloquitur de divitiarum pretio, eique omnia bona sua donat ita, ut ipse ab eo quantum satis sit ad victum et cultum accipiat (c. 3.). Amicos excipit convivio Cyrus, ubi ioci liberales non desiderantur. Nuptiis Hystaspae cum Gobryae filia conciliatis ceteros convivas cum muneribus dimittit. Socios partim domum dimittit partim secum Babylone manere concedit, quos omnes tam duces quam milites muneribus ornat. Amicis et proceribus convocatis omnes suas copias et opes ostendit (c. 4.). Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur. Cyrus ad Cyaxarem devertitur, a quo filia et Media dotis loco ei offertur. Cambysis auctoritate pacta fiunt iurata inter Persas Cyrumque de regno Persico. Cyaxaris filiam ducit uxorem Cyrus (c. 5.). Satrapas provinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in urbe obtinet. Legatos instituit, qui cum exercitu provincias obeant; angaros item seu veredarios disponit per stationes, qui epistolas summa celeritate quocunque perferant. Asia inde a Syria usque ad mare rubrum Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone modo Susis modo Ecbatanis (c. 6.). Somnio admonitus se parat ad discessum ex hac vita. Cyri morientis oratio ad filios et amicos (c. 7.). Epilogus commemorat a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores esse factos (c. 8.).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

[A.]

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατε- I.
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύε-
σθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατίᾳ, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι,
ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνῆρθηται ἤδη ὑπὸ δῆμων, καὶ
ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ καὶ ὅποσονοῦν χρόνον
ἄρχοντες διαγένωνται, θαυμάζονται ὥς σοφοί τε καὶ
εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγεννημένοι. πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν
καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίῳ οἴκοις τοὺς μὲν ἔχον-
τας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνν ὀλίγους,
καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνν τι δυναμέ-
νους χρῆσθαι [πειθομένοις] τοὺς δεσπότας. ἔτι δὲ πρὸς 2
τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βου-
κόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἵπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ
πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπιστατῶσι
ζώων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο· πάσας
τοῖννυ ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾶν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ
ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονται τε χωρία
ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν, ἀπέχονται τε ὧν ἂν
αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοῖννυ τοῖς γι-

γνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῷσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως
 ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν
 πώποτε ἀγέλην ἡσθήμεθα συστάσαν ἐπὶ τὸν νομέα
 οὔτε ὥς μὴ πείθεσθαι οὔτε ὥς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ
 καρπῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι
 πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσίν τε καὶ ὠφε-
 λουμένοις ἀπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας
 μᾶλλον συνίστανται ἢ ἐπὶ τούτους οὓς ἂν αἰσθων-
 3 ται ἄρχειν ἑαυτῶν ἐπιχειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα
 ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐγινώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὥς
 ἀνθρώπων πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ῥᾶον ἢ ἀν-
 θρώπων ἄρχειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος
 ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους
 ἐκτήσατο πειθομένους ἑαυτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις,
 πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα
 μετανοεῖν μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων οὔτε τῶν χαλε-
 πῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἣν τις ἐπιστα-
 μένως τοῦτο πράττη. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας
 πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν
 ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ' ἑορακότας
 πώποτ' αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας ὅτι οὐδ'
 4 ἂν ἰδοιεν, καὶ ὅμως ἠθέλον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ
 γὰρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων,
 καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφότεων καὶ τῶν
 δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥσθ' ὁ μὲν Σκύθης καί-
 περ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν ἄλλου μὲν οὐδενὸς
 δύναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπήν δ' ἂν εἰ τοῦ
 ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο, καὶ ὁ Θραξ Θρα-
 κῶν καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν, καὶ τᾶλλα δὲ ὡσαύτως
 ἔθνη ἀκούομεν τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ
 νῦν αὐτόνομα εἶναι [λέγεται] καὶ λελεύσθαι ἀπ' ἀλλή-
 λων· Κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ

ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα ὁρμηθεῖς σὺν ὀλίγῃ
 Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων μὲν ἡγήσατο Μῆδων, ἐκόν-
 των δὲ Ὑρκανίων, κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυ-
 ρίους, Ἀραβίους, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους,
 Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους, ἥρξε δὲ
 Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλικίων, ὡσαύτως δὲ Σα-
 κῶν καὶ Παφλαγόνων καὶ Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων
 δὲ παμπολλῶν ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι-
 τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
 καταβὰς δ' ἐπὶ θάλατταν καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυ-
 πτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἥρξεν οὔτε 5
 αὐτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις, καὶ ὅμως
 ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἄφ'
 ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπληῖξαι πάντας καὶ μηδένα
 ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν
 τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι ὥστε αἰετῇ
 αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιούν κυβερναῖσθαι, ἀνηρτήσατο δὲ
 τοσαῦτα φῦλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι
 ἂν ἄρξηται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἦν
 τε πρὸς ἕω ἦν τε πρὸς ἐσπέραν ἦν τε πρὸς ἄρκτον
 ἦν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὥς ἄξιον ὄντα 6
 θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα τίς ποτ'
 ὦν γενεὰν καὶ πόλιν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ πόλιν τινὴ
 παιδείᾳ παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν
 ἀνθρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἡσθησθαι
 δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγή-
 σασθαι.

Πατρὸς μὲν δὴ ὁ Κῦρος λέγεται γενέσθαι Καμ- II.
 βύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ
 Περσείδων γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως
 κλήζονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέ-
 σθαι· ἣ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ

τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κῦρος
 λέγεται καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων
 εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ
 φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν
 2 πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ
 ἐπαινεῖσθαι ἔνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς
 ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη
 γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νό-
 μοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελόμενοι οὐκ
 ἔνθεν περ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ
 μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως
 τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρε-
 σβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάτ-
 τουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς
 οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύ-
 ειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα
 ὡσαύτως· ἦν δέ τις τούτων τι παραβαίῃ, ζημίαν
 3 αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες
 ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ
 πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι.
 ἐπιμέλονται δὲ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρᾳ ἀγορὰ
 καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα
 πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὄνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ
 αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλῖαι ἀπελήλανται εἰς
 ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ
 4 τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. διήρηται δὲ αὕτη ἡ
 ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη· τούτων δ'
 ἔστιν ἐν μὲν παισίν, ἐν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀν-
 δράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι.
 νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρ-
 εισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι
 ἄνδρες, οἱ δὲ γεραίτεροι ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ προχωρῇ,

πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, αἷς αὐτοὺς δεῖ
 παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα
 σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων·
 οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προρρηθῇ παρεῖ- 5
 ναι, οὔτε πολλάκις ἀπείναι καλόν. ἄρχοντες δ' ἐφ' 5
 ἐκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ
 καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παι-
 σιν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι
 τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς
 ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἱ ἂν αὖ τοὺς ἐφή-
 βους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελεί-
 οις ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα
 τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ
 τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προ-
 στατάι ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ οὗτοι
 τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἐκάστη ἡλικία προσ-
 τέτακται ποιεῖν διηγησόμεθα, ὥς μᾶλλον δῆλον γέ-
 νηται ἢ ἐπιμέλονται ὥς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.
 οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διά- 6
 γουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι
 ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα
 μαθησόμενοι. οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ
 πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίννεται γὰρ
 δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλή-
 ματα καὶ κλοπῆς καὶ ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης
 καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων οἷων δὴ εἰκός. οὓς δ' ἂν
 γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζου- 7
 σι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα εὐρίσκωσι. δικά-
 ζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἔνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι
 μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαρι-
 στίας, καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδι-
 δόναί, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυ-

ρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν
 μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα
 καὶ φίλους. ἔπεςθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ
 ἢ ἀναισχυντίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι
 8 ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς
 παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς
 τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρε-
 σβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διά-
 γοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρ-
 χουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι
 τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυ-
 ρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστροῦ καὶ
 ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶ-
 σι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστροῦ
 ἔνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ
 μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,
 ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖ-
 τον μὲν ἄρτον, ὅσον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἣν τις
 διψῇ, κώθωνα, ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.
 πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκον-
 τίξειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γε-
 νεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς
 9 τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διά-
 γουσιν ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι
 κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προειρηκά-
 μεν, καὶ φυλακῆς ἔνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύ-
 νης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἢ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας
 δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς
 ἄρχουσι χρεῖσθαι ἣν τι δέονται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ
 ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα·
 ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμί-
 σειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ

μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ
 τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι
 δὲ γέρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι,
 τῷ δ', ἐὰν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ 10
 δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς ὥσ-
 περ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμῶν ἐστὶν αὐτοῖς καὶ αὐτός τε
 θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὥπως ἂν θηρῶσιν,
 ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν
 πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶ ἀνίστασθαι ἐθίζει
 καὶ ψύχη καὶ θάλαπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοι-
 πορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον
 καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν
 δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ὅταν τι τῶν ἀλκίμων
 θηρίων ἀνθιστῇται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ
 ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον·
 ὥστε οὐ ῥᾶδιον εὗρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν
 πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἄρι- 11
 στον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὥς τὸ εἰκός, τῶν παίδων,
 τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστή-
 σειαν, ἣν δέ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἔνεκα ἐπικαταμεῖναι
 ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ
 ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὖ θη-
 ρῶσι μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ τῷ ἡμέρα
 λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο
 δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἔνεκα, ἵν' ἐάν τι καὶ ἐν
 πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὅψον δὲ
 τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι ὅ,τι ἂν θηράσωσιν· εἰ
 δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθί-
 ειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
 ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω
 πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς
 δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυ- 12

λαὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα ἃ παῖδες ὄντες
 ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζό-
 μενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ
 δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἄθλα προτίθεται· ἐν ἧ
 δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὥσι δαημονέστατοι καὶ
 ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖ-
 ται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν,
 ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσεν. χρῶν-
 ται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ
 φρουρῆσαι δεήσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς
 ὑποδραμεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους
 ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. ἐπει-
 δὲν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς
 13 τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου
 οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε.
 πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοὺς
 ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν τι δέῃ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ,
 ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστί καὶ ἔτι δυναμέ-
 νων. ἣν δέ ποι δέῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ
 οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ στρα-
 τεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά
 τε περὶ τοῖς στέρνοις καὶ γέρορον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἵ-
 ονπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ
 μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τού-
 των καθίστανται πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι.
 ἐπειδὲν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν,
 εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι γεγονότες ἢ τὰ πεν-
 τήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς
 14 τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ'
 αὖ γεραιτέροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἕξω τῆς
 ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ καὶ
 τὰ ἴδια πάντα. καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ

τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἰροῦνται· καὶ ἢν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπη τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλούμενος, οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθεῖν διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδείς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίσσεσθαι καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγένωνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἴονται χρῶμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. αἰσχροὺς μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἔστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι, αἰσχροὺς δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρεῖ-

σαι ἔνεκα ἢ καὶ ἄλλον τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἐχρῶντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνῆλίσκον, ὥστε ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δ' ἔνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

III. Κῦρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγῳ πλεῖον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἅ δέοι καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτῇ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ
2 τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὥς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς οἷα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὢν ἡσπάζετό τε αὐτὸν ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντετραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μῆδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδυες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φανλότεραι καὶ δίαται εὐτελέστεραι· ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, ὦ μῆτερ, ὥς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ αὐτὸν τῆς μητρὸς πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατήρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ,

Μήδων μέντοι ὅσων ἐόρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς
 καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺν οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλ-
 λιστος. ἀντασπάζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ στο- 3
 λὴν καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα
 καὶ ἐκόσμει, καὶ εἴ ποί ἐξελαύνει, ἐφ' ἵππου χρυ-
 σοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύε-
 σθαι. ὁ δὲ Κῦρος ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ
 φιλότιμος ἦδετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων
 ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι
 καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ
 τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον σπάνιον. δειπνῶν δὲ ὁ 4
 Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος
 τὸν παῖδα ὡς ἡδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἦττον οἴκαδε πο-
 θοίῃ, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντο-
 दाπὰ ἐμβάσματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφα-
 σαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ
 δειπνῷ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα
 διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν
 παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυά-
 γην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τόδε τὸ
 δειπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα
 ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐκ, ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ
 ἀπλουστερά καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἢ ὁδὸς ἐστίν
 ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· παρ' ἡμῖν μὲν
 γὰρ ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν
 τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινας ἐλιγμοὺς
 ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι
 ἡμεῖς πάλαι ἤκομεν. Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυά- 5
 γην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γενομέ-
 νος δὲ καὶ σύ, ἔφη, γνώσει ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ
 καὶ σέ, φάναι τὸν Κῦρον, ὁρῶ, ὦ πάππε, μυσатτο-
 μενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπε-

ρέσθαι, Καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέ-
 γεις; Ὅτι σε, φάναι, ὀρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἄψῃ,
 εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον, ὅταν δὲ τούτων
 τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ
 χειρόμακτρα, ὥς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι πλέα σοι ἀπ'
 6 αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν,
 Εἰ τοίνυν οὕτω γινώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε
 εὖωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα
 λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεια καὶ τῶν
 ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα,
 εἰπεῖν, Ἥ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦ-
 τὰ μοι τὰ κρέα ὅτι βούλομαι αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ
 7 Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι. ἐνταῦθα δὲ τὸν Κῦ-
 ρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν
 πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστῳ, Σοὶ μὲν
 τοῦτο ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις, σοὶ δ'
 ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω· σοὶ δ'
 ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι μου
 τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου πάντα
 8 ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκῃ δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ
 οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ
 Σάκας ἄρα καλὸς τε ὢν ἐτύγχανε καὶ τιμὴν ἔχων
 προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκω-
 λύειν οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν.
 καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὥς ἂν παῖς μη-
 δέπω ὑποπτήσσω, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω
 τιμᾷς; καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ
 ὀρᾷς, φάναι, ὥς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ
 δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνο-
 χοοῦσι καὶ καθαρείως ἐγχέουσιν καὶ διδόασιν τοῖς τρισι
 δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν ὥς
 ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπιτότατα τῷ μέλλοντι πί-

νειν. Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τον Σάκαν καὶ 9
 ἔμοι δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὰρ καλῶς σοι πιεῖν
 ἐργέας ἀνακτήσωμαί σε, ἣν δύνωμαι. καὶ τὸν κε-
 λεῦσαι δοῦναι. λαβόντα δὴ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν
 δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα ὥσπερ Σάκαν ἐώρα, οὕτω
 δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως καὶ εὐσχη-
 μόνως πως προσενεργεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην
 τῷ πάππῳ ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγει πολὺν
 γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελά-
 σαντα ἀναπηδήσαι πρὸς τὸν πάππον καὶ φιλοῦντα
 ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς
 τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἶνο-
 χοήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα
 τῶν βασιλέων οἶνοχόοι, ἐπειδὴν διδῶσι τὴν φιάλην,
 ἀρῶσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν
 χεῖρα ἐργχεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα
 ἐργχείουεν μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυά- 10
 γης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τᾶλλα
 μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἴνου;
 Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἐδεδοίkein μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρ-
 μακα μεμιγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰστίαςας σὺ τοὺς
 φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρ-
 μακα ὑμῖν αὐτὸν ἐργχεάντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο,
 ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνως; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἐώρων καὶ
 ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶ-
 του μὲν γὰρ ἃ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν,
 ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκρά-
 γετε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἥδετε δὲ καὶ
 μάλα γελοίως, οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος
 ὦμνυτε ἄριστα ἄδειν· λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν
 ἑαυτοῦ ῥώμην, ἔπειτ' εἰ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ
 ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι

- ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντάπασιν σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἷ τε ἄλλοι ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσηγορία ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν
- 11 ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς πατήρ, ἔφη, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν πάνετα, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἴνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, τῷ Σάκᾳ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μιαινότατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στὰς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε βούλοιο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὐπὼ δυνατόν τῳ ἁρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρὸς τινος· εἶθ' ὁπότε ἦκοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λούται· εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον ὥσπερ οὗτος ἐμὲ
- 12 παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. τοσαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δ' ἡμέρας, εἴ τινος αἰσθοῖτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅτι γὰρ δύναίτο ὁ Κῦρος ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.
- 13 Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὥς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βούλοιο μὲν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέν-

τοι τὸν παῖδα χαλεπὸν εἶναι νομίζειν καταλιπεῖν.
 ἔνθα δὲ ὁ Ἀστυάργης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, 14
 ἦν μένης παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰς-
 ὁδοῦ σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπότεν βούλῃ εἰσιέ-
 ναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν σοι εἶσομαι
 ὅσῳ ἂν πλεονάκεις εἰσῆς ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις
 τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλῃ, καὶ
 ὁπότεν ἀπίης, ἔχων ἅπει οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἔπειτα
 δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν
 ὁποῖαν βούλῃ ὁδὸν πορεύσει. ἔπειτα τὰ τε νῦν ἐν
 τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι καὶ ἄλλα παντοδαπὰ
 συλλέξω, ἃ σὺ ἐπειδὴν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς,
 διώξει, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ
 οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαί-
 στορας παρέξω, καὶ ἄλλα ὁπόσα ἂν βούλῃ λέγων πρὸς
 ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάργης, ἡ 15
 μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν
 ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν ὅτι
 μένειν βούλοιο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς
 μητρὸς διὰ τί εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλί-
 κων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ
 ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἱππεύων
 ἦττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ὦ μῆτερ,
 ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάννυ ἀνιᾷ. ἦν δὲ με καταλίπῃς ἐνθάδε
 καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἴμαι
 σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ περὶ κὰ ῥαδίως νική-
 σειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι
 τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς συμ-
 μαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύ- 16
 νην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν
 διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μῆτερ,
 ἀκριβῶ ταῦτά γε ἤδη. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην

εἰπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὥς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοῖνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον
 17 ὥς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνου ἡμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνω βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμοττόντα ἑκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν τούτῳ αὖ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἁρμοττόντος εἶην κριτῆς, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κριῖναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτεύειν εἶναι τίς κτῆσις δικαία ἐστί, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτησθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ μῆτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶς· ἦν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδά-
 18 ξει. Ἄλλ' οὐ ταῦτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι ᾗς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἡκῆς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστί τὸ πλεῖον ὀϊεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὁ γε σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν· ἢ οὐχ ὀρθῶς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν;

ὥστε θάρρει, ὥς ὃ γε σὸς πατήρ οὕτ' ἄλλον οὐδένα οὕτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ IV. ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέρατο ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνῆρτητο, προσιών καὶ ἔνδηλος ὢν ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν ὁ δὲ Κῦρος, εἰ δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. καὶ ὁ Ἀστυά-² γης ὅ,τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τις δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κῦρος καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ὅ,τι οἶοιτο χαριεῖσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκτῆσατο τὸν Ἀστυάγην.

Καὶ ἦν μὲν ἴσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ 3 τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθὲς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυ-

λογίας οὐ θράσος διαφαίνεται, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἂν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

- 4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρα, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκ ἐθ' ὁμοίως προπετὲς εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαιότερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἡλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἂ κρείττων ἦδει ὢν, ταῦτα προυκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἄπερ εὔ ἦδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν, καὶ κατῆρχεν ἥδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξευσόμενος ἢ διακοντιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὐπω πάνυ ἔποχος ὢν,
- 5 ἥττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὥς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἥττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἥττωτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειραῖσθαι αὐτίς βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλίξι, ταχὺ δὲ παρήει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἀστύαργης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλούμενος οὐ δύναίτο οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματ' ἔχειν; ἀλλ' εἰ μὲ ἐκπέμψης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία,
- 6 ἔμοι ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκ ἐθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσήει. καὶ ἂ πρόσθεν

τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάπ-
πον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσ-
ῆει, εἰ μὴ ἴδοι εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο
πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὅποτε ἐγχωροίη· ὥστε ὁ Σά-
κας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστύαγης σφόδρα αὐτὸν ἐπι- 7
θυμοῦντα ἔξω θηρᾶν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ
καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους,
ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν καὶ εἰ
τῶν ἄγριων τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν
ἐπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο ποίοις οὐ χρὴ θη-
ρίοις πελάζειν καὶ ποῖα χρὴ θαρροῦντα διώκειν. οἱ
δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας
διέφθειραν καὶ κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ
δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἶες καὶ οἱ ὄνοι
οἱ ἄγριοι ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσ-
χωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἦττον ἢ τὰ θη-
ρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρη-
μνισθῆναι. καὶ ὁ Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προ- 8
θύμως· ὥς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων
ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουσεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν
ἢ ὅπῃ ἔφευγε. καὶ πῶς διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πί-
πτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἔξετραχήλισεν.
οὐ μὲν ἄλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος μόλις πῶς, καὶ ὁ
ἵππος ἐξανέστη. ὥς δ' εἰς τὸ πεδίου ἦλθεν, ἀκοντί-
σας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλὸν τι χρῆμα καὶ μέγα.
καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελά-
σαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ ἔλεγον εἰς οἶον κίνδυ-
νον ἔλθοι, καὶ ἔφασκαν κατερεῖν αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος
εἰστήκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἡνιάτο. ὥς
δ' ἦσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσ-
περ ἐνθουσιῶν, καὶ ὥς εἶδεν ἐκ τοῦ ἀντίου κάπρον

- προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ διατεινόμενος εὐ-
 στόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε τὸν κή-
 9 προν. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδο-
 ρεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμέ-
 νου ὅμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἔᾶσαι εἰς-
 κομίσαντα δοῦναι τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν
 φασιν, Ἄλλ' ἦν αἰσθηται ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον
 λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν
 βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγώσάτω, ἐπειδὴν γε
 ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τι-
 μωρησάμενος [ὅ,τι βούλει] ταῦτα ὅμως χάρισαί μοι.
 καὶ ὁ Κναξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως
 βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι.
 10 οὕτω δὲ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ
 πάππῳ καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκεί-
 νῳ. καὶ τὰ ἀκόντια ἐπεδείκνυ μὲν οὐ, κατέθηκε δὲ
 ἡματωμένα ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ
 Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγω-
 γε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως, οὐ μέντοι δέομαί γε τούτῳ
 οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ
 τοίνυν μὴ σὺ δέει, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὲς αὐτά,
 ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ διαδῶ. Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη
 ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βού-
 11 λει καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λα-
 βὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ καὶ ἅμα ἔλεγεν, Ὡ
 παῖδες, ὥς ἄρα ἐφλυαροῦμεν ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδεί-
 σῳ θηρία ἐθηρώμεν· ὅμοιον ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι οἶόν
 περ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρώῃ. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν
 μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψωραλέα, καὶ
 τὸ μὲν αὐτῶν χολὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν
 τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὥς μὲν καλά, ὥς δὲ με-
 γάλα, ὥς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι ὥς-

περ πτηναὶ ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ κάπροι ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμαρτεῖν οἶόν τ' ἦν αὐτῶν· καλλίω δὴ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθυηκότα εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκείνα τὰ περιωκοδομημένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ θήραν; Καὶ ῥαδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἂν ἡμῖν 12 Ἀστυάγει μνησθείη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγένηται· οὐδὲ γὰρ οἶός τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλίθιος γένωμαι. παιδάριον δ' ὦν δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν ἄν τι δέη δυνήσκει πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη, 13 καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδρᾷ σε τῶν οἰκετῶν καὶ λάβης αὐτόν, τί αὐτῷ χρήσει; Τί ἄλλο, ἔφη, ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόματος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ μαστιγώσας γε, ἵνα μὴ αὐθις τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς χρήσομαι; Ὡρα ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευάζεσθαι εἴη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὥς βουλεύομαί γε ὅπως σε ἀποδρῶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών·

- ἔνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χα-
 ρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίῳ τῇ θυγατρὶ τὸν
 14 παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος
 ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμεινεν, ἀνιὰρὸς δὲ καὶ σκυθρω-
 πὸς ὢν σιωπῇ διῆγεν. ὁ μέντοι Ἀστυάγης ἐπεὶ ἔγνω
 αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρί-
 ξεσθαι ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεξοὺς πολλοὺς καὶ
 ἱππείας συναλίσας καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς
 τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλην θή-
 ραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρὼν αὐτὸς ἀπηγόρευε μη-
 δένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθεῖν θηρῶν. ὁ δὲ
 Κῦρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ', Εἰ βούλει, ἔφη, ὦ
 πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς κατ' ἐμὲ πάντας
 διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι ὅπως ἕκαστος κράτιστα
 15 δύναιτο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ στὰς
 ἐθεᾶτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονικούν-
 τας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ Κύρῳ ἦδε-
 το οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ
 σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θη-
 ρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ
 μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὀρῶν ἠὺφραίνετο, τὸν δέ
 τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡσθάνετο οὐδ' ὅπως τι-
 οῦν φθονερῶς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ
 Ἀστυάγης ἀπῆει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε
 θήρᾳ ὥστε αἰεὶ ὁπότε οἶόν τ' εἴη συνεξῆει τῷ Κύρῳ,
 καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖ-
 δας, Κύρου ἔνεκα. τὸν μὲν οὖν πλείστον χρόνον
 οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ
 τινος συναιτίος ὢν, κακοῦ δὲ οὐδενός.
- 16 Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη γενομένου
 αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀστυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλ-
 λων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρό-

νον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρευτα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρώῃ, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστάς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελαῖν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακή, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὥς πρὶ τῇ ὑστεραῇ θηράσων. ἤδη δὲ ἐσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ ¹⁷ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι· δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτὸς ἤκεν ἔχων ἱππέας καὶ πεζοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τ' ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερείων ἂν πολλὴν ἀφθουίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω δὲ πρὶ ἀναστὰς ἤγε τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς κατέλιπεν ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὥς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς δ' ἐπιτηδεῖους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλομένους ὅτῳ τις ἐπιτυχῆάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἔπραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν ¹⁸ ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὥς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυ-

χίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος
 ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσυδί, ἐκβοη-
 θεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ὄπλα ἐνδύς, οὐποτε οἰ-
 ὁμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα
 δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀρμόττοντα αὐτῷ ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ
 σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε
 τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθαύμασε μὲν τίνος κε-
 λεύσαντος ἦκοι, ὅμως δὲ εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ'
 19 ἑαυτόν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους,
 ἤρετο, Ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἳ
 ἐφεστήκασιν τοῖς ἵπποις ἡρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη.
 Ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἳ ἐλαύνοντες; Κἀκεῖνοι μέντοι.
 Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἄλλ' οὖν πονηροὶ γε
 φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν
 τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ'
 αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στί-
 φος τῶν ἱππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἳ ἦν ἐπ'
 ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν
 ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὐπω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἀλλ' ἦν
 σὺ μένης, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσ-
 βοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐ κινήσονται,
 οἳ δ' ἄγοντες εὐθὺς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν
 ἰδωσί τινὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

20 Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυά-
 γει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐργηγό-
 ρει κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλαύνειν
 ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσ-
 δε, ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθῆναι
 ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης λα-
 βὼν τῶν ἐρρωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύ-
 νει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς εἶδεν ὁρρωμένους, ἔξορμα, καὶ
 αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι

ἔφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὥς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθύς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον 21 ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον εὐθύς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίσσαν, ἀλλ' ἦρουν τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἄπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κᾶπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἔφερετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἀλίσκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὥς ἐώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προυκίνησαν τὸ στίφος, ὥς πανσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον 22 ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολέμοις κατέχων ἐποίει, καὶ ὁ Κναξάρης μέντοι ἔφείπετο, ἴσως καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ Ἀστυάγης ὥς ἐώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολέμους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ὑπαντῶντας, δείσας περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἡγεῖτο εὐθύς πρὸς τοὺς πολέμους. οἱ δ' αὖ πολέ- 23 μιοι ὥς εἶδον τοὺς Μήδους προκινήθοντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ παλτὰ οἱ δὲ τὰ τόξα εἰσθήκεσαν, ὥς ἐπειδὴ εἰς τόξευμα ἀφίκοντο στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθεσαν ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε ἐγγύτατα γένοιτο, προσήλαννον ἀλλήλοις καὶ ἡκροβολίζοντο πολλάκις μέχρι ἐσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἐώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ φερομένους,

- τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνώμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διώκοντας ἀνὰ κράτος· ἥρουν δὲ πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἀλίσκομένους ἔπαιον καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν πρὸς τοῖς πεξοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μεΐζων
- 24 ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνῆγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ἱποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ,τι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γινώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύναντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενου τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἡγριωμένον ἐπὶ τῇ θεᾷ τῇ αὐτοῦ.
- 25 Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγέννητο, καὶ οἱ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾠδαῖς, ὅ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἤδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπιέναι βούλοιτο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἐνθα δὲ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἔπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν.

ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προύπεμπον ἅπαντες καὶ παῖ-
 δες καὶ ἥλικες καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ
 Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ δα-
 κρύνοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν λέγεται 26
 σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα
 διαδοῦναι φασιν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης
 αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν τὴν Μη-
 δικὴν ἐκδύντα δοῦναι τινι, δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα
 ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ
 δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγην δὲ
 δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀπο-
 πέμψαι εἰς Μήδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε,
 ἐμὲ καὶ αὐτίς ἰέναι ὥς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἕα ἔχειν
 εἴ τῳ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα
 ποιῆσαι ὥσπερ Κῦρος ἐπέστειλεν.

Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέγε- 27
 ται, ὅτε Κῦρος ἀπῆει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων,
 τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι
 αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι
 Πέρσαι· ἄνδρα δὲ τινὰ τῶν Μήδων μάλα καλὸν κα-
 γαθὸν ὄντα ἐκπεπληχθαι πολὺν τινὰ χρόνον ἐπὶ τῷ
 κάλλει τοῦ Κύρου, ἡνίκα δὲ εἴωρα τοὺς συγγενεῖς
 φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δ' οἱ ἄλλοι
 ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μό-
 νον οὐ γιννώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κῦρε; Τί δέ,
 εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἧ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα,
 φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας
 μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιννῶσκειν τοῦτο ποιοῦν-
 τα. Προσελθεῖν γάρ σοι, ἔφη, ἀεὶ βουλόμενος ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς ἠσχυνόμεν. Ἄλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν
 Κῦρον, συγγενὴ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλη-
 σαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι, Ἡ καὶ 28

ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὡρα ἂν εἴη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γάρ, ὥς ὁρᾷς, ἤδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδόν τε οὕτω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἰδρῶντι τῷ ἱππῳ· καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἄλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἥκω διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί' ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι. ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρρεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρῆσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται καὶ βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

V. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνιαυτὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκαπτον αὐτὸν ὥς ἡδυπαθεῖν ἐν Μῆδοις μεμαθηκὼς ἦκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἐώρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἐορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τᾶλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσαν αὐτῷ οἱ ἥλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετᾶν ἅ χρῆν καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς 2
 Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κυναξάρχης ὁ τοῦ Ἀστυά-
 γους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βα-
 σιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βα-
 σιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φύλον
 πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένους τὸν Ἀραβίων
 βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πο-
 λιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους
 ἀσθενεῖς ποιήσεις, πάντων γε τῶν πέριξ θαδίως ἄρ-
 ξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδό-
 κει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐ- 3
 τὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα
 καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφο-
 τέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς
 Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μή-
 δους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη
 καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεσθηκότες εἰς ταῦτό, καὶ ἐπιγα-
 μίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύσοιεν,
 εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσῃ, ἐπὶ ἐν ἑκάστων
 τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς
 λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο,
 οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ
 γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κυναξάρχης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυά- 4
 γους παῖς ἐπεὶ ἠσθάνετο τὴν τ' ἐπιβουλήν καὶ τὴν
 παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτόν, αὐτὸς τε
 εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρ-
 σας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην
 τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις.
 ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειραῖσθαι
 ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρα-
 τιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος δια-
 τετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις

- 5 ἀνδράσιν ἦν. οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου οἱ βουλευόντες γεραίτεροι αἰροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους τῶν ὁμοτίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἕκαστῳ τέτταρας ἔδωκαν προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἕκαστῳ ἑταξαν ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς προσελέσθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον.
- 6 τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ ἠρέθη τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ τότε προσηρεῖτο τοὺς διακοσίους· ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶτον ἐν αὐτοῖς τάδε.
- 7 Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὄρων ὑμᾶς ἃ μὲν καλὰ ἢ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ δὲ αἰσχροῦ ἡγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι.
- 8 ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρονες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κἀκεῖνοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅ,τι μέντοι προσεκτίσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἁγᾶ.
- 9 θὼν ἢ αὐτοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καίτοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων ὥς μηδὲν πλεῖον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οἳ τε τῶν παρὰντίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν,

ἀλλ' ὥς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς
 τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανόμενοι οὕτω παρασκευά-
 ζονται· οἳ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι
 οὐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελε-
 τῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες ἀν-
 θρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· καὶ
 οἱ ταῦτα τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες οὐχ ὥς μαχόμενοι μη-
 δέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζον-
 τες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι πολὺν
 μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τι-
 μὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα 10
 ἐκπονήσαντες πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασ-
 θαι περιεῖδον αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους,
 ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι οἷον εἴ τις γεωρ-
 γὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὖ σπείρων
 καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐφ' ἣν
 τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρ-
 ρεῖν. καὶ εἴ τις γε ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιό-
 νικος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν
 οὗτός μοι δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης.
 ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπεὶ 11
 περ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι
 ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ
 τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας
 ὄντας ὥς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι
 ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνισταί, οἳ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι
 καὶ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἣν δέ που πονῆσαι δέη,
 τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς
 πόρους· οὐδέ γε οἵτινες ἀγρυπνήσαι δέον ἡττῶνται
 τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ
 γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δὲ ὥς χρὴ καὶ
 συμμάχοις καὶ πολεμίους χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆ-

- λον ὡς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.
- 12 ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δῆπου ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ δύ-
 ναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόρους δὲ τοῦ ξῆν ἡδέως ἡγεμόνας
 νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρησθε, ὑδροποσίαν
 δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων
 καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμε-
 σθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι
 χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνων ἐραστὰς ἀνάγκη κτᾶσθαι
 τὰ αἷτια. διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόρον, πάντα δὲ κίν-
 13 δυνον ἡδέως ὑποδύεσθε. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ
 ὑμῶν ἄλλῃ γιγνώσκων, ἐμαυτὸν ἔξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ
 μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ
 ἐλλεῖπον ἦξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ
 ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ
 ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρ-
 ροῦντες ὁρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γεγέ-
 νηται τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν
 γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χει-
 ρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν
 ἐστὶν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις
 14 ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρ-
 ρεῖν, τὸ μὴ παρημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον
 ποιεῖσθαι· πολλὰ γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μό-
 νον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ
 ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι. τέλος εἶπε, Τί δεῖ ἔτι λέγειν;
 ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες
 καὶ τᾶλλα παρασκευασάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ
 δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δῆ, ὅπως τὰ
 τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἶά ἐστι παρασκευ-
 ᾶζωμαι ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ
 ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπραττον.

VI. Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἑστία

πατρώα καὶ Διὶ πατρώῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὥρ-
μαῖτο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπροῦπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ
ὁ πατήρ. ἐπειδὴ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται
ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἰσιοὶ γενέσθαι. τούτων
δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἔτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο,
ὥς οὐδένα λήσονται τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Προῖόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοι- 2
οὔδε. Ὡ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ ἴλεώ τε καὶ εὐμενεῖς
πέμπουσίν σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις ση-
μείοις· γινώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα
ἐπίτηδες ἐδιδασκάζω, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων
τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλ' αὐτὸς καὶ
ὁρῶν τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γινώσκῃς
καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλῃντό σε ἐξαπατᾶν
ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα,
μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖο
θείοις σημείοις ὅτι χρῶ, ἀλλὰ γινώσκων διὰ
τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα,
τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κύρος, 3
ὥς ἂν ἴλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν,
ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελό-
μενος. μέμνημαι γάρ, ἔφη, ἀκούσας ποτέ σου ὅτι
εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὥσπερ
καὶ παρ' ἀνθρώπων ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη,
τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μά-
λιστα τῶν θεῶν μεμνηῖτο· καὶ τῶν φίλων δ' ἔφη-
σθα χρῆναι ὡσαύτως οὕτως ἐπιμελέσθαι. Οὐκοῦν 4
νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διὰ γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἡδίων
μὲν ἔρχει πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ
μᾶλλον τεύξεσθαι ὢν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ
δοκεῖς οὐπόποτ' ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν,
ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς

5 οὕτω διάκειμαι. Τί γάρ, ἔφη ὁ πατήρ, μέμνησαι ἐκεῖ-
 να ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν ὥς ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μα-
 θόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας
 αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀρ-
 γοῦντας καὶ ἐπιμελομένους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ
 ἀφυλακτοῦντας τούτων, παρέχοντας οὖν τοιούτους
 ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖ-
 6 σθαι τὰγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, μέμνημαι μέντοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ
 γὰρ ἀνάγκη με πείθεσθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε
 λέγοντα αἰεὶ ὥς οὐδὲ θέμις εἶη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν
 θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας ἱππομαχοῦντας νι-
 κᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν τοξεύοντας κρα-
 τεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερ-
 νᾶν σῶζειν εὐχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ
 σπείροντάς γε σῖτον εὐχεσθαι καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι,
 οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ σωτηρίαν αἰ-
 τεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμούς πάντα
 τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως
 ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν ὥσπερ καὶ
 παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομέ-
 νους.

7 Ἐκείνων δέ, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ
 ἐλογιζόμεθα ὥς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον,
 εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς
 κἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο καὶ τὰπιτήδεια αὐτός τε καὶ
 οἱ οἰκῆται ἱκανῶς ἔχοιεν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔρ-
 γου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προ-
 στατεύειν ὅπως ἔξουσιν πάντα τὰπιτήδεια ἐκπλεῶ
 καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν
 8 δήπου ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πά-
 τερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκειοῦν

καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν·
καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς
αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε
πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοι ὄντες
διαγίγνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνιστὰι
ἡμῖν ἔσονται, πάννυ μοι δοκεῖ αἰσχροὺν εἶναι τὸ τοιού-
τους ὑποπτῆξαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγω-
νιστούμενους· οὕς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος
ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν
ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέ-
στερον δειπνεῖν καὶ πλεόν ἔχειν ἔνδον χρυσίον καὶ
πλείονα χρόνον καθεύδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον
τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρ-
χοντα οὐ τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρ-
χομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν προθυ-
μούμενον. Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνιά ἐστιν ἂν οὐ 9
πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ
πράγματα, ὧν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περιγενεῖσθαι.
αὐτίκα δῆπου οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τὰπιτήδεια ἢ στρα-
τιά, καταλελύσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μέν,
ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν
ιοῦσι πᾶσιν ὁπόσοι ἂν ᾧσι. Τούτοις δὴ σύ, ὦ παῖ,
πιστεύων ἔρχει τοῖς παρὰ Κυαξάρη χρήμασιν; Ἐγὼ γ',
ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ἔστι;
Μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δῆ. Ὅμως δὲ τού-
τοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοις; ὅτι δὲ πολλῶν μὲν δεή-
σει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο
οὐ γινώσκεις; Γινώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν,
ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἡ δαπάνη ἢ καὶ ἐκὼν ψεύσεται,
ὦ παῖ, πῶς ἄρ' ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον ὅτι οὐ
καλῶς. ἀτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον
καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσ-

- 10 μέν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ πόρον προσγενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; σὺ δὲ πεξὴν μὲν δύναμιν ἐνθένδε ἔχων ἔρχει ἀνθ' ἧς οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. ποῦ οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃν καὶ φοβούμενον μὴ τι πάθῃ; ἃ χρὴ σε κοινῇ σὺν Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι μήποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τόδε δὲ πάντων μάλιστά μοι μέμνησο μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰπιτήδεια ἔστ' ἂν ἡ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορῇς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἄπορος δοκῶν εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς τεύξει, καὶ ἦν τινας βούλῃ ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσει τότε λέγειν ὅτανπερ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὧν
- 11 καὶ κακῶς. Ἀλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεται· ἴσασι γὰρ ἔφ' οἷς αὐτοὺς Κυαξάρῃς ἄγεται συμμάχους· ὅ,τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν ἢ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἷε τι, ἔφη, ἥττόν τι τοῦτο

εἶναι αἰσχροὺν ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγρούς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἐώη τὴν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι; Ὡς γ' ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσονται τοῦ τὰπιτήθεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῦ, τῶν ἄλλων ὧν ἐδόκει ποθ' 12
 ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι;
 Οὐ γάρ, ἔφη, μέμνημαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον
 ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι στρατη-
 γεῖν με πεπαιδευκέναι, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώ-
 τας ὧδέ πως, Ἀρά γε, εἶπας, ὦ παῦ, ἐν τοῖς στρατη-
 γικοῖς καὶ οἰκονομίᾳ τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὃς
 τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἦττον οἱ στρατιῶ-
 ται τῶν ἐπιτηδείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται.
 ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι λέγων τάληθ' εἶπον ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν
 περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν εἴ τί μοι
 ὑγιείας πέρι ἢ ῥώμης ἔλεξεν, ὥς δεῆσον καὶ τούτων
 [ὥσπερ καὶ] ὑπὲρ τῆς στρατιᾶς τὸν στρατηγὸν ἐπιμέ-
 λεσθαι. ὥς δὲ καὶ ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν 13
 εἴ τινας τέχνας ἐδίδαξεν, αἷς τῶν πολεμικῶν ἐρ-
 γων κράτιστοι ἂν σύμμαχοι γένοιτο. ἀποφῆσαντος
 δέ μου καὶ τοῦτο ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε εἴ τί μ'
 ἐπαίδευσεν ὥς ἂν θυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμ-
 βαλεῖν, λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἐργῷ
 προθυμία ἀθυμία. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγ-
 χες αὖ σὺ εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ
 πεῖθεσθαι τὴν στρατιάν, ὥς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο.
 ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος 14
 δὴ μ' ἐπήρου ὅτι ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη
 με διδάσκειν. καὶ γὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι ὅτι τὰ
 τακτικά. καὶ σὺ γελάσας διῆλθές μοι παρατιθεῖς ἔκα-

στον τί εἴη ὄφελος στρατιᾶ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτη-
 δείων, τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπί-
 στασθαι τὰς ἡνύρημένας εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ'
 ἄνευ τοῦ πεῖθεσθαι. ὥς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας
 ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπε-
 ρομένου μου εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης,
 ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις
 ἀνδράσι διαλέγεσθαι καὶ πυνθέσθαι πῇ ἕκαστα τούτων
 15 γίνεται. ἐκ τούτου δ' ἐγὼ συνῆν τούτοις οὓς μάλιστα
 φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν
 τροφῆς ἐπείσθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅ,τι Κναξάροϋ
 ἐμελλε παρῆξιν ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ
 ὁρῶν ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς
 αἰροῦνται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἔνεκεν
 ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει
 τούτῳ ἐγενόμην, εὐθύς τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι,
 ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην
 16 ἔξιν μετ' ἑμάντοῦ ἀνδρᾶς. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατήρ
 εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ
 ἱματίων ῥαγέντων εἰσὶ τινες ἡπηταί, οὕτω καὶ οἱ
 ἰατροί, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους·
 σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἡ τῆς ὑγείας
 ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα,
 τούτου σοὶ δεῖ μέλιν. Καὶ τίνα δὴ ἐγὼ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὁδὸν ἰὼν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν
 δήπου χρόνον τινὰ μέλλης ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιει-
 νοῦ πρῶτον δεῖ στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ
 οὐκ ἂν ἀμάρτοις, ἔάνπερ μελήσῃ σοι. καὶ γὰρ λέγον-
 τες οὐδὲν παύονται ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν
 χωρίων καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς
 ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τὰ τε σώματα καὶ τὰ
 χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκεῖ σκέψα-

σθαι, ἀλλὰ μνησθῆτι σὺ πῶς πειρᾷ σαυτοῦ ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὑγιαίνῃς. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν 17
 νῆ Δία πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερπίμπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἢ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν καὶ ἰσχύς προσγενέσθαι. Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμέλεσθαι. Ἡ καὶ σχολὴ ἔσται, ἔφη, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δήπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσιν ἢ ἑαυτῇ ἀγαθὰ· ὥς χαλεπὸν μὲν καὶ ἓνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι χαλεπώτερον, ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιάν ἀργὸν τρέφειν. πλεῖστά τε γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρμώμενα καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέστατα χρώμενα, ὥστε οὔποτε ἀργεῖν δεήσει στρατιάν. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ 18
 πάτερ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγώ, ἔφη, ἀναδέχομαι, ἣν μὴ τις θεὸς βλάβῃ, ἅμα καὶ τὰ πιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ πάτερ, προειπὼν ἕκάστοις καὶ ἅθλα προτιθεὶς μάλιστα ποιεῖν εὖ ἀσκειῖσθαι ἕκαστα, ὥστε ὁπότε δεοίτο ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσει.

Ἀλλὰ μὲν, ὁ Κῦρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν 19

ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἰκανώτερον
 εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώ-
 ποις. Ἄλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν
 οἷόν περ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ
 κλήσει ἥ περ ὅταν τὸ θηρίον ὀρᾷ. τὸ μὲν γὰρ πρῶ-
 τον προθύμως εὖ οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ
 πολλάκις ψεύδεται αὐτάς, τελευτᾶσαι οὐδ' ὁπόταν
 ἀληθῶς ὀρῶν καλῇ πείθονται αὐτῷ. οὕτω καὶ περὶ
 τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλάκις προσδοκίας ἀγὰθῶν
 ἐμβαλὼν ψεύδεται τις, οὐδ' ὁπόταν ἀληθεὺς ἐλπίδας
 λέγῃ ὁ τοιοῦτος πείθειν δύναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν
 λέγειν ἂ μὴ σαφῶς εἰδείῃ εἴργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι
 δ' ἐνετοὶ λέγοντες ταῦτ' ἂν διαπραττοῖεν· τὴν δ'
 αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους
 δεῖ ὥς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν
 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καλῶς μοι δοκεῖς λέ-
 20 γειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. τό γε μὴν πειθομένους
 παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ
 αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ· σὺ γὰρ με εὐθύς τοῦτο ἐκ παι-
 δίου ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα
 τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι ταῦτό τοῦτο
 ἐπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἤμεν, ὁ ἄρχων τοῦ
 αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμέλετο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι
 δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν,
 ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ
 τούτων ἐν πᾶσιν ὀρᾶν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πεί-
 θεσθαι μάλιστα ὅν τὸ τὸν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε
 καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολά-
 21 ζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκῃ ἔπεσθαι αὕτη, ὦ
 παῖ, ἡ ὁδὸς ἐστίν· ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ τὸ
 ἐκόντας πείθεσθαι ἄλλη ἐστὶ συντομωτέρα. ὃν γὰρ
 ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονη-

μωτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερη-
 δέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει
 ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν,
 ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν κα-
 λοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὡς προθύμως τοῖς κυβερ-
 νήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομί-
 σωσί τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς
 τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν. ὅταν δὲ οἴων-
 ται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάν-
 τι ἐθέλουσιν εἶκειν οὔτε δάροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ
 γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει.
 Λέγεις σύ, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν 22
 εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι
 τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ
 τις ἂν, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ
 παρασχέσθαι δύναίτο; Οὐκ ἔστιν, ὦ παῖ, συντομω-
 τέρα ὁδὸς περὶ ᾧ βούλει δοκεῖν φρόνιμος εἶναι ἢ τὸ
 γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν δ' ἕκαστον
 σκοπῶν γνώσει ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἦν γὰρ βούλη μὴ ᾧ
 ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθός, ἢ ἱππεὺς ἢ
 ἰατρὸς ἢ αὐλητὴς ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ἐννόει πόσα σε δεοί
 ἂν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. καὶ εἰ δὴ πείσαις
 ἐπαινεῖν τέ σε πολλούς, ὅπως δόξαν λάβοις, καὶ κα-
 τασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε
 ἐξηπατηκὼς εἴης ἂν καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου πείραν
 δοίης, ἐξεληλεγμένος ἂν προσέτι καὶ ἀλαζὼν φαίνοιο.
 Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἂν τις 23
 τῷ ὄντι γένοιτο; Δῆλον, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι ὅσα μὲν
 ἔστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ
 ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ οὔτε προο-
 ρατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ
 θεῶν πυνθανόμενος φρονιμώτερος ἄλλων εἴης· ὅ,τι

- δὲ γνοίης βέλτιον ὂν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν
τούτου ὥς ἂν πραχθείη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμέλεσθαι οὐ
24 ἂν δέη φρονιμωτέρου ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ
μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ
ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δῆλον ὅτι ἡ αὐτὴ
ὁδὸς ἥπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυ-
μοίη· εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν εἶναι.
Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν τὸ ἀεὶ δύνα-
σθαι εὖ ποιεῖν οὕς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν
τε φαίνεσθαι, ἣν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνει, καὶ
συναχθόμενον, ἣν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προ-
θυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον
μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὥς μὴ
σφάλλωνται, ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαραρομαρτεῖν.
25 καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δέ, ἣν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν
ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι·
ἣν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἣν δὲ διὰ μόχθων,
τῶν πόνων· πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ
τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πά-
τερ, ὥς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρ-
χοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη.
θάρρει μέντοι τοῦτο, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι τῶν
ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται
ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι
ἢ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι
ὅτι οὐ λανθάνει ὅ,τι ἂν ποιῇ.
- 26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοι ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰπιτή-
δεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δέ, πονεῖν δὲ δύ-
ναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φι-
λοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ
πεῖθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἶη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τη-
νικαῦτα σωφρονεῖν ἂν τίς σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι.

βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ
 Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἔξειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ'
 ἂν ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπο-
 μένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλλον φυλαττοί-
 μην, ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἂν οἰώμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια
 εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχρυσωτάτῳ ποιεῖσθαι.
 Πλεῖον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύ- 27
 ναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐτι τοῦτο φραῦλον,
 ὦ παῖ, οὐδαμῶς ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι δεῖ
 τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσκειν καὶ ἐπίβουλον εἶναι καὶ
 κρυψίνουν καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην
 καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων.
 καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ
 λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν,
 ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ
 εἴης. Πῶς μὲν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους 28
 τάναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ
 νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γε
 τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν οὐκ οἶσθα
 μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτα,
 ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίνος μὲν ἔνεκα, ἔφη, ἐμαν-
 θάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ'
 ἔνεκα δολοῦν ὕς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι;
 τί δ' ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἄρπεδόνας; τί δὲ λέονσι
 καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστά-
 μενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπει-
 ρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ οὐ πάντα γινώ-
 σκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ εἰσι καὶ ἀπάται καὶ
 δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, θηρίων 29
 γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἔξαπα-
 τῆσαί τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ
 γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπε-

- τρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύνασθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ ἑξαπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μὴδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτετε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μὴδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε.
- 30 Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἶπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφοτέρω ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρω ταῦτα ἔδει ἐπ' ἀνθρώποις
- 31 Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ ἑξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώριζε δὲ τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχθρούς. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἐδίδασκεν ὥς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἶη ἑξαπατᾶν ἐπὶ γε ἀγαθῷ, καὶ
- 32 κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἣν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἑλλήνας διδάσκειν ἑξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενομένοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἑξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκέρδεϊν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπέσχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειράσθαι.
- 33 ἐγένετο οὖν ἐκ τούτων ῥήτρα, ἥ καὶ νῦν χρῶμεθα, ἀπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ μὴ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα

ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες
 πρῶτεροι πολῖται γένοιντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλι- 34
 κίαν ἢν σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους
 νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν
 ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέ-
 σθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι·
 ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ διαλεγόμεθα πρὸς
 τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν
 αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης ἀμέτρως αὐτῇ
 χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ἔφη· ὥς τοίνυν ὀψιμαθῇ 35
 ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φεί-
 δου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν
 πολεμιῶν. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύνα-
 μεις, τεταγμένοις τοῖς σαντοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν
 τοὺς πολεμίους καὶ ὠπλισμένοις ἀόπλους καὶ ἐργη-
 γοροῖσι καθεύδοντας καὶ φανερούς σοι ὄντας ἀφανῆς
 αὐτὸς ὢν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ αὐτοὺς γιγνομέ-
 νους ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν [ὑποδέξει]. Καὶ πῶς ἂν, 36
 ἔφη, τις τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτ'
 ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ,
 πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πο-
 λεμίους παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμ-
 φοτέρους, κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ ἕω-
 θεν ἐπὶ τὰναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας δεῖ ἵεσθαι καὶ
 ταῖς ὁδοῖς ὁποῖαι ἂν ὥσι τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ
 χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιννώ-
 σκης ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα
 φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνη
 εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπι-
 τίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μο- 37
 νον ἔστι πλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ
 γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ

πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται εἰδότες ὅτι
 δέονται. οἱ δ' ἑξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται
 καὶ θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ
 διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς
 δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι.
 38 δεῖ δὴ, ἔφη, φιλομαθῇ τούτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς
 ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτον
 ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημά-
 των, ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθῃσι τού-
 τοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται
 ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα
 καὶ τὰ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολε-
 μικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα
 γὰρ μᾶλλον καὶ ἑξαπατᾶν δύναται τοὺς ὑπεναντίους.
 εἰ δὲ σύγε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις
 39 ἐπ' ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς ἃς καὶ πάνν ἐπὶ τοῖς μι-
 κροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶει ἂν, ἔφη, πρόσω πάνν
 ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ
 ἐπὶ μὲν τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνι-
 στάμενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς
 ὄρνιθας ἐπεπολίηντό σοι αἱ πάγαι αὐτάς καὶ τὸ κει-
 νημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ'
 ἐπεπαίδευντό σοι ὥς σοι μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρε-
 τεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἑξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ
 ἐνήδρευες, ὥστε ὁρᾶν μὲν αὐτάς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ'
 αὐτῶν· ἡσκήκεις δὲ φθάνειν ἑλκων ἢ τὰ πτηνὰ φεύ-
 40 γειν. πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέ-
 μεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες
 αἱ τῇ ὁσμῇ αὐτὸν ἀνηύρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν,
 ἐπεὶ εὐρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας
 πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀπο-
 φύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων καὶ πρὸς οἷα

χωρία φεύγοντες αἰροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δί-
κτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυς ἄν, καὶ τῷ σφόδρα φεύ-
γειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπεσὼν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐν-
τεῦθεν διαφεύγειν σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθί-
στης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ
αὐτὸς μὲν σὺ ὀπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ
λαγῶ βοῶν ἐξέπληττες αὐτὸν ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκε-
σθαι, τοὺς δ' ἐμπροσθεν σιγᾷν διδάξας ἐνεδρεύοντας
λανθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν προείπον, εἰ τοιαῦτα 41
ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ
οἶδ' ἔγωγε εἰ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δέ
ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ
τοῦ ἐμφανοῦς καὶ ὠπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην
συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δέ, ὡς παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ
παρεσκευασμέναι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας
δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ἦν τῶν στρατιωτῶν εὗ μὲν τὰ
σώματα ἡσκημένα ἦ, εὗ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὗ
δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὥσιν. εὗ δὲ 42
χορὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πεί-
θεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν
βουλεύεσθαι. μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ
τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχό-
μενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ
εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει. ὅπως δὲ χορὴ τάττειν εἰς μά- 43
χην στρατιὰν ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς
ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὄρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρα-
τοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς καὶ ἡμε-
ρινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολεμίους
ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολε-
μίαν ἄγειν ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ
ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν
φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας, καὶ εἰ γε

δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι πολέμιοι ἐπιφανεῖν, πῶς
 χρὴ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἰ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι
 ἄλλοθεν ποθεν οἱ πολέμιοι φαίνονται ἢ κατὰ πρόσω-
 πον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολε-
 μίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ
 πολέμιοι ἥκιστα εἰδεῖν, ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ
 λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ἤδειν, πολλάκις ἀκή-
 κοας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι,
 οὐδενὸς αὐτῶν ἡμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γεγένησαι. δεῖ
 οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἴμαι, τούτοις χρῆσθαι
 ὁποῖον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῇ.

- 14 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα·
 παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτε σπαντῶ μηδέποτε μήτε
 στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὥς ἄνθρωποι μὲν
 αἰρουῦνται πρᾶξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ
 45 ποίας ἔσται αὐτῶν τὰ γαθαῖα. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν
 τῶν γιγνομένων· πολλοὶ μὲν γὰρ πόλεις ἔπεισαν καὶ
 ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι
 πρὸς τούτους ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώ-
 λοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠΰξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ
 πόλεις ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον,
 πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ
 εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουλευθέντες ἢ
 φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν·
 πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ξῆν
 ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ
 ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκ-
 τον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.
 46 οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄρι-
 στον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις
 πράττοι. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τά τε
 γεγεννημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ,τι ἐξ ἐκάστου αὐτῶν

ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλεω ᾧσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἃ οὐ χρὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαναμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστὶν ὧν ἂν μὴ ἐθέλωσιν ἐπιμέλεσθαι.

[B.]

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν I. ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανείς προηγείτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἤρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὐθις θεοῖς τοῖς Μηδῖαν γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πόλιν ἀπήει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ 2 Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἡσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης πόσον ἄγοι τὸ στράτευμα. ὁ δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν γε, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ 3 Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἄρχουσιν. ἀτάρ, ἔφη, δέει τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἳ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί

4 γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἦκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταῦτὸ λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρως πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κυαξάρης.

5 Κροῖστος μὲν ὁ Αὐδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα ἱππέας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ἱππέας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν πω σαφές λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντῳ συμβαλεῖν φασὶ Γάβαιδον ἔχοντα εἰς Καῦστριον πεδίου ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κᾶρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὗ φασιν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλωνία τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, ἄρματα δ' εὖ οἶδ' οὐ μείον διακοσίων, πεξοὺς δὲ οἶμαι
6 παμπόλλους· εἰώθει γοῦν ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σύν, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππέας μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλεῖον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως τί φῆς πλῆθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη, Μήδων μὲν ἱππεὶς πλείους

τῶν μυρίων· πελτασται δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν [ὥς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας] καὶ ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἂμφι τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι οὓς σὺ φῆς ἄγειν; Ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μή, αὐτίς βουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκάστων ἥτις ἐστί. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἢ αὐτῇ· τοξόται γὰρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἳ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλειόνων ἢ νίκη· 8 πολὺ γὰρ ἂν θᾶπτον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον εὖροι ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι πείσονται Μηῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον στράτευμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν τοὺς πολεμίους. Τί μὲν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; 9 Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἔχοιμι, ὥς τάχιστα ὅπλα ἐποιοῦμένην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν οἷάπερ ἔχοντες ἔρχονται οἱ παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι· ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στήθια, γέρον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν, κοπίς δὲ ἢ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· καὶ ταῦτα παρασκευάσης, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν

- αἰρετώτερον. τάττομεν δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μεντὰν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὥς μὴ σχολάζωσι μήτε
- 10 μένειν μήτε ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμμένητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδόν τε ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περ-
- 11 σῶν στράτευμα. ἐνταῦθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτούς, Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὥς χεῖρας συμμίζοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γιννώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰσὶν ὥς ὅτι προσωτάτῳ σταθέντες μάχεσθαι, ἔδωκε μὴ ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἤκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐτῶν ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντος γάρ ἐστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὥς βέλτιστοι ἔσονται.
- 12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἳ δ' ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δ' αὐτῶν
- 13 καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἀλλὰ θαυμαστά, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κῦρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἳ ἡμῖν μέλλοντες συμμάχεσθαι· ἀλλὰ γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἳ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· κἂν δῶρα διδῶσιν οἳ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται

οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστᾶται ὑπὸ Κῦρου πολὺν μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι βεβαιωτέως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπειῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρεῖ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρησίμου ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

Οὕτω δὲ ὁ Κῦρος καταθεὶς τὰ ὅπλα [εἰς τὸ μέσον] 14 καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν 15 τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐτράφητε, καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν χείρονα ἔχετε, ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τἀπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔχετε ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὅπλα οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, κἂν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸν 16 μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἴ τι χεῖρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν τούτων ἐπιμέλεσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στέρνα ἀρμόττων ἐκάστῳ ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὲ παίζειν τοὺς ἐναντίους δεήσει οὐδὲν φυλαττομένους μή τι παίοντες ἐξαμάρτωμεν. τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου διαφέ- 17

- ροι ἡμῶν πλὴν τόλμῃ; ἦν οὐδὲν ὑμῖν ἥττον προσ-
 ῆκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέφεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν,
 ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰγαθὰ κτᾶται τε καὶ σώζει,
 τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάν-
 τα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς
 18 ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; τέλος εἶ-
 πεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὄπλα· ὁ μὲν χορή-
 ξων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν
 ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἄρκεῖ
 ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπη-
 19 ρετικοῖς ὅπλοις. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ
 οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι ὥστε τὰ
 ὅμοια πονουῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν μὴ ἐθελή-
 σουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶ-
 νος ἀμυχανοῦντες βιοτεύειν. καὶ οὕτω δὴ ἀπογρά-
 φονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὄπλα πάντες.
 20 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρ-
 ῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἄσκειν
 μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἰσχύν, διδά-
 σκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πο-
 21 λεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κναξάρου
 ὑπηρέτας προσέταξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκα-
 νῶς ὧν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο
 δὲ παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ
 ἄσκειν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκείνο δοκῶν καταμε-
 μαθηκέναι ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται οἱ
 ἂν ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἐν
 ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περι-
 ελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε
 τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέρορ καὶ
 θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθύς αὐτῶν παρεσκεύασε
 τὰς γνώμας ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ

ὁμολογητέον μηδενὸς εἶναι ἀξίους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογήσαι οἵτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ 22 ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγῶνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων ὁπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῇ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα οἷόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπαδά εἰς τὸ δυνατόν τοιαύτην παρέχειν, δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῷ δὲ τὸν λόχον, καὶ ταξiάρχῳ ἀνεπὶκλήτον αὐτὸν ὄντα ἐπιμέλεσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων ὅπως ἐκεῖνοι αὐτῶν ἄρχουσι παρέξουσιν τὰ δέοντα ποιοῦντας. ἅθλα 23 δὲ προύφηγε τοῖς μὲν ταξiάρχοις ὡς τοὺς κρατίστας δόξαντας τὰς τάξεις παρεσκευάσθαι χιλιάρχους ἔσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οὐ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύειν, εἰς τὰς τῶν ταξiάρχων χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι, τῶν δ' αὖ πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρόπουσαι ἐκάστοις συμπαρεῖποντο. ἐπανετείνοντο δὲ καὶ μείζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξίοις ἐπάλιν, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μείζον φαίνοιτο. προεῖπε δὲ νικητῇ- 24

ρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις, καὶ
 ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, αἱ ἂν φαί-
 νωνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὐσαί καὶ προ-
 θυμότερα ἀσχοῦσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταῦτα
 νικητήρια οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρόειπε. ταῦτα μὲν δὴ
 25 προείρητό τε καὶ ἡσκέετο ἡ στρατιὰ. σκηναὶς δ' αὐ-
 τοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν,
 μέγεθος δὲ ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ
 τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνουν μὲν δὴ οὕτω κατὰ
 τάξεις· ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ
 ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο ὅτι ἐώ-
 ρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρό-
 φασις μειονεξίας ὥστε ὑφίεσθαι τινα κακίῳ ἐτέρου
 εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δ' ἐδόκουν
 αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γιννώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκη-
 νοῦντες. ἐν δὲ τῷ γιννώσκεισθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι
 πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι, οἱ δὲ ἀγνοούμενοι
 ῥαδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ ἐν σκότει
 26 οὔντες. ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκρι-
 βοῦν μεγάλα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν συσκηνίαν. εἶχον
 γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμη-
 μένας ὥσπερ ὁπότε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ δὲ
 λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δε-
 27 κάδας, πεμπάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς
 τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ
 μὴ ταράττεσθαι καὶ εἰ ταραχθεῖεν θᾶττον καταστῆ-
 ναι, ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἂν δέῃ συναρμο-
 σθῆναι, ἔστι, κ' ἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχη, συν-
 αρμόσαι αὐτὰ εὐπετῶς, ἦν ἔχη γνωρίσματα ὥστ'
 εὐδὴλον εἶναι ἐξ ὁποίας ἑκάστον χώρας αὐτῶν ἔστιν.
 28 ἐδόκουν δ' ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ
 πρὸς τὸ ἥττον ἀλλήλους ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἐώρα

καὶ τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον,
 ἦν τις αὐτὰ διασπᾶ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ 29
 τούτου ὁ Κῦρος ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ
 τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν
 ἐξάγων ἰδρωῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας
 ἐξηύρισκεν αἷ ἰδρωῶτα ἔμελλον παρέχειν, ἢ καὶ πρᾶ-
 ξαι εἴ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πρά-
 ξεως ὥς μὴ ἐπανόιοιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ
 πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ὑγι-
 αίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, καὶ πρὸς τὸ ἀλ-
 λήλοις δὲ πραότερους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πό-
 νους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις
 πραότεροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους
 μεγαλοφρονέστεροι γίνονται οἱ ἂν συνειδῶσιν ἑαυ-
 τοῖς εὖ ἡσκηκότες.

Κῦρος δ' ἑαυτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο ὥστε 30
 ἱκανὴν ἔχειν οὓς καλοῖη ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὥς
 τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη
 εἶναι, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρ-
 χων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε
 καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα
 ὅλην καὶ δεκάδα ὅλην καὶ λόχον ὅλον καὶ τάξιν ὅλην.
 ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὅποτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιή-
 σαντας ὃ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέ-
 μενα αἰὲ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δεῖ-
 πνον. καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσο- 31
 μοίρους πάντων αἰὲ ἐποιεῖτο· οὐδὲν γὰρ ἦττον τιμᾶν
 ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ
 ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβων. καὶ γὰρ πι-
 στοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν
 στρατιωτικῶν καὶ συνετούς, προσέτι δὲ καὶ σφοδρούς
 καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράκτους. πρὸς δ' ἔτι

ἃ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐρίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὥς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν ὅσα ἄρχων προστάττοι.

- II. Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τὰγαθόν. ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἄρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἐταῖροι ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὗτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ; καὶ Ὑστάσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλ' ὁποῖοι μὲν τινες ἔβουται εἰς τοὺς πολεμίους οὐπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔνιοι αὐτῶν φαίνονται. πρῶην μὲν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. καὶ ἥρξατο μὲν ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῆιε περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν. ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστίν, εἴγε ἀφ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἡχθέσθην, εἴ τι μεῖον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦτο εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὥς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ μικρότατα λελειμμένα ἦν. ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάννυ ἀνιαιθεὶς δῆλος ἦν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν,
- 4 Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ

ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· ἀντίκα γὰρ ἅφ' ἡμῶν
 αὐτὸ ἄρξεται καὶ σὺ πρῶτος λήψει τὸ μέγιστον. καὶ ἐν
 τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς
 περιφορᾶς· καὶ κείνος ἔλαβε, καὶ τ' ἔδοξεν αὐτῷ μείον
 λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὃ ἔλαβεν ὥς ἕτερον ληψόμε-
 νος. καὶ ὁ ἄρταμος οἰόμενος αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι
 ὄψου, ᾧχετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον.
 ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνή- 5
 λωτο μὲν ὃ εἰλήφει ὄψον, ὃ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν
 τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληχθαί τε
 καὶ τῇ τύχῃ ὀργίζεσθαι δυσθετούμενος ἀνέτρεψεν. ὁ
 μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδὼν συνεκρότησε
 τῷ χεῖρι καὶ τῷ γέλῳτι ηὐφραίνετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη,
 προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδυνάμην
 τὸν γέλῳτα κατασχεῖν. τοιοῦτον μὲν δὴ σοι ἓνα, ὦ
 Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. ἐπὶ μὲν δὴ
 τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν 6
 ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω
 δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς
 τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἐαν-
 τοῦ ἑκάστων τάξιν ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ
 καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποιοῦν, ἐλθὼν ἐδίδα-
 σκον ἓνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ
 τάξας δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ
 ὥμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς
 τὸν λοχαγόν, ἦνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προῖέναι
 ἐκέλευσα. καὶ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προελθὼν 7
 τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον,
 Ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προέρχομαι ὥσπερ
 σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον
 ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προῖέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο
 μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε,

ἔφη, λοιδορουμένον; προϊέναι, ἔφη, πάντας κελεύει.
 καὶ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἦσαν
 8 πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριξεν, ἐδυς-
 φόρουν καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρή; νῦν
 γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἔῃ. ἐγὼ μέντοι
 ἐνεγκὼν ταῦτα πρῶως ἐξ ἀρχῆς αὖ καταχωρίσας εἶπον
 μηδένα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν
 ἡγῇται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾷν πάντας τῷ πρόσθεν
 9 ἔπесθαι. ὥς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὼν ἦλθε πρὸς ἐμέ
 καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψα οἴκαδε δοῦ-
 ναι, καὶ γὰρ ὁ λοχαγὸς ἦδει ὅπου ἔκειτο ἢ ἐπι-
 στολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπι-
 στολὴν, ὁ μὲν δὲ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἶπετο
 τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ
 ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχε· καὶ
 ἦκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολὴν. οὕτως, ἔφη,
 10 ὅ γ' ἐμὸς λόχος σοι ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ
 μὲν δὲ ἄλλοι ὥς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς
 ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί,
 οἷους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἳ γε εὐ-
 θεράπεντοι μὲν οὕτως εἶδὲν ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ
 μικρῷ ὄψῳ παμπόλλους φίλους ἀνακτῆσασθαι, πιθα-
 νοὶ δ' οὕτως εἰσὶ τινες ὥστε πρὶν εἰδέναι τὸ ταττό-
 μενον πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους
 τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας
 11 ἔχειν. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε
 τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὦν
 τῶν ταξιάρχων Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον
 τῶν στρουφνοτέρων ἀνθρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπεν·
 Ἦ γὰρ οἶει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν
 ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὲν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύ-
 δονται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέ-

λοντες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται.
 καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφῆμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνας 12
 εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα
 κείσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις
 εἶναι ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδρειότεροις καὶ ποιήσῃν ἂ μὴ ἱκα-
 νοί εἰσιν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνο-
 μένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν.
 οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῶ
 αὐτῶν κέρδει μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκούνων μήτε ἐπὶ
 βλάβῃ μηδεμιᾶ, πῶς οὐχ οὔτοι ἀστεῖλοι ἂν καὶ εὐχά-
 ριτες δικαιότερον ὀνομάζοντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ 13
 μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέ-
 λωτα παρασχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξίαρχος ὁ τὴν τοῦ
 λόχου χαριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἦπου ἂν, ἔφη, ὦ
 Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλάειν ἐπειρώμεθα σε ποιεῖν, σφόδρ'
 ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ὥδαῖς καὶ ἐν
 λόγοις οἰκτρά τινα λογοποιοῦντες εἰς θάκρυα πει-
 ρῶνται ἄγειν, ὅποτε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐ-
 φραίνειν μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάψαι δ' οὐδέν,
 ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', 14
 ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ
 τοῦ κλάειν καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε
 δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς
 μηχανώμενος. διό, ἔφη, καὶ σὺ νῦν, ἣν ὀρθῶς λο-
 γίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα εὐρήσεις. κλαύμασι μὲν γε
 καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται καὶ δι-
 δάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα, καὶ νόμοι γε πο-
 λίτας διὰ τοῦ κλάοντος καθίζειν εἰς δικαιοσύνην
 προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις
 ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας ἢ ψυχὰς οἰκονομι-
 κωτέρας τι ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐκ τούτου ὁ 15
 Ὑστάσπας ὥδέ πως εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἣν

ἔμοι πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν δαπα-
 νήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλάοντας ἐκεί-
 νους πειράσει καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, τοῖσδε
 τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἄξιον γέλωτος ἐπιδα-
 ψιλεύσει. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοὶ ἐστὶν ἀποκείμε-
 νος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνησίμωκας αὐτόν,
 οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶναι γέλωτα πα-
 ρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασις ἐστὶν ὡς οὐ παρε-
 κτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καὶ
 οἶει γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὁ
 ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ
 ἐκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾶον ἂν τις ἐκτρίψειεν ἢ γέ-
 16 λωτα ἐξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἷ τε ἄλλοι ἐρέ-
 λασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, ὃ τ' Ἀγλαϊτάδας
 ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα,
 Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπου-
 δαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα,
 17 ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. ταῦτα μὲν δὴ
 ἐνταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὥδε ἔλεξεν.
 18 Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες,
 ἐννοῶ ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελ-
 τίονες, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἣν δέ τι γίγνηται
 ἀγαθόν, ἀξιώσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοιρεῖν. καίτοι
 ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι
 ἢ τοῦ ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι.
 καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἀρ' οὖν, ἔφη, πρὸς
 τῶν θεῶν, ὦ ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐμβαλεῖν περὶ
 τούτου βουλὴν εἰς τὸ στράτευμα, πότερα δοκεῖ, ἣν
 τι ἐκ τῶν πόνων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάν-
 τας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἐκάστου πρὸς
 19 ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἐκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ,
 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ'

οὐχὶ προειπεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶ-
 νας οὕτω προείπας καὶ τὰ ἄθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις· ἃ μὲν γὰρ ἂν στρα-
 τευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ οἶμαι ἐαυτῶν ἡγῆσονται
 εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἰκο-
 θεν νομίζουσιν εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπι-
 στάτας οὐδὲν οἶμαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἡ καὶ οἷε, 20
 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελ-
 θὼν ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρα-
 τίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἐγὼ γ',
 ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων,
 ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺς ὃν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν
 πλεῖστα καὶ πονουῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦ-
 τον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς
 κακίστοις συμφέρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονε-
 κτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν 21
 ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ
 ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖεν ὅτι ἐκ
 τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξου-
 νται. καιρὸς οὖν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ
 τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὥκνουν τὴν τοῦ
 ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὲ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ
 σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους καὶ συναγο-
 ρεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστις περ ἀνὴρ οἶοιτο
 εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν, Ἀλλ' 22
 ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου ὃς συνερεῖ ὥστε
 μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο
 τοῦτον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί'
 ἀνὴρ ἡμῖν σύσκηνος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον
 ἔχειν. ἄλλος δ' ἐπήρετο αὐτόν, Ἡ καὶ τῶν πόνων;
 Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος

ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων
 ὁρῶ πάνυ θαρραλέως βουλόμενον μείον ἔχειν παρ'
 23 ὄντιναοῦν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες,
 γινώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ οὗτος
 νῦν λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ
 στράτευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ
 γὰρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπε-
 σθαι ἢ ἂν τις ἡγήται· ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν οἱ
 μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ
 24 ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμο-
 γνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἡ
 γὰρ πονηρία διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη
 ταύτας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμο-
 νεῖν· ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα οὐ πάνυ δεινὴ
 ἐστὶν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως
 τε καὶ ἦν ἄλλοι ὥσιν ἐπὶ τὸ πρᾶνὲς καὶ τὸ μαλακὸν
 25 ἀντιπαρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν ὅταν μὲν τινες βλα-
 κεία καὶ ἀπονεία μόνον κακοὶ ᾧσι, τούτους ἐγὼ νο-
 μίζω ὥσπερ κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τῆς
 κοινωνίας· οἱ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων κακοὶ ᾧσι κοι-
 νωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναί-
 σχυντοι, ἡγεμονικοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις
 γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδει-
 κνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοί
 26 εἰσι. μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀν-
 τιπληρώσετε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵπποι οἱ ἂν ἄρι-
 στοὶ ᾧσιν, οὐχ οἱ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε,
 οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι
 μάλιστα συνισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν,
 τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς
 τὰ γαθόν· οὔτε γὰρ ἄρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βρα-
 δέων ἵππων ἐνόντων οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεξου-

γμένων, οὐδὲ οἶκος δύναται ἂν εὖ οἰκείσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν ἤττον σφάλλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δ' 27 ἴστε, ὧς ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες ὅτι κακοὶ ἀπέ- σονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων οἱ μὲν ἀνε- πίμπλυντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν ταύ- της, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. ὁ μὲν 28 οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἤρχετο ὁ Κῦρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδει- πνον καὶ παρακλίτην πεποιημένον ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ ὑπέραισχρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνο- μαστὶ εἶπεν ὧδε· ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλὸν ἔστι, περιά- γει τοῦτο τὸ μειράκιον τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἡδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνῶν τε καὶ θεώμενος τοῦτον. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ 29 σύσκηνοι προσέβλεψαν· ὥς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἵσχει, ἐγέλασαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὧς Σαμβαύλα, ποῖω ποτέ σε ἔργῳ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρτηται; καὶ ὃς εἶπεν, Ἐγὼ 30 ὑμῖν νῆ τὸν Δία, ὧς ἄνδρες, ἐρῶ. ὁποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς εἴτε ἡμέρας, οὐπώποτε μοι οὔτ' ἀσχολίαν προυφασίσσατο οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων· ὁποσάκις τε αὐτῷ πρᾶξαί τι προσέ- ταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας πάντας τοιοῦτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις 31 εἶπε, Κᾶπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ

τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ αἰσχροὺς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε, Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἥρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων γυμνασίων.

III. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τάγαθὰ τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλκουν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε.

2 Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἄγων ἐγγὺς ἡμῖν· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γάρ, ἔφη, δεῖ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, δῆλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικῶμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶ-

3 σιν αἰεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν ὥς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχωσιν, εἰ μὴ αὐτός τις προθυμήσεται, ὥς οὐδὲν ἐσόμενον τῶν θεόντων, ταχὺ πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ ὥς ἄλλος ἔσται ὁ πράττων καὶ μαχόμενος, καὶ αὐτὸς μαλακίζεται, τούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πᾶ-

4 σιν ἅμα πάντα ἥκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε· τοὺς μὴ θέλοντας ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκπονεῖν τάγαθὰ ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστάς περὶ αὐτοῦ τούτου ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἶεται ἀσκεῖσθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλείστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τι-
νης τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κα-

κὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς Χρυσάντας, εἰς τῶν ὁμοτίμων, 5 ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν, Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε ὥς δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἴ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ἐπι-δεῖξαι ἑαυτὸν ὥς διανοεῖται μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, οὔτε ποσὶν εἰμι ταχύς οὔτε 6 χερσὶν ἰσχυρός, γιγνώσκω τε ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθείην οὔτε ἂν πρῶτος οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν χιλιοστός, ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλ' ἐκείνο, ἔφη, σαφῶς ἐπίσταμαι ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρωσμένως ἀντιλήφονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ἦ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσιν, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθ' ἐξω πλεῖον μέρος ἢ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν 7 δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἴκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφνῆς καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ἐοικώς, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Ἐγώ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ- 8 σαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὀρμασθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσχοῦντας, ὁμοίᾳ δὲ συνουσίᾳ πάντας ἀξιουμένους, ταῦτά δὲ πᾶσιν ἡμῖν πρόκειται. τὸ γὰρ τοῖς ἄρχουσι πεῖθεσθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κείται, καὶ ὃς ἂν φανῇ τοῦτο

- ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς
 τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον
 εἶναι οὐ τῷ μὲν προσῆκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ
 9 τοῦτο προκρίνεται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν
 καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους
 φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῶα ἐπίστα-
 ταί τινα μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἐνὸς ἄλλου μαθόντα
 ἢ παρὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ
 ἵππος ὀπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κᾶπρος ὀδόντι. καὶ
 φυλάττεσθαι γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίσταται ἀφ'
 ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου
 10 πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγώ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθύς
 προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτων ὅ,τι ὥμην πλη-
 γήσεσθαι· εἰ δὲ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προ-
 ἔχων ἐνεπόδιζον ὅ,τι ἐδυνάμην τὸν παίοντα· καὶ
 τοῦτο ἐποιοῦν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ
 τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν
 εὐθύς παιδίον ὦν ἤρπαξον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ'
 ἐνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἢ παρὰ
 τῆς φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποιοῦν γοῦν καὶ τοῦτο
 κωλυόμενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν
 ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ
 τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία
 ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ,τι δυναίμην λανθάνειν.
 οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέ-
 χειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ πρὸς τῷ πεφυκέναι τοῦτο ἐδόκει
 11 μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οὖν αὕτη, ἔφη, ἡ μάχη καταλεί-
 πεται, ἐν ἣ προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστί,
 πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγω-
 νιστέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἄθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρό-
 κειται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον
 ἴμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐντιμον, ὅσπερ μόνος ἡδιστος,

βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δέ, ὅσπερ οἶμαι
χαλεπώτατος. μάλιστα δέ, ὧ ἄνδρες, τοῦτό με εὖ- 12
θύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ ὅτι
Κῦρος ὁ κρίνων ἔσται, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ
σὺν θεῶν ὄρκῳ λέγω ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος οὔστι-
νας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς φιλεῖν οὐδὲν ἤττον ἑαυτοῦ· τού-
τοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὅ,τι ἂν ἔχη ἥδιον διδόντα μᾶλ-
λον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅτι οὗτοι μέγα 13
φρονοῦσιν ὅτι πεπαιδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ
δίψαν καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι
καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαι-
δεύμεθα ἢ οὗτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τού-
των κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ταῦτ'
ἀκριβοῦν ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὗτοι μὲν τὰ ὅπλα φέ- 14
ροντες ἐμελέτων, ἃ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἡύρη-
μένα ὥς ἂν εὐφορώτατα εἴη, ἡμεῖς δέ γ', ἔφη, ἐν
μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίξιν καὶ τρέχειν ἠναγκαζέ-
μεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τῶν ὀπλων φόρημα
πτεροῖς μᾶλλον εἰοικέναι ἢ φορτίῳ. ὥς οὖν ἐμοῦ γε 15
καὶ ἀγωνιουμένου καὶ ὁποῖος ἂν τις ὧ κατὰ τὴν ἀξίαν
με τιμᾶν ἀξιόσοντος, οὕτως, ἔφη, ὧ Κῦρε, γίγνωσκε.
καὶ ὑμῖν γ', ἔφη, ὧ ἄνδρες δημόται, παραινῶ εἰς
ἔριν ὁρμᾶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαι-
δευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν
ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεράυλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. 16
ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ συναγορεύοντες. ἔδοξε
κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κῦρον δὲ τὸν κρί-
νοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προουκωρῆκει.

Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον καὶ ὅλην τάξιν σὺν τῷ τα- 17
ξίαρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν
τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν,
θώρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς

ἀριστεραῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς
 ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν
 18 δεήσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. ἐπεὶ δὲ παρε-
 σκευασμένοι ἔστησαν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μάχεσθαι.
 ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν βάλλοντες ἔστιν οἱ καὶ ἐτύγγανον
 καὶ θωράκων καὶ γέροντων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνη-
 μῖδος. ὅπου δὲ ὁμόσε γένοιντο, οἱ τοὺς νάρθηκας
 ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χειρᾶς, τῶν
 δὲ κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικυπτόντων ἔπαιον τοὺς
 τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον
 οἱ ναρθηκοφόροι παίοντες σὺν πολλῷ γέλῳτι καὶ παι-
 διᾷ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι λαβόντες πάλιν τοὺς
 νάρθηκας ταῦτ' ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλου-
 19 τας. ταῦτα δ' ἀγασθεῖς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου
 τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυ-
 μνάζοντο, ἅμα δὲ ἠῦθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ
 εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τούτοις δὴ
 ἡσθεῖς ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηνῇ
 ἰδὼν τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινὰ ἀντι-
 20 κνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθουεν. οἱ δ' ἔλε-
 γον ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα
 πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ'
 ἔλεγον ὅτε πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παι-
 διὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δὲ
 συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον ὅτι οὐ σφίσι
 δοκοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπε-
 δείκνυσαν τῶν ναρθηκῶν τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ
 καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τότε
 μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. τῇ δ' ὕστε-
 ραία μεστὸν ἦν τὸ πεδῖον πᾶν τῶν τούτους μιμουμέ-
 νων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττειεν,
 ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν 21
 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἔφ' ἐνός, καὶ ὁπότε
 δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστε-
 ρον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον,
 εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο,
 παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ
 παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δ' αὖ
 ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας
 τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον εἰς
 τέτταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο,
 παραγγείλας αὖ εἰς ἓνα ἰόντων εἰσῆγε τὸν πρῶτον
 λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρὰν ἐκέλευ-
 σεν ἔπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύ-
 τως παραγγείλας ἤγειτο εἰσω· οὕτω δ' εἰσαγαγὼν
 κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦ-
 τον οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθθεὶς τῆς τε πραότητος τῆς δι-
 δασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν
 τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

Παρὼν δέ τις ἐπὶ τῷ δείπνῳ κεκλημένος ἄλλος 22
 ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, τάξιν, ὦ Κῦρε, οὐ κα-
 λεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρίῃ ἐπὶ τὸ
 δεῖπνον, πάντα ταῦτά ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ
 ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου
 λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρῶτους τετα-
 γμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἑτέρου
 λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύ-
 τως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέῃ ἀπὸ πολεμίων,
 ἐπίστανται ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὰν δέ, ἔφη, κατα-
 στῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν
 πρὸς ἑω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος
 πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ
 τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες,

ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἐσπέραν
 ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφη-
 γοῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείθονται ὥστερ' ἰόντι,
 ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἔπεσθαι καὶ ἡγεῖσθαι ὁμοίως πει-
 θόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἡ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε;
 23 Ὅποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νῆ Δία.
 Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις με-
 λετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ
 ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπα-
 τοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες.
 ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῇν ὑμῖν δίκαιον
 24 καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος,
 μήτοι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γα-
 στέρας παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς
 σκηνῆς ἐποίησαντο. τῇ δ' ὕστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσεν
 ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθό-
 μενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς
 ἐμιμοῦντο.

IV. Ἐξέτασιν δέ ποτε πάντων τοῦ Κύρου ποιουμένου
 ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κναξάρου
 ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρεῖη πρεσβεία· κελεύει
 οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγ-
 γελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κναξάρου·
 βούλεται γάρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐκοσμότατα
 προσάγειν, ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν ὅπως ἂν προσ-
 2 ἴης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρῶ-
 τῷ τεταγμένῳ ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ'
 ἐνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ
 τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταὐτὸ τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ
 διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πει-
 θόμενοι ταχὺ μὲν παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγ-
 γελλόμενα ἐποιοῦν, ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ

μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ
 ταξίαρχοι, τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστη- 3
 σαν, ἔπεσθαι ἐκέλευσεν ὥς ἂν αὐτὸς ἡγῇται· καὶ εὐ-
 θὺς τροχάζων ἡγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγνιὰν
 τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν
 ἢ ὥς ἐπὶ μετώπου πάντα διέναι, παραγγείλας τὴν
 πρώτην χιλιοστὴν ἔπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευ-
 τέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς
 οὕτως, αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δ' ἄλ-
 λαι χιλιοστές κατ' οὐρὰν ἐκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἴ-
 ποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς 4
 ἀγνιᾶς, ὅπως εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον
 ποιεῖν. ὥς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας,
 παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα
 τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ κα-
 θιστάναι περὶ το βασίλειον, καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτα
 ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διὰ παντὸς οὕτως. οἱ μὲν 5
 δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν· ὁ δ' εἰσῆει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν
 τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν
 ὁ Κυαξάρης τῷ μὲν τάχει ἦσθη, τῇ δὲ φανλότητι τῆς
 στολῆς ἡχθῆσθη, καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον
 πεποίηκας οὕτω φανεῖς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη,
 ἐβουλόμην σε ὥς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ
 ἂν κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγα-
 λοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 6
 εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλον σε ἐκό-
 σμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς καὶ ψέλια λαβὼν καὶ
 στρεπτὸν περιθέμενος σχολῇ κελεύοντι ὑπήκουόν σοι,
 ἢ νῦν ὅτε σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι
 ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ τιμᾶν ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ
 καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς
 σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν.

ὁ δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν ἐκάλεσε
 7 τοὺς Ἰνδοὺς. οἱ δὲ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμ-
 ψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς κελεύων ἐρωτᾶν ἐξ οὗ
 ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσύριῳ· ἐπεὶ δὲ
 σοῦ ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν ἐλθόντας αὐτὸν πρὸς τὸν
 Ἀσσύριον κἀκείνου ταῦτὰ πυνθέσθαι· τέλος δ' ἀμφο-
 8 τέροισ ἐῖπεῖν ὑμῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον
 σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἡδικημένου ἔσεσθαι. πρὸς
 ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε
 ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ',
 εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πύθεσθε ὅ,τι λέγει. παρῶν
 δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, Ἥ καὶ ἐγὼ, ἔφη,
 εἴπω ὅ,τι γινώσκω; καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. Τμεῖς
 τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, εἰ
 μή τι ἄλλο Κυαξάρη δοκεῖ, ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τί φη-
 σιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα
 ἀκούσαντες ὥχοντο.

9 Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυα-
 ξάρην ἤρξατο λόγου τοιοῦδε.

ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων
 ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὅποσα δ' ἦν, τούτων πάννυ
 ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρα-
 τιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάξεις σὺ πῶς ἐγὼ
 ἀνήλωκα σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τι
 10 ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας
 μὲν οὓς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι
 ὁποίου τινὸς οὖν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὖ τε λέ-
 γοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον ἢ λυποῦντα
 καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔρ-
 γων ποιήσασθαι τις βούλοιτο συνεργοὺς προθύμους,

τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον
εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ, οὐκ ἐχθρούς,
δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους
ἔσεσθαι καὶ μήτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονή-
σοντας μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδῶσοντας. ταῦτ' οὖν 11
ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ προσδε-
σθαι. πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντων ὁρώντων αἰσθάνομαι
πολλὰ δαπανῶντά σε· σκοπεῖν δ' ἄξιόν κοινῇ καὶ σὲ καὶ
ἐμὲ ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψει χρήματα. ἐὰν γὰρ σὺ ἄφθονα
ἔχῃς, οἶδα ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοί-
μην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὃ
μέλλοι καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. ἐναγχος οὖν 12
μέμνημαί σου ἀκούσας ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σου
νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ
οὔτε τὸ στράτευμα πέμποι οὔτε τὸν δασμόν ὃν ἔδει
ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος·
ὥστε ἔγωγε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι
καὶ πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι ἢ νῦν ἑᾶσαι
ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλ-
λοις προσθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρето, Αἰ δ' οἰκή- 13
σεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἶδιν ἢ καὶ πού
ἐν εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Αἰ μὲν οἰκήσεις
οὐ πάνν ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἡμέλουν· ὅρη
μέντοι ἔστιν ἐνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παρα-
χρήμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτός γε ὑποχείριος
γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι,
εἰ μὴ τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς
πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει 14
τάδε· Ἄλλ' εἰ θέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
προσθεῖς ὁπόσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, οἷμαι ἂν σὺν
τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι
καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δ' ἐλπίζω καὶ φί-

- 15 λον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἐστὶ. καὶ ὁ Κναξάρης εἶπε, Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλθεῖν ἂν πρὸς σὲ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρεντάς τινας τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ· ὥστ' ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων δὲ γενομένων αὐτῶν πάνταπραχθεῖν ἂν ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κναξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ὁρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαράσκευοι
- 16 ἂν λαμβάνοιντο. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἣν τί σοι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας τινὰς ἤδη προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἐταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιοῶν, ἔφη ὁ Κναξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺν πλείων ἢ δύναμις φαίνοιτο ἧς ἔχων εἶωθας
- 17 θηρᾶν, ἤδη ὑποπτον ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον, καὶ ἣν τις ἐκείσε ἐξαγγείλῃ, ὥς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κναξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινάς, ὥς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Συρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὥς ἐχυρώτατα. ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθοίης σὺν ἢ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεξοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθὺς ἀνίοις, καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρώμενη μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια 18
 ἤθροισεν ἱππέας καὶ πεζοὺς, καὶ ἀμάξας δὲ σίτου πρού-
 πεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο
 ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαξάρην
 ἦται τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βου-
 λομένων ἐπεσθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προελη-
 λυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαξάρου σὺν δυνάμει πεξῇ καὶ
 ἱπικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια γίνεται τῷ Κύρῳ τὰ
 ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον· καὶ οὕτως ἐξάγει ὥς εἰς θή-
 ραν παρεσκευασμένος. πορευομένῳ δ' αὐτῷ εὐθύς 19
 ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγῶς· ἀετὸς δ'
 ἐπιπτόμενος αἰσιος, κατιδὼν τὸν λαγῶ φεύγοντα,
 ἐπιφερόμενος ἐπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε,
 κάπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐχρήτο τῇ ἄγρᾳ
 ὅ,τι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἦσθη τε
 καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρ-
 οντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὧ ἄνδρες, ἣν ὁ θεὸς
 θελήσῃ. ὥς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένετο, ὥσπερ εἰώθει 20
 ἐθῆρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱπ-
 πέων ὤγμευον αὐτῷ, ὥς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανι-
 σταῖεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέεστασαν
 καὶ τάνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἦρουν
 πολλοὺς καὶ σῦς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους
 ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις καὶ νῦν
 ἔτι γίνονται. ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμίζας 21
 πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ
 τῇ ὑστεραίᾳ αὖτις ἐθῆρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν
 ὠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ
 παρὰ Κυαξάρου στράτευμα ὥς ἦσθετο προσιόν, ὑπο-
 πέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνο-
 ποιεῖσθαι ὥς δύο παρασάγγας, καὶ τοῦτο προῖδὼν ὥς
 συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειαν,

εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους παρεκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε

- 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρῃ· νῦν δ' ὥς ἤσθητο τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στράτευμα πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν οὖν τοῦτον θηράσαι, ἣν δυνώμεθα, ἤλθομεν. ὧδ' οὖν, ἔφη, δοκεῖ ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὴν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἴθι τὴν ὀρεινὴν καὶ κατὰ λαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅταν τι φοβηθῇ,
- 23 καταφεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν καὶ δασεῖα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπίς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ σεαυτοῦ ἄνδρας λησταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὗτοι ἂν σοι, εἰ τιτι ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνοιτο τὸ μὴ ὀρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στράτευμά σου,
- 24 ἀλλ' ὥς περὶ κλωπῶν βουλευέσθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, πάντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθύς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνθιστῆται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον
- 25 μηδένα ἀφίεναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι· μέμνησο οὖν ἐκεῖνο ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους

πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ
 τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποτρέψειν
 τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, 26
 οὕτως αὖ ποιεῖ ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν·
 πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄπνους πραγματεύει·
 ἀλλὰ νῦν ἔᾶσαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοι-
 μηθῆναι, ὥς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν· μὴδὲ γε, 27
 ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη,
 ἀλλ' ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ὑφηγῇται, ταύτῃ μεταθεῖς,
 μήτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευέ
 σοι τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πολὺ μᾶσσων ἡ ὁδὸς ἦ, τὴν
 ῥάστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστη-ταχίστη. μὴδὲ 28
 γε σύ, ὅτι δύνασαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτι δρόμῳ
 ἡγήσῃ, ἀλλ' ὥς ἂν δύνηταί σοι ὁ στρατὸς ἔπεσθαι,
 τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνα- 29
 τωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένωντάς τινας ἐνίοτε πα-
 ρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρασ, παροξυν-
 τικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας
 τρέχοντας ὁρᾶσθαι.

Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγανρω- 30
 θεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας,
 ἀπελθὼν καὶ παραγγείλας ἃ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλ-
 λουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθη-
 σαν ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη.
 Κύρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον μὲν πρού- 31
 πεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὥδε·
 Κύρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε ὅπως ὡς
 τάχιστα ἔχων οἷσθαι καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα.
 ἦν δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε τάλῃθ' ὅτι ἐπὶ τοῖς
 ὁρίοις. ἦν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἐρχομαι, λέγε κἀν-
 ταῦθα τάλῃθ' ὅτι οὐκ οἶσθα. ἐὰν δ' ὁπόσοι ἐσμέν
 πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν.

32 τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ἐπιστείλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδέν' ἀδικεῖν, καὶ εἰ τις Ἀρμενίων ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγορὰν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ᾧσιν, εἴτε σῖτα εἴτε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

[Γ.]

- I. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κῦρον, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λιπὼν καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθῇσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα δὴ πάντα ὀκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκεψομένους ἔπεμπε τί πρᾶττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ.
- 3 ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτ' εἶδον ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἥδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βου-

λόμενοι τὰ ὄντια ἐκποδῶν ποιῆσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς
 ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστόν,
 ὑποπέμπων ἔλεγεν ὅτι οὐδενὶ πόλεμος εἴη τῶν με-
 νόντων. εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευεν
 ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ
 κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ.
 ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προϊόντες ἐνέπεσον εἰς 4
 τοὺς ἐν τῷ ὄρει, εὐθύς κραυγὴν τε ἐποιοῦν καὶ φεύ-
 γοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ γε αὐτῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ
 παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ
 χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς αὐτῶν ὡς ἦσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῦ
 τράποιτο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. ὁ δ' αὖ Κῦρος 5
 ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρα-
 τεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλα-
 κὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. τὸ μὲν δὴ στρα-
 τεῦμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν
 Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρ-
 μένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ
 δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν δια-
 μάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι οὐδετέροις
 βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα 6
 τί οὖν κάθησαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπο-
 ρῶν, ἔφη, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην κατα-
 βαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Ἀἴλον ὅτι
 ὃ ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι
 βούλοιο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γιννώσκων τὴν
 ἀνάγκην καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέ-
 σον κἀκείνον καὶ τᾶλλα πάντα ἐστρατοπεδεύσατο,
 ὁμοῦ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ 7

Ἀρμενίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὃς
 καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὥς ἤκουσε
 τα γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν
 Κῦρον. ὥς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-
 φούς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναιῖκα αἰχμαλώτους γεγενημέ-
 8 νους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν
 αὐτὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ'
 ὅτι Εἰς καιρὸν ἦκεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσει
 παρὼν τῆς ἀμφι τοῦ πατρός. καὶ εὐθὺς συγκαλεῖ
 τοὺς ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν
 Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐν-
 τίμων παρῆν. καὶ τὰς γυναικας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις
 παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δὲ
 9 καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη,
 πρῶτον μὲν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῇ λέ-
 γειν, ἵνα σοι ἓν γε ἀπῇ τὸ εὐμισεητότατον· τὸ γὰρ
 ψευδόμενον φαίνεσθαι εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώ-
 μης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις
 γίγνεται· ἔπειτα δ', ἔφη, συνίστασι μὲν σοι καὶ οἱ παῖ-
 δες καὶ αἱ γυναικες αὐταὶ πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ
 Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ αἰσθάνωνται σε ἄλλα
 ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν κατα-
 δικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἦν ἐγὼ
 τάληθῇ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ,τι
 βούλει, ὥς τάληθῇ ἐροῦντος. τούτου ἕνεκα καὶ γε-
 10 νέσθω ὅ,τι βούλεται. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς
 ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ καὶ τοῖς
 ἄλλοις Μήδοις; Ἐγὼ γ', ἔφη. Κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ
 συνωμολόγησας δασμὸν οἷσεν καὶ συστρατεύσεσθαι
 ὅποι ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν ταῦτα.
 Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπῆγες οὔτε τὸ
 στράτευμα ἔπεμπες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευ-

θερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ
 αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν κατα-
 λιπεῖν. Καὶ γὰρ ἐστίν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχε- 11
 σθαι, ὅπως μήποτε τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι·
 ἦν δὲ δὴ πολέμῳ κρατηθεὶς ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον
 δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοὺς δεσπότης
 ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος πότερον ὡς
 ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾷς ἢ ὡς ἀδι-
 κοῦντα, ἦν λάβης, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ
 ἔᾱς σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, 12
 καθ' ἕναστον· ἦν ἄρχων τις τύχη σοι καὶ ἀμάρτη,
 πότερον ἔᾱς ἄρχειν ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ;
 Ἄλλον καθίστημι. Τί δέ, ἦν χρήματα πολλὰ ἔχη, ἔᾱς
 πλουτεῖν ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν
 ἔχων τυγχάνῃ. Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους γιγνώσκης
 αὐτὸν ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί
 γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον
 ἢ τάληθῇ λέγοντα; ἔνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς 13
 ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν καὶ τοὺς πέ-
 πλους κατερρήξατο, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι
 ἐδρύποντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων
 πάντων σφῶν ἦδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας
 εἶπεν, Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε·
 ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ
 Ἀρμένιος ἀπορῶν ἐσιώπα πότερα συμβουλευοί τῳ
 Κῦρῳ κατακαίνειν αὐτὸν ἢ τάναντία διδάσκει ὥν
 αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο 14
 τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατήρ
 ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ ἃ οἶμαί
 σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθημένος, ὅτε
 συνεθῆρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ
 συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάνυ

ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτ' ἐροίη· καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γιγνώσκοι.

- 15 Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάννυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω τοῦτον μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν τὸν ἀμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν πατέρα, εἶπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγεῖ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμμεν-
 16 τόν, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλη γ' ἂν ζημιοῖτο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνοις τότε ὅποτε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιτο ἄνθρωποι ὅποτε ἀδικοῦντες ἁλίσκονται; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιτο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονι, τί δ' ἰππικῷ, τί δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυνάστη ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσι-
 17 μος καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, λέγεις ὥς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχοῆμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἂν
 18 τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω ἦσθου καὶ ἓνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι

ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἡττηθῇ, εὐθύς πεπαι-
 μένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πόλιν δ', ἔφη,
 οὐπω ἐόρακας ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν,
 ἧς ἐπειδὴν ἡττηθῇ παραχοῆμα ταύτῃ ἀντὶ τοῦ μά-
 χεσθαι πείθεσθαι ἐθέλει; Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, 19
 καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦτταν λέγων οὕτως ἰσχυρίζεαι σε-
 σωφρονίσθαι αὐτόν; Ἦν νὴ Δί', ἔφη, σύνοιδεν
 ἑαυτῷ ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὥς οὐ-
 δεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ ῥήθη χοῆναι λαθεῖν ἢ
 φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γε-
 νόμενος διαπραξάσθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἐπεὶ ἐβουλή-
 θης ἑξαπατήσαι αὐτόν, οὕτως ἑξαπατήσαντα ὥσπερ
 ἂν τις τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μὴδ' ὅτιοῦν φρο-
 νοῦντας ἑξαπατήσειεν· ἃ δὲ ῥήθης λαθεῖν χοῆναι,
 οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἔχυσθαι
 χωρία ἀποκεῖσθαι, σὺ εἰρηκτὰς ταῦτα ἔλαθες προ-
 κατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ
 ὥστε πρόσωθεν ἐφθασας ἔλθων σὺν πολλῷ στόλῳ
 πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι.
 Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦττα 20
 σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γινῶναι ἄλ-
 λους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολὺ μᾶλλον, ἔφη
 ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τις ἡττηθῇ. ὁ μὲν γὰρ
 ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ῥήθη σωμασκήσας ἀναμα-
 χεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι συμμάχους προσλα-
 βοῦσαι οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἂν· οὓς δ' ἂν βελ-
 τίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ
 ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας 21
 οὐκ οἶεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν
 σωφρονεστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτον-
 τας, οὐδὲ τοὺς ψευδομένους τοὺς τάλῃθ' ἔχοντας,
 οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ

οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἡμπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ὦν Ἀστυάγης συνέθετο παραβαί-
 22 νομεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ ταῦτα λέγω ὥς τὸ γινῶναι μόνου τοὺς βελτίονας σωφρονίζει ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατὴρ νῦν δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὃ γε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὅτιοῦν πῶ κακόν· φοβεῖται γε μέντοι εὖ
 23 οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. Οἶει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει
 24 τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύγε οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγῳσι πατρίδα καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλείοντες μὴ ναυαγῆσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὕπνου δύνανται λαγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν
 25 εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἐνιοι γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν ῥιπτοῦντες ἑαυτούς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ' ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὅς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ,

ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ πάν-
 των τῶν τέκνων [δουλείας] φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶ- 26
 πεν, Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον τοῦτον
 οὕτω διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς
 εἶναι εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆ-
 ξαι, καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι καὶ
 πάλιν αὖ πράγματα παρέχειν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', 27
 ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἀμαρ-
 τήματα ὥστ' ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρου-
 ρία ἐντειχίζειν καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν καὶ ἄλλο ὅ,τι
 ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς
 μὲν ἔξεις οὐδὲν τι τούτοις μέγα λυπουμενους· με-
 μνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἵτιοί ἐσμεν· εἰ δέ
 τιτι τῶν ἀναμαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπιστῶν
 αὐτοῖς φανεῖ, ὅρα μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσεις καὶ ἅμα οὐ
 φίλον νομιούσί σε· εἰ δ' αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπε-
 χθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι,
 ὅρα μὴ ἐκείνους αὖ δεήσει σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλ-
 λον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, 28
 ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρεταῖς, οὓς εἰδείην
 ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι·
 οὓς δὲ γινώσκειν δοκοῖην ὅτι εὐνοία καὶ φιλία τῇ
 ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι δοκῶ
 καὶ ἀμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας
 μέν, ἐκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονουμένους. καὶ
 ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τίνων
 ἂν ποτε λάβοις τοσανύτην ὅσῃν σοι παρ' ἡμῶν ἔξεστι
 κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν
 μηδέποτε πολεμίων γεγενημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐερ-
 γετεῖν αὐτοὺς ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν
 ὑμᾶς. Ἡ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρ- 29
 ὄντι νῦν εὐρεῖν ὅτῳ ἂν χαρίσαιτο ὅσαπερ τῷ ἐμῷ

- πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἦν τινα ἑᾶς ζῆν τῶν σε μηδὲν ἡδίκηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶει αὐτὸν εἶσεσθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τούτου ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἔξει, οἶσθ' αὖτις, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, δῆλον ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεύσει οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη.
- 30 εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὥς ἥκιστα τεταργμμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶει ἡρεμεστέως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς ἀρχομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὥς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίν' ἂν οἶει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὁρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρεῖττον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότης καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὦραθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν σαυτὸν ζημιώσης πλείω ἢ ὁ πατὴρ ἐδυνήθη σε βλάψαι. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.
- 31 Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περαινέσθαι πάντα αὐτῷ ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κναξάρῃ πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο μᾶλλον ἢ πρόσθεν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι, ἔφη, σύ, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃ μὲν στρατιᾷ μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν
- 32 πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιοτέρον ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὕσαν δύναμιν, σὲ δὲ ἰδόντα ὅσῃ μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ

καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὥς δ' αὐτως περὶ
 χρημάτων δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα,
 σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὁπόσα ἂν βούλῃ φέρεσθαι
 καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 33
 "Ἰθι δὴ λέξον μοι πόση σοι δύνამίς ἐστι, λέξον δὲ καὶ
 πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἰππεῖς
 μὲν τοίνυν εἰδὼν Ἀρμενίων εἰς ὀκτακισχιλίους, πεξοὶ
 δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς
 θησαυροῖς οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν ἔστιν εἰς ἀργύριον
 λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦ- 34
 ρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρα-
 τιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι πολέμοῦσι,
 τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων ἀντὶ
 μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων ὧν ἔφερεις δασμὸν δι-
 πλάσια Κναξάρῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φορὰν· ἐμοὶ
 δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑπισ-
 χνοῦμαι, ἣν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανεί-
 σῃς ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃν ἢ τὰ χρήματα
 ἀπαριθμήσῃν, ἣν δύνωμαι· ἣν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύ-
 νατος ἂν φαινοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως
 κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, 35
 ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή, οὐ θαρροῦντά με
 ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἂν καταλίπῃς μηδὲν ἥττον
 σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπίης. Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε
 δὲ τὴν γυναικα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα ἂν μοι χρήματα
 δοίης; Ὅποσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς
 παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκ-
 οῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄν-
 των. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Τιγράνῃ, λέξον μοι πόσον ἂν 36
 πρῖαιο ὥστε τὴν γυναικα ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ ἐτύγχανε
 νεόγαμος ὧν καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναικα. Ἐγὼ μὲν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ τῆς ψυχῆς πρῖαιμην ὥστε μήποτε

37 λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σὴν· οὐδὲ γὰρ εἰλήφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθείς, ἵν' εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελεύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός. οὕτω δὴ κατέμειναν.

38 Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ δεῖπνον ἐπήρετο ὁ Κῦρος, Εἰπέ μοι, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς συνεθήρα ἡμῖν καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὐτοσὶ ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἐκεῖνος ἦν ὥς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε προσκαλέσας με εἶπε, Μῆτι σύ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοία τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία· ὁπόσα δὲ ἀγνοία ἄνθρωποι ἑξαμαρτάνουσι, πάντ' ἀκούσια ταῦτα ἐγὼ

39 νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὔτοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἐαυτῶν γυναῖξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακτείνουσιν ὥς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὥς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ ἐφθόγγουν, ὅτι μοι ἐδόκει τοῦτον ποιεῖν

40 αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Ἀρμένιε; ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν· καὶ σύ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάν-

τες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν ἀπήλαννον εὐφραινόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἵκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μὲν τις 41
τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πραότητα,
ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ
Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, Ἡ καὶ σοί, ἔφη, ὦ
Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ
Δί', ἔφη, οὐκ ἐκείνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὲν;
ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα νῆ Δία ὥς τῆς
αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε
μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλ-
λήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρα- 42
τιᾷ ἀπάσῃ ξένια ἔπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς
δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ
δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπηρίθμησεν.
ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβὼν τᾶλλα ἀπέπεμψεν· ἤρετο
δὲ πότερος ἔσται ὁ τὸ στρατεύμα ἄγων, ὁ παῖς ἢ αὐ-
τός. εἰπέτην δὲ ἅμα ὁ μὲν πατήρ οὕτως, Ὁπότερον
ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπο-
λείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δέη
σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, 43
Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦ-
σαι ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεή-
σει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται ὅ,τι ἂν ἐγὼ
πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἶη. Νό-
μιζε δ', ἔφη, συνεσκευασμένους παρέσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ
πατήρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται
ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην II.
καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν

ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περι-
 λαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν ποῦ τει-
 χίσειε. καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τι-
 γράνην ποῖα εἴη τῶν ὁρέων ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι κα-
 ταθέοντες λήζονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυ. ὁ δὲ
 πάλιν ἦρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰὲ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων οἱ σημαί-
 νουσι τοῖς ἄλλοις ὅτι ἂν ὀρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦ-
 σιν, ἐπὴν αἰσθῶνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα,
 2 ὥς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκη-
 κόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς
 Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἄργον οὔσαν διὰ τὸν πόλεμον.
 καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δει-
 3 πνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτὸς τε ὁ
 Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος καὶ ἱππεῖς εἰς τοὺς
 τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς
 τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ
 ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἡγε-
 4 μόνους καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν,
 ἔλεξε τοιάδε.

"Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὀρῶμεν
 Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν
 εἴη πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς
 Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνθρωπίνῃ
 δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πρᾶχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὔτω μέγα
 σύμμαχον ἂν γένοιτο ὥς τάχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν
 πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντά-
 πασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ
 5 ἀσθενέσι χρησαίμεθ' ἂν πολεμίοις. τῶν οὖν πόνων
 οὐδεὶς ῥάων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν

καρτερεῖσθαι σπενδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα. καὶ ὑμεῖς μὲν, ὧ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δέ, ὧ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ' ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δ', ὧ ἱππεῖς, ὀπίσθεν ἔπεσθε παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς, ἣν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' 6 εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὥς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω οὔσαν, εὐθύς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβόων ἀλλήλους καὶ ἠθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα, Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἣν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέρεα τε καὶ παλτὰ δύο· 7 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὔτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοί τε καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινὴ τέ ἐστι καὶ ὀλίγη ἢ τὰ χρήματα ἔχουσα. ὥς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ 8 ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, ὦ Κῦρε, ἄρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς ἀντίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὥς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξονται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθύς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὥς ἀντίκα δεῆσον διώκειν, ἐπειδὴν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω 9 δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὥς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὥς δὲ διώκοντες οἱ 10 Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιοφόρους ἱεμένους

- ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δέ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις καὶ ἡσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν
- 11 ἐργῶν οἰκήσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὥς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐρένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἡριστήκεσαν, καταμαθὼν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαίων ἐρυμνὸν τε ὄν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρουρίον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὅπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ὥχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.
- 12 Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδemeμένους, τοὺς δὲ τινὰς καὶ τετραμένους. ὥς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδemeμένους, τοὺς δὲ τετραμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα οἶδ' ὅτι οὐκ ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμετέρα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦγρετε καὶ
- 13 ἐφέρετε· νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ ἐν οἷῳ ἐστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἵκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρῆσθε, μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἦκετε· ὥς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γέ-
- 14 νησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ οἱ Χαλδαῖοι

ταῦτα, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι ὥχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὥς ἤκουσε τὴν τε κλησιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ ἄλλα ὅσων ὥετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κύρον ὥς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κύρον, ἔλεξεν, ὦ Κύρε, ὥς ὀλίγα 15
δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δοῦλος ὥς οὐδεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὥς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ ἠυχόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κύρε, 16
ὅτι ἐγὼ ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἂν ὑπισχνοῦ ποιήσῃς ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάββανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἦδη, ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος το- 17
σαῦτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἔνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τάδ' ἔχομεν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὅς τί δ', 18
ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένειτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἐτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραϊνόμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί

- οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα-
 περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς
 ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἂν θέλητε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι,
 19 εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σύ, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε, βούλοιο ἂν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν χώραν
 ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ
 σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ
 ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν ἀυξάνεσθαι τὴν
 20 πρόσοδον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη
 ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἑὰν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρ-
 μενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀπο-
 τελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεί-
 σθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε,
 ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις
 μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι;
 Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἰπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε
 21 σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν
 οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ
 ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὔτοι
 τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμ-
 μαχα εἴη; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι,
 εἰ οὔτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ
 22 τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτως δὲ τοίνυν,
 ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παρα-
 δώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· καὶ ἀδικῶσιν
 ὑμῶν ὁπότεροι, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφοτέρωτεροι ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο.
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδοσαν πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι

συνειτίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ
 ἐπινομίας, καὶ ἐπιμαχίαν κοινήν, εἴ τις ἀδικοίη
 ὁποτέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν ²⁴
 δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι
 Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ
 συνθῆκαι ἐγεγέννητο, εὐθύς συντείχιζόν τε ἀμφοτέ-
 ροι προθύμως ὥς κοινὸν φρούριον καὶ τὰπιτήδεια
 συνεισῆγον. ἐπεὶ δ' ἐσπέρα προσήει, συνδείπνους ²⁵
 ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὥς φίλους ἤδη. συ-
 σκηνοῦντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν
 ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' εὐκτὰ εἴη· εἰσὶ δέ τινες τῷ
 Χαλδαίων οἱ ληξόμενοι ζῶσι καὶ οὐτ' ἐπίστανται ἐρ-
 γάζεσθαι οὐτ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου
 βιοτεύειν· αἱ γὰρ ἐλήζοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλά-
 κισ μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν,
 πολύχρυσος ἀνὴρ, πολλάκισ δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει.
 καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μι- ²⁶
 σθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ θάσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖ-
 στον δῆποτε ἔδωκε. συνέφασαν, καὶ πολλοὺς γε ἔσε-
 σθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ ²⁷
 Κῦρος ὥς ἤκουσεν ὅτι πολλάκισ πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ
 Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ'
 αὐτοῦ κατασκηψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πρά-
 γματα καὶ ὄρχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὐ-
 καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰν-
 δὸν τὰ ἑαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοι- ²⁸
 οὔδε· Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὧς Χαλδαῖοι, εἴ-
 πατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι
 πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων
 οἵτινες αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράττοιεν
 ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλο-

- οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα-
 περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς
 ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἂν θέλητε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι,
 19 εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σύ, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε, βούλοιο ἂν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν χώραν
 ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ
 σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ
 ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν
 20 πρόσοδον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη
 ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἑάν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρ-
 μενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀπο-
 τελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεί-
 σθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε,
 ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις
 μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι;
 Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε
 21 σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν
 οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ
 ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι
 τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμ-
 μαχα εἴη; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι,
 εἰ οὗτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ
 22 τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτως τοίνυν,
 ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παρα-
 δώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· καὶ ἀδικῶσιν
 ὑμῶν ὁπότεροι, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφότεροι ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο.
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδοσαν πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι

συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ ἐπινομίας, καὶ ἐπιμαχίαν κοινήν, εἴ τις ἀδικοίῃ ὁποτέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν ²⁴ δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ συνθῆκαι ἐγεγένηντο, εὐθὺς συνετελιχίζον τε ἀμφοτέροι προθύμως ὥς κοινὸν φρούριον καὶ τὰπιτήδεια συνεισῆγον. ἐπεὶ δ' ἐσπέρα προσήει, συνδείπνους ²⁵ ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὥς φίλους ἤδη. συσκηνοῦντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' εὐκτὰ εἴη· εἰσὶ δέ τινες τῷ Χαλδαίων οἱ ληξόμενοι ζῶσι καὶ οὐτ' ἐπίστανται ἐργάζεσθαι οὐτ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν· αἰ γὰρ ἐλήθοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλάκις μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ἀνὴρ, πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ ²⁶ μισθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δῆποτε ἔδωκε. συνέφασαν, καὶ πολλοὺς γε ἔσσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ ²⁷ Κῦρος ὥς ἤκουσεν ὅτι πολλάκις πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκεψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα καὶ ᾤχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὐτὴ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ ἑαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγον τοι- ²⁸ οὔδε· Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἰπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων οἵτινες αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράττοιεν ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλο-

μαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βου-
 λοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνης διδόναι
 οἷς ἂν δέῃ καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευο-
 μένων τοὺς ἀξίους· τούτων δὴ ἔνεκα βούλομαι ὥς
 ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομί-
 ζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδύ μοι ἀπέχεσθαι φαίνεται·
 φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ
 29 ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κε-
 λεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γε-
 νέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε ὧδε λέξει· Ἐπεμφέ με Κῦρος,
 ὃ Ἰνδέ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων,
 προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἰκοθεν ἐκ Περσῶν·
 καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ πέμψης
 ὅποσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος
 διδῶ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν
 30 καλῶς βεβουλευθῆναι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν
 ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ
 ἐπιστέλλετε ὅτι ὑμῖν σύμφορον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἦν
 μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρη-
 σόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα αὐτῷ ὅτι οὐ-
 δεμίαν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου
 ἔνεκεν πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι.
 31 ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων
 καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ οἷα αὐτὸς
 ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ
 αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύ-
 σαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

III. Τῇ δ' ὑστεραία ὃ τε Κῦρος ἐπεμπε τὸν ἄγγελον
 ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλ-
 δαῖοι συνέπεμψαν οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι
 καὶ συμπράξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσή-
 κοντα. ἐκ δὲ τούτου κατασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ

φρουριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις
 τᾶσι καὶ ἄρχοντ' αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον ὃν ᾤετο
 Κνωξάρῃ ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆει συλλαβὼν
 τὸ ἕτερον στρατεύμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὃ
 παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων
 εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ συμπάντων τῶν
 ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὥς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰ- 2
 κουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἐνδον Ἀρμενίων οὔτ' ἀνὴρ
 οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἠδόμενοι τῇ εἰ-
 ρῇ καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες ὅ,τι ἕκαστος ἄξιον
 εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως
 ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἠδεσθαι τῇ ὑπὸ
 πάντων τιμῇ. τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ
 Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον
 υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν
 ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος 3
 ἰδὼν εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ πε-
 ριόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σύ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα
 τὰ χρήματα ἃ φέρεις ἅπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ
 μηκέτι δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμπε δὲ τὸν υἱόν ὥς
 κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρα-
 τιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σπαντῇ καὶ τῷ ἄν-
 δρὶ καὶ ταῖς θυγατρᾶσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ,τι κεκτημέ-
 νοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἡδίων τὸν αἰῶνα
 διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκεῖται τὰ σώματα,
 ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτ' 4
 εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δ' Ἀρμένιος συμπροῦπεμπε καὶ
 οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐερ-
 γέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποιοῦν,
 ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέστειλε δ' αὐτῷ καὶ ὁ
 Ἀρμένιος στρατιὰν πλείονα, ὥς εἰρήνης οἴκοι οὔσης.
 οὕτω δὲ ὁ Κῦρος ἀπῆει κεχηρηματισμένος οὐχ ἃ ἔλαβε 5

μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε θέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὑστεραία τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἐπεμψε πρὸς Κυαξάρην· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπουπερ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις καὶ ἡύφραίνετο.

- 6 Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ ταξιάρχοις ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἰ τινες ἄγαιντο τῶν ὑφ' ἐαυτούς· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσῃ, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὅ,τι πονηρὸν ἴδοι εἰς στρατιάν, τοῦτο κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωτάτοις, νομίζων ὅ,τι καλὸν ἀγαθὸν ἔχει τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμηθῆναι. ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὥδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων ὅσους ἐτίμα. "Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγέννηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν οὓς ἂν βουλώμεθα καὶ
- 8 τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. πάντως δὲ ἂν ἀναμνησκώμεθα τὰ ποῦ' ἅττ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἷτια· σκοπούμενοι γὰρ εὐρήσετε τό τε ἀγρυπνῆσαι ὅπου ἔδει καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χορὴ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιννώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ γαθὰ τὰ μέγала ἢ πειθῶ καὶ ἡ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

- 9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ

σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιω-
 τικοὺς πόρους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ κα-
 ταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ
 προσήκοντα τῇ ἐαυτῶν ἑκάστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς
 τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἐώρα πάντας εὖ παρ-
 εσκευασμένους, ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν
 πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γινώσκων ὅτι ἐν
 τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς πα-
 ρασκευῆς ἀλλοιοῦνται τι. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμως 10
 ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθό-
 νως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε
 ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὥς
 τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως
 ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ
 οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὀπλοῖς κοσμουμένοις
 φθονοῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον
 καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοί-
 ους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ
 εἶναι. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιάν 11
 καὶ κατέταξεν ὥς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα,
 ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ
 ταξiάρχους καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι
 ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς,
 καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγ-
 γέλλειν τι, οὐδ' ὥς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ
 δωδεκαδάρχους καὶ ἑξαδάρχους πάντα τὰ καταλειπό-
 μενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, 12
 παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς
 ἔχοντα καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἑκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν
 συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ κακείνους ἐποίησεν ἐρωτι-
 κῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν
 ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἑκαστον τοὺς

ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτοὺς ἐκείνους, καὶ πειραῖσθαι ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶντο, πρῶ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς
 13 Κυαξάρου θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτω πάντες ἐποιοῦν. τῇ δ' ὑστεραία ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ θύραις. σὺν τούτοις οὖν ὁ Κύρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἂ μέλλω λέγειν σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἦττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνει λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος ὅτι τρέφεις ἡμᾶς ἐξόδου μεμνησθαι. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾶς,
 14 ἐγὼ λέξω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομέ-
 15 νειν, ἀλλ' ἰέναι ὥς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν σι-
 16 νόμεθα ἄκοντες· ἦν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἠδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν, ἦν δ' ἐκστρατευ-
 17 σώμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μεῖζων τις κίνδυνος ἔμελλεν ἡμῖν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔδονται, ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν ἦν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐπιόν-
 18 τας αὐτοὺς δεχώμεθα ἦν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς μὲν βελτίοσι καὶ ἔρρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἦν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ ἄκοντες ὁρᾶν δοκῶμεν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κἀκεῖνοι

μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὥς φοβούμενοι πτήσσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἔν' ὥς τάχιστα συμμίσξωμεν, καὶ οὐκ ἀναμείνομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθά-
νοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη, 19
εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δ' αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω [πολὺ ἂν μᾶλλον]. καὶ ὁ πατήρ αἰεὶ λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὥς αἱ μάχαι κρί-
νονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώ-
μας. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κνωξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, 20
Ἄλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς τρέφων μὴδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἵεναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμο-
γνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάττον συγκαταίνῃ, ἐξίωμεν ὥς τάχιστα.

Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευά- 21
ζεσθαι· ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ,
ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἡτεῖτο ἵλεως
καὶ εὐμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ
παραστάτας ἀγαθοὺς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους
τῶν ἀγαθῶν. συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μη 22
δίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέρησε
καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις,
τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν
πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ
καὶ Γῆν ἱλάσκετο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσίαις καὶ ἥρωας
Ἀσσυρίας οἰκήτορας ἡὔμενίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας

αὐθις Διὶ πατρὶϊ ἔθνε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνε-
φαίνεται, οὐδενὸς ἡμέλει.

- 23 Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πε-
ξοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύ-
ονται, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιε-
βάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν
δὲ μεταστρατοπεδεύόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ-
πιτήδεια καὶ δηοῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς
24 πολεμίους. ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ'
ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, ὦ
Κναξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις
δοκεῖν μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσ-
ιέναι, ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα.
- 25 ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κναξάρη, οὕτω δὴ συν-
τεταγμένοι προῆσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον
ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν αἰὲ κατὰ
φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ
στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου
ἔκαον, ὅπως ὀρῶεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν
διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὀρῶντο δ' ὑπὸ τῶν προσιόντων.
πολλάκις δὲ καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπό-
λουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ' ἔστιν ὅτε
καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐ-
τῶν, διὰ τὸ ὀπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πρόσω τοῦ
στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.
- 26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη
ἐγγὺς ἀλλήλων τα στρατεύματα ἐρίγνετο, τάφρον
περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβα-
ροι βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον
περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι
γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι
27 καὶ δύσχρηστον ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμέ-

νους τε γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις,
 καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι
 ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον
 δὲ θωρακίσασθαι, ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι
 διὰ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ
 ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα
 περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ
 εἶναι ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μάχεσθαι.
 τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. 28
 ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν
 Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν
 περιτεταφρευμένῳ μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὥς
 ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γηλόφους ἐπί-
 προσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια
 ἐξαίφνης ὁρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι.
 καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα ὥσπερ ἔπρεπε προφυλα-
 κὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος 29
 καὶ οἱ ἄλλοι ἠγεμόνες ἀνέπανον τὰ στρατεύματα ἐν
 τῷ ἐχυρῷ. Κῦρος δὲ καὶ Κναξάρης συνταξάμενοι
 περιέμενον, ὥς εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι.
 ὥς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ
 τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσονται ἐν ταύτῃ τῇ
 ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κναξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν
 ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, 30
 ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι οὕτως
 ἵεναι πρὸς τὸ ἐρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν ὅτι
 θέλομεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἐὰν μὴ ἀντεπεξ-
 ῶσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρῇσαντες
 ἀπίασιν, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν
 μᾶλλον φοβήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ 31
 Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κναξάρη,

- οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσό-
 μεθα, ὥς σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πο-
 λέμιοι θεάσσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν
 ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδάν τε μηδὲν
 ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ
 πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονή-
 σουσι, καὶ αὔριον ἐξίασι πολὺ ἐρρωμενεστέραις ταῖς
 32 γνώμαις. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν,
 οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρο-
 νοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ
 διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγῶ δ' ὅτι οὐδὲν παύονται.
 ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε
 ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἵεναι εὐθύς ὁμόσε, εἰληφότας αὐ-
 33 τοὺς ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δ' οὕτω Κύ-
 ρου συνέδοξε ταῦτα καὶ Κυαξάρη καὶ τοῖς ἄλλοις.
 καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατα-
 στησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύ-
 34 σαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶ Κῦρος μὲν
 ἐστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι.
 ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς ἔλε-
 ξεν, Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὥς οἷ τε μάντις φασὶ καὶ
 ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην ἔσεσθαι προαγγέλλουσι καὶ
 νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν ὑπισχυνοῦνται ἐν τοῖς ἱε-
 35 ροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ποίους τινὰς χρὴ εἶ-
 ναι ἐν τῷ τοιῷδε καὶν αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς
 ταῦτὰ ἐπισταμένους καὶ μεμελετηκότας καὶ ἀκούον-
 τας διὰ τέλους οἷάπερ ἐγώ, ὥστε καὶ ἄλλους εἰκό-
 τως ἂν διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατα-
 36 νενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους
 τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν,
 τούτους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἔτρε-

φόμεθα ὑπὸ Κυζάρου, ἃ τε ἡσκοῦμεν, ἐφ' ἃ τε αὐ-
 τοὺς παρακεκλήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ
 ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο δ' αὐτοὺς ὑπομι- 37
 μνήσκετε ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἕκαστός ἐστιν
 ἄξιος. ὧν γὰρ ἂν ὀψιμαθεῖς ἄνθρωποι γένωνται,
 οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τις αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομιμνή-
 σκοντος δέοιντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς
 δύναιτο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι 38
 πράττοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε.
 ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιαῷδε καὶ ἄλλους βελ-
 τίους ποιεῖν εἰκότως ἂν ἦδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείῃ τε-
 λέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὧν, ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν
 αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν
 ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τούτου δ' ἔνεκα οὐκ ἐγώ, 39
 ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ
 ἑρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε
 αὐτοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ δ' ἐπίστασθε
 ὥς ἦν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε,
 καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ ἀλλ'
 ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀρι- 40
 στῶν ἐστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους
 ἦκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλ-
 θον, αὐθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις
 τοιάδε ἐνετέλλετο.

Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε 41
 καὶ ἐπιλεγμένοι ἐστέ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς
 κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώ-
 τεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥττον ἔντιμον
 τῶν πρωτοστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὀπίσθεν ὄντες τοὺς
 τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς
 ἔτι κρείττους ποιοῖτε, καὶ εἴ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦ-
 τον ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' 42

ὑμῖν, εἶπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ δια τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἔπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθῆσεσθε, ἀντιπαρακελεύόμενοι αὐτοῖς θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἦκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφά-
 43 νωμένοι εἰς τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὲ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἡρισταί τε ἐξῆσαν τε θρασέως καὶ παρετάττοντο ἐρωμένως. παρέταττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο.

44 "Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ γῆς ἐν ἣ ἔφυτε καὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθῆσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις.

45 ἅτε οὖν νίκης ἐρωῶντες μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ τὸ κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ὄπλα καὶ ἄχαιρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σῶζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἥταν προσίεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τὰ τε ἑαυτῶν σῶζουσιν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ
 46 τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὲ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κναξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν

ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη ἄρειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ
 νῦν, ἔφη, ὀλίγοι ἔτι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ
 ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν
 ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται. ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι
 οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος 47
 ἀπεκρίνατο, ὦ Κναξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῖν αὐτῶν
 ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι
 φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐ-
 τοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἡττηθῆναι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης
 δεήσει, ἐν ᾗ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλευσάιντο ἢ νῦν
 βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι
 ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν 48
 δὴ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ὄχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ
 ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ
 ὁ Κῦρος ὥσπερ εἰκὸς ἡρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ
 τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξίοιεν τε ἤδη σὺν
 τοῖς ὅπλοις καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς
 ἔξω ὦν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὔσι
 πολλὰ τε καὶ ἰσχυρά, ὥς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκού-
 οντας. ἔνθα δὴ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ὦ 49
 Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἔτι ἔξεστι παρακε-
 λεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσας τοὺς
 στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάντα, μηδέν 50
 σε λυπούντων αἰ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐ-
 δεμία γάρ ἐστιν οὕτω καλὴ παραίνεσις ἥτις τοὺς μὴ
 ὄντας ἀγαθοὺς αὐθιμερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιή-
 σει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο
 μεμελετηκότες εἶεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν
 ἱππέας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανοὺς ποιεῖν,
 ἣν μὴ πρόσθεν ἡσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶ- 51
 πεν, Ἄλλ' ἀρκεῖ τοι, ὦ Κῦρε, ἣν τὰς ψυχὰς αὐτῶν

ἀμείνονας παρακελευσάμενος ποιήσης. Ἡ καὶ δύ-
 ναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς λόγος ῥηθεὶς αὐθιμερὸν
 αἰδοῦς μὲν ἐμπλήσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ
 ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν κωλύσαι, προτρέψαι δὲ ὥς χρη-
 ἐπαίνων ἔνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον
 ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαῖς βεβαίως τοῦτο
 ὥς αἰρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον
 52 ἢ φεύγοντας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι
 τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμ-
 μονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοι-
 ούτους δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐντιμος καὶ ἐλευθέ-
 ριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς τα-
 πεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακεί-
 53 σεται; ἔπειτα δὲ διδασκάλους οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας
 ἐπὶ τούτοις γενέσθαι οἵτινες δεῖξουσὶ τε ὀρθῶς καὶ
 διδάξουσιν καὶ ἐθιοῦσιν ταῦτα δοῶν, ἔστ' ἂν ἐγγένη-
 ται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμο-
 νεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ
 δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους ἀπάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ
 δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολε-
 54 μίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρέξεσθαι. εἰ
 δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ
 καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ
 δυνήσεται τις ἀπορραφωθήσας παραχοῆμα ἄνδρας
 πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾶστον εἶη καὶ μα-
 θεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις
 55 ἀρετὴν. ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τούτοις ἐπίστευον
 ἐμμόνοις ἔσεσθαι οὓς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοῖς
 ἡσχοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων παρόντας, οἳ καὶ
 παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε οἷους χρηεῖναι καὶ ὑπο-
 βαλεῖν δυνήσεσθε, ἣν τι ἐπιλανθάνωνται. τοὺς δ'
 ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἂν, ἔφη,

ὦ Χρυσάντα, εἰ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς
δηθεῖς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσι-
κῆς ἄσμα μάλα καλῶς ἄσθ' ἐν εἰς μουσικὴν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κρυάξαρης πάλιν 56
πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἑξαμαρτάνοι διατρίβων καὶ οὐκ
ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος
ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὖ μὲν ἴστω,
ἔφη, ὅτι οὐπὼ εἰσὶν ἔξω ὅσους δεῖ· καὶ ταῦτα ἀπαγ-
γέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ,
ἄξω ἤδη. ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς 57
ἔξηγε τὸ στράτευμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν, θᾶττον
ἤγειτο, οἱ δ' εἶποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπί-
στασθαι καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι,
ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους
καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονησθαι καὶ διὰ τὸ πάν-
τας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἡδέως δὲ διὰ
τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὐ-
τως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ
ὁμόσε λέναι τοῖς πολεμίους, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ
ἀκοντισταῖς καὶ ἰππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι ἔξω βελῶν ἦσαν, 58
παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγε-
μῶν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμε-
νον, ἔξηρχεν αὖ ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ
δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλη τῇ φωνῇ·
ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦττον τοὺς
ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα 59
πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροί, πεπαιδευμένοι, καὶ
παρορῶντες εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας,
ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ Ἄγεται ἄνδρες φίλοι,
Ἄγεται ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἔπεσθαι.
οἱ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο
τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐρρωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ

στρατεύμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, θώμης
 θάρρους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς,
 60 ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀσ-
 συρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων προμαχοῦντες, ὡς
 ἐγγὺς ἦδη προσεμίσγνυ τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαι-
 νόν τε ἐπὶ τὰ ἅρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν
 πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται
 61 αὐτῶν ἀφίσταν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ'
 ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν,
 ἐφθέγγετο δὴ ὁ Κύρος, "Ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θᾶττόν
 τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν
 δὴ παρεδίδοσαν· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ
 τοῦ σπεύδειν συμμῖξαι δρόμον τινὲς ἤρξαν, συνεφεί-
 62 πετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
 Κύρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βᾶδην δρόμῳ ἡγεῖτο, καὶ
 ἅμα ἐφθέγγετο Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; Τίς ἄνδρα
 πρῶτος καταβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτο τοῦτο
 ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ ὥσπερ παρηγγύα οὗ-
 63 τως ἐχώρει Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὲ Πέρσαι
 οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο. οἳ γε μὴν πολέμιοι
 οὐκ ἐτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφενγον
 64 εἰς τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους
 ἐφεπόμενοι ὠθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρών-
 νυσαν, τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπη-
 δῶντες ἐφόνευον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ
 τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα
 65 ἐμπεσεῖν. καὶ οἱ τῶν Μήδων δ' ἱππεῖς ὀρώντες ταῦτα
 ἤλαυνον εἰς τοὺς ἱππέας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ'
 ἐνέκλιναν καὶ τούτοις. ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς
 66 ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ φόνος [ἔξ] ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς
 τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κε-
 φαλῆς τῆς τάφρου τοξεύειν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς

κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουν οὔτε ἐδύναντο διὰ
 τὰ δεινὰ ὄράματα καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ
 καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινας διακεκοφότητας [πρὸς]
 τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν
 κεφαλῶν τῶν ἔνδον. ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσ- 67
 συρίων καὶ τῶν συμμάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ
 στρατοπέδῳ ἀνέκραγον καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ
 μὲν καὶ τέκνα ἔχουσai, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρ-
 ρηγνύμεναι τε πέπλους καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἰκε-
 τεύουσai πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν μὴ φεύγειν κα-
 ταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις
 καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν 68
 τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀνα-
 βάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς
 ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὥς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὰ γι- 69
 γνόμενα, δείσας μὴ καὶ εἰ βιάσαιντο εἰς, ὀλίγοι
 ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ'
 ἀνάγειν ἔξω βελῶν καὶ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις 70.
 ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους ὥς δεῖ· ταχὺ μὲν
 γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ τοῖς ἄλλοις παρήγ-
 γελλον. ὥς δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ
 χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου
 ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

[4.]

Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ Ι.
 στρατεύματι καὶ δηλώσας ὅτι ἔτοιμοί εἰσι μάχεσθαι εἴ
 τις ἐξέρχοιτο, ὥς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν ὅσον

ἐδόκει καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς
 δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, σταῖς εἰς
 τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἐαυτοῦ στρατιώτας καὶ
 2 ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς
 ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶ-
 μαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τού-
 των μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια ὧν ἂν ἀεὶ ἔχωμεν τοῖς
 θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη
 ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον πᾶσιν ὑμῖν καλὸν
 ἀποτετέλεσται· ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴν παρ' ὧν
 3 προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστω καὶ ἔργῳ
 καὶ λόγῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύ-
 τατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι
 πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ
 ἄλλα ὅσα περ οἶμαι καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ'
 ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομαστί,
 ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέ-
 μιον, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθὺς ἀφείς τε ὃ ἔμελλε ποιεῖν
 τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτὸς τε γὰρ ἐπανῆγε καὶ
 τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ἔστ' ἔφθα-
 σεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολε-
 μίους κατανοῆσαι ὅτι ἀνεχωροῦμεν καὶ τόξα ἐντεί-
 νασθαι καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι· ὥστε αὐτὸς τε
 ἀβλαβὴς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πεί-
 4 θεσθαι παρέχεται. ἄλλους δ', ἔφη, ὁρῶ τετρωμέ-
 νους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώ-
 θησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι.
 Χρυσάνταν δὲ καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ καὶ
 φρόνιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν χιλιαρχία
 μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν διδῶ ὃ
 5 θεός, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δὲ
 βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἴδετε

ἐν τῇ μάχῃ τῇδε ἐνθυμούμενοι μήποτε πάνεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς αἰεὶ κρίνητε πότερον ἢ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ῥᾶον ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν κρίναιτε πεῖρᾶν τε αὐτῶν ἔχοντες καὶ ἄρτι γεγεννημένου τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, 6 ἔφη, αἰεὶ διανοούμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὥς θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες δειπνοποιεῖσθε καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε καὶ τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. εἰπὼν 7 δὲ ταῦτα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε καὶ πρὸς Κυαξάρην ἤλθε· καὶ συνησθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ ὥς εἰκὸς καὶ ἰδὼν τᾶκεῖ καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλανεν εἰς τὸ αὐτοῦ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὥς ἔδει ἐκοιμήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος καὶ 8 σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἡθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἡθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρεῖχε πᾶσιν ὅτι τὸ ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμας. οὕτω δὲ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. ὥς δ' 9 ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάξει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλὰ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες καὶ

- 10 ἡριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνε-
 κάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς αὐτοῦ ταξιάρχους καὶ ἔλεξε
 τοιάδε. Οἶά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα, ὧ ἄνδρες, ἀγαθὰ
 ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι οἱ
 πολέμιοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες
 δὲ ἐν ἐρούματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς
 ἂν τις τούτους οἶοιτ' ἂν μείναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ
 ἰσοπέδῳ; οἵτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμει-
 ναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἤττηνταί τε
 καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλ-
 τιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μά-
 11 χεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ τις εἶπε, Τί οὖν οὐ
 διώκομεν ὥς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγα-
 θῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἱππῶν προσδεόμεθα·
 οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίῳν, οὓς μάλιστα και-
 ρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακανεῖν, οὗτοι ἐφ' ἱππῶν νέον-
 ται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί,
 12 διώκοντες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν,
 οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρῃ λέγεις ταῦτα; καὶ ὃς εἶπε,
 Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὥς εἰδῇ ὅτι πᾶσιν
 ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἰποντό τε πάντες καὶ
 ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.
 13 Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν ὅτι ἐκεῖνοι ἥρχον τοῦ
 λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν
 ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτός
 τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὧν καὶ τῶν ἄλλων Μή-
 δων ἑώρα πολλοὺς το αὐτο ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν
 14 ὧδε. ὦ Κῦρε. ἀλλ' ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μαῖλλον ἀν-
 θρωπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μὴδὲ πρὸς μίαν
 ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων
 οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλ-
 λον συμφέρειν ἐγκρατῇ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν τί

παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγέ-
 νηται; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχούμεν, σωφρόνως 15
 διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἵσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύ-
 νως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι
 ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε
 μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ
 πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσα-
 σθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόν-
 τας ἐτέρως ἐφιεμένους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν.
 καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἦττους ὄντες ἡμῶν ἔφεν- 16
 γον, ἵσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἦττους ἀσφαλῶς εἶχε.
 νῦν δὲ κατανόησον πόσῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχε-
 σάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· οὓς
 εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ
 ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς δι' ἁμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν·
 εἰ δὲ γινώσκονται ὅτι ἀπιόντες οὐδὲν ἦττον κινδυνεύ-
 ουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς,
 καὶ μὴ βούλονται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι δ' ὅτι 17
 οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας λα-
 βεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι καὶ
 αἱ σύες ἐπειδὴν ὀφθῶσι, φεύγουσι, καὶ πολλὰ ὦσι,
 σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὴν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν
 τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ' ἦν μία τύχῃ οὔσα, ἀλλ'
 ἵεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν 18
 κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν τα-
 μιεύεσθαι ὥστε ὁπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχε-
 σθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσκειμεν αὐτοῖς καὶ μα-
 θήσονται χωρὶς γενόμενοι οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον
 ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου,
 οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἐκάστῳ ἡμῶν
 χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν. προσέτι δ' οὐδ' ἂν
 ἐθέλοιμι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὁρῶν Μήδους εὐθυμου-

μένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας
 ἰέναι.

- 19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σύγε μη-
 δένα ἀναγκάσης, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἔπεσθαι
 δός· καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων
 ἥκοιμεν ἐκάστῳ ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσε-
 σθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων
 οὐδὲ διωξόμεθα· πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἢν
 δέ τι ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν ἢ τι
 20 ὑπολειπόμενον, ἥξομεν πρὸς σὲ ἄγοντες. ἐννόει δ',
 ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἦλθομεν σοὶ χα-
 ριζόμενοι μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ
 ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδ' ἀφικώμε-
 θαι καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες οἷδε ὀρῶ-
 21 μεν. ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ' εἴ γε μέν-
 τοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην
 ἂν. Σύμπεμψον τοίνυν μοί τινα, ἔφη, τῶν ἀξιοπί-
 στων τούτων, ὃς ἐρεῖ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ
 22 ἴθι ὄντινα ἐθέλεις τούτων. ἐνθα δὴ ἔτυχε παρῶν ὁ
 φήσας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθείς. εὐ-
 θὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ μοι, ἔφη, οὕτοσί.
 Οὗτος τοίνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σύ, ἔφη, τὸν
 23 ἐθέλοντα ἰέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὸν
 ἄνδρα ἐξήει. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν
 δὴ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἦδεσθαι
 θεώμενος ἐμέ. Οὐκ οὖν ἀπολείψομαί γέ σου, ἔφη ὁ
 Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Οὐκοῦν καὶ ἄλλους, ἔφη,
 προθύμως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκεῖνος Νῆ τὸν
 Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σὲ ἐμὲ ἡδέως θεᾶ-
 24 σθαι. τότε δὴ καὶ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρου
 τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις καὶ
 προσετίθει ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείποιτο ἀνδρὸς καλ-

λίστου καὶ ἀρίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γε-
γονότος.

Πράττοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πως ἀφι- Π.
κνουῦνται ἀπὸ Ἑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι
ὁμοροὶ τῶν Ἀσσυρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ
καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὐίπποι δὲ καὶ
τότε δὴ ἐδόκουν καὶ νῦν δοκοῦσιν εἶναι· διὸ καὶ
ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι τοῖς Σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὔτ'
ἐν πόνοις οὔτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπι-
σθοφυλακεῖν ἐκέλευον αὐτοὺς ὡς χιλίους ἱππέας ὄν-
τας, ὅπως εἴ τι ὀπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκείνοι πρὸ αὐ-
τῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες 2
ὑστάτοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ
τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύονται γὰρ δὴ
οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν περ
καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ἑρ-
κάνιοι. ἐννοηθέντες δὲ οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν 3
Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναίῃ μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν,
ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνεῖη τῷ στρατεύματι,
οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολεί-
ποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν κα-
λὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συν-
επιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον·
ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ἡΰ-
ξητο. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισοῖέν 4
τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τ', εἰ βούλοιο ἰέναι
ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἡγή-
σονται· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολε-
μίων ὡς ἔχοι, ἐπαίρειν βουλόμενοι μάλιστα στρα-
τεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ 5
δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἔτι ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν

- ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα
 συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀπο-
 δράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὥς μέ-
 6 ριστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσι. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι
 καὶ αὐρίον ἔωθεν εἰ εὖζωνοι πορεύοιντο, καταλή-
 ψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῇ
 πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, τὴν προτέραν
 νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προελθόντες ἐστρα-
 7 τοπέδευνται. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν ὧν λέ-
 γετε πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὥς ἀληθεύετε; Ὀμή-
 ρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἀντίκα ἐλάσαντες τῆς
 νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πε-
 ποιήσῃς καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις
 8 τὰ αὐτὰ ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τού-
 του πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς ἢ μὴν, εἰ μὴ ἐμπεδώσωσιν ἂ
 λέγουσιν, ὥς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς,
 ὥς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' ἐαν-
 τῶ. καὶ νῦν ἔστιν ἔτι ἰδεῖν Ἑρκανίους καὶ πιστενο-
 μένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ
 Μήδων οἱ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.
- 9 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φά-
 ουσ ὄντος, καὶ τοὺς Ἑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν,
 ἵνα ἅμα ῥοιεν. οἱ μὲν δὲ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, πάν-
 τες ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στρά-
 10 τευμα· τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἱ μὲν διὰ τὸ παιδί
 ὄντι Κῦρῳ παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ διὰ
 τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν
 τρόπον, οἱ δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἰδέναι ὅτι μέγαν
 αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἱ δὲ καὶ ἐλπίδας
 ἔχοντες διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῇ
 καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἱ δέ, ὅτε ἐτρέ-
 φετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῷ ἔπραξεν, ἀντι-

χαρίζεσθαι ἐβούλοντο· πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλαν-
 θρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολ-
 λοι δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς Ὑρκανίους εἶδον καὶ λόγος δι-
 ῆλθεν ὥς ἡγήσονται ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ
 τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα. οὕτω δὲ ἐξῆλθον σχεδὸν ἅπαν- 11
 τες καὶ οἱ Μῆδοι πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρῃ ἔτυχον
 σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμενον καὶ οἱ τούτων ὑπή-
 κοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθυμῶς
 ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἄλλ' ἐθέλουσιν καὶ χά-
 ριτος ἔνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν 12
 πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς καὶ
 ἐπηύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ἡγεῖσθαι
 καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι χάριν
 αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ'
 εἶπεν ὅτι ἡγήσονται μὲν αὐτοῖς οἱ πεξοί, ἐκείνους δ'
 ἔπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἀνα-
 παύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς
 πρὸς αὐτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ αἰεὶ
 καίριον. ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους. 13
 καὶ οἱ ἡρώτων Τί δέ, οὐ γὰρ ἀναμενεῖς, ἔφασαν,
 τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ
 πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέ-
 γεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν
 ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν.
 οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι ὥς ἦν μὲν ἀλη-
 θεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἑξαπα-
 τᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὥς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν
 ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς
 ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ὑρκανιοί,
 ἐπεὶ περ φατὲ ὑστάτους ἔπεσθαι τοὺς ὑμετέρους,
 ἐπειδὴν ἴδητε αὐτούς, σημῆνατε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροί
 εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα 14

οἱ Ἑρκάνιοι τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε Ἀσσυρίους οὔτε Λυδοὺς οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικράν τινα αὐτῶν οἶοιτο ῥοπὴν εἶναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.

- 15 Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγνεσθαι πρὸς τὸ θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὥς δ' εὗζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε ὁδὸν διήνυσαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίνονται
- 16 τοῦ τῶν Ἑρκανίων στρατεύματος. ὥς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, καὶ τῷ Κύρῳ λέγουσιν ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γινώσκειν
- 17 ἔφασαν καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν· ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, τάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσίν, ὥς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας· συμπέμπει δὲ τινα καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ἑρκανίοις ὅτι ὥς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ
- 18 Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ἑρκανίους. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ἑρκανίους ὁ Κῦρος ὅ,τι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηκότες καὶ ὁ Τιγράνης καὶ ἐπερωτῶσι τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ πλησίον Ἑρκανίων στράτευμα καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξιουῖσθ' τε αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν

ἢ ἕκαστος καὶ ἅμα θαρρύνετε· ἦν δὲ ὅπλα αἰρῶνται
 ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρώ-
 των πειραῖσθαι μηδὲν λιπεῖν. ὁ μὲν τοιαῦτα παρ-
 ἡγγειλεν. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων 19
 ἦσθησάν τε καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρ-
 ἦσαν τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἶρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ
 Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀντεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ
 ἐθάρρυνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἡμεῖς μὲν 20
 δὴ, ὦ Ἑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ
 χορὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, προῶ-
 του ἡμῖν εἶπατε πόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἐνθα αἱ ἀρ-
 χαὶ εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ'
 ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγω πλέον ἢ παρασάγγην.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὦ 21
 ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ὑμεῖς ὦ Ἑρκάνιοι, ἤδη
 γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινω-
 νοὺς διαλέγομαι, εὖ χορὴ εἰδέναι νῦν ὅτι ἐν τοιούτῳ
 ἐσμέν ἐνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν ἂν πάντων τῶν
 χαλεπωτάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ'
 ἃ ἤκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερόν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν
 ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντίκα μάλ'
 ὅψεσθε ὥσπερ θούλων ἀποδιδρασκόντων ἡύρημέ-
 νων τοὺς μὲν ἱκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας,
 τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρουεῖν δυναμένους. ἡττημέ-
 νοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν
 οὔτε συντεταγμένοι οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι
 κατειλημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ 22
 δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ
 τοῦδε, μὴ δῶμεν τούτοις σχολὴν μήτε βουλευσασθαι
 μήτε παρασκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδέν, μηδὲ
 γινῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποι ἐσμεν, ἀλλὰ γέροντα
 καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἤκειν

- 23 νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Τροκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὀρωμένων λανθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ἥ, ἂν τι δέωμαι, [ὥς]
- 22 χρωῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἀθρόοι ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὶ ἐντυχόντες ἀποβιασθῇτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστα-
- 25 τον, νῦν ὥς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἦν δὲ νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην ἀνέτρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι· ὥς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἐστίν, ἀλλὰ σκευοφόρος· καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ χοῆσθαι δὴ
- 26 τοῦτω ὥς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γινῶναι ὅτι οὐδὲν ἐστὶ κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾶτε ὅπως τὴν νίκην διασωζώμεθα· ἐὰν γὰρ κρατηθῇ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὥς ἐμὲ ἔτι φάους ὄντος· ὥς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα.
- 27 Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἕκαστους καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτ' αἰνῶν· ἐν μετώπῳ γὰρ ἦσαν οἱ δεκαδάρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλει ἐκ τούτου δὲ προηγουῖντο μὲν οἱ Τροκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ

ἱππέας ἐκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκός, παρέταξε. τῶν δὲ 28
 πολεμίων, ἐπεὶ φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ
 δρώμενα, οἱ δ' ἐρίγνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἠγγελλον, οἱ
 δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλουν ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζον-
 το, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὄπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων,
 οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους,
 οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ
 τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πλείστον ἄξια ἐλάμβανον ὥς
 διασώσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἡλί-
 σκοντο, οἱ δὲ πλείστοι εἰς φυγὴν ὥρμων· οἷσθαι
 δὲ δεῖ πολλά τε καὶ παντοδαπὰ καὶ ἄλλα ποιεῖν
 αὐτούς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ' ἀμαχητὶ ἀπώλ-
 λυντο. Κροῖστος δὲ ὁ Αὐδῶν βασιλεύς, ὥς θέρος ἦν, 29
 τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπεπέμ-
 ψατο τῆς νυκτός, ὥς ῥᾶον πορεύονται κατὰ ψῦχος,
 καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει. καὶ τὸν 30
 Φρύγα τὰ αὐτὰ ταῦτα ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς παρ'
 Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. ὥς δὲ παρήσθοντο
 τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτούς, πυ-
 θόμενοι τὸ γιννόμενον ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ
 κράτος. τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν 31
 τῶν Ἀραβίων ἐτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθω-
 ρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ἑρκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖ-
 στον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων·
 ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρα ἀσυντονώτατα πρὸς
 τὴν πορείαν εἶχον. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ἑρκάνιοι, 32
 οἷα δη εἰκός κρατοῦντας, ταῦτα ἐποιοῦν διωκον-
 τες. οὐδὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλει-
 φθέντας περιελαύνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ
 εἴ τινας συν ὀπλοῖς ἴδοιεν ἐξιόντας, κατακαίνειν·
 τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅποσοι τῶν πολε-
 μίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς ἢ πελτασταὶ ἢ τοξό-

- ται, ἀποφέρειν τὰ ὄπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵπ-
 πους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα
 μὴ ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεται· τας
 δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες ἐν τάξει περιέστασαν.
- 33 οἱ μὲν δὲ τὰ ὄπλα ἔχοντες ἐρρίπτουν, ἀποφέροντες
 εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέ-
 ταξεν ἔκαον.
- 34 Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα
 οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύε-
 σθαι δυνατόν οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ'
 ὅπως ἂν κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐν-
 θυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι
 τινα ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τὰπιτήδεια
 παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιούσιν ἔσται.
- 35 καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειληφθαι ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ
 συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὲ παρεῖναι τοὺς ἐπι-
 τρόπους πάντας· εἰ δέ που μὴ εἴῃ ἐπίτροπος, τὸν
 πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα
 τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπό-
 τας πειθομένους ταχὺ ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγέ-
 νοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε καθίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις
 ἐστὶ πλέον ἢ δυοῖν μηνοῖν ἐν τῇ σκηνῇ τὰπιτή-
 36 δεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐτίς ἐκέλευεν ὅσοις
 37 μηνὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ
 δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· Ἄγετέ νυν, ἔφη,
 ὦ ἄνδρες, εἴ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, μαλα-
 κοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν,
 ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ
 ἐκάστη σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ ἢ τοῖς δεσ-
 πόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ
 τᾶλλα δὲ πάντα ὅποσα καλὴν δαῖτα παρέξει ἔτοιμα

ποιεῖτε, ὥς ἀντίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιόσουσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ πιτήδεια. εὖ οὖν ἴστε ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκού- 38
σαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι, γινώσκω μὲν ὅτι νῦν ἕξεσιν ἡμῖν προτέροις ἀπόντων τῶν συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπουδασμένοις καὶ σίτοις καὶ πο- τοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄρι- στον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπι- μελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἡ εὐωχία ἰσχυροτέ- ρους τοσοῦτον ποιῆσαι ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ τῶν νῦν 39
διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πο- λεμίους καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι πῶς πράττουσιν ἡρισθηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀπο- ροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνευόντων καὶ πονούντων ἐπιμεληθῆναι ὅπως εἰσιόντες τὰ πιτήδεια ἔξουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἢ θοίνῃ πλείω εὐφράνειεν, ὥς ἐγώ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοή- 40
σατε δ', ἔφη, ὥς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὥς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω οὔτε μέθης· οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν ἃ βουλόμεθα, ἀλλ' αὖ τὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλα- σίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει καὶ φυλάττειν, ὅπως ὥσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ πιτήδεια· ἔτι δ' οἱ ἱπ- πεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες ποῦ εἰσι· καὶ

- 41 ἔλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν. ὥστ', ὧ ἄνδρες, νῦν μοι
δοκεῖ τοιοῦτον σῖτον ἡμᾶς προσφέρεισθαι δεῖν καὶ
τοιοῦτον ποτὸν ὅποιον ἂν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς
- 42 τὸ μήτε ὕπνου μήτε ἀφροσύνης ἐμπίμπλασθαι. ἔτι
δὲ καὶ χρήματα πολλά ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ
οὐκ ἄγνωσθ' ὅτι δυνατὸν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγ-
κατελιηφόσι νοσφίσασθαι ὅποσα ἂν βουλώμεθα· ἐλλ'-
οὔ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δι-
καίους φαινομένους ἐκείνους τούτῳ πειραῖσθαι ἔτι
- 43 μᾶλλον ποιεῖν ἢ νῦν ἀσπάξεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δ' ἔμοιγ',
ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὰν ἔλθωσι, Μή-
δοις καὶ Ὑρκανίοις καὶ Τιγράνη ἐπιτρέψαι· καὶ ἦν τι
μεῖον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ
- 44 κέρδη ἥδιον ἡμῖν παραμενοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν
πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον πα-
ράσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκείνα κτήσασθαι
ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦτο, ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀεναώ-
τερον ἡμῖν δύναιτ' ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέ-
ροις παρέχειν.
- 45 οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου
ἐνεκα ἀσκεῖν καὶ γαστροὺς κρείττους εἶναι καὶ κερ-
δέων ἀκαίρων, ἵν', εἰ ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς
συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν
παρόντων ἐπιδειξαίμεθ' ἂν τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν οὐχ
- 46 ὀρώ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστά-
σπας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων ὧδε· Δεινὸν γὰρ
τὰν εἴη, ὧ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι
καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησά-
μεθα καὶ μάλα μικροῦ ἔσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὅλοι
πειρωμενοὶ θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιησαίμεθα γενέ-
σθαι ἡμῖν ἢ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς
δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν δοκοῦ-
- 47 μεν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ὑστάσπας οὕτως εἶπεν· οἱ

δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήνουν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄγε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιμόντες, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύνοντας τὰπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὥς δεσπόται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποιοῦν.

Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προ-III. ωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαννον μεστὰς ὧν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἄρμα-μάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γνησίῳν, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριαρ-μένων, ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ 2 ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἢ εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γὰρ φασιν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Ὁ δὲ Κῦρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ 3 Ὑρκανίων ὥσπερ κατεμέμφετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτιᾶσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρῳ χώρῳ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ ἃ ἦγον πάλιν ἀπήλαννον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσιν ἔφασαν τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα μὲν ὁμῶς κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ σταὺς ὅπου αὐτοῦ ἔμελλον ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα λέγει τάδε.

Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν 4

προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ
γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πρᾶτ-
τεται, πάντες οἶμαι γινώσκετε· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν
ἡμεῖς κύριοι γιγνοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτή-
σασθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσται οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις
5 τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι ὀρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχο-
μεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι
τοὺς πολεμίους ὁμοσεῖς ἰόντες· καὶ δὴ τρεπόμενοι ποί-
ους ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἢ ἀκοντιστάς ἄνευ
ἵππων ὄντες δυναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν ἢ
κατακανεῖν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες
κακοῦν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες
ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι πα-
6 θεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; εἰ δ'
οὕτω ταῦτ' ἔχει, εὐδηλον ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν
ἱππεῖς νομίζουσι πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνόμενα ἑαυ-
τῶν εἶναι οὐχ ἥττον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ
7 μᾶλλον. νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκη-
ν. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππικὸν κτησαίμεθα μὴ χειρὸν τού-
των, οὐ πᾶσιν ἡμῖν καταφανὲς ὅτι τοὺς τ' ἂν πολε-
μίους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσαπερ νῦν
σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτε-
ρον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; ὁπότε γὰρ παρεῖναι καὶ
ἀπιέναι βούλονται, ἥττον ἂν ἡμῖν μέλοι· καὶ γὰρ ἂν
8 ἄνευ τούτων ἀρκοῖμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰεν· ταῦτα μὲν
δὴ οἶμαι οὐδεὶς ἂν ἀντιγινωμονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν
διαφέρειν Περσῶν γενέσθαι οἰκεῖον ἱππικόν· ἀλλ'
ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν
σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα καθιστάναι ἱππικόν, τί
9 ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίνος ἐνδεῖ; οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗ-
τοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι καὶ χα-
λινοὶ οἷς πείθονται καὶ τᾶλλα ὅσα δεῖ ἵπποις ἔχουσι

χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆ-
 σθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα τῶν σωμαίων,
 παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρῶμεθ' ἄν.
 τί δὴ τὸ λοιπόν; θῆλον ὅτι ἀνδρῶν δεῖ. οὐκοῦν 10
 τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν
 ἐστὶν ὥς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι
 οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί', οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπι-
 σταμένων νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο. ἀλλ'
 εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πό- 11
 τερα παῖδές εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φρα-
 ζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν
 μάθωσιν ἱκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες
 ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν 12
 ὅση οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ
 τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισί· προεπι-
 στάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστά-
 μεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις
 ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς
 δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύε-
 σθαι οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν 13
 οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν,
 χρήσιμα δέ· ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων ἢ αὐ-
 τοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἡδὺ
 ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε
 ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκεῖνο
 δὲ οὐχὶ εὐπετέες τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἱπ-
 πον τοῦτο συμφέρειν; οὐκ οὐν ταυτό γ' ἐστὶν ἔχειν
 τε καὶ φέρειν. ὅ γε μὴν μάλιστ' ἂν τις φοβηθείη, 14
 μὴ εἰ δεήσει ἐφ' ἱππου κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον
 πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κᾶπειτα μήτε πεζοὶ
 ἔτι ὤμεν μήτε πῶ ἱππεῖς ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο
 ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν

πεξοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεξικῶν ἀπο-
 15 μαθησόμεθα ἱππεύειν μανθάνοντες. Κῦρος μὲν οὕ-
 τως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγορεύων αὐτῷ ὧδε
 ἔλεξεν.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν
 μαθεῖν ὥς νομίζω, ἣν ἱππεὺς γένωμαι, ἄνθρωπος
 16 πτηνὸς γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ ἣν γ'
 ἐξ Ἰσου τῷ θείῳ ὁρμηθεὶς ἀνθρώπων μόνον τῇ κε-
 φαλῇ πρόσχω, κἂν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνα-
 σθῶ διατεινόμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεύ-
 σαι πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἣν δ' ἱππεὺς
 γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὅψεως μήκους
 καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ
 χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ
 ἐστηκότα· καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφοτέρω ταχέα ἦ, ὅμως ἐὰν
 πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐστηκότα ἔσται.
 17 ὁ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ζῶον, ἔφη, ἐξηλωκέναι ἱππο-
 κενταύρους, εἰ ἐρένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν
 ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλα-
 μαῖσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ
 μὲν φεῦγον αἰρεῖν, τὸ δ' ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκ-
 οῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα ἱππεὺς γενόμενος συγ-
 18 κομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν. προνοεῖν μὲν γε ἔξω πάν-
 τα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὀπλοφο-
 ρήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐναντίον ἀνα-
 τρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμπεφυκῶς
 19 δεδῆσομαι ὥσπερ οἱ ἱπποκένταυροι· οὐκοῦν τοῦτό
 γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἱππο-
 κενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν
 ἀνθρώποις ἡύρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρησθαι,
 πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις πεφυκότην ἡδέων πῶς αὐ-
 20 τῶν χρηρῇ ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ἣν ἱππεύειν μάθω, ὅταν

μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἵπποκενταύρου
 δῆπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω
 καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄν-
 θρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἵπποκένταυρος
 καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε 21
 πλεονεκτήσω τοῦ ἵπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν
 ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο καὶ δυοῖν ὥτοιιν ἤκουεν· ἐγὼ
 δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ
 ὥσιν αἰσθῆσομαι· πολλὰ γὰρ φασὶ καὶ ἵππον ἄν-
 θρώπου τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ
 δὲ τοῖς ὥσιν ἀκούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν,
 ἔφη, γράφε τῶν ἱππεύειν ὑπερεπιθυμούντων. Νῆ
 τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ 22
 τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα
 ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιη-
 σαίμεθα αἰσχροὺς εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω,
 ἣν τις φανῇ πεξῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἣν τε πολλήν
 ἣν τε ὀλίγην ὁδὸν δέη διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν
 ἵπποκενταύρους ἡμᾶς οἶωνται ἄνθρωποι εἶναι. ὁ 23
 μὲν οὕτως ἐπήρето, οἱ δὲ πάντες συνήνεσαν· ὥστ'
 ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρῶνται Πέρσαι οὕτω, καὶ
 οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἐκὼν ὀφθείη Περ-
 σαῶν οὐδαμῇ πεξὸς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς
 λόγοις ἦσαν.

Ἦνίκα δ' ἔξω μέσου ἡμέρας ἐγένετο, προσήλαννον IV.
 μὲν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ Τρῳάκτιοι, ἵππους τε ἄγον-
 τες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρ-
 εδίδοσαν, οὐ κατέκανον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶ- 2
 τον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σῶσθαι πάν-
 τες αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἡρώτα τί
 ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὥς ἀν-
 δρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. ὁ δὲ διήκουέ τε ἡδέως 3

πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνε-
 σεν αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη, ἐστὲ ὅτι
 ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε
 4 καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ
 τούτου ἐπυνθάνετο ἡδὴ αὐτῶν καὶ ὁπόσῃν ὁδὸν διή-
 λασαν καὶ εἰ οἴκοιτο ἢ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ
 πολλὴν διελάσειαν καὶ πᾶσα οἴκοιτο καὶ μεστὴ εἴη
 οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ
 5 πάντων ἀγαθῶν. Ἀνοῖν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν
 εἶη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν αὐτὰ ἐχόντων
 καὶ ὅπως οὗτοι μενοῦσιν· οἴκουμένη μὲν γὰρ χώρα
 πολλοῦ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὐσα ἐρήμη
 6 καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομέ-
 νους, ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες·
 τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παρα-
 διδόντας αἰχμαλώτους ἡγάγετε· οὓς εἰ ἀφείημεν,
 τοῦτ' αὐτὸ σύμφορον ἄν, ὥς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν.
 7 πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυ-
 λάττειν ἡμᾶς τούτους δεοί, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τού-
 τοις· οὐ γὰρ λιμῶ γε δήπου κατακανοῦμεν αὐτούς·
 ἔπειτα δὲ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρη-
 8 σόμεθα. ἦν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν
 οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ
 τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσιν οἱ
 ἄλλοι καὶ πείθεσθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι.
 ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμει-
 9 νον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήρουν ταῦτα ποι-
 εῖν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους
 10 λέγει τοιαῦτα· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείθεσθε τὰς
 ψυχὰς περιεποιήσασθε, τοῦ τε λοιποῦ, ἦν οὕτω
 ποιῆτε, οὐδ' ὅτι οὖν κακὸν ἔσται ὑμῖν ἄλλ' ἢ οὐχ ὁ
 αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ

τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ
 γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων τῶν ὑμε-
 τέρων ἄρξετε ὥσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε
 οὐδὲ ἄλλω· οὐδενί· ἥνίκα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς 11
 ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. ὅπως δὲ μὴδ' ἐπαγγέλλῃ μη-
 δεις ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε·
 καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἃ λέγομεν
 ἀδόλως· ὅπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν
 ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἔάν 12
 δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς καὶ πράττων
 τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέ-
 την καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα
 οὖν, ἔφη, αὐτοί τε ἴστε καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε.
 ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πεί- 13
 θωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς
 ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ὑπ' ἐκείνων ἄρχησθε. ὁ μὲν δὴ
 ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνουν τε καὶ ὑπισχυνοῦντο
 ταῦτα ποιήσιν.

Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ὥχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὡρα δὴ, V.
 ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρε-
 σκεύασται δὲ ὑμῖν τὰπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα
 ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιη-
 μένου σίτου τὸν ἡμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πε-
 ποίηται ὅψον δὲ μὴ πέμπετε μὴδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ
 ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς 2
 δέ, ὦ Τρκάνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς,
 τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γινώσκετε δέ,
 τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐ-
 τοὶ δὲ δειπνεῖτε ὅπου περ ἥδιστον ὑμῖν· σῶ μὲν γὰρ
 ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκευάσται δὲ καὶ
 ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τούτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφο- 3
 τεροι ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν,

- τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε καὶ τὰ ὄπλα εὖ τί-
 4 θεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὐπω φίλοι ἡμῖν. οἱ
 μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καί, ἦν
 γὰρ παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδεί-
 πνουν, καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τάπιτήδεια· καὶ τοῖς
 Πέρσαις δὲ ἔπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσεις· ὄψον
 δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἴόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ
 Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος
 ταῦτα ἔλεγεν ὄψον μὲν τὸν λιμόν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ
 5 παραρρέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας
 τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συννεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ
 κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε
 κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεύειν, νομίζων ἅμα
 μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἂν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα
 δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρήματα ἀποδιδράσκη, ἀλώσε-
 6 σθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπε-
 δίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν
 χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώ-
 πους ἀποσφάξαι ἐκέλευσεν· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ
 βουλόμενος ἂν ἡῦρες ῥαδίως τὸν νύκτωρ πορευό-
 7 μενον. οἱ μὲν δὴ Πέρσαις οὕτω διῆγον· οἱ δὲ Μῆ-
 δοι καὶ ἐπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἡύλοῦντο καὶ
 πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τε-
 τοιαῦτα ἦλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐργη-
 γορότας.
- 8 Ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 νύκτα ἢ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ'
 ὦνπερ ἐσκήνου ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ
 Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλί-
 γων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκείται τῶν
 Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπελθόντων, ἀνειμένως
 ἐπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀβου-

ρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰλη-
 φότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς 9
 ἦκε πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπε-
 δον ἦκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων,
 καὶ ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα
 δὴ ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ κατα-
 λιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι, καὶ εὐθύς, ὥσπερ
 λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, τῶν παρόντων κε-
 λεύει τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι
 ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κῦρον στρατεύμα καὶ λέγειν
 τάδε. "Ωμιην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἂν σέ, ὦ Κῦρε, περὶ 10
 ἐμοῦ οὕτως ἀπρονοήτως βουλευῆσαι, εἰ δὲ Κῦρος οὕτω
 γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως
 ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, ἂν μὲν Κῦρος βού-
 ληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς τὴν ταχίστην πάρεσθε. ταῦτα 11
 δὴ ἐπέστειλεν. ὁ δὲ ταττόμενος πορεύεσθαι ἔφη, Καὶ
 πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; Ὅπῃ δὲ Κῦ-
 ρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο. Ὅτι
 νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Ὀρ-
 κανίους τινὰς καὶ ἐλθόντας δεῦρο οἴχεσθαι ἡγουμέ-
 νους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κναξάρης πολὺν 12
 μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς
 Μήδους, ὥς ψιλῶσων αὐτόν, καὶ ἰσχυρότερον ἔτι
 ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, καὶ τῷ
 πεμπομένῳ δὲ ἡπείλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλοι.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαν- 13
 τοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν, ἀνιῶμενος ὅτι οὐ καὶ αὐτὸς
 τότε ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πο-
 ρευόμενοι διασχισθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο, καὶ
 οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στρατεύμα πρὶν

- ἐντυχόντες ἀποχωροῦσί τισι τῶν Ἀσσυρίων ἡνάγκα-
 σαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ
 14 κατιδόντες ἀμφὶ μέσας πῶς νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγέ-
 νοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰ-
 ρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ
 ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς
 μάγους καλέσας ὁ Κύρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα
 ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ
 15 οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμο-
 τίμους εἶπεν, "Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ
 κἀγαθὰ· ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι
 ἐσμέν ὥς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὁπόσα ἂν
 προσεργασώμεθα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλ-
 λότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν
 φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐ-
 16 δεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀναφανοῦμεθα. δοκεῖ οὖν μοι
 ὥς τάχιστα λέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας καὶ διδά-
 σκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὥς τάχιστα πέμ-
 πειν στρατεύμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρ-
 χὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι.
 17 Ἰθι μὲν οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἰὼν ταῦτα
 λέγε, καὶ ὅτι οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν
 ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τροφῆς αὐτοῖς.
 ἂ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐτά, κρύπτε δὲ τού-
 των μηδέν, ὅ,τι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας
 καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς
 θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τὰς
 ἀρχάς. πεμψάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας ὧν πράττομεν
 καὶ φραστῆρας ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συ-
 σκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.
 18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα
 ὁ παρὰ τοῦ Κναξάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν

πᾶσι τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μή-
 δους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπιέ-
 ναι Μήδους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται.
 οἱ μὲν οὖν Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγη- 19
 σαν, ἀποροῦντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν,
 φοβούμενοι δὲ πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως
 τε καὶ εἰδότες τὴν ὁμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, 20
 Ἄλλ' ἐγὼ, ὃ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδέν, ἔφη, θαυ-
 μάξω εἰ Κναξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν,
 ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅτι πράττομεν, ὁκνεῖ περὶ ἡμῶν
 καὶ περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὰν δὲ αἰσθῇται πολλοὺς μὲν
 τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλα-
 μένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα
 γνώσεται, ὅτι οὐ νῦν ἔρημος γίγνεται, ἥνίκα οἱ φίλοι
 αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλὰ μὲν 21
 μέμψεώς γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖ-
 νον καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν
 ἐκεῖνον πείσας ἑᾷσάι με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν τάδε
 ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὥς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου
 ἠρωτήσατε εἰ ἐξιίτε καὶ νῦν δεῦρο ἦκετε, ἀλλ' ὑπ'
 ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομέ-
 νῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη σάφ' οἶδα ὑπὸ τε τῶν
 ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγουντι
 ἅπεισι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, ὃ ἄγγελε, ἀνά- 22
 παυσαι, ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε, ὃ Πέρσαι,
 ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἥτοι μαχομένους γε
 ἢ πεισομένους παρῆσθαι, ταχθῶμεν ὥς κάλλιστα·
 οὕτω γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλεόν προανύτειν ὦν
 χρῆζομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ἑρκανίων ἄρχων, ὑπό-
 μεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν
 ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ἑρκά- 23
 νιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ, ἔφη, ὃ Ἑρ-

- κάνιε, ἥδομαι αἰσθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπι-
 δεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνει μοι
 ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτ' αὖθις· ἐμοί
 τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι σοί τε νῦν ἐχθιόνες εἰσιν
 24 ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον ὅπως
 τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν
 συμμαχῶν, ἄλλους δέ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψό-
 μεθα. τοῦ δὲ Μήδου ἤκουες ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱπ-
 πέας· εἰ δ' οὗτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι οἱ πεζοὶ με-
 25 νοῦμεν. οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀπο-
 καλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται.
 σὺ μὲν οὖν εὐρῶν σκηνὴν δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα
 διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι
 αὐτῷ ἔργον τι προστάξαι ὅπερ αὐτὸς ἡδίων πράξει ἢ
 ἅπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ ὁπόσα ἐλπίς γενέσθαι
 ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἣν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιή-
 σας μέντοι αὐτὰ ἤκε πάλιν παρ' ἐμέ.
- 26 Ὁ μὲν δὴ Ὀρκάνιος τὸν Μῆδον ὥχετο ἄγων ἐπὶ
 σκηνὴν· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῇν συνεσκευασμέ-
 νος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας
 λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κνα-
 ξάρη δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δέ σοι
 καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς
 αὐτὰ ὁμολογῇς, ἐὰν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν
 δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τὰδε.
- 27 Κῦρος Κναξάρη χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον
 κατελίπομεν· οὐδεὶς γάρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε
 φίλων ἔρημος γίγνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γέ
 σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλεον
 ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν
 28 νομίζομεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι
 μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ'

οἱ τοὺς ἐχθροὺς μῆκιστον ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς
 φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾷσι. σκέψαι δὲ οἷῳ ὄντι 29
 μοι περὶ σέ οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἔπειτά μοι μέμφει. ἐγὼ
 μὲν γέ σοι ἡγάγον συμμαχούς, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας,
 ἀλλ' ὀπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι
 ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πείσαι δυνα-
 σθεῖν· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα
 ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. καὶ γὰρ οὖν τότε μὲν ᾤμην 30
 ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σύ μ' ἀναγ-
 κάξεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δὲ ἀκολουθήσασι
 πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι 31
 ἔγωγε σοὶ ὁμοίος δύναμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν
 πέμπων ἐπὶ στρατεύμα εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὀπόσοι
 ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἣν τι σὺ αὐτῶν δέῃ πρὶν ἡμᾶς
 ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ'
 ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλευέω δέ 32
 σοι καίπερ νεώτερος ὢν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα
 μὴ σοι ἀντὶ χαρίτων ἐχθραὶ ὀφείλωνται, μηδ' ὄντινα
 βούλει πρὸς σέ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπε-
 σθαι, μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπει-
 λεῖν, ἵνα μὴ διδάσκης αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν.
 ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα δια- 33
 πραξώμεθα ἃ σοί τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέν-
 τα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σέ τούτων ἔρω- 34
 τᾷ, ἣ γέγραπται σύμφαθι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω
 σοι περὶ Περσῶν ἥπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως
 εἶπε, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντει-
 λάμενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει
 ταχὺ παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὲ εἴωρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάν- 35
 τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ἑρκανίους καὶ τοὺς

ἀμφὶ Τιγράνῃν· καὶ οἱ Πέρσαι ἐξωπλισμένοι ἦσαν·
 ἤδη δέ τινες πλησιόχωροι καὶ ἵππους ἀπῆγον καὶ
 36 ὄπλα ἀπέφερον. ὁ δὲ τὰ μὲν παλὰ ὅπου περ τοὺς
 πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἔκαον οἷς τοῦτο
 ἔργον ἦν ὁπόσων μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους
 ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας ἕως ἄν
 τις σημήνῃ αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ
 Ὑρκανίων καλέσας τάδε ἔλεξεν.

37 Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι
 πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ
 παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν
 ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα πα-
 38 ρέχειν, ἕως ἄν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν
 πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς·
 διὰ δὲ τὸ μήτε ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου
 ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ
 αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δεόντα οὐ
 πάννυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ ὅ,τι
 39 χρὴ ποιεῖν σχεδὸν πάντας. ὥς οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ,
 διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν
 ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ
 στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα οἷς οἰκεῖται σκηνή
 καλῶς στρατιωτική, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ
 προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων ὥς
 οἰκείων ἐπιμέλεσθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς ἐνδεόμενά του
 κατεσκήνησε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἐλλεῖπον
 40 ἐκπλήσατε, πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιττὰ οἶδ' ὅτι ἔσται·
 πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶ-
 χον οἱ πολέμιοι. ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρημάτων
 ταμίαι, οἳ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων
 δυναστῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν
 41 ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν

κηρύττετε πάντα ἀποφερεῖν πρὸς ὑμᾶς ὅπου ἂν καθ-
ἐξησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὰ
παραγγελλόμενα· ὑμεῖς δὲ διάδοτε λαβόντες ἱππεῖ
μὲν τὸ διπλοῦν, πεξῶ δὲ τὸ ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἦν
τινος προσδέησθε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἄγο- 42
ραν τὴν οὕσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν
ἡδὴ, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπή-
λους ὅ,τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον, καὶ ταῦτα διαθε-
μένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῇται ἡμῖν τὸ στρατό-
πεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἱ δὲ Μῆδοι 43
καὶ Ὀρκάνιοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς
ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; ὁ δ' αὖ 44
Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· Ἡ
γὰρ οὕτως, ἔφη, ὧ ἄνδρες, γινώσκετε ὥς ὅ,τι ἂν
δέη πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρ-
εῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν
ὅ,τι ἂν δέη, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως
πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοι-
μεθα ἢ οὕτως; ἀλλ', ὁρᾶτε, ἔφη, [ὑμεῖς]· ἡμεῖς μὲν 45
γὰρ διεφυλάξαμέν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πι-
στεύετε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δέ γ' αὖ δια-
νειμάτε, καὶ ἡμεῖς πιστεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανε-
νεμηκέναι. καὶ ἄλλο δέ τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα 46
κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ
πρωτὸν ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὲ προσάγον-
ται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὥφε-
λήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρῆξουσιν
ἐπιμέλεσθαι· ἦν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν,
ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα καὶ ἰσχὺν ἡμῖν ἀν-
τοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε οἴστι- 47
σιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε
ἡδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ

μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν,
 48 ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἄνευ ἡμῶν προσε-
 λάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρ-
 εἴχετε μὴ τι πάθῃτε, μάλα δὲ αἰσχύνησθαι ἡμᾶς
 ἐποιήσατε ὅτι οὐ παρῆμεν ὅπου περ ὑμεῖς· ἦν δὲ
 49 λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν. καὶ μὲν δο-
 κῶμεν ὠφελεῖν πλεον ἐπ' αὐτῶν συναγωνιζόμενοι,
 οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν· ἦν δὲ πεσοὶ γε-
 νόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως ἂν παρῆναι, τὸ κατα-
 βῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεσοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα·
 τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδοίημεν.
 50 ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο. Ἄλλ' ἡμεῖς
 μὲν, ὦ Κῦρε, οὗτ' ἄνδρας ἔχομεν οὓς ἀναβιβάσαι-
 μεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὗτ' εἰ εἴχομεν, σοῦ
 ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἡρούμεθα.
 καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους λαβὼν ποίει ὅπως ἄρι-
 51 στόν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ δέχομαι τε, ἔφη, καὶ
 ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέ-
 λοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη,
 ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ
 Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα
 52 χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον ὅτι γυναικας
 ἐξαιρετέον εἴη. Γυναικᾶς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη,
 καὶ ὅ,τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δ' ἐκείνῳ ἐξέ-
 λητε, τοὺς ἐμοί, ὦ Ἰρράνιοι, ἐθελουσίους τούτους
 ἐπισπομένους ἀμέμπτους πάντως ποιεῖτε εἰς δύναμιν
 53 ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους
 γενομένους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι
 ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων
 τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρου ἦκοντι αὐτῷ τε καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε,
 ὥς ἐμοὶ τούτου συνδοκοῦντος· ἵνα καὶ Κυαξάρῃ μᾶλ

λον εἰδὼς περὶ ἐκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις 54
 δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται
 ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ
 γάρ, ἔφη, μάλα πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμ-
 μεθα ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγε-
 λάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείῃ, ὥσπερ, ἔφη,
 οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρῆξομεν καὶ ἐπὶ τῶν
 ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κα-
 ταπίπτοντες.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα 55
 ἐπὶ τῷ ἵππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους κα-
 λέσας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν
 ἵππων σκεύη καὶ τοὺς ἵπποκόμους ἀριθμήσαντας λα-
 βεῖν, κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὖ- 56
 θις δὲ ὁ Κῦρος ἀνείπειν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴῃ ἐν τῷ
 Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ
 δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριῶν ἢ Καρῶν ἢ
 Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος,
 ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμε- 57
 νοι πολλοὶ προυφάνησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν
 τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐ-
 τοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἂν αὐτοῖς δι-
 δῶσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἔχωσιν ἔφη αὐτῷ μελή-
 σειν. καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέ- 58
 στησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τά τε γέρρα καὶ τὰς
 ψιλὰς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς
 ἵπποις ἔπωνται, καὶ τὰπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς
 θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων
 ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατῆρχεν, ἐπὶ δὲ
 τοὺς πεζοὺς-τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθι-
 στάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

VI. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν
τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου
σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφίππων
ὄπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὄπλα παραλαμβάνειν
τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστά, ὅπως
κατακάοιεν ὥσπερ τᾶλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι
Κῦρον πρῶτον βούλοιο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρεταί τοὺς
2 ἀν' ἄρουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κῦρον,
εἰλεξεν, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύ-
ριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρον καὶ χώρας ἐπάρχω
πολλῆς· καὶ ἵππον ἔχω δισχιλίαν τριακοσίαν, ἣν τῷ
τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν
ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκείνος μὲν τέθνηκεν
ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ παῖς ὁ ἐκείνου τὴν
ἀρχὴν ἔχει ἔχθιστος ὢν ἐμοί, ἤκω πρὸς σὲ καὶ ἱκέτης
προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι ἑμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμ-
μαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ γενέσθαι· καὶ
παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι· ἅπαις δ' εἰμὶ
3 ἀρρένων παίδων. ὅς γάρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς
ἀγαθός, ὦ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν
ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦ-
τον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος καλέσαντος τοῦ τότε βα-
σιλέως, πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγα-
τέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην μέγα φρο-
νῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν
ἐμὸν υἱὸν γαμέτην, ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θήραν
αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κρά-
τος, ὡς πολὺ κρείττων αὐτοῦ ἵππεὺς ἡγούμενος εἶ-
ναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ ἄρκτου
διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νῦν ἄρκων οὗτος ἀκον-
τίσας ἤμαρτεν, ὡς μήποτε ὥφελεν, ὁ δ' ἐμὸς παῖς

βαλὼν, οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ 4
 τότε μὲν δὴ ἀνιαιθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευεν ὑπὸ σκό-
 του τὸν φθόνον· ὥς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος
 ὁ μὲν αὖ ἤμαρτεν, οὐδὲν θαυμαστὸν οἶμαι παθῶν,
 ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὖθις τυχὼν κατειργάσατό τε τὸν
 λέοντα καὶ εἶπεν, Ἄρα βέβληκα δις ἐφεξῆς καὶ κατα-
 βέβληκα θῆρα ἑκατεράκις, ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατ-
 ἴσχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ τι-
 νος τῶν ἐπομένων ἀρπάσας, παῖδας εἰς τὰ στέρνα
 τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν.
 κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην 5
 καὶ ἔθαψα τηλικούτος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν
 ἄριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακανὼν ὥσ-
 περ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὔτε μεταμελόμενος πώποτε
 φανερὸς ἐγένετο οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς
 τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. ὅ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ
 καὶ συνώκτισέ με καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μοι τῇ
 συμφορᾷ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε 6
 ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ γὰρ φι-
 λικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ
 δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ περιήκει,
 οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην εὖνους γενέσθαι,
 οὐδὲ οὗτος ἐμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγῆσαιτο.
 οἶδε γὰρ ὥς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω καὶ ὥς πρόσθεν
 παιδρῶς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἔρημος ὢν καὶ διὰ
 πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ οὖν σὺ με δέχει καὶ 7
 ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἂν τι-
 νος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ
 μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην οὔτε ἀποθνή-
 σκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν οὕτως 8
 εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ἦνπερ, ὦ Γωβρύα,
 καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχο-

- μαί τε ἰκέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς σὺν
 θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα
 ποιῶμεν καὶ τὰ τείχη σε ἔχειν ἐῷμεν καὶ τὴν χώραν
 καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἥνπερ πρόσθεν εἵ-
 9 χες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δὲ εἶπε,
 Τὰ μὲν τείχη, ὅταν ἔλθῃς, οἰκόν σοι παρέξω· θα-
 σμὸν δὲ τῆς χώρας ὄνπερ ἔφερον ἐκείνῳ σοὶ ἀποιῶ
 καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ τῆς
 χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγά-
 τηρ παρθένος ἀγαπητὴ γάμου ἥδη ὥραία, ἣν ἐγὼ
 πρόσθεν μὲν ὥμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναικα τρέ-
 φειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἡ θυγάτηρ πολλὰ γοωμένη
 ἰκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ,
 ἐγὼ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βου-
 λεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ
 10 βουλεύων περὶ σὲ φαίνωμαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος
 εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμί
 σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ'
 ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπι-
 εῖναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα καὶ
 ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὥς αὐτὸν εἴη, ὥς ἤξων. ὁ δ'
 ἔλεγεν, Ἦν αὖριον ἱὴς πρῶ, τῇ ἐτέρᾳ ἂν ἀνλίζοιο
 παρ' ἡμῖν.
- 11 Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ὥχετο ἡγεμόνα καταλιπών.
 οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασκαν τοῖς
 θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κύρῳ δ' ἐξη-
 ρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυ-
 ναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γε-
 νέσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύ-
 τερον δὲ Κναξάρῃ τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δὲ ἄλλα ὧν
 ἐδέοντο ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες, ὥς μηδενὸς δεόμενοι
 12 στρατεύονται· πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον

δὲ καὶ Ὑρκάνιοι ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κυαξάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιττὰς σκηναὺς ὅσαι ἦσαν Κύρῳ παρέδωκαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν συλλεχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

[E.]

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κῦ- I. ρος τὰ μὲν Κυαξάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δέ τις τῶν Μῆδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἡδέως ἤκουσά τε καὶ μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ χάριν οἶμαί σοι πλείω ἔχειν ὅτι ἐμὲ ἤτησας ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν αὐ- 2 τῷ ἐκ παιδὸς ἐταῖρος, ὦ καὶ τὴν στολὴν ἐκδύς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναικα καὶ τὴν σκηηνήν· ἣν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου 3 τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὧν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριῶν βασιλέα πρεσβεύων ὦχετο· ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περι

συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτρι-
 ων βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυ-
 4 λάττειν τὸν Ἀράσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευό-
 μενος δὲ ὁ Ἀράσπας ἐπήρετο, Ἐόρακας δ', ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τὴν γυναικα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ
 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα
 ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν
 εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν
 αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο καὶ αἱ θεράπαιναι
 πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις
 εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βουλόμενοι ποία
 εἴη ἡ δέσποινα πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ καὶ
 πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθ-
 5 ἡμένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. ὥς δὲ
 ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν
 αὐτῇ ἅπασαι αἱ ἄμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ' ἐνταῦθα
 πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ
 τῇ εὐσχημοσύνῃ καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα.
 δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα, τὰ μὲν
 κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. ὥς
 δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν
 6 μὲν γὰρ κἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι·
 νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε
 τὸ εἶδος ἐκείνου χείροني οὔτε τὴν γνώμην οὔτε δύ-
 ναμιν ἥττω ἔχοντι, ἀλλ' ὥς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ
 τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμά-
 ζεσθαι, οὗ σὺ ἔσει τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὥς οὖν τοῦτο ἤκου-
 σεν ἡ γυνή, περικατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον
 καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμωαί.
 7 ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ
 προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ
 ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὥς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις

ἅπασι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή
 ἀπὸ θυνητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
 καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ 8
 Δία, πολὺ γε ἦττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις.
 Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοῦ
 ἀκούσας ὅτι καλή ἐστι πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεα-
 σόμενος, οὐδὲ πᾶν μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα
 μὴ πολὺ θᾶττον ἐκείνη αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν
 ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας
 ὦν με δεῖ πράττειν καθήμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, Οἶει γάρ, ἔφη, 9
 ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν
 τὸν μὴ βουλούμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ
 μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἡνάγ-
 καζεν ὁμοίως. ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὥς πάντας ὁμοί- 10
 ως κάει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν
 μὲν ἐρῶσι τῶν δ' οὔ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελού-
 σιον γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν βούλη-
 ται. αὐτίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος
 δὲ ταύτης, οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης·
 καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἐρωτα κωλύειν. εἰ 11
 δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθίωντας μὴ πεινῆν
 καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν μηδὲ ριγῶν τοῦ χειμῶ-
 νος μηδὲ θάλλεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος
 δυνηθείη διαπράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι ἀνθρώ-
 πους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ'
 ἐρᾷν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυ-
 τὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, 12
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ
 καὶ παύσασθαι ἐστὶν ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ,
 ἔφη, ἐόρακα καὶ κλάοντας ὑπὸ λύπης δι' ἐρωτα,
 καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις καὶ μάλα κακὸν

νομίζοντας πρὶν ἐρᾶν τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι, καὶ εὐχομένους ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρα ἀνάγκη ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί· διόπερ οἶμαι καὶ εὐχονται μὲν αἰεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτριῶν, ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς ὅτι σὺ πρῶτος, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾶ τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ συγγι-
- 14 γνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατὴ ἐστὶ, κᾶπειτα ἐρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι
- 15 ὥστε μὴ ἄπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἐορακῶς καὶ πάνυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ παρὰ σοί εἰμι καὶ ἱππεύω καὶ
- 16 τᾶλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὲν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως θᾶττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ εὐθὺς κᾶεσθαι καὶ τὰ

ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἔγωγε οὔτε
 πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπτομαι οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ.
 οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν
 τοῖς καλοῖς εἶν τὴν ὄψιν διατρίβειν· ὥς τὸ μὲν
 πῦρ τοὺς ἀπτομένους κάει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς
 ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἰθεσθαι τῷ
 ἔρωτι. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐδ' εἰ μὴδέποτε 17
 παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε ποιεῖν
 τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις·
 φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω καὶ ἐπιμέ-
 λου αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γέ-
 νοιτο αὕτη ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διε- 18
 λύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὁρῶν καλὴν τὴν γυναῖκα,
 ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς, ἅμα
 δὲ θεραπεύων αὐτὴν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ,
 ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ'
 ἐπιμελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν ὥς καὶ εἰσιόντι
 εἶη τὰ δεόντα καὶ εἰ ποτε ἀσθενήσειεν, ὥς μηδενὸς
 ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ
 ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕ-
 τως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' 19
 ἑαυτοῦ τοὺς τε Μῆδους καὶ τοὺς συμμαχοὺς, συνε-
 κάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον,
 ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόν- 20
 τες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεό-
 μενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε οὔτε Κυαξάρῃ νομίζοντες
 τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζε-
 σθαι καὶ ἐμὲ τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν
 σὺν ἐμοὶ ἡθελήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν 21
 ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ· ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν

δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύ-
 νομαι λέγων· τὸ δ' Ἐὰν μένητε παρ' ἐμοί, ἀποδώ-
 σω, εὖ ἴστε, ἔφη, αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω
 γὰρ ἑμαυτὸν εἰκέναι λέγοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς
 μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοί καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου
 τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρη
 πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγαθὸν τι πράξω, πειράσομαι
 22 οὕτω ποιεῖν ὥστε καὶ ἐμὲ ὑμᾶς ἐπαινέειν. οὐ γὰρ δὴ
 αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Τροκανίοις τοὺς ὄρκους
 καὶ τὰς δεξιὰς ἃς ἔδωκα ἐμπεδώσω καὶ οὔποτε τού-
 τους προδιδούς ἀλώσομαι, καὶ τῷ νῦν διδόντι Γω-
 βρούα καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν πειρά-
 σομαι ποιεῖν μὴ μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ.
 23 καὶ τὸ μέγιστον δὴ, θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς
 ἀγαθὰ καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην
 ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως,
 ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε οὕτω καὶ
 24 ποιεῖτε, καὶ ἐμοί εἵπατε ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν
 οὕτως εἶπε.

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου
 εἶναι εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς
 γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἥττου
 ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών·
 ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἐκοῦσαι μὲν πείθονται,
 ὅπου δ' ἂν μένη, οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἐὰν
 δέ ποι ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δει-
 νός τις ἔρως αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγί-
 25 γνεται· καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως
 πως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρ-
 σας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέ-
 ρων σοῦ ἀπελείφθη τὸ μή σοι ἀκολουθεῖν ἔστε Ἀστυ-
 ἀγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς

ἡμῖν ὠρμήθης, σχεδὸν αὖ ἑωρῶμεν τοὺς φίλους σου
 πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς
 δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόν-
 τες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν ὥς σὺν 26
 μὲν σοὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν,
 ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν
 οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ,
 ὦ Κῦρε, καὶ ὦν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενούμεν παρὰ σοὶ
 καὶ ὁρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ
 εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ 27
 Κῦρε, μήποτε θαυμάσης ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ ψυ-
 χή, ἔφη, οὐχ ὥς βουλεύσουσα παρεσκεύασται ἀλλ'
 ὥς ποιήσουσα ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Ὑρκάνιος 28
 εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθαιτε,
 δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλὴν εἶναι τὸ μὴ ἑᾶσαι
 ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώ-
 μῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων τῶν πολέμιων ἀποτρέποιτο
 ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς
 διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε
 καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου ὃς ἐμοὶ δοκεῖ,
 [ὡς] ὅμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεούς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς
 μᾶλλον ἥδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ 29
 πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ
 ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ,
 σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας
 ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δὸς
 τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαί με εὖ ποιοῦντα. ἐκ τού- 30
 του ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστή-
 σαντας ἄμφ' αὐτοὺς ἥδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας δια-
 λαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσιν τὰς τούτοις πρε-
 πούσας, τοῖς δὲ πεξοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὐ-

τω καταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τεθραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διῆγον τὴν ἡμέραν.

- II. Πρὸ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γεγεννημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνεται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἢ ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει ὄντων ἀλίσκηται, 2 κολασθήσεται. δευτεροαῖοι δὲ ἀμφὶ δεῖλην γίννονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα ὥς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρυμνὰ προσ- 3 ηγμένα ἑώρων. πέμψας δ' ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἢ πρόσδοδος εὐπετεστάτη, εἶσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινας, οὔτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. 4 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἴ που εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἴ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὓς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κῦρι ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὥς σφίσι δο- 5 κεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δη Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν ὅτι ποτ' εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γω-

βρύας αὐτός τε ἐξήει πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξήγε φέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἶγας, οἷς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον ὥς δειπνῆσαι πᾶσαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ 6 ταχθέντες διήρουν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσ-ιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν ὅπως νομίζοι ἀσφαλέστατον. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν αὐτὸς οὕτως εἰσήει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένος τὰς πύλας ἔχων, παρεκάλει τοὺς φίλους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ δὲ 7 ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δα-ρεικοὺς ἀμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλὰ, τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πεν-θικῶς δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὧδε εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέ-σθαι ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ σοὶ μὲν 8 καὶ τότε ὑπεσχόμην ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δέ σοι ὅρῳ ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ ἀκείνῳ ὃς ἂν γήμη αὐτήν. ἐν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ ἂνθ' οὐ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, [ἐκεῖ πλεῖστά ἐστιν,] οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι] ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας 9

τε τί τοῦτ' εἶη καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέ-
 γοι, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Κῦρε;
 καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Γωβρύα,
 πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους οἳ οὔτε ἀσεβεῖν
 ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν ψεύδονται ἐκόντες
 εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδὲν αὐτοῖς ἡθεληκέναι προέσθαι
 μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννίδα μήτε τείχη
 ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότε-
 10 ρον πρὶν δῆλοι γίνεσθαι οἳοι ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ
 καὶ τείχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύ-
 ναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐργχειρίσας
 πεποίηκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι
 οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι οὔτ' ἂν ἀδικεῖν
 11 χρημάτων ἔνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην ἐκὼν
 εἶναι. τούτων ἐγώ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ᾗ
 καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινωῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων,
 οὔ ποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιτιμῆσαι
 12 πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ
 μὴ φοβοῦ ὥς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ
 κἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν τις γαμεῖ ταύτην· εἰ
 μέντοι χρήμαθ' ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδως ἢ καὶ ἄλλα
 πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέν-
 τοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως
 χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἔνεκά σε μᾶλλον θαυ-
 μάξουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι
 θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδείξασθαι ὥς πιστοὶ μὲν εἴ-
 σιν οὐδὲν ἥττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις
 ὥς οὔ ποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλά-
 πτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν
 τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέ-
 λοιντο· τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημέ-
 13 νους. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν,

ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξον δὴ μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε
 τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ
 Κῦρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ'
 ἂν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι
 αὐτῶν ἕκαστον.

Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύου 14
 καὶ ἀναστὰς ἐξῆει, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαν-
 τας· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύου ἔνδον δει-
 πνεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει
 καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ στι- 15
 βάδος δὲ κατακλινεῖς ἤρετο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶει σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκά-
 στῳ ἡμῶν στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δί' εὖ
 οἶδ' ὅτι, ἔφη, καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι,
 καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἷ γε
 οἰκία μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν
 εἰσιν ὁπόσαι εὐναὶ γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα
 δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὅσα
 ὄρη τε καὶ πεδιά ἀνίησι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδει- 16
 πνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρύας καὶ ὁρῶν τὴν φανulότητα
 τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν
 ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν 17
 μετριότητα τῶν συσσίτων· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι
 οὐδὲ πώματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ'
 ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε
 ἀρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν ἄπερ ἂν καὶ
 μὴ ἐπὶ σίτῳ ὦν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ διὰ τὸ μὴ τα-
 ράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἱππεύοντες
 καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ κεῖ-
 νοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι
 φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ
 τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς ὑικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ

- 18 εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους
τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μὴ καὶ ἔσκωπτον
οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μὴ· ἅ τε ἔπαιζον ὡς πολὺ
μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχροῦ τι ποιεῖν,
- 19 πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον
δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς
τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι
δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἡδί-
στην εὐωχίαν εἶναι τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι
- 20 βελτίστους παρασκευάζειν. ἥνίκα δὲ Γωβρύας ὡς
εἰς οἶκον ἀνιῶν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι
θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια
καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐ-
τοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ
ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται,
ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς
- 21 βέλτιστοι ἔσεσθαι. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦ-
ρος, "Αγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρὶν παρέσει ἔχων
τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα τὴν δύναμίν σου
ἰδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς,
ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια νο-
μίζειν.
- 22 Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἐκάτερος ἐπὶ
τὰ προσήκοντα.
- Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων
τοὺς ἱππέας, καὶ ἡγεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει
ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν
προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῖὼν ἐπεσκοπεῖτο εἴ
τι δυνατὸν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν
- 23 ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ἐρκάνιον
καὶ τὸν Γωβρύαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μά-
λιστα ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη,

ὧ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὥς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἔξαμαρτάνειν· ὁρῶ γάρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν 24 πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέροι κατὰ ταῦτα περαινέειν ὅ,τι μέλλει, ὥς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς ὅπῃ τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Λέξατε δὴ μοι, ἔφη, 25 ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ἑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν ὅμοροι ἡμῖν, οἳ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ κἄκείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἷεσθ' ἂν 26 νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν καὶ σφόδρ' ἂν, εἰ πῇ γε δύναιντο συμμίξαι. Τί δ', ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὗπερ νυνὶ πορεύει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, 27 Τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγόρεις; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος ἐγένετο ἢ

- 28 καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει τί θεὸς λέγειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺν δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱόν, καὶ ἐκείνου ἐταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὥς μὲν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὥς καλὸς εἶη καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναικᾶ ἐσεσθαι· ὥς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος ἐννοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύ-
- 29 τησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἷει ἂν καὶ τοῦτον ἡδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ οἶοιτο ἑαυτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὔν, ἔφη, οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὧ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκείνῳ συμμῖξιν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυ-
- 30 λῶνα θεὸς παριέναι. Τί οὔν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν. Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν ἂν δύναμιν ἐξ αὐτῆς πολλαπλασίαν ἣς σὺ ἔχεις νῦν· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἡττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἦδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένῳ πορεύεσθαι.
- 31 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὧ Γωβρύα, κελεύων ὥς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἐγὼ οὔν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὥς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρ-
- 32 ροῦσιν, καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὥς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ

ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι
 διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ
 μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται ὃς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρ-
 ρος δ' ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσοῦτον μείζον ὅσῳ
 ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ἦν δὲ ἤδη ἴωμεν
 ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλά-
 οντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι
 τραύματα ἐπιδεδεμένους ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον,
 πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρα-
 τεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμ-
 φορᾶς. εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ἵνα καὶ τοῦτ' 33
 εἰδῇς, οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυ-
 πόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσω-
 σιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσοῦτον μείζω καὶ ἐκ-
 πεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολ- 34
 λῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς
 πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ
 πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσ-
 ῶπων ἡθροισται. ὥσθ' ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ῥάδιον
 αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι οὔτε προσάγοντα
 πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν οὔτε ἀπαγαγόντα ἀναθρέ-
 ψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρρεῖν
 παρακελεύῃ, τοσοῦτον ἐν δεινότεροις ἡγοῦνται εἶναι.
 ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως 35
 ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἰ νῆκαι ἔσονται ἐν
 τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον
 ἀπαριθμήσωσιν, ὁρθῶς καὶ σὺ φοβεῖ περὶ ἡμῶν καὶ
 ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρό-
 σθεν διὰ τοὺς εὖ μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἰ μάχαι
 κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ γὰρ σὺν
 τοῖς θεοῖς πλείονας εὐρήσεις παρ' ἡμῖν τοὺς θέλον-
 τας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὥς δ' ἔτι μᾶλλον θαρ- 36

ρῆς, καὶ τόδε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ' ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ἡτύχηκαμεν· καὶ πλείονες δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαξε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλου-
 37 θοὶ ἔπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν μένοντες ἢ λόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γιγνώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ [τὴν ἐπὶ] Βαβυλῶνος.

III. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὥς δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὁπόσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἤκου πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἱππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγον-
 2 τες. ὥς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ἃρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐθὺς φανεροῖ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες;

ὥς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ' 3
 ἐνεκωμιάζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· Πάνν, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν· καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ
 Γωβρύας πτωχοὺς τινὰς ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δα-
 ρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ ἐκ χρυσοῶν πίνομεν φια-
 λῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν, γνολή ἂν, ἔφη, ὅτι ἔστιν
 ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ 4
 τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάροισι καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ
 ἱκανὰ ἐξελόντες τᾶλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε
 αὐτῷ· οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει τᾶλλα ἔδο-
 σαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμε- 5
 νος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὥς δ' οὐκ ἀντεξῆσαν οἱ
 Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελά-
 σαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιὼν ὑπὲρ
 τῆς χώρας μάχεσθαι, καὶν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο·
 εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι
 πεῖθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσήλασεν ἔνθα 6
 ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἰπεῖν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀπο-
 κρινόμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γω-
 βρύᾳ, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι,
 ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἐὰν
 βούλησθε, ἤκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω
 ἡμῖν σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γω- 7
 βρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἡ μετα-
 μέλεια· δηλὸν γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ
 μεταμέλεια ἔχει.

Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· 8
 ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα·
 καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες
 μέντοι σὺ ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶει

- ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέ-
 ναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ κεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα
 9 πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν,
 πρὸς αὐτὸν πρόσσιθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει ὅπως
 ἂν αὐτὸς λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὴν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἔαν
 γνῶς αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μὴ χα-
 νᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φί-
 λους τις ποιήσκειν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέ-
 μῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις
 10 βλάβειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν,
 ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι καὶν πρίαιτο Γαδάτας τὸ
 μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων·
 ἀλλ' ὅ,τι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν.
 11 Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ
 τῆς χώρας, ὅ φατε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτε-
 τειχίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου,
 ἄρ' ἂν, ἔφη, οἶει ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι
 τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γ', ἔφη
 ὁ Γωβρύας, εἶπερ ἀνύποπτος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστίν,
 12 ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν
 εἴη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ
 ὥς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνὰ
 κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι δὲ
 καὶ κεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμ-
 πομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους
 τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι
 ἐπὶ στρατεύμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὥς ἐπὶ τὸ
 φρούριον ἄξοντες, ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιή-
 13 σαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ
 Γωβρύας εἶπεν ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρ-
 εἴη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως
 ἀπέλθοις. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλ-

θοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον;
 Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου 14
 συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα
 προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδά-
 ξας καὶ διαπραξάμενους παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ
 ἂν μείζω οὔτ' εἰποῖς οὔτε δείξαις ὧν αὐτὸς σὺ τυγ-
 χάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ 15
 ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ
 συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι
 πάντα δοκοῖν ἰσχυρῶς τῷ εὐνοῦχῳ τὰ ἐπισταλέντα,
 ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπε-
 μάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἔπεμ- 16
 ψεν ὁ Κῦρος προειπὼν ἧ πορεύσοιντο, τοὺς μὲν
 εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρα-
 τεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε,
 βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφα-
 σαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὡς ἐξαγ-
 γελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς 17
 βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμ-
 παρεσκεύαζεν ὅτι δύναιτο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ
 ὁ Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργοὺς
 ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθύς ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον 18
 καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ
 προσκυνήσας εἶπε, Χαῖρε, Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', 19
 ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον
 ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐν-
 θάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα,
 ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι
 ἀφείλετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι

- ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἳ σοι, ἐὰν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρονες βοηθοὶ παραστῆναι ἢ εἰ παῖδας
- 20 ἐκρόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ἑρκάνιος ἄρτι ἡσθημένος τὸ γεγενημένον προσθεῖ τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὥς πολλήν με τοῖς θεοῖς
- 21 ποιεῖς χάριν ὀφείλεις ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἴθι νυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὔπερ ἔνεκά με ἀσπάζει διατίθει αὐτὸ οὕτως ὥς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ἦ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὃς ἡμῖν αὐτὸ λαβὼν παραδίδωσι.
- 22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ἑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἔμοι πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκει πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ;
- 23 ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις
- 24 ἐπιτετειχισμένον εἴη. τούτων γενομένων πολὺν δὲ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ἑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἱπποτοξόται εἰς χιλίους· καὶ Ἑρκάνιοι δὲ πεζοὺς τε ὁπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἱππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτοῖς ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ Σάκαι τοῖς
- 25 Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο

ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπήγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὄπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέροχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας 26 καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὥς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ συσκευάζοιτο ὥς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. εἰν οὖν ἀφῆς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ 27 Κῦρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἴης, πότε ἔσει οἴκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶε ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, πο- 28 σταῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στρατεύμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείον ἢ ἐν ἑξ ἢ ἐπτά ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὥς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὥς ἂν δυνατὸν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας 29 ὄρχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κῦρος ταῦτα.

Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ πα- 30 σιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὅτι οὖν ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὸν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δηλον ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ μεγάλα βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἴσως κἀκεῖνο ἐννοεῖται ὥς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι κηδὲν ὑπ'

ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχα οὐδέν᾽ εἰκὸς σὺν αὐτῷ
 31 βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα βοηθήσαιμεν ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῦμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν,
 32 ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ
 33 μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελήσαι δόξαιμεν Γαδάτου, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πεῖθοιμεν χαρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἡττώμεθ' αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι ὄντες ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὕτω διακειμέ-
 34 νου; ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπήνουν ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποξυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδειοτάτους πορεύε-
 35 σθαι. Γαβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσοῦτω ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν.
 36 νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώ-

πρὸ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάστη ἐφ' ἐνὸς ἴτω· ἀθρόοι
 γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ'
 ἂν. τούτου δ' ἔνεκα, ἔφη, κελεύω τοὺς θωρακοφό- 37
 ρους ἡγεῖσθαι ὅτι τοῦτο βαρύτερόν ἐστι τοῦ στρατεύ-
 ματος· τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη θάδῃως
 ἐπεσθαι πάντα τὰ θᾶπτον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον
 ἡγῇται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ διασπᾶ-
 σθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδρά-
 σκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαξος τοὺς Περσῶν 38
 πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀν-
 δαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις
 Ἐμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτού-
 χας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν
 πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δατάμας Καδουσίους. ἀγόν- 39
 των δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξι-
 ἀρχους ἔχοντες, δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστε-
 ροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω
 γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίνονται. ἐπὶ 40
 δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπέσθων·
 οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελέσθων ὅπως συνεσκευ-
 ασμένοι τε ὥσι πάντα πρὶν καθεῦδειν καὶ πρὸ σὺν
 τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν καὶ
 ὅπως κοσμίως ἔπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, 41
 ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω,
 ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν
 μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατοντάρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἓνα,
 ὥσπερ οἱ πέξαρχοι. ἐπὶ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆ- 42
 δος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σὺ,
 ὦ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
 ἱππάρχοι μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δέ, ὥσπερ ἦλθον,
 Καδούσιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐ-

- τοὺς ἐπιμέλου τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεν
καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνε-
43 σθαι. ἐπιμέλεσθε δὲ τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἱ τε
ἄρχοντες καὶ πάντες δὲ οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ
τῶν ὥτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν
ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι·
καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μειζὺν ἐστὶ
πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ δυσκαταστατώτερον· οὗ
ἕνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα καὶ ἡ τάξις φυλακτέα.
44 τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακάς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς
ἀναστῆσεσθαι, χρὴ ὥς βραχυτάτας καὶ πλείστας ποι-
εῖσθαι, ὥς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλή
οὔσα λυμαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἥνίκα δ' ἂν ὥρα ἢ
45 πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες ἅ
δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα ὁδόν·
ὁ δ' ὁρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω
ἔπεσθαι.
- 46 Ἐκ τούτου δὴ ὥχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα
ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὥς μνημονικῶς
ὁ Κῦρος ὁπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλ-
47 λετο. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάννυ γὰρ
αὐτῷ ἐδόκει θαυμαστὸν εἶναι εἰ οἱ μὲν βάνανσοι
ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ
ὀνόματα, καὶ ὁ ἱατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ
τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ
δὲ στρατηγὸς οὕτως ἡλίθιος ἔσοιτο ὥστε οὐκ εἴσοιτο
τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη
ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν
τι βούληται καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρρῦναι
καὶ ὅταν φοβῆσαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὁπότε τινὰ βού-
λοιο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγο-
48 ρεύειν. ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ γιγνώσκεσθαι δοκοῦν-

τες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες
 ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὁρέγεσθαι καὶ τοῦ αἰσχροῦν τι ποι-
 εῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ 49
 τοῦτ' ἐδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ ὁπότε τι βούλοιτο πρα-
 χθῆναι, οὕτω προστάττειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἐνιοι δεσ-
 πόται προστάττουσιν, "Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις
 σχισάτω· οὕτω γὰρ ταττομένων εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν 50
 πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς περαινέειν τὸ προσ-
 ταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτία εἶναι καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ
 οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν
 πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν
 αὐτὸς ὅτῳ τι προστάττοι.

Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγίγνωσκεν. 51
 εἰ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ φυλακὰς
 καταστησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει
 ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε 52
 τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι ἐπὶ
 τῇ ὁδῷ ὑπομενοίῃ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος
 ἐξήει λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ δὲ
 χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θω-
 ρακοφόρους. τούτῳ μὲν ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας 53
 τῆς ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως· οὐ γάρ
 πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐσθηκῶς ἐν
 τῇ ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει,
 ἐπὶ δὲ τὸν ὕστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ 54
 πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας
 ἔπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἦδη πάντες· ἄγε οὖν 55
 ἦδη θᾶπτον. αὐτὸς δὲ παρελάνων τὸν ἵππον εἰς
 τὸ πρόσθεν ἡσυχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς
 μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύ-
 νων αὐτοῖς τίνες τε εἶεν ἡρώτα καὶ ἐπεὶ πύθοιτο
 ἐπῆναι· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἰσθοίτο, το

αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειράτο.

56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προύπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὥς ὠτακουστοῦντες καὶ εἰ πως ἄλλως δύναιτο αἰσθάνεσθαι σημαίνουεν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέγων.

57 τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὥς μὴδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἰ τί που ἐναντιοίτο αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο, εἰ τέ τί που φεῦγον ὀφθείη, ὥς ἐξ ἐτοι-

58 μοτάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι οὓς τε διώκειν θέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ

59 τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἤγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιελάνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμέλετο, εἰ του θέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

IV. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτου ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ἐπεὶ εἴωρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἰ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτου· οὕτω δὲ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτου χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσ-

συρίῳ ὅτι εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν
 καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὅσην τε 2
 εἶχεν ὁ Γαδάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο
 αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν ἥ προσιέναι μέλλοι.
 προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὥς πιστεύοιτο
 μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ
 Γαδάτου χώρᾳ παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόν-
 τα· ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο,
 ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ, ὥς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ
 τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλάν- 3
 νων ὥς δυνατὸν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσ-
 σύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό-
 τε χωρίον εὐθὺς παρέλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ
 ἄρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμας ἀθροαῖς. ὁ δὲ Γαδάτας 4
 ὥς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προ-
 διερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὥς ἔγνω προσιόν-
 τας τοὺς διερευνητάς, φεύγειν κελεύει ἄρματα ἐξανα-
 στάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους ἤδη, ὥς δὴ φο-
 βηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὥς
 εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέ-
 σειον· καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ
 Ἀσσύριοι, ὥς ἐδόκει ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνί-
 στανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν 5
 ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἔφευγον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς
 ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ
 παίει αὐτόν, καὶ καιρῶς μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τύ-
 πτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας
 δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς διώκουσιν ἐγένετο·
 ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις
 προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίω-
 κεν. ἐνταῦθα δὴ ἠλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι οἱ βραδυ- 6
 τάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη

- δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατατετρῦσθαι ὑπὸ
 τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτου ἱππεῖς καθορῶσι τὸν Κῦ-
 ρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρῆ
 ἄσμένους καὶ ὥσπερ εἰς λιμένα χειμῶνος προσ-
 7 φέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύ-
 μασεν· ὥς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες ἐναν-
 τίοι ἤλαυνον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἦγε τὴν
 στρατιάν· ὥς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτρά-
 ποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέ-
 λευσε τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν
 8 τοῖς ἄλλοις εἶπετο ὥς ᾔετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ
 ἄρματα ἠλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιό-
 χων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως,
 ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἠλίσκετο.
 καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παί-
 9 σαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ
 ἔτυχον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς
 τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἱ δὲ
 φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην,
 ἐνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατ-
 ἔφυγεν ὁ Ἀσσύριος.
- 10 Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ
 εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἅμφι
 τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο, ὥς ἐπισκέψαιτο
 τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομέ-
 νῳ δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα
 ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἤσθη τε καὶ εἶ-
 πεν, Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος ὅπως ἔχεις.
- 11 Ἐγὼ δέ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ
 ἐπαναθεασόμενος ἦα ὁποῖός τις ποτε φαίνει ἰδεῖν ὁ
 τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔγωγε ὅ,τι νῦν
 ἐμοῦ δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα

μίοις τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὧν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρθήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος οὐδὲν διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ 21 μὲν τούτου, ἔφη, ἐὰν θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἣν θεὸς θέλῃ· καὶ ὅπως γε μὴδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὀρῶσιν ἔνθα κατέκονον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· ἐὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηλώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἐαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ 22 μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδοῦσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἣν τι προσδέησθε· ἐπειδὰν δὲ ἔλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς με τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξαν· 23 ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δυνώμεθα, ἀναθαρσύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὲ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήκον δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τάπιτῆδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτου.

Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες ὄν- 24 τες πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἣν μὴ αὐτὸς αἰὲ παρῇ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει,

- τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτὰ λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἶη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἑᾶν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ κἀκεῖνος βούλοιτο ἑᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς
- 25 ἑαυτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἦν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· ὀλίγη γὰρ ἐστὶ χώρα ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι χώραν ἐώην ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἑᾶν μὲν πόλεμος ἦ, ὁ ἐπικρατῶν οἶμαι καρπώσεται· ἑᾶν δὲ εἰρήνῃ, δῆλον, ἔφη, ὅτι σὺ. ἑᾶν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀντίκηται σοὶ ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὥς ἂν
- 26 δυνώμεθα ἐκάτεροι ἀμυνόμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἔπεμψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὥς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποιοῦν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου
- 27 λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς εἶτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουλευθεὶς συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὀπλοφόροις πό-
- 28 λεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλονται, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν μέντοι τῶν πολεμίων λείαν ἦγον ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως εἶη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰπιτήδεια, ἢ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέρα τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.
- 29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὥς ἀπιῶν, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὥς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους

πράξειν οὔτε εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε τὸ ἴδιον
 οὐδ' ὀτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἔδοξά σοι τι ὀνη-
 σαι, οὕτω μοι προθύμως ἐβοήθησας ὥς νῦν τὸ μὲν
 ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς 12
 θεούς, εἰ ἦν οἶος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησά-
 μην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ
 ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν
 Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺν πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος 13
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺ μείζον
 παρεῖς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ'
 ἔστιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη,
 Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων,
 τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρ-
 μενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας 14
 ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγα-
 θὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ πλείστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τού-
 τους τοιούτους εἶναι. Ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς
 τούτους, ὦ Κῦρε, ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξέ-
 νια οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προῆγε πάμπολλα, ὥστε
 καὶ θύειν τὸν βουλόμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ
 στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς
 συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθεφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε 15
 τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι
 ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν
 Κύρῳ καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρ-
 μένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς
 ἑαυτοῦ πόλεως, οἳ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα συν-
 τεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὥς δ' ἔγνω 16
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν
 τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους

- πολλούς, καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδου-
σίων καὶ ἣν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον ἀφαιρεῖται. καὶ
ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι
ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρα-
17 τόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ἥσθετο
τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα
ἰδοὶ τετρωμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γα-
δάταν ἐπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους
συγκατεσκήνου καὶ ὅπως τὰπιτήδεια ἔξουσι συν-
επεμέλετο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων
συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπι-
18 πονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιῶμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆ-
λος ἦν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων ἡνίκα ὥρα
ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς
οὐδένα ἐκὼν ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτό-
πτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανε-
ρὸς ἦν τοὺς θεραπεύσοντας.
- 19 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχον-
τας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε.
- Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον·
τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶμαι
θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γεγεννημένου
πράγματος τούτου ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν
μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστέ-
20 ραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη,
λέγω ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι ἔτι μορῷ ἵεναι,
ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' ἐάν τις
κοινοῦμενος ὁρμαῖται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν
ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἑξαπατήσαντι
τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθό-
των, ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολε-

ἐγὼ γὰρ ἐπιστήσω ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω 39
 δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν φύλαξι μὲν τὰ τεῖχη σὺν Κύ-
 ρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὁπόσοις ἂν
 οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγρετο δὲ καὶ τῶν ἑαυ-
 τοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἤδετο καὶ ὧν ἠπίσται πολ-
 λούς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς
 δὲ καὶ ἀδελφούς, ὡς δεδεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐ-
 τοὺς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθύς ὁ Κῦρος ἐν τοῖς 40
 περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ ὁδῶν φραστῆρα καὶ ὑδάτων
 καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς εἴη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις
 στρατοπεδεύεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βυβυλω- 41
 νίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐτὸ
 τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γα-
 δάταν ἠρώτα εἰ εἴη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγγὺς
 τοῦ τείχους ἄγειν. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, 42
 ᾧ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἐγὼγ', ἔφη, ὥμην
 καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυτάτῳ τῆς πόλεως
 ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ ὅτι τὸ στράτευμά σου
 ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον
 εἶχες προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐθέατο
 ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρσκευα-
 σμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρσκευά-
 ζοιτο ὡς μαχομένου σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν
 σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρσκευότατα τὰ ἑαυτοῦ φα-
 νεῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ᾧ Γω- 43
 βρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ πολὺν μείονα ἔχων
 στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον· νῦν
 δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ 44
 τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι
 προσάγειν καὶ παράγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ πάντες

- οὕτω ταξάμενοι ὥς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ἢ
 45 ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι.
- 16 ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλοιντο ἀθροοὶ ἐκ τοῦ τείχους προσπесεῖν πῃ, ὅπῃ προσμῖξιαν, πολὺ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων
- 47 καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τὸ
 48 ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς ὄχλος
- 49 δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ ὄντι ἐπεξίωσί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὧς ἄνδρες, ἔφη, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπότεν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἦν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους
- 50 εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ ἦγεν ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσε· παρραμειβομένον δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰὲ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιοῦμενος ἀπεχώρει.
- 51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τὰ δὲ δύο φρουρίω φο-

δὲ ἤγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων οἷς
 ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὥς δ' ἐπλησίασεν, 30
 ἔλεξε τοιάδε. ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δί-
 δωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέῃ τι· νό-
 μιξε δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε
 γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι
 καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν
 ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γέ-
 νος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὁμνυμί 31
 σοι θεούς, οἳ καὶ ὀρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα,
 οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε
 ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδά-
 κρυσε τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἐδυνήθη πλείω
 εἰπεῖν.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν 32
 αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχο-
 μαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δούς
 αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὥς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὐ δὴ
 πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν θᾶπτον ἐκπλη-
 ρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα
 σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε
 σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι
 διδούς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς
 οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς 33
 ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πι-
 στεύω σοι· ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μέν-
 τοι ὅρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἤμεν 34
 τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστῃ ἐδόκει εἶναι ἢ τοῦ ἐμοῦ πα-
 τρός κτῆσις· τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος
 ἐγγὺς οὖσα ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης
 πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι,
 οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες τούτων ἐμποδὼν ἤμεν· νῦν δ'

ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ οἶμαι λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὀρῶντες.

35 τάχ' οὖν εἶποι τις ἄν· τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' αἰεὶ τοῦτο κνουῖσα, ἄρα ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἐάν

36 τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἐάν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἔλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ῥαδίως οἶμαι κρείττων ἔσται.

37 Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθύς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως ἂν σοι σῶ ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπότεν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύει, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅτι δὴ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνῶν χαίρεις, ἔχων σὺν ἑαυτῷ πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάννυ χρήσιμος εἴῃς,

38 ἐγὼ τε σοὶ ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἄρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι.

ζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσίν μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρα- 10 τεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κυναξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σὲ κακῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ 11 μέντοι γε ἀδίκως ἢ δικαίως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποι- εῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐ- τοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὦν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ 12 οὐκ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαντοῦ τούτους, φοβούμενος μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ,τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάνυ χαλεπῶς φέρω, εἰ ἀσκήν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγα- θὰ ποιεῖν ἔπειτα τάναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζε- σθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς 13 αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφέστατα κατίδωμεν ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοσύνην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἐὰν γάρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκώς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέν- τοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκώς μηδὲ βουλη-

- θεῖς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδι-
 14 κεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ
 σοι πεπραχῶς δῆλος ᾧ καὶ προθυμούμενος προᾶξαι
 ὡς ἐγὼ πλείστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι
 ἄξιος εἶην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη.
 15 Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπρα-
 γμένα πάντα καθ' ἐν ἑκάστον· οὕτω γὰρ μάλιστα
 δῆλον ἔσται ὅ,τι τε αὐτῶν ἀγαθὸν ἔστι καὶ ὅ,τι κα-
 16 κόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ
 σοὶ ἀρκούντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθου
 πολλοὺς πολεμίους ἡθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ
 καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρμωμένους, εὐθύς ἔπεμψες πρὸς
 τε τὸ Περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς
 ἐμὲ ἰδίᾳ θεόμενος πειρᾶσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγού-
 μενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπέισθην
 τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ παρεγενόμην ἄνδρας ἄγων σοι
 17 ὡς ἦν δυνατόν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἥλθες
 γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι
 εἰπὲ πότερον ἀδικίαν τινά μου πρὸς σὲ κατέγνωνς ἢ
 μᾶλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κναξάρης, ὅτι ἐκ
 18 γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ, ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέ-
 μιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν
 τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνου ἀποστάντα ἢ τι-
 νος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ
 19 μὲν δῆ. Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θε-
 οῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρ-
 εκάλουν ἐγὼ σε ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν,
 κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἴ τι καλὸν κἀγα-
 θὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις
 20 τινά μου πλεονεξίαν κατηγορεῖσθαι; ὁ μὲν δὴ Κναξά-
 ρης πρὸς τοῦτο ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὥδε·
 Ἀλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἡδιόν σοι ἢ ἀποκρίνα-

βῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παρα-
δοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κυαξά- V.
ρην καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἡγεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον,
ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάιντο
ὅ,τι χρήσαιντο, καὶ θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ
περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ,τι δοκοίη ἐκ
τούτου πράττειν· ἐὰν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ
ἂν ὥς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν ἄγ- 2
γελος ὥχετο ταῦτ' ἀπαγγελαῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ
ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀδσυρίου σκηνήν, ἣν Κυαξάρη οἱ
Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὥς βέλτιστα τῇ
τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχον καὶ τὸ γυναιῖκε εἰσαγα-
γεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν αὐταῖς
τὰς μουσουργούς, αἵπερ ἐξηρημέναι ἦσαν Κυαξάρη.
οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν 3
Κυαξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐ-
τοῦ ὁ Κυαξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα
μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὓς με-
τεπέμψατο ὁ Κῦρος ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες
τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους 4
νομένους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει
ἡδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν
δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κυα-
ξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολήν εἴ τι δέοιτο τοῦ
στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ
ἦκουσε παρόντα Κῦρον, ὥχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ
στράτευμα.

Ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς 5
παραμείνασιν ἱππεῦσι Μήδων· ὥς δ' ἥσθετο ὁ Κῦ-
ρος προσιόντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν
ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάν-

τας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τῶν
 ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐίπποτάτους τε καὶ εὐοπλο-
 τάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κυαξάρῃ τὴν δύνα-
 6 μιν. ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κῦρῳ
 πολλοὺς τε καὶ καλοὺς ἀγαθοὺς ἐπομένους, σὺν
 ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτι-
 μόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν.
 ἐπεὶ δὲ καταβάς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κῦρος προσῆλθεν
 ὥς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη
 μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ· καὶ ἐφίλησε μὲν
 7 οὗ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος
 τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀνα-
 παύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυα-
 ξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοί-
 νικᾶς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέ-
 λευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμε-
 νος εἶπεν ὥδε.

8 Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ᾧ θεῖε, τί μοι
 ὀργίξει καὶ τί χαλεπὸν ὄρων οὕτω χαλεπῶς φέρεις;
 ἔνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ᾧ Κῦρε,
 δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται
 καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πε-
 φυκέναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἔμαυ-
 τὸν μὲν ὄρω οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα,
 σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν
 9 τε καὶ μεγαλοπρεπῇ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν
 μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ᾧ Ζεῦ,
 χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέ-
 ναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς κα-
 ταδῦναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν
 τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί.
 οὐ γὰρ ἄγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μεί-

σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργε-
 σίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, ὃ μάλιστα ἄνθρωποι 30
 ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις
 τὴν γυναικα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε φιλεῖν
 αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ
 εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν οἶμαι καὶ
 δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε
 τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ 31
 πάθει ἐμφερές, εἴ τις οὖς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτω
 θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ'
 ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλὰ πολε-
 μιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ', 32
 εἴ τις τῶν σῶν φίλων φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμ-
 βάνειν ὅποσα ἐθέλοι εἶτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας λαβὼν
 οἴχοιτο ἅπαντα ὅποσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς
 σοῖς πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι,
 ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν;
 νῦν μέντοι ἐγὼ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα 33
 ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις·
 εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβὼν ὄχου πᾶ-
 σάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ
 νῦν ἂ ἔλαβες τῇ ἐμῇ θυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν
 ἐμὴν χώραν αὖξεις σὺν τῇ ἐμῇ ῥώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ
 οὐδὲν συναίτιος ὦν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἑμαυτὸν
 ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις
 καὶ τοῖςδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνει,
 ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετή- 34
 ματ' εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐκῆδου,
 οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου ὥς ἀξιώ-
 ματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλεον τὸ τὴν γῆν πλα-
 τύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ
 Μήδων ἥρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι,

ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς ἑαυ-
τῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

- 35 Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε,
Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγὼ σοι πρό-
τερον ἔχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ἂν δεηθῶ
σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι·
ἐπειδὴν δὲ πείρα ἡμῶν λάβης πῶς ἔχομεν πρὸς
σέ, ἂν μὲν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπρα-
γμένα ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου
τέ μου σε ἀντασπάζου, εὐεργέτην τε νόμιζε, ἂν
36 δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ἴσως μέν-
τοι, ἔφη ὁ Κναξάρης, καλῶς λέγεις· κἀγὼ οὕτω
ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἥ καὶ φιλήσω σε;
Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με ὥσπερ
ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν
αὐτόν.
- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ
ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ,τι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὖ-
θὺς ἤσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος
δὲ καὶ ὁ Κναξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἡγοῦν-
το, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κναξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦ-
ρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ
38 οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφί-
κοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κνα-
ξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐτέ-
τακτο παρεσκευάζον τάπιτήδεια τῷ Κναξάρῃ· οἱ
39 δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγεν
ὁ Κναξάρης ἦσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ'
ἑαυτούς, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶ-
ρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὀψο-
ποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ
δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὥς ἐπὶ

σθαι, τόδε γ', ἔφη, εἰπὲ εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας
 ὅτι ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διώκειν, σὲ μὲν
 αὐτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμ-
 πέμψαι μοι ἐδέόμην σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἡδί-
 κουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκῶς ἐμαυτὸν σοι σύμ-
 μαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ 21
 δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο ἐσίγα ὁ Κυμαξάρης, Ἄλλ' εἰ
 μηδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τούντεῦ-
 θεν λέγε εἴ τι αὖ ἡδίκουν ὅτι σοῦ ἀποκριναμένου
 ἐμοὶ ὥς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὁρῶν Μή-
 δους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύ-
 σοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆ-
 σαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαι σοι ἐπὶ τούτοις πά-
 λιν ἦτουν σε οὗ ἥδειν ὅτι οὔτε σοὶ μείον δοῦναι
 οὐδὲν οὔτε ῥᾶον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν γὰρ βου-
 λόμενον δήπου ἐπεσθαι ἦτησά σε δοῦναί μοι. οὐκοῦν 22
 τούτου τυχῶν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἦνυτον, εἰ μὴ τού-
 τους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς καὶ οὓς
 ἔπεισα τούτους ἔχων ἐπορευόμην σοῦ ἐπιτρέψαντος.
 εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ,τι ἂν διδῶς,
 ὥς ἔοικε, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀνατίθων ἐστίν. οὐκοῦν 23
 ἐξωρμήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν
 πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον
 ἦλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ
 ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ
 μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά
 γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρόσθεν
 νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας,
 τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ 24
 πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν
 αὐξανομένην ὁρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμέ-
 νην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ

δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν
 συγκατασπασθέντα νῦν τάναντία σοὶ προσκεχωρη-
 κότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν
 σοι μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν
 εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
 25 ὅ,τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως
 εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα
 τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὥς μὲν ταῦτα ἂ σὺ πεποίηκας
 κακά ἐστιν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι,
 ἔφη, ἴσθι ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα ὅσῳ
 26 πλείονα φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν
 τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ
 ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ
 σοῦ ὁρᾶν οὕτως αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα
 ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γέ ἐστὶ πη ταῦτα ἀτιμίαν φέ-
 27 ροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἥδιόν σοι
 δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν ὥς σὺ ἐμοὶ
 δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μᾶλ-
 λον αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς
 γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ
 28 σοῦ ἤττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὁρῶν ὅτι μεγάλα
 ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα
 δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ ἀλλ'
 εἰς σὲ τρέψας πάντα καταθέασαι οἷά σοι φαίνεται. τί
 γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα
 στυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωρι-
 μωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι
 29 τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν
 εἶναι, ἐκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύον-
 τας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτη-
 σαι, τούτους οὕτω διατιθείη ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ

τὸ πολὺ ἐν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδώρεϊτο αὐτῷ· ὥστε τὸν 40
 Κυαξάρην μεταγιννώσκειν ὥς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη
 αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ οὔθ' οἱ Μῆδοι ἥττόν τι αὐτῷ προσ-
 εἶχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

Ἐπεὶ δὲ δεῖπνον ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης 41
 ἡξιόου τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδει-
 πνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαξά-
 ρη· ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάν-
 τες ἐπαιρόμενοι πάρεσιν; οὐκ οὐν καλῶς ἂν πράτ-
 τοιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν
 δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν
 ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυρότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ
 πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ 42
 ὁδὸν μακρὰν ἦκων δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τι-
 μῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ
 θαρρῇσωσιν· ἐγὼ δ' ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ λέγω τρέφομαι.
 αὐριον δ', ἔφη, πρὶν δεῦρ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρ- 43
 ἔδονται οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες
 σὺν σοὶ ὅτι χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῖν ἔμ-
 βαλε παρὼν περὶ τούτου πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύε-
 σθαι ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τού- 44
 του ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν, ὁ δὲ Κῦρος
 συλλέξας τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν
 καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ἠνξάμεθα, πάρεστι
 σὺν θεοῖς. ὅπῃ γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς
 χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρῶμεν μειονμέ-
 νους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους
 γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσ- 45
 γεγενημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῷ ἂν μᾶλλον
 ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ
 τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὥς πλείστοις συν-

δοκῇ τῶν συμμαχῶν, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν
 46 ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μά-
 χεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος
 δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν πείσαι δέῃ, ὁ πλεί-
 στους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας οὗτος δικαίως ἂν
 λεκτικώτατος καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἰ-
 47 ναι. μὴ μέντοι ὥς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι οἶον ἂν
 εἴπητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὥς
 τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους οἷς
 48 ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν,
 ἔφη, τούτων ἐπιμέλεσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες
 τὰπιτήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι οἱ στρατιῶται πε-
 ρὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευώνται τούτου πειράσομαι
 ἐπιμέλεσθαι.

[5.]

I. Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαρόντες καὶ
 δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραία πρῶ ἦκον
 ἐπὶ τὰς Κυαζάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἕως οὖν
 ὁ Κυαζάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ
 ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆ-
 γον οἱ μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ
 δὲ Ἑρκανίους, ὁ δέ τις Σάκας, ὁ δέ τις καὶ Γωβρύαν·
 Ὑστάσπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεό-
 2 μενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώ-
 σκων ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ φόβῳ μὴ
 λυθεῖν ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δῆ-
 λος εἶ, ἔφη, ὑπὸ Ὑστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦ-
 3 τα γιγνώσκεις ἢ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατείνας

τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπώμοσεν ἢ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γιννώσκειν· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ μὰ παντελῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελεγόμεν, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τί ἐν νῶ ἔχεις ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 4 Ἀδίκως ἄρα ἐγώ, ὥς ἔοικεν, Ὑστάσπου τοῦδε κατατιῶμαι. Ἀδίκως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπας, ὦ Κῦρε· ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτα τῷδε τοσοῦτον μόνον ὥς οὐχ οἷόν τέ σοι εἶη στρατεύεσθαι, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέ- 5 γεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἰτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσῃσι περίβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑστάσπας, οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτουὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλή- 6 λους. ἐν δὲ τούτῳ Κναξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθήζετο. ὥς δὲ πάντες συνῆλθον οὐς ἔδει καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κναξάρης ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγου. νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἢ γινώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, 7 Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγου ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάν-

- τες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ
 τοὺς πολεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς
 ἡμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν
 8 ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ
 ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη,
 περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι,
 ὁπότε γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρίζεσθαι
 συμφέρει; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ὑμε-
 τέρου πλήθους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν ὡς καὶ
 9 ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαξος ὁ ποτε φή-
 σας εἶναι Κύρου συγγενὴς ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ δ', ἔφη,
 ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέ-
 γουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρα-
 τεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἐστρα-
 10 τευόμην· καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων
 ἀγομένων καὶ περὶ τῶν φρουρίων ὡς ἐπιβουλευσομέ-
 νων πολλάκις πράγματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ
 φρουρῶν· καὶ ταῦτ' ἐπραττον τὰ οἰκεῖα δαπανῶν.
 νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, οὐ φοβοῦμαι
 δὲ ἐκείνους, εὐώχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω
 τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν
 οὔσαν, τάδε δὲ ἐορτήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη,
 11 διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γω-
 βρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν
 τοῦδε ἐπαινω τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδε-
 ται ὦν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον
 ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς
 ὦν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν καὶ ὦν ἐμὲ ἐποίησεν·
 ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίκην ὅτι
 ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.
 12 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ'
 ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στράτευμα,

τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτ' ἂν, τὰ δὲ τῶν
 πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὄπλα
 ἀφήρηται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους
 ἀπεστέρηται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται·
 ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπι-
 γενήσονται· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πάνυ ἐν τάχει
 πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. τί δῆτα 13
 ἐγὼ Κυαξάρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύ-
 σεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον.
 ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας οἷς ἡμεῖς, εἰ ὥδε
 στρατευσόμεθα, οὐ δύνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρ- 14
 χεται μὲν γὰρ δῆπου χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν
 αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπου-
 σιν οὐδὲ τῷ δῆμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς
 οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου
 μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ
 μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι
 εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ
 ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς 15
 ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς ὃς λιμῷ καὶ ῥίγῃ δύναيت' ἂν μα-
 χόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσό-
 μεθα, ἐγὼ μὲν φημι χοῖναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι
 τὴν στρατιὰν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμνηχανίας ἐξελα-
 θῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ'
 ἐγὼ φημι χοῖναι ποιεῖν, ὥς τάχιστα πειραῖσθαι τῶν
 μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὥς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ'
 αὐτοῖς ὥς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα
 γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὁπότεροι ἂν
 πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσου-
 νται δὲ ὁπότεροι ἂν ἥττους ᾖσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέ- 16
 ρομεν τῶν ἐν τῷ πελάγῃ πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
 πλείουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότε-

- ρον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια
 ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἄλλοτρι-
 ῶσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδίαν μᾶλλον πάντ'
 17 ἔσται. ὃ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει
 πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε.
 ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέιπερ καὶ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν,
 φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν
 πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς
 18 Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἐὰν γὰρ
 ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνάμεθα σώ-
 ξεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσσω
 αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ οἴμαι δυνήσονται τῶν ἐγγὺς
 ἑαυτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσσω ὑμῖν
 ἐπιβουλεύειν.
- 19 Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἳ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστά-
 μενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κναξά-
 ρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος
 αὐτῶν, ἣν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι
 ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρ-
 20 χειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄν-
 τας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν πε-
 ραίνειν βουλόμεθα ὅσα φαμὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς
 τάχιστ' ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαι-
 ρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν
 21 ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κνα-
 ξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην
 δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς
 22 δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ
 δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρ-
 εσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει·
 ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι
 ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦ- 23
 τα, ἐκάθισε τὸ στράτευμα ἐνθα ᾔετο ὑγιεινότατον
 εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι·
 ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο, ὥς ἐν
 ἀσφαλεῖ οἱ αἰεὶ μένοντες εἶεν, εἴ ποτε καὶ πρόσω
 τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρω- 24
 τῶν οὓς ᾔετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν ὁπόθεν ἂν
 ὥς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς
 προνομάς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ
 στρατιᾷ τὰπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνουεν
 καὶ ἰσχύουεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως
 ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκουσιντο. ὁ μὲν 25
 δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλίσκόμε-
 νοι ταῦτ' ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας,
 πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλ-
 λα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος 26
 τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν ὥς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρή-
 ματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γιννώσκων ὅτι οἴχοι-
 το συστήσων εἴ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντι-
 παρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὥς μάχης ἔτι δεῆσον·
 ὥστ' ἐξεπὶμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικόν, τοὺς
 μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν
 φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων
 ἐδέχετο καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἴ τις ὄπλον δι-
 δοίῃ καλὸν οὔτ' εἴ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ 27
 ἄρματα ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν
 ὁπόθεν ἐδύνατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν
 πρόσθεν οὔσαν καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν
 ἁρματηλασίαν κατέλυσεν· τὸν γὰρ πρόσθεν χρό-
 νον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ
 πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἁρμασιν οὕτως ἐχρῶντο

- 28 ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὅντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίους καὶ χιλίους· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὥς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους οὗτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ὅτιοῦν τοὺς πολεμίους
- 29 βλάπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσατο ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὥς μὴ ῥαδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦττον γὰρ ἀνατρέπειται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνίοχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὥς δύνανται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνίοχους ἐθωράκισε
- 30 πάντα πλήν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὥς διπήχη πρὸς τοὺς ἄξοντας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὥς ἐμβαλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὥς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ αἰχμάλωτοι
- 31 πᾶσαι συνηθροισμένοι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Αὐδίας καὶ μαθεῖν ὅτι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτῆδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἡναγ-

κάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ 32
 δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόν-
 τι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγό-
 ρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμ-
 βαλεῖν φίλους ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν 33
 ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπέλιψε τῇ γυ-
 ναικὶ ὅτι εἰ μὴ βούλοιτο ἐκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι
 ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκ-
 ἐτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν
 Κῦρον καὶ κελεύει λέξαι πάντα. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, 34
 ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι
 εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κε-
 λεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυ-
 ναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. ἐλ- 35
 θὼν δ' ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν
 αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναικα, ἀσέ-
 βειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε
 τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, κατα-
 δύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φό-
 βῳ μή τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κύρου.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτόν 36
 καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὅρα σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα,
 φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα.
 παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοὺς τε ἀκούω ἔρω-
 τος ἠττησθαι, ἀνθρώπους δὲ οἶδα καὶ μάλα δοκοῦν-
 τας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος·
 καὶ αὐτὸς δ' ἐμαυτοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι
 ὥστε συνῶν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τού-
 του τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιὸς εἰμι· ἐγὼ γὰρ σε συγ-
 காθειρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας 37
 ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα
 ὅμοιος εἰ οἰόσπερ καὶ τᾶλλα, πρᾶγός τε καὶ συγγνώ-

μων τῶν ἀνθρωπίνων αμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη,
 καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. ὥς γὰρ
 ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ
 ἐφῆδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν
 ἐκποδὼν ἔχειν ἑμαυτόν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὥς
 38 ἡδίκηκός τοι ἐμοῦ μέγала. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ
 τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ'
 εἰ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους
 μέγала ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας,
 39 ὅ,τι ἐγὼ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην. Εἰ τοίνυν, ἔφη,
 προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολε-
 μίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πο-
 λεμίων. Ἔρωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ
 ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὥς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν παρ-
 40 ἔχοιμι. Ἐλθοὶς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδὼς
 τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμά-
 των κοινωνὸν ἂν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε
 μηδὲ ἐν σε λεληθέναι ὦν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πο-
 ρευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως ἐν τῶν
 πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι πα-
 41 θεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἡ καὶ δυνήσῃ ἀπολιπεῖν, ἔφη,
 τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς
 ἔχω ψυχάς· νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου
 σοφιστοῦ τοῦ Ἑρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὔσα ἅμα ἀγα-
 θὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν
 ἔργων ἑρᾷ καὶ ταῦτά ἅμα βούλεται τε καὶ οὐ βούλεται
 πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχά, καὶ ὅταν
 μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πο-
 νηρά, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὥς σὲ σύμμαχον
 42 ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάννυ πολύ. Εἰ τοίνυν καὶ
 σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα
 κἀκείνοις πιστότερος ᾦς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ'

ημῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε ὥς ἂν αὐτοῖς τα παρὰ σοῦ λε-
 γόμενα ἐμποδῶν μάλιστ' ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν.
 εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμ-
 βαλεῖν πον τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες
 ἦττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φο-
 βούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ' 43
 ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν
 ἐγγύτατα ἡμῶν ᾦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέ-
 ναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ
 ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέ-
 ναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι
 αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ ἄλ-
 λη μετατάττωνται ἐξ ὑπογύνου, ταράσσονται. Ἀράσπας 44
 μὲν δὴ οὕτως ἐξεληθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτά-
 τους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾤετο συμφέ-
 ρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.

Ἡ δὲ Πάνθεια ὥς ἦσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, 45
 πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε,
 ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν γὰρ ἐμὲ
 ἐάσης πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέ-
 χομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερον φίλον· καὶ
 δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρέ-
 σται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος
 φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ
 ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων·
 ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν
 πρὸς ἄνδρα οἶος σὺ εἶ ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα 46
 ὁ Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἢ δ' ἔπεμ-
 ψεν. ὥς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς
 σύμβολα, καὶ τ' ἄλλα δὲ ἦσθετο ὧς εἶχεν, ἄσμενος πο-
 ρεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χι-
 λίους. ὥς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς,

- πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν ὃς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος
 47 εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὥς
 δ' εἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἡσπάζοντο ἀλλήλους ὥς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου
 δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὀσιότητα καὶ τὴν
 σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. ὁ δὲ
 Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποίω, ὦ
 Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαντοῦ ἀπο-
 δοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος
 ὁμοιος εἶναι περὶ ἐκεῖνον οἷός περ ἐκεῖνος περὶ σέ;
 48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβρα-
 δάτας· καὶ ὥς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶ-
 πεν, Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ
 ἔχω τί μείζον εἶπω ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαντὸν δίδωμι
 καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὀρῶ σε
 σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσομαι γίνεσθαι ὥς ἂν
 49 δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέ-
 χομαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ
 δειπνεῖν· αὐθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν
 σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.
 50 Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν
 Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς
 τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συν-
 τελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ
 ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὥς ἡγησόμενος αὐτῶν
 51 ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρεσκευάζετο. συνεξεύξατο δὲ τὸ
 ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρουμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· τοὺς
 δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κα-
 τεσκευάσατο.

51. Post ὀκτώ addebatur: ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ
 τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο
 καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια.

Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν 52
 τὸ τετράρρυμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν ὅτι οἷόν τε
 εἶη καὶ ὀκτάρρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ξεύγεσι
 βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω οἰκημα· ἦν
 δὲ τοῦτο τριώρυγον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς
 τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦν- 53
 τες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι
 τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολε-
 μίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ πε-
 ριδρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαξε δ' ἐπὶ τὸν πύργον
 ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει 54
 αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίου
 πεῖραν· καὶ πολὺ ῥᾶον ἦγε τὰ ὀκτὼ ξεύγη τὸν πύρ-
 γον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν
 βάρος ἕκαστον τὸ ξεῦγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος
 ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ξεύγει· τοῦ δὲ
 πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος
 ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὀπλων, τούτων
 ἐγένετο ἕλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ξεύ-
 γει τὸ ἀγώγιον. ὥς δ' ἔγνω εὖπορον οὕσαν τὴν 55
 ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὥς ἄξων τοὺς πύργους σὺν
 τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν
 ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαι-
 μονίαν.

Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰν- II.
 δοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰν-
 δὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγώ, ὃ Κῦρε, ἠδομαι ὅτι μοι
 ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαι σοι ξένος εἶναι
 καὶ πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου.
 ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅτι ἂν σὺ κε-
 λεύης. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν 2
 ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα κατεσκηνώκατε

- φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ξῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστον·
 τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὥς
 παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τάκεῖ μαθόν-
 τες ὅ,τι ἂν λέγῳσί τε καὶ ποιῶσιν, ὥς τάχιστα ἀπαγ-
 γείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κἂν ταῦτά μοι καλῶς
 ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τούτου
 ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δού-
 λοις εἰκότες κατὰσκοποὶ οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδό-
 τες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίπερ
 ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμαν-
 3 θάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἡδέως ἀκούσαντες καὶ ξε-
 νισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὕστε-
 ραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα
 ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὥς δυ-
 νατὸν τάχιστα.
- 4 Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρε-
 σκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὥς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν
 ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμέλετο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε
 τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλή-
 λους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ
 εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι
 5 καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξειρ-
 γάζετο ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρα-
 τίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἐώρα ἐπι-
 μελομένους τούτου ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται
 στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ
 6 χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ,τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν
 ποιοῖτο καὶ ἐορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου
 ἔνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι πάντων τούτων ἀγῶνας
 ἐποίει καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου,
 καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.
- 7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν

ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκευάζεν, ἔκπλεω ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεω ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυα- 8 ξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεω καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην ὥς ἤδη παντελῶς κεκρατηκῶς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἴνδοι ἐκ τῶν 9 πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπὴν, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἶη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἔκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθομένους οὓς δύναιντο καὶ δωρουμένους οἷς δέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους 10 εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιοφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἄσπίσι ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷάπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυπρίων στρατεύμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἰῶνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικουῦντας σὺν Κροίσῳ ἡναγ-

- 11 κᾶσθαι ἔπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα ἄμφι τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, προΐέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἐνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἄγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτ᾽ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλετο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δού-
- 12 λοις ἐοικότας κατασκόπους ὥς αὐτομόλους· ὥς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τῷ Κύρῳ, ἐν φρουτίδι ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός, ἡσυχαιότεροί τε ἢ ὥς εἰώθεσαν διεφοίτων, φαιδροί τε οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκυκλοῦντό τε καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.
- 13 Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων καὶ πάντας ὀπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει βλάβη τις γίνεσθαι καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὀπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.
- 14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα ἰδῶν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἴ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι συλλέγονται δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ πλείους συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ
- 15 πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὁρῶντες οὐ θαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτ᾽ ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἡγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀν-

τίπαλα ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἡκούετε,
 ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν
 ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἣν τότε νίκην ἐκτῆ-
 σαντο· ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ
 ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ
 ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ 16
 οὗτοι ὀπλισάμενοι τοὺς πεξοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτω
 καὶ οἱ ἵππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἵπ-
 πέας προσέρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀπο-
 δεδοκιμάκασιν, παλτὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβὼν
 προσελαύνειν διανενόηται ὥς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην
 ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως 17
 ἐστῆξει ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς
 φυγὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ
 ἐν τοῖς ἄρμασιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐστᾶσι ξυ-
 λίνοις τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώ-
 ραξι καὶ κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι
 προσήρμοσται, ὥς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθύς εἰς τὰς
 τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν 18
 αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν
 ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους
 προσίασιν ἔχοντες ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξου-
 σιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσο-
 πέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν 19
 τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιή-
 σατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν ὅτι Κροῖσος μὲν
 ἦρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσούτῳ Σύ-
 ρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέν-
 τες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους ἀντὶ τοῦ
 ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις φεύγων ὥχετο· ἔπειτα δὲ 20
 διαγγέλλεται δήπου ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ
 κανοὶ ἡγοῦνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ

μισθοῦνται, ὥς ἄμεινον μαχουμένους ὑπερ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧς ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺν γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἢν ἡμᾶς ἢ παρόντες ὠφελοῖεν.

- 21 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἰ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσειν ἐξαγγελθεῖν τι ἔργον ὃ ἀνάγκη εἶναι πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἡσθήναι ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἡκούσαμεν ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βου-
- 22 λόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἐόρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὥς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἡσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

- 23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧς ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὥς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνώμεθα, ὅπου τὰπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐ-

τοῖς, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· 24
 εἰ δέ τις ἄλλη πη γινώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ
 ῥᾶον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολ-
 λοι ὡς χρεῶν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς
 πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος
 ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα 25
 καὶ τὰ ὄπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν
 θεῷ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν
 ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τε-
 τράποσι χρώμεθα μὴ μεῖον ἢ εἰκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ
 γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλέον ἢ πεντεκαίδεκα
 ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὐρήσομεν τῶν
 ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ
 δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι 26
 οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μά-
 χεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἄν· οἶνον δὲ τοσοῦτον
 ἕκαστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐ-
 τοὺς ὑδροποιεῖν· πολλὴ γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοινος,
 εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάννυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα,
 διαρκέσει. ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νο- 27
 σήμασι περιπίπτωμεν, ὥδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ
 σίτῳ νῦν εὐθύς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ
 ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις 28
 ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμαγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει,
 καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον,
 καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου
 ἐσκευάσται. μετὰ δὲ τὸν σῖτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν,
 οὐδὲν μεῖον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ 29
 καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν
 ὑδροπότοι γενόμενοι. ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις
 πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδά-

- σκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλαπῃ ἐκ τε τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χορὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖ-
- 30 σθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰπιτήδεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δείσητε ὥς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιάσθε. ἔσθῃς μέντοι ὅτῳ ἔστιν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ.
- 31 ὅσα δὲ χορὴ συνεσκευάσθαι ὅσα ἔστιν ὀξέα καὶ δριμέα καὶ ἄλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτόν τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χορὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων.
- 32 συνεσκευάσθαι δὲ χορὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἦν δὲ τύχῃ τοιαύτη γένηται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλείστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμάσιν ἥρπεται· ὧν κατατριβομένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἦν μὴ τις ἔχῃ περιζύγα. ὅστις δὲ πεπαιδευταὶ καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν
- 33 καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ. ἔπεστι γὰρ τις αἰσχύνη λόγχην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ξύλα περίπλεα καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πρά-
- 34 ξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιοτάτα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῇ-

αἰ. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καθ' ἅμαξαν
 ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέ-
 πανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ χρήσιμα καὶ ὑπὲρ
 τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται. τὰ μὲν οὖν 35
 εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξε-
 τάξετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παριέναι
 ὅτου ἂν τις τούτων δέηται· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς
 ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς
 οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάξετε, καὶ τὸν μὴ
 ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ 36
 τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους
 παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν
 ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν
 σφενδονητῶν· τούτων δὲ χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκον-
 τιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρα-
 τεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμινύην, τοὺς
 δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους δὲ ἔχοντας
 ταῦτα πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' ἱλας πορεύεσθαι, ὅπως
 ἦν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ᾗτε, καὶ ἐγὼ ἦν
 τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὅθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆ-
 σθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν 37
 τοῖς ὀργάνοις χαλκίας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτό-
 μους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ
 στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου μὲν
 τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δὲ ἐπίστανται, τῷ βουλο-
 μένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται.
 ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν τι 38
 βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ πιπτή-
 δεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων στερή-
 σεται· ἐπειδὰν δ' αὖται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πω-
 λήσῃ ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων
 πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ

τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τευ-
 39 ξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς
 ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς
 ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν
 ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ
 τίς τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω.
 40 καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύ-
 σομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλαῶς
 ἔξη, σηματοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προ-
 ειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς
 41 τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν
 ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς ἐμὲ πάν-
 τες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας κα-
 ταμάθῃτε.

III. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ
 δὲ Κῦρος ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρματο
 σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξε-
 στρατοπεδεύσατο ὥς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις
 τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις τι ἐνδεό-
 2 μενος γνῶιη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κναξάρης
 μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενευ,
 ὥς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἶη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο
 ὥς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων,
 καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς αἰὲ ἀναβι-
 βάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τού-
 τους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἶη, πολ-
 λούς ὁρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν
 σκευοφόρων· ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι
 τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες
 τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὥς μὴ κωλύοιτο πορεύε-
 3 σθαι. ὅπου δὲ στενωτέρᾳ εἶη ἢ ὁδός, διὰ μέσου ποι-
 ούμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο

οἱ ὀπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γι-
γνώμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο
δὲ ὥς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ
σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις
κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν ἰέναι, εἰ μὴ τι ἀναγ-
καῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημείον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξι- 4
άρχου σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ
τάξεως· ὥστ' ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμέλοντό τε
ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὥς μὴ ὑπολείπουντο. καὶ
οὕτω ποιούντων οὐτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε
παρόντα ἅπαντα καὶ σωότερα ἦν καὶ θᾶττον τὰ δέ-
οντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ 5
ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα,
καὶ ὑποζύγια δὲ ἐώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ
καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐτῶν ἐφορῶντες ἐδόκουν
καταμανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κονιορ-
τόν, ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐρίγνωσκον ὅτι εἴη
που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθύς οὖν 6
πέμπει τινὰ ὁ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ.
ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας
ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ,τι ἂν αἰὲ καινὸν ὁρῶσιν
ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν
καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ
πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.
οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ 7
ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευ-
άσαιντο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάννυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ
πρῶτον μὲν ἀριστῶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας
ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ δὲ 8
ἡρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἄρ-
μάτων ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ των

- σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν· καὶ
 9 οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πε-
 δίον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλλη-
 φθέντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον ὅτι
 ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν,
 οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ
 10 τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντ' εἶναι. καὶ ὁ
 Κύρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐν-
 θένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ὡς δύο παρα-
 σάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη,
 λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ
 πολὺς γε ὡς ἐγγὺς ἤδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη
 ὁ Κύρος, ἧ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ
 ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον
 ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡνιῶντο.
 11 Νῦν δ', ἔφη ὁ Κύρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται,
 ἔφασαν· καὶ ἐχθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταῦτό
 τοῦτ' ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κύρος, τίς
 ἐστίν; οἱ δὲ ἔφασαν, Αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ
 Ἕλληνας τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτος μέν-
 τοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κύρος
 εἶπεν, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐ-
 τὸν ὡς ἐγὼ βούλομαι.
- 12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέ-
 λευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο.
 ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου,
 λέγων ὅτι ἱππέων τάξεις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προ-
 φαίνοντο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν
 αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. καὶ
 γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱπ-
 πεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ'
 αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύνων-

ται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δ' ἐσμὲν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ 13 αὐτὸν αἰὲ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὡς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὺν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ οὐδαμῇ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σοι διαμένωσιν ἐπιμεληθεὶς πάριθι. ἣν δ' ἄρα ἀνατείναντές τινες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπη- 14
ρέται ἤλαυνον εὐθὺς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὡς ἤκουσεν, ἀναπη- 15
δῆσας ἐκ τῆς ἑδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιούτο· οἱ δὲ ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως Κῦρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἡκεὶ ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ὄχλητο οὔτ' ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγεῖλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγὼ σοι υπε- 16
σχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσεν καὶ αἰτίαν ὑπέσχευ, ἥ ἔβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἡσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν 17

- καὶ ἐδεξιούντο. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τούτων μὲν τοίνυν εἴη ἅλῃς, "Α δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτ', ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἐλάττου τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ μείου τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μείζω οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσχυρότερα εὐρίσκειν. Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὥς ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην ὁπόσον τὸ στρατεύμα ἐστὶν ἐποιοῦν· συνεξέταττον γὰρ παρῶν αὐτός. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πληθὸς μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὥς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πληθὸς ἡμῖν πρῶτον εἰπέ
- 18 ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεзоὶ καὶ ἱππεῖς πλήν τῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια· πάννυ γὰρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὁπό-
- 20 σον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπας Πλήν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ οἱ μυριάρχοι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δή, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' οὔτοι ἂν
- 21 εἰδείεν εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἄλλ' ἂ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρή, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθῃτε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ ἀνῆρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὐρίον

δὲ πρῶ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χορὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ,τι ἂν πράττειν αἰὲ καίρὸς ἢ μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέη· ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους μεταξευγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἴκοσι τέτταρες.

Καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκουμέν σοι, 22
 ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσοῦτους τεταγμένοι πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκουσιν ἢ τοὺς πολεμίους βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν 23
 γάρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυρίους ἂν μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὧσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνοῶ οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θω- 24
 ρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς τοξότας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν πῶς ἂν τις τάττοι, οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅ,τι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. τε- 25
 λευταίους μὲντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιούντων οὐδὲν ὄφελος, οὔ-

τως οὐδὲ φάλαγγας οὔτ' ἄνευ τῶν πρώτων οὔτ' ἄνευ
 τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐ-
 26 δέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε,
 καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὡς-
 αὐτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξο-
 27 τῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δέ, ὅς τῶν ἐπὶ
 πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγ-
 γελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστῳ τοὺς καθ' αὐ-
 τὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς
 δὲ κακυνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἣν δέ τις στρέ-
 φηται προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον
 γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τοὺς ἐπο-
 μένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶ-
 σι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς
 28 τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποι-
 εῖτε. σὺ δέ, ὦ Εὐφρατα, ὅς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς
 μηχαναῖς, οὕτω ποίει ὅπως τὰ ξεύγη τὰ τοὺς πύρ-
 29 γους ἄγοντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ
 δ', ὦ Δαοῦχε, ὅς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς
 πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ
 ὑπηρέται σοῦ [τῶν ὄχλων] ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς
 30 προΐοντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺ δέ, ὦ Κα-
 ρούχα, ὅς ἄρχεις τῶν ἄρμαμαξῶν αἰὲν ἄγουσι τὰς γυ-
 ναῖκας, κατὰστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευ-
 οφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δό-
 ξαν παρέχει καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ
 τοὺς πολεμίους, ἣν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μεῖζω τὴν
 περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μεῖζον
 χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθε-
 31 νεστέρους γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ
 δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἐκάτε-
 32 ρος τῶν σὺν ὑμῖν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σὺ,

ὦ Φαρνουῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλι-
 στὺν ἧς ἐκάτερος ἄρχει ὑμῶν μὴ συγκατατάττετε
 εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἔξο-
 πλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκετε
 σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρε-
 σκευάσθαι ὡς πρῶτους δεῖσιν ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ 33
 δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὅπισθεν
 τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποίει δ' ὅ,τι ἂν σοι παρ-
 αγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγε- 34
 μόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς
 φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα κατα-
 στησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ
 μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα
 ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυ-
 μον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταπτεν. 35

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ σοι,
 Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς
 ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο δο-
 κεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος 36
 ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἡ καὶ
 ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ἀπε-
 κρίναντο ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλή-
 ρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφί-
 στατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν 37
 δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδει-
 πνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμή-
 θησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὶν Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλ- IV.
 λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἔξω-
 πλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ
 καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἵπ-
 πους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς

μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν ὄντας παραπλευριδίοις· ὥστε ἥστραπτε μὲν χαλκῷ, ἦνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

2 Καὶ τῷ Ἀβραδάτα δὲ τὸ τετράρρουμον ἄρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῇ. ταῦτα δ' ἐποίησατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησα-

3 μένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δῆπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαντῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ οὐν τόν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἷός περ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδυε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ὠπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑψηλιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα.

5 ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν, Ἀλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μείζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἑν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα

6 παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὁμῶς δὲ

οὕτως ἔχουσα πρὸς σέ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοὶ τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἢ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ξῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σέ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαντὴν ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χά- 7 ριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἐαυτῷ οὔτε με ὥς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὥς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναικᾶ λαβών. πρὸς δὲ καὶ 8 ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἰ με ἐάσεις πρὸς σέ πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σέ πολὺ Ἀράσπου ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείνονα.

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς 9 λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρί, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἄρματιοῦ δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον 10 ὁ ὑφηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἢ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπᾶσαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ λαθροῦσα αὐτόν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε καὶ ἀπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαινοι λα- 11 βοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτόν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

- 12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιερώκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ
 παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκο-
 πὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ
 13 ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ
 οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νί-
 κην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησάει ὧν
 μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν
 14 ἀγῶνα ἵεναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον
 πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συν-
 τέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἥδη χρόνον ἢ οἱ πο-
 λέμιοι καὶ συννεικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πο-
 λεμίων οἱ πολλοὶ συνήττηνται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ
 ἀμάχητοι ἐκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι
 προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ'
 ἡμῶν ἴστε ὅτι μετ' ἐθελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρή-
 15 γειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλή-
 λοις ὁμόνως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦν-
 τας ἀναγκαῖον βουλευέσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα
 16 ἐκποδῶν γένοιντο. ἴωμεν δὴ, ὧ ἄνδρες ἐπὶ τοὺς πο-
 λεμίους, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄοπλα
 τὰ τῶν πολεμίων, ὥς δ' αὐτῶς καὶ ἱππέας καὶ ἵππους
 ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὥς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι.
 17 πεξοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε,
 Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως
 δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ
 ὥς ποιεῖν τι καὶ ὀρεῖν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον
 ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πάνιν ὀλί-
 18 γων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις
 αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵπ-
 πων ἰσχυριζομένῳ· ἣν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς
 ἅμα δυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ
 πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν

ἐπαρήξουσιν, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμνηχανεῖν
 ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖ- 19
 σθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδε-
 νὸς ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται,
 λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερά καὶ προσευ-
 ξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ 20
 ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἅπερ
 ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαν-
 τὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ
 πρόσωπον καὶ λόγους.

[Z.]

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς I.
 τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν προσήνεγ-
 καν οἱ θεράποντες ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν ἔτι οὖσιν
 ἄμφι τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἐστηκὼς ἀπαρ-
 ξάμενος ἡρίστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομέ-
 νῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
 οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποιοῦν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτη-
 σάμενος Δία πατρῶον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον
 ἀνέβαινε ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐκέλευ-
 σεν. ὀπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον 2
 τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι
 χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις,
 παλτῷ κρानεῖνῳ ἐνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετω-
 πιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς·
 τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· το-
 σοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὅπλα ὅτι τὰ μὲν
 ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου

- 3 ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴν δεξιὰ ἐφθέγγεατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὠρμάτο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἱππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρ-
 4 σάμαν καὶ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ δια-
 μένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.
- 5 Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους, ἦρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσ-
 ιον παρορᾶν. ὥς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλή-
 λους ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέ-
 ρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φά-
 λαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον
 εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν
 6 τάξιν ποιήσαντες, ὥς πάντοθεν ἅμα μάχονται. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὠσαύτως ἠγείτο. κατανοῶν δὲ ὥς πρόσω τὸν καμ-
 πτήρα ἑκατέρωθεν ἐποίησαντο περὶ ὃν κάμπτοντες
 ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα,
 ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυ-
 σάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀπο-
 σπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ
 7 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ
 τοῦτο; Δῆλον ὅτι φοβούμενοι μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν
 γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὖ-
 σης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 πῶς θυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἐτέρους οὕτω
 πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος,

ὅτι ἡνίκα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὥς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὥς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη 8 ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλευέσθαι; Πρὸς γε ἃ ὀρώσι· πρὸς δὲ ἃ οὐχ ὀρώσιν ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῆσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεξῶ ἡρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὀρᾷς· καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπον. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριῶν ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη 9 ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιννώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐργχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος ἔσται, ὀρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρέσομαι δὲ καγὼ ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σω- 10 τήρ καὶ ἡγεμὼν ἐπορεύετο. μετὰξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειε τινὰς τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, Ὡς ἄνδρες, ὥς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τότε δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἄγῶν ἐστίν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἢν νενικήκατε καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν προλὼν 11 εἶπεν. Ὡς ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδέν ποτε ἔτι θεοὺς

- αἰτιατέον ἐστὶν· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε
 12 καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώ-
 μεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς
 τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέ-
 σαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἕξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι
 13 γενομένοις πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ'
 ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι
 νῦν ἄθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παίειν,
 κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις
 εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τὰναντία τού-
 των. ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω·
 ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν εἶναι
 14 προσήσομαι. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινας τῶν
 πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς,
 ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ οἷαν τε οἱ
 ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἷαν οἱ
 κακοί.
 15 Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη·
 καὶ ὁ Ἀβραδάτας παραδούς τῷ ὑφηνίῳ τὰς ἡνίας
 προσῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν
 πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν.
 ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγεννημένοις ἔλεξεν, Ὁ
 μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἡξίους, συνηξίωσε
 σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμά-
 χων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἥδη ἀγωνί-
 ζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἱ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔβου-
 λοντο καὶ οἱ ἐσόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς
 16 ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν
 καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ
 τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέ-
 ρατα ἰσχυρὰ ὥρῳ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παν-
 τοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀν-

τιτέτακται ἢ ἄρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον
 τήνδε τὴν τάξιν, ἡσχυνόμην ἂν ἐνθάδε ὦν· οὕτω
 πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος 17
 εἶπεν, 'Ἄλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ
 ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων
 τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμ-
 βαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύ-
 γοντας τούτους οὓς νῦν φοβεῖ θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμε-
 γαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι· ἄλλως δ'
 οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν· Ὅταν μέντοι ἴδῃς τούτους
 φεύγοντας, ἐμέ τε ἥδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρμα εἰς
 τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κα-
 κίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαντοῦ ἀρίστοις.
 ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρε- 18
 λάσας παρὰ τὰ σαντοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν
 σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαρρύ-
 νων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτι-
 στοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονικίαν αὐ-
 τοῖς ἐμβαλλε· καὶ γὰρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται,
 πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον
 ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαυνε καὶ
 ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐώ- 19
 νύμφ, ἐνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν
 Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ Ὑστάσπα,
 νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ εἰ φθά-
 σομεν τοὺς πολεμίους κατακανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν
 ἀποθανεῖται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἀλ- 20
 λὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ
 πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχο-
 λάξωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ
 αὐτὸς παρέρχομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο,

- ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἣν τί που μένη πο-
 21 λέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον αἰεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ'
 εἰπὼν προήει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριῶν ἐγένε-
 νετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτη ἁρμάτων, πρὸς
 τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων
 ἀλλ' ὁπόταν αἰσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ'
 ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολε-
 μίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέῳ ἔσεσθε
 22 ἔξω γενόμενοι ἐνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ
 παριῶν ἐγένετο ὀπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρ-
 σαν μὲν καὶ Φαρνουῆχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τε
 τῶν πεζῶν χιλιοστὴν καὶ τὴν τῶν ἵππεων μένειν αὐ-
 τοῦ. Ἐπειδὰν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμέ-
 νου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρασ, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς
 καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέ-
 ρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρατεύμα γίννεται, φά-
 λαγγα ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ
 εἰσὶ μὲν, ὥς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἵππεῖς οἱ ἔσχατοι·
 πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων
 τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους
 τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.
 23 Ὁ μὲν δὴ Κύρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δε-
 ξιὸν παρήει· ὁ δὲ Κροῖστος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον
 εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ἣ αὐτὸς ἐπο-
 ρεύετο ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι
 σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ
 στραφῆναι. ὥς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου
 στρατεύμα ὀρῶντες, ἐδήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι
 24 πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσῆσαν τρεῖς
 φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ
 πρόσωπον, τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κα-
 τὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ

τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν
 μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάν-
 τοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ
 ὀπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι
 πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγει- 25
 λεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολε-
 μίοις· καὶ ἦν μὲν πολλή πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ
 τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἠνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς
 εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός.
 μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ 26
 ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθύς μετὰ τῶν ἱππέων
 λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν
 ταχίστην συνεμίγνυν· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι
 ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔν-
 θεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέ-
 ρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο
 τοῖς πολεμίοις.

Ὡς δὲ ἦσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦ- 27
 ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προ-
 εἰς τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἱπ-
 ποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν
 ἐκφρονες γιγνόμενοι ἔφρευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ'
 ἐνέπιπτον ἀλλήλοισι. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἱπποὶ
 ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους 28
 ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο· καὶ
 τὰ ἄρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα
 ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες
 ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολ-
 λοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἀρμάτων ἡλί-
 σκοντο.

Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ βοή- 29
 σας, Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος

- τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάττων τῷ κέντρῳ
 συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματηλάται. καὶ τὰ
 μὲν ἄρματα ἔφρευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
 30 λαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ
 δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπ-
 τίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ
 οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλ-
 λοθι δῆλον ὥς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν
 ἐκ φίλων συμμάχων ἡθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ
 ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτρά-
 πεδοι συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὥς εἶδον
 ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλι-
 ναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείπον-
 31 το. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἥ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ
 δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μέ-
 νειν τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς
 τῇ ῥύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ
 πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις
 καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα
 32 βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιη-
 γήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμά-
 των ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας
 καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐν-
 ταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ
 ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἥ μὲν ο
 Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ συνεισ-
 πεσόντες τεταραγμένους ἐφόνευσαν, ἥ δὲ ἀπαθεῖς ἐγέ-
 νοντο οἱ Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν
 ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.
- 33 Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν
 καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ
 πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ

καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἳ τε ἀσπίδες πολὺ
 μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρον καὶ στεγά-
 ζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται
 πρὸς τοῖς ὅμοις οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπί-
 δας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναν- 34
 το ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρον ἔχον-
 τες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιό-
 μενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι
 ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ
 τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν
 οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνα-
 τεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν
 καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, 35
 πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν,
 πολλή δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους,
 τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλου-
 μένων.

Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν πα- 36
 ραγίγνεται. ὥς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας
 ἑωσμένους, ἥλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶτ-
 τον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προό-
 δου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγ-
 γείλας ἐπεσθαι τοῖς μεθ' αὐτοῦ περιήλανεν εἰς τὸ
 ὀπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ
 πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὥς ἦσθον- 37
 το, ἐβόων τε ὅτι ὀπισθεν οἱ πολέμιοι καὶ ἐστρέφοντο
 ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο
 καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεῖς, πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ
 ἵππῳ καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μα-
 χαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγείς σφαδά-
 ζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἂν τις ὅσον 38
 ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν.

- εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεδόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἐπαιον, ἐπαίοντο. καταπηθήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον.
- 39 ὥς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὥς δ' ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ καὶ κατασκέψασθαι εἴ πη καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πο-
- 40 λεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν τὸ πεδῖον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατιδεῖν πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποιοῦν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.
- 41 Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες
- 42 ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τὸν τεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχο-

ιένων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν
 παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις
 ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπή- 43
 ροντο, Ἦν δὲ γενώμεθα σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις
 χοῖσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος Εὐ^ς ποιεῖν καὶ εὐ^ς πᾶσ-
 χειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι Τίνα εὐεργε-
 σίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν
 δοίην ἂν πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον
 πόλεμος ἦ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ
 ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ
 γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπ- 44
 τιοι τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφί-
 σιν ἐδεήθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γιγνώσκεσθαι ἔφα-
 σαν· τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ
 ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε 45
 ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πό-
 λεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αὖ ἔτι καὶ νῦν πό-
 λεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισαν δὲ καὶ Κυλλή-
 νην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν
 οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ
 Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν
 Θυμβράροις.

Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι 46
 ῥηδοκίμησαν τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν
 κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ
 ὀπλισις ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν.
 ῥηδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα· 47
 ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστή-
 ριον τῷ αἰεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν 48
 μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαινόν γε οἱ ἐπ'
 αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱπ-
 πέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαξε. καὶ χρήσιμον μὲν 49

ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς καγαθὸς κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν ὥς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὕτω δὲ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διαγούσι.

- II. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφρευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φυλά ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦγε Κῦρος. ὥς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὥς προσβαλὼν πρὸς τὸ
- 3 τείχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἠγγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν καὶ καταμεμαθηκὼς κατὰ βασιν εἰς τὸν πο-
- 4 ταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὥς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν
- 5 καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροίσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν ὥς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, κατεδεδραμήκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν
- 6 αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὥς τάχιστα. Οὐ

γὰρ ἂν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρεσκευαζόμεν ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάξετε ἢν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐν-
 τύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδιδασάν τε καὶ 7
 ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐ-
 τῶν δέοιτο. Ἄλλ' εἰ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφυ-
 λάξασι τὴν ἄκραν. ἢν γὰρ αἰσθωνται οἱ ἄλλοι στρα-
 τιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὗτακτοι γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὲ Χαλδαῖοι οὕτως 8
 ἐποίησαν ὥς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πει-
 θόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπι-
 τηδεϊότατον εἶναι τῆς πόλεως μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ 9
 τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὥς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ 10
 γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπέιπερ ἄνθρωποι γέ ἐσμεν ἀμφοτέρω. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τι μοι ἐθε-
 λήσῃς συμβουλευῆσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθὸν τί σοι εὔρεῖν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγα-
 θὸν κάμοι γενέσθαι. Ἀκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· 11
 ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἄξιόν ὦφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήφονται τῶν πόνων, οὐ

- δυνήσομαι αὐτοὺς πολλὸν χρόνον πειθομένους ἔχειν.
 διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βού-
 λομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρεῖναι, ἐν
 12 τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτῇ-
 σειαν ἄν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἄλλ'
 ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω
 ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν
 μηδὲ ἑᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπε-
 σχόμεν δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Λυ-
 13 δῶν ἔσεσθαι πᾶν ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἐστίν ἐν Σάρ-
 δεσιν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσασιν, οἶδ' ὅτι ἤξει σοι
 πᾶν ὅ,τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυ-
 ναικί· καὶ ὁμοίως εἰς νέετα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν
 σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ
 τέχναι σοι, ἃς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διε-
 14 φθαρμέναι ἔσονται. ἔξεσται δέ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα
 ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευσασθαι. πρῶτον δ',
 ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμ-
 βανόντων οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων.
 ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος
 ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.
- 15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, Κροῖσε, λέξον πῶς σοι
 ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ
 δὴ λέγεται πάνυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σε
- 16 πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἄν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τὰναντία
 εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι.
 Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα
- 17 λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν
 θεόν, εἴ τι ἐθεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναιτο
 ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ
 ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὰν γινῶσιν ἀπιστού-

μενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι 18
 ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἐμοῦ ποιούντος καὶ πρόσω Δελ-
 φῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. ὁ δέ 19
 μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ
 πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἄρ-
 γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν,
 ὥς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἄν
 μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιτο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσονται.
 καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο, 20
 γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὦνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὦν
 διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου
 ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμ-
 φοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτᾷ τὸν θεὸν τί ἄν
 ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι·
 ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περᾶσεις.
 ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἤσθην· ἐνόμιζον γὰρ 21
 τὸ ῥᾶστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν
 διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲν οἶόν
 τ' εἶναι τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ
 ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ 22
 χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν με-
 τὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ
 ἀνεπέσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύε-
 σθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι
 οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δε οὐδὲ τάδε τὸν
 θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μά-
 χεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ
 οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ 23
 παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου
 προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδοσαν
 μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἳ με κολακεύοντες ἔλεγον

- ὥς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὥς εἴλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὥς ἱκανὸς ὦν μέγιστος γενέσθαι,
- 24 ἀγνοῶν ἄρα ἑμαυτόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ὦμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσχοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δί-
- 25 κην. ἀλλὰ νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιννώσκω μὲν ἑμαυτόν· σὺ δ', ἔφη, δοκεῖς ἔτι ἀληθεύσειν τὸν Ἀπόλλω ὥς εὐδαίμων ἔσομαι γιννώσκων ἑμαυτόν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.
- 26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναῖκά τε ἔχειν ἣν εἶχες καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τράπεζαν σὺν οἷαπερ ἐξῆτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους
- 27 ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλεύου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσης ἢ λέγεις, ὅτι ἣν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ συνεγίννωσκον αὐτοῖς, ταύτην
- 28 καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε, φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου

καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους 29 αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦγε δὲ τὸ λοιπὸν ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρησίμὸν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία III. καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὅποσα παραδοίῃ Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὅποι' ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τᾶλλα χρήματα παραδεχομένους ἐν ξυγάζτροις στήσαντας ἐφ' ἀμάξων ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομίζειν ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα ὅπου καιρὸς εἴη διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' 2 ἐποιοῦν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἰπατέ μοι, ἔφη, ἑώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θανμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπε- 3 κρίνατο ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ξῆ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν νε 4 ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη του νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧπερ αὐτὴ ὤχεϊτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποι πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θε- 5 ράποντας αὐτοῦ ὁρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θῆ-

κην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς
 κάθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν
 6 κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκού-
 σας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν καὶ εὐθὺς ἀνα-
 πηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλλοὺς ἱππέας ἤλαυνεν
 7 ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν
 ὅ,τι δύναιντο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ
 καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις
 εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους
 εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅπου
 ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγεῖν τῷ Ἀβρα-
 δάτα.

- 8 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθεμένην καὶ
 τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ
 εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἶχει δὴ ἀπολι-
 πῶν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιόυτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
 νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ
 9 τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε·
 καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ
 Κύρου ἐφίλησέ τε καὶ πάλιν ὡς οἶόν τ' ἦν προσ-
 10 ἤρμοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως
 ἔχει· ἄλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
 δι' ἐμὲ οὐχ ἥμιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ
 Κῦρε, οὐδὲν ἦττον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διε-
 κελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος
 λόγου φανείη· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνε-
 νόει ὅ,τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοι χαρίσαιοτο.
 καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
 11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ
 Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα
 δὲ ἐφθέρξατο, Ἀλλ' οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ
 κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λα-

βοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῇν
 δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κό-
 σμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τᾶλλα
 ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνηῆμα πολλοὶ χώσουσιν
 ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ
 ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ', ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγώ 12
 σε καὶ σωφροσύνης ἔνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
 τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐ-
 τῇ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δῆλωσον πρὸς ἐμὲ πρὸς ὄν-
 τινα χρήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἀλλὰ 13
 θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μὴ σε κρύψω πρὸς ὄντινα
 βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὲ ταῦτ' εἰπὼν ἀπῆει, 14
 κατοικτεῖρων τὴν τε γυναῖκα οἴου ἀνδρὸς στέροιτο
 καὶ τὸν ἄνδρα οἶαν γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄψοιτο.
 ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι,
 ἕως ἂν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὥς βούλομαι· τῇ
 δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπει-
 δὲν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτὴν τε καὶ τὸν ἄνδρα
 ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ
 ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσιν
 ἐώρα, ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρ-
 εσκευασμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ
 στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκει.
 ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω
 ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὥς ἦσθετο 15
 τὸ ἔργον τῆς γυναικός, ἐκπλαγεὶς ἵεται, εἴ τι δύναιτο
 βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνούχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον,
 τρεῖς ὄντες σπασάμενοι κάκεινοι τοὺς ἀκινάκας ἀπο-
 σφάττονται οὐπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηκότες. ὁ δὲ Κῦ- 16

17. Ante ὁ δὲ Κῦρος addebatur: καὶ νῦν τὸ μνηῆμα μέχρι
 τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω

ρος ὥς ἐπλησίασε τῷ πάθει ἀγασθεῖς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῆει· καὶ τούτων μὲν ἡ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὥς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνημα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὥς φασιν.

- IV. Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὥς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν καὶ τᾶλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάννυ δὴ εὖχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ
 2 Κύπριοι πάννυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἔνεκα οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατραπήν οὔτε Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ αἰεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ
 3 στρατιᾶς ὅποτε δέοιτο ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων· ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτά ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους ὅπο-
 4 εῖς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα

στήλη τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ.

δὲ ποιήσας ἀμφοτέροισι λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέ-
 θετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσῆλατο εἰς τὰ τεῖχη
 καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ
 ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκά-
 λεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλ-
 λήλους ἡχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφο-
 τεροι. ὁ μὲντοι Ἀδοῦσιος ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν, 5
 ὦ ἄνδρες, ὥμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ
 ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολωὼ ὅπο-
 τέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν·
 ἣν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάξεσθαι
 ἀμφοτέροισι τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι.
 νῦν οὖν χρή ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε
 ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάξεσθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς, δι-
 δόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἣν δὲ
 παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε
 καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν 6
 ἀνεωγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πο-
 ρευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργα-
 ζομένων· ἐορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐ-
 φροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον οἱ παρα 7
 Κύρου ἐρωτῶντες εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχαν-
 νημάτων· ὁ δὲ Ἀδοῦσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ παρ-
 ούσῃ ἐξείη ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα
 λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις
 καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἰκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ
 δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κῦρον δεόμενοι
 πέμψαι Ἀδοῦσιον σφίσι σατράπην.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν στρά- 8
 τευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον.
 ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδοῦσιος, μετάργειν αὐτόν ἐκέλευσεν
 ἥπερ ὁ Ὑστάσπας προώχετο, ὅπως μᾶλλον πείθονται

- τῷ Ὑστάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στρατεύμα προσιόν.
 9 οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ
 δόντες δῶρα διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρ-
 βάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρα-
 10 τεύειν ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν
 βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ
 καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ
 ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὑπαρχοὶ καὶ ἔρημος ἐρίγνετο, τε-
 λευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπᾳ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκη.
 καὶ ὁ Ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς
 Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 11 Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐπέστελλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ὑστάσπαν
 τοὺς μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς
 ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τού-
 των ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδό-
 νας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἔπεσθαι.
 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Κῦρος δὲ ὠρμάτο
 ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεξὴν καταλιπὼν πολλὴν
 ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμά-
 ξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ
 ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη
 ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε,
 Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἰσει τόν τέ σοι ὀρθῶς
 13 ἀποδιδόντα ἂν ἄγει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν,
 Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐποίεις, ὦ Κροῖσε, προνοῶν·
 ἔμοιγε μέντοι ἄξουσιν τὰ χρήματα οἵπερ καὶ ἔχειν
 αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαν-
 τῶν κλέφονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμ-
 ματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἶδεῖν τῶν
 14 ἐπιτρόπων οἳ τε σᾶ αὐτοῖς ἀποδιδόειν οἳ τε μῆ. ἦγε
 δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ

ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν ὅ,τι ᾔκοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ ἐώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκλυσε· σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ 15 πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλη δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελούσι σφενδονῆται παρόντες, αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις.

Προῦν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16 Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους. ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ μείον τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἔχων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε V. μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυσε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τεῖχη, 2 ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενῆς ἐδόκει εἶναι ἢ φάλαγξ· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺν τεῖχος κυκλου-

- μένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν
 3 φάλαγγα. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στας κατὰ
 μέσον τῆς αὐτοῦ στατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρ-
 ἡγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπλίτας
 ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐστη-
 κὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ
 4 ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν
 ποιούντων οἱ τε μένοντες εὐθύς θαρραλεώτεροι ἐρί-
 γνοντο ἐπὶ διπλασίων τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἱ τ'
 ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλεώτεροι· εὐθύς γὰρ οἱ μέ-
 νοντες ἀντ' αὐτῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐρίγνοντο.
 ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα,
 ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἱ τε ἀπεληλυθότες
 διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἱ τ' ἔμπροσθεν διὰ τοὺς ὀπι-
 5 σθεν προσγεγενημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω
 τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρῶτους ἀρίστους εἶναι
 καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τε-
 τάχθαι· ἢ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχε-
 σθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύ-
 γειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνήτες οἱ ἀπὸ τῶν
 κεράτων αἰεὶ ἐγγύτερον ἐρίγνοντο τοῦ ἄρχοντος το-
 σούτῳ ὅσῳ ἢ φάλαγξ βραχυτέρα ἐρίγνεται ἀναδιπλου-
 6 μένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν, ἕως
 μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα·
 ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στράφεντες, καὶ τὸ μὲν
 πρῶτον ὀλίγα βήματα προΐοντες μετεβάλλοντο ἐπ'
 ἀσπίδα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ
 προσωτέρω ἐρίγνοντο, τόσῳ δὲ μακρότερον μετεβάλ-
 λοντο. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, συνείρον
 ἀπιόντες, ἐστ' ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.
 7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ
 Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, "Ἄνδρες σύμ-

μαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ
 ὅπως μὲν ἂν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσ-
 μαχόμενος ἔλοι οὐκ ἐνορᾷν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες
 ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ οὐ μάχονται
 ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν θᾶττον λιμῶ αὐτοὺς ἡγοῦμαι
 ἀλῶναι. εἰ μὴ τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν,
 τούτῳ πολιορκητέους φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ 8
 Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ
 μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο
 στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ'
 ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐστη-
 κῶς τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι
 ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, 9
 Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῷμεν ὅσα κρείττω
 ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ
 χορὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἐκάστου ἡμῶν ὀρύττειν τά-
 φρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλα-
 χίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὴ κύκλῳ δια- 10
 μετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι με-
 γάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὥρυττεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν
 τοῦ τείχους τάφρον ὑπερμεγέθη καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλ-
 λον πρὸς ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ 11
 ποταμῷ ᾠκοδόμει, φοῖνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ
 πλεθριαίοις· [εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆ-
 κος πεφυκότες·] καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοῖνικες
 ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καν-
 θήλιοι· [τούτους δ' ὑπετίθει τούτου ἕνεκα ὅπως ὅτι 12
 μάλιστα εἰκοὶ πολιορκήσιν παρασκευαζομένῳ, ὡς
 εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμός εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι
 τοὺς πύργους.] ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύρ-
 γους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλα-
 κτήρια εἶη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δ' ἐν τῷ 13

- τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὥς ἔχοντες τὰπιτή-
 δεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος
 τὸ στράτευμα κατένειμε δῶδεκα μέρη, ὥς μῆνα τοῦ
 14 ἐνιαυτοῦ ἕκαστον μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυ-
 λῶνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέ-
 λων, ἐννοούμενοι εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ
 Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν
 ἐνόμιζον πάντες εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.
- 15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐπειδὴ ἐορτὴν ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι,
 ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ
 κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε,
 λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους
 16 πρὸς τὸν ποταμόν. ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ
 κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ διὰ τῆς
 πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγί-
 17 γνετο. ὥς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορεύετο,
 παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν
 καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὴν παρεῖναι
 πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' οὐραν
 18 τούτων ἐπεσθαι ἢ περ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν
 δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ πο-
 ταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε
 σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ.
- 19 ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ
 συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων
 ἔλεξε τοιάδε.
- 20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακε-
 χώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες
 εἰσίσωμεν μηδὲν φοβούμενοι εἶσω, ἐννοούμενοι ὅτι
 οὗτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς
 ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἐγρη-

γορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμένους
καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς 21
ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ'
αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν
δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἔτι μᾶλλον
ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληῆχθαι. εἰ δέ 22
τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς
εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλω-
σιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε· ἦν γὰρ
ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν
Ἥφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος
μὲν αἰ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι
κεχρισμέναι. ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν μὲν δαῖδα ἔχομεν, ἢ 23
ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυπ-
πεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγ-
κην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ
ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε τὰ ὄπλα· 24
ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ
Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἴστε γάρ·
ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ
βασίλεια. Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, 25
οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ
τοῦ βασιλείου εἶεν· ὥς ἐν κώμῳ δοκεῖ [γὰρ] ἡ πόλις
πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν
πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰὲς τεταγμένη. Οὐκ
ἂν μέλλειν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπα-
ρασκεύους ὥς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαν- 26
τώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον
πάλιν εἴσω, οἱ δ' ἐβόων· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν
συνεβόων αὐτοῖς, ὥς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
ἰόντες ἢ ἐδύναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐρέ-

- 27 νοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτα τετα-
 γμένοι κεκλειμένας εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασι-
 λείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπί-
 πτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὡς
- 28 πολεμίοις ἐχρῶντο. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγί-
 γνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαν-
 τος τοῦ βασιλέως σκέπασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέ-
- 29 ουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἄμφι τὸν Γα-
 δάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλῶσας, εἰσπίπτουσι καὶ
 τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἰσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες
 ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐ-
 τὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι.
- 30 καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτα καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ
 ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν
 προβαλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνό-
- 31 μενος ὅτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν
 ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν
 ἔξω λαμβάνοιεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις
 κηρύττειν τοὺς συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν·
 εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο.
- 32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Γαδάτας δὲ καὶ Γω-
 βρύας ἤκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι
 τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ
 Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δα-
- 33 κρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέ-
 ρα ἐγένετο καὶ ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐάλω-
 κυῖάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παρα-
- 34 διδόασι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας
 εὐθὺς παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρου-
 ροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θά-
 πτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύτ-
 τειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλω-

νίους· ὅπου δὲ ληφθεῖν ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν
ὥς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὴ ἀπέφε-
ρον, ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο,
ὥς εἴη ἔτοιμα, εἰ τί ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' 35
ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὥς δο-
ριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ
τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας
διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις οὔσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε
τῶν καταπεπραγμένων· καὶ οὕτω διένειμεν ὥσπερ
ἐδέδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἶοιτο
μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε 36
δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δα-
σμοὺς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι
αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν
συμμάχων ὅσοι μένειν ἤροῦντο παρ' αὐτῷ ὥς δεσ-
πότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευά- 37
σασθαι καὶ αὐτὸς ὥς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν
αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὥς ὅτι
ἡκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη.
ὣδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου
ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλούμενον
λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄν- 38
θρωποι ὥς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἤκον ἀμήχανοι
τὸ πλῆθος· καὶ ὠθυμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μη-
χανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρῆται ὥς ἐδύ- 39
ναντο διακρίναντες προσίεσαν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν
φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων
ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλε-
γεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διω-
σόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ
μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ

- πλείων ἐπέρρει, ἕωπερ ἔφθασεν ἐσπέρα γενομένη
 πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι.
 40 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει, "Ὡρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, δια-
 λυθῆναι· αὖριον δὲ πρῶ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βού-
 λομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ
 φίλοι ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκό-
 τες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
 ἐκοιμήθησαν.
- 41 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ
 χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺν πλεῖον πληθὸς περιει-
 στήκει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺν πρότερον ἢ
 οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν
 ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παρ-
 ιέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε
- 42 καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξεν
 ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε. "Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ
 οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα ἠνχόμεθα καταπεπραχέ-
 ναι· εἰ μὲντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μέγала πράττειν
 ὥστε μὴ οἶόν τ' εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν
 μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν
- 43 ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ, ἔφη,
 καὶ χθὲς δήπου ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν
 τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ
 νῦν ὁρᾶτε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρ-
- 44 όντας ὥς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις
 τούτοις ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν
 μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δὲ τι ἐμοὶ ὑμῶν
 ἐμαντοῦ μὲντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν μοι μετέ-
- 45 σται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ
 γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων
 δὲ τῶν περιεστηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὐ-

τοι πάντες παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὥς ἦν νικῶσιν
 ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι ἢ βούλονται ὑμῶν παρ'
 ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἡξίουν τοὺς τοιούτους,
 εἰ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς
 φίλους δεομένους προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι 46
 τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλ-
 λά παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέ-
 μου τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα ὥς μὴ ὑστερίζειν δέον
 τὸν ἄρχοντα μήτε τῷ εἰδέναι ἢ δεῖ μήτε τῷ πράττειν
 ἂν καιρὸς ἦ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς
 πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πραχθῆναι παριέναι. νῦν δ' 47
 ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπουνώτατος πόλεμος ἀναπέπανται,
 δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν
 τυγχάνειν. ὥς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος ὅ,τι ἂν τύχοιμι
 ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τὰ τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν
 ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμέλεσθαι, συμβουλευέτω ὅ,τι
 τις ὁρᾷ συμφορώτατον.

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ 48
 Ἀρτάβαξος ὁ συγγενής ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν,
 Ἡ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου.
 ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάννυ ἀρξάμενος ἐπε-
 θύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον
 ἐμοῦ κατώκνου σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχές ποτε 49
 καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους
 τὰ παρὰ Κναξάρου, ἐλογιζόμεν, εἰ ταῦτα προθύ-
 μως σοι συλλάβοιμι, ὥς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην καὶ
 ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὁπόσον χρόνον βου-
 λοίμην. κάκεινα μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν. 50
 μετὰ τοῦτο Τροκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο
 καὶ μάλα πεινώσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς
 ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ
 τοῦτο ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι

- σχολή σοι ἦν ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίγνω-
- 51 σκον. ἐκ δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐτῷ Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σοῦ ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Κα-
- 52 δούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον. ὥς δ' ἦλθομεν πάλιν ἐνθεν ὠρμηθήμεν, ὁρῶν σε ἄμφ' ἵππους ἔχοντα, ἄμφ' ἄρματα, ἄμφι μηχανάς, ἡγού-
- μην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἄμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὥς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία τὸ πάντα ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα κα-
- 53 λῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νεικῆκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἡγήκαμεν καὶ πάντα κατεστράμμεθα, καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθές, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσά, οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι ἐδεξιώσω με καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περίβλεπτος ἦν,
- 54 ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν εἰ μὲν ἔσται πῃ ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγεννημένοι πλείστόν σου μέρος μεθέξομεν· εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.
- 55 Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὥδε. Ἄλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρδείχες, δι' ἃ τε αὐτὸν εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἔνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακτᾶσθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἡδιστα συμπονεῖν

καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ 56
οὐ τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι
δύνασαι οὓς καιρὸς εἴη, ἥδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν
ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσεις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοι-
ρος εἴης ἐστίας, οὐ οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀν-
θρώποις οὔτε ἥδιον οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν;
ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ
σὲ μὲν ὀρῶμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις
εἴημεν καὶ σοῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυ- 57
σάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευν αὐτῷ κατὰ ταῦτά
πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ
τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδο-
σαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθε Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίαν
ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἴ τιτι ἄλλῳ θεῷ οἱ
μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποιήσας δὲ ταῦτα τᾶλλα ἥδη ἤρχετο διοικεῖν. 58
ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα ὅτι ἐπιχειροίη μὲν ἄρχειν
πολῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πό-
λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δ' οὕτως ἔχει
αὐτῷ ὥς πολεμιωτάτῃ ἂν γένοιτο, ταῦτα δὴ λογιζό-
μενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι.
γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειρωτότεροί εἰ- 59
σιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ
ὑπνῷ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πι-
στοτάτους ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ
πιστὸν ἄνθρωπον ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς
φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ 60
γυναῖκας συναρμωτοῦσας ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει ἡναγ-
κάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δ' εὐνούχους
ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους ἡγήσατο τούτους
ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι οἵτινες δύνανται πλουτί-
ζειν μάλιστα αὐτοὺς καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῦντο, καὶ

τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δ' εὐεργετοῦντα
 61 ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἡγείτο δύνασθαι. πρὸς
 δὲ τούτοις ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις
 ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότην ἐπικούρου προσ-
 δέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν
 εὐνούχου πλεόν ἔχειν ἐν παντί, εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον
 ἀπείργοι· δεσπότην δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρω-
 62 τεύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ δ' ἂν μάλιστα τις οἶη-
 θεῖη, ἀνάγκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦ-
 το ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων
 ζώων ὅτι οἳ τε ὑβρίζται ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν
 ἥττον γίγνονται, οἳ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν
 καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίζονται, καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύ-
 τως τοῦ μὲν ἀπολιπεῖν τοὺς δεσπότης ἀποπαύονται
 ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κα-
 63 κίους γίγνονται. καὶ οἳ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἡρε-
 μέστεροι γίγνονται στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυ-
 μίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων,
 οὐδ' ἥττόν τι ἱππικοί, οὐδὲ ἥττόν τι ἀκοντιστικοί,
 64 οὐδὲ ἥττον φιλότιμοι. κατὰδηλοι δὲ γίγνονται καὶ ἐν
 τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλό-
 νικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ φθο-
 ρᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδέ-
 νες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσπο-
 65 τικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς
 τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος
 ἀνισοὶ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ.
 ταῦτα δὴ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν
 πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας
 ἐποιήσατο εὐνούχους.

Ἠγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν 66
 ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενεῶς ἐχόντων, ἐσκό-
 πει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασι-
 λειον φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι 67
 κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα
 δὲ ζῶντας δια τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ
 αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγα-
 πᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων 68
 μυρίους δορυφόρους, οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέ-
 ρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὅποτε ἐπὶ χώρας εἴη·
 ὅποτε δὲ ἐξίοι ποι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπο-
 ρεύοντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας 69
 δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἰτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε
 καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς
 ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε
 παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶ-
 ναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἴεν.

Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βα- 70
 βυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα
 διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατ-
 ἔχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς
 μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν
 ὑπηκόων εἶναι ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἄν-
 δρας ἐγίγνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς
 τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνή-
 σουσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάτ- 71
 τειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα
 ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένειέν τε καὶ ἐπιμέλουντο τῆς
 ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὅπό-
 σοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι ἐδόκουν αὐτῷ
 κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συν- 72
 ῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγί-
 στη χάρις ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι
 εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλήν καὶ
 ἀγαθὴν καὶ οὔτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν
 ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας καὶ ἐν ταύταις κατα-
 73 σκευάς. καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω
 ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀί-
 διός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῶ, τῶν ἐλόν-
 των εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρή-
 ματα. οὐκ οὐκ ἀδικία γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ
 φιλανθρωπία οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε ἔχειν αὐ-
 74 τούς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γινώσκω ὅτι εἰ
 μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ραδιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν
 ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν, οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν
 ἀθλιώτατον· τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν,
 ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι
 75 καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. οὐ γάρ
 τοι τὸ ἀγαθοῦς ἄνδρας γενέσθαι τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ
 διατελεῖν, ἣν μὴ τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμέλῃται·
 ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος
 ἄξιοι γίνονται καὶ τὰ σώματά γε τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπό-
 ταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ραδιουργίαν, πονήρως πάλιν
 ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ
 ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἀσκησιν, ἐκ
 76 τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. οὐκ οὐκ δεῖ
 ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ ἀντίκα ἡδὺ προῖναι αὐτούς.
 μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι,
 πολὺ δ' ἔτι μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν
 γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμῳ μόνον παρασχο-
 μένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο
 ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ
 77 πολλῆς ἐπιμελείας γίννεται. ἃ χρὴ γινώσκοντας

νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσχεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τὰδε
 τὰ γὰθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότας ὅτι ὅταν πλεῖστά τις
 ἔχῃ, τότε πλεῖστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι
 καὶ πολέμιοι γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων
 τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς
 ἔχῃ. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἴεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν
 ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν,
 ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι με- 78
 τὰ τοῦτο [κράτιστον ἡμῖν] αὐτοῖς παρασκευαστέον·
 τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἄρ-
 χεῖν ἀξιούν. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων
 καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δοῦ-
 λοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειραῶσθαι
 δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι.
 πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ 79
 μεταδοτέον τούτοις, οὔστινας ἐργάτας ἡμετέρους καὶ
 δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς
 δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιννώσκοντας
 ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ
 τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους
 τὰ ὅπλα ἀφηγήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μή ποτ'
 ἐρήμους ὅπλων γίνεσθαι, εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς αἰὲ ἐγ-
 γυτάτῳ τῶν ὅπλων οὔσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν
 ἂν βούλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα 80
 ἡμῖν ὄφελος καταπραῖσαι ἢ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει
 καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦν-
 τας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν ὅτι
 τοσοῦτῳ τὰ γὰθὰ μᾶλλον εὐφραίνει ὅσῳ ἂν μᾶλλον
 προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπὴν· οἱ γὰρ πόνοι ὅσον τοῖς
 ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐ-
 δὲν οὕτω πολυτελεῶς παρασκευασθείη ἂν ὥσθ' ἡδὺ
 εἶναι. εἰ δὲ ὦν μὲν μάλιστα ἀνθρώποι ἐπιθυμοῦσιν 81

- ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν, ὥς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο αὐτός τις αὐτῷ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτῳ πλεονεκτήσῃ τῶν ἐνδεεστέρων βίου ὥς πεινήσας τῶν ἥδίστων σίτων τεύξεται καὶ διψήσας τῶν ἥδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἥδιστον ἀναπαύσεται.
- 82 ὦν ἔνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἥδιστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ γαθὰ οὕτω γε χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στρεφθῆναι λυ-
- 83 πηρόν. ἐννοήσατε δὲ κάκεῖνο τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιοίμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσῃ τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτήμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἦν πονηροὶ ὦσι; καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρόν
- 84 πονηρίας ἔνεκα ἢ βλακειάς ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκῶν φύλακας καὶ τῶν σωμαμάτων· αἰσχροὺς δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δὲ ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη οἷα αὐτόν τινα καλὸν ἀγαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ
- 85 ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ὧ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι

διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ κἀκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ γαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἷς ἂν 86 ἡμῶν γίγνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὥς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἳ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥαδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

[H.]

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυ- I.
 σάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἳ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰ γαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὥς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ 2
 δὴ τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίη· τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθεῖη· ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στρατεύμα νίκης τύχοι· πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σω-

- τηρίας βουλεύεσθαι· τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη
 ὑπὸ μὴ πειθομένων· ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν
 οἰκήσειαν ἢ ποῖοι οἴκοι σωθείησαν· πῶς δ' ἂν νῆες
 3 ὅποι δει ἀφίκοντο· ἡμεῖς δὲ ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν
 διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι
 τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας
 ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγιννόμεθα, ἀθρόοι δὲ τῷ
 ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἤμεν, τῶν δ' ἐπι-
 ταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν
 μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ κατα-
 πράττειν τὰγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο
 4 καὶ εἰς τὸ διασῶζειν ἃ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν ἔστι. καὶ
 πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἥρχον μὲν οὐδενός,
 ἥρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ
 παρόντες ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειό-
 νων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ'
 ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη.
 τοσοῦτον δὲ διαφέρειν δεῖ τῶν δούλων ὅσον οἱ μὲν
 δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπύταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ',
 εἴπερ ἀξιούμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ
 πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δ', ἔφη, καὶ
 ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς
 ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι ταύτην ἥκιστα τῶν
 5 πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμέν τε
 οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ τόδε τὸ ἄρχεῖον,
 ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ
 δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ,τι
 ἂν δέη. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ ὅτι οὐ μὴ δυνη-
 σεται Κῦρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσε-
 ται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπέπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει
 καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.
 6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλ-

λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
 συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους αἰεὶ παρεῖναι
 ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βού-
 ληται, ἕως ἀφείη Κῦρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω
 καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ
 ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ' 7
 ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ
 διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα
 καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν δια-
 τελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ 8
 τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθα-
 ρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαν-
 λότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ
 ἐντιμοὶ σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν
 πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν
 ἀρχήν.

Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελη- 9
 τὰς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ
 δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτη-
 μάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων
 ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθ-
 ἴστη οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν
 παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐ- 10
 δαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὥς
 βέλτιστοι ἔσονται οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλ-
 λους προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον
 εἶναι. ἥδει γὰρ ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ
 τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον
 εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχ-
 χους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων
 καταστατέον εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που 11
 ἄνευ αὐτοῦ, ἥδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ

- πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἔθνων φύλαξι καὶ σατράπαις
 ἤδει ὅτι τούτων τισὶν εἴη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε
 τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο
 12 εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ
 ὄντων μὲν οὖν οἷων δεῖ δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλεῖ-
 σται πράξεις ἐμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ
 ἔξειν. εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἷους δέοι, πάντα ἐνόμιζε κα-
 λῶς ἔσεσθαι. ἐνέδν μὲν οὖν οὕτω γνούς εἰς ταύτην
 τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκη-
 σιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι μὴ
 αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ ἄλλους παρορμαῖν ἐπὶ τὰ
 13 καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἔργα. ὥς δὲ ταῦτα διανοήθη, ἡγή-
 σατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν
 κρατίστων ἐπιμέλεσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμε-
 λεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ
 καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ'
 αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτόν ἀεὶ
 ἔχειν ἤδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτη-
 14 ρίας ἐπιμέλεσθαι. οὕτω δὲ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε
 οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ
 πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ
 δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δε-
 καδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυριάρχοι δὲ χιλι-
 άρχων, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημελήτος γίνεται, οὐδ'
 ἦν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὥσι, καὶ ὅταν
 ὁ στρατηγὸς βούληται χρῆσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ
 15 ἦν τοῖς μυριάρχοις παραγγείλῃ· ὥσπερ οὖν ταῦτ'
 ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κύρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκο-
 νομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις
 διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν·
 καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἤγε πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς
 οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελόμενος. οὕτω δὲ κατα-

στησάμενος τὰ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ 16
 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἤρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι
 οἷους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες
 ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ἐπὶ
 τὰς θύρας, τούτους ἐπεξήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρ-
 όντας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐ-
 δὲν πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ
 διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι ὁρῶντ' ἂν ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν
 βελτίστων· οἱ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκρα-
 τεῖα τινὶ ἢ ἀδικία ἢ ἀμελείᾳ ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶ- 17
 τον διηγησόμεθα ὥς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους
 παρεῖναι. τῶν παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν
 ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμ-
 βάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἤκον ἂν
 εὐθύς οἱ στερόμενοι ὥς ἡδικημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πο- 18
 λὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακού-
 ειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλ-
 λετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσ-
 εθλίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἥττον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ
 αὐτὸς κολάζων ἡνάγκαζε παρεῖναι. εἰς μὲν τρόπος 19
 διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖναι· ἄλλος δὲ
 τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προσ-
 τάττειν· ἄλλος δὲ τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀπουῖσι νέμειν·
 ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τού- 20
 των μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι
 ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρ-
 εῖναι· καὶ οὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ
 ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς, ἦν τις
 ἀπῇ οἷς παρεῖναι καθήκει.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο. τοὺς 21

- δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμιζε μάλιστα ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, [ἐπείπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι,] εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον
- 22 τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ
- 23 ὁρᾷν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὲ γιγνώσκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυ ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι, ὕμνει τε αἰεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ ἔθνευ ἀν' ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἵποιεν.
- 24 οὕτω δὲ τὰ τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ αἰεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτ' οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἣν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν.
- 25 ὁ δὲ Κύρος τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο ὡς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἥττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ
- 26 ἑαυτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινῶνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ὥς ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδέων ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δι-
- 27 καίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖ-

το μᾶλλον πάντας ἐμπιμπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερός εἴη
 πάντας οὕτως αἰδούμενος ὥς μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε
 ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως 28
 ἔξαιεν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ
 φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν
 ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναικας δὲ ἅς ἂν αἰδου-
 μένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν
 ὀρώντες. τὸ δ' αὖ πεῖθεσθαι οὕτω μάλιστ' ἂν ᾔετο 29
 ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως
 πειθομένους φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς με-
 γρίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχε-
 σθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ 30
 σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ
 ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὀρώσιν, ᾧ μάλιστα
 ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον
 οἷ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποι-
 οῦντες φανεροὶ εἶναι. διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύ- 31
 νην τῇδε, ὥς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ
 αἰσχροῖα φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ ἐν τῷ
 ἀφανεῖ. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ' ἂν ᾔετο 32
 ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν
 παρὰντίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ
 προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐ-
 φροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς 33
 θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόν-
 των τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν
 πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνων δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀρ-
 γιζόμενον κραυγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλῳτι,
 ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὀρώντες ἐπὶ θύραις 34
 διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἔνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν
 ἐξῆγεν οὓςπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾔετο χρῆναι, ταύτην

ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἀσκησιν πολεμικῶν εἴ-
 35 ναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους
 ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυνσι
 διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν
 ἵππων ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν
 36 τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν
 ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόνους καὶ ψύχην καὶ θάληπην καὶ
 λιμὸν καὶ δίψην δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα
 προσεείδιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατε-
 37 λουσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρ-
 χῆς ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων καὶ τοῖς
 προειρημένοις πᾶσι δῆλον, καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς
 περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπώνει καὶ τὴν ἐγ-
 κράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας.
 38 καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξηῆγεν, ὁπότε μὴ
 μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ ὁπότε ἀνάγκη εἴη,
 οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα·
 καὶ οὕτ' αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δεῖπνον ἤρειτο
 οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρα-
 κάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν
 39 σκηπτούχους. τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν
 πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνου, διὰ
 τὴν αἰὲ μελέτην. παρὰδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν
 παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὔστινας
 μάλιστα ὁρώη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώ-
 ροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραι-
 ρεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως
 ἕκαστος ἀριστος φανείη τῷ Κύρῳ.

40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὥς οὐ τούτῳ
 μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων
 διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατα-

γοητεύειν ὥετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἴλετο
 τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύ-
 την ἐπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν
 ἐδόκει εἰ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλί-
 στους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας.
 καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα 41
 λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένων τι, ὥστε δοκεῖν μεί-
 ζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 προσίετο, ὥς εὐοφθαλμότεροι φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ
 ἐντρίβεσθαι, ὥς εὐχροώτεροι ὀρῶντο ἢ πεφύκασιν.
 ἐμελέτησε δὲ καὶ ὥς μήτε πτύοντες μήτε ἀπομυττό- 42
 μενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θῆαν
 μηδενός, ὥς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα
 ὥετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνε-
 σθαι τοῖς ἀρχομένοις.

Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ὥετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω 43
 κατεσκεύασε καὶ μελέτη καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι
 αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν,
 τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα
 παρῶρμα οὔθ' ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο
 δὲ ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσονται ἐλευ-
 θερίων ἔνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν 44
 τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον
 εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐ-
 δενί· καὶ ὁπότε πορεῖα εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα
 ὥσπερ τὰ ὑποξύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου,
 ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔσπε ἐμφάγοιέν τι, ὥς μὴ βουλι-
 μιῶν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι πα-
 τέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλό-
 γως αἰεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν 45
 κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν κατα-

στραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐθάρρει·
καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντά-
κτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' ἐπλησίαζε
46 τούτων οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὓς
δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο καὶ ὀπλισμένους καὶ ἀθρόους
ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἱππέων ἡγεμόνας
ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρο-
νήματα ἔχοντας ἡσθάνετο ὥς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν·
καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον,
καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνε-
μίννυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἴ τι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν
αὐτοῖς· ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μά-
47 λιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν
ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο,
τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους
ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος καὶ κα-
τάλυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσ-
ίεσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν εἶναι ἀρ-
48 χὴν ἡγήσατο πολέμου· ἐν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων
ἔγνω καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν
καὶ κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους
ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὥς οὖν ἐπὶ τὸ φι-
λεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἔλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διη-
γῆσασθαι.

II. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς ἀεὶ τοῦ χρόνου φι-
λανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὥς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφά-
νιζεν, ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ θάδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς
μισεῖν δοκοῦντας οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακόνοις, οὕτω
καὶ τοὺς γνωσθέντας ὥς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ
ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμέ-
2 νων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργε-
τεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπο-

νεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανε-
 ρὸς εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις
 ἐπειρᾶτο θηρεῦειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε
 χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον μὲν
 ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ
 ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον 3
 μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐ-
 τὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια αἰὲν παρατίθεται
 αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατε-
 θεῖη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδει-
 πνοι χρῆσθαι, διεδίδου οἷς βούλοιο τῶν φίλων
 μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε
 δὲ καὶ τούτοις οὓς ἀγασθεῖη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν
 θεραπαίαις ἢ ἐν αἰστισινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινό-
 μενος τοῦτο ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βου-
 λόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέ- 4
 ζης ὅποτε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον
 τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰό-
 μενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο
 εὖνοιαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν
 φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπε ἀπὸ τραπέ-
 ζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὁρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ
 τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες θεραπεύουσι
 μᾶλλον, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκα-
 νοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέονται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τού-
 των μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμ-
 πόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ
 διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο 5
 μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ
 καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πό-
 λεσιν ἐξειργασμένα εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ

τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλί-
νην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς
οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἦν καὶ οὕτως ἱκανοὺς
αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη· ἀδύνατον οὖν
πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν.
ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου
δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι·
πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία· ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ
μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑπο-
δήματα ὁ μὲν νευρορροφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ
σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δέ γε τού-
των οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν
τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα τοῦτον καὶ ἄριστα
6 διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέ-
πονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ὧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς
κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅψα
ἄλλοτε ἄλλοια ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὥς ἂν ἑκα-
στον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον
ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθῦν ἔψειν,
ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους
παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἔάν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν
παράσχη, ἀνάγκη οἶμαι ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ
διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἑκάστον.

7 Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν
πολὺ ὑπερεβάλλετο πάντας· ὥς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσο-
μαι· πολὺ γὰρ διευεγκῶν ἀνθρώπων τῷ πλείστας
προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλεον διήνεγκε τῷ
πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τού-
του Κῦρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ
8 πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες

φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖς; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον
 φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίνος
 δὲ δῶρα γινώσκειται ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέως, ψέ-
 λια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ
 ἕξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς 9
 δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παί-
 δων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολ-
 λῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεὺς;
 τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχο-
 μένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο
 δὲ τοῦνομα δηλὸν ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ
 ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως 10
 καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὧτα οὐκ ἄλ-
 λως ἐκτῆσατο ἢ τῷ δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ
 ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι με-
 γάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ
 ὑτακουστέιν καὶ διοπτεύειν τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφε-
 λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθη- 11
 σαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὧτα. εἰ δέ τις οἶε-
 ται ἓνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς
 οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσειε· καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἴη,
 εἰ ἐνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη· πρὸς δὲ καὶ ὄντινα
 γινώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεῖν ὅτι
 φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φά-
 σκοντος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς
 βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὧτα, 12
 πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται παν-
 ταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ
 ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ
 παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε

πρὸς τινὰ περὶ Κύρου φλαυρόν τι, ἀλλ' ὥς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὥς βασιλέως τοῖς αἰὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅτι ἂν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

- 13 Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπειᾷ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατὰ δηλὸς εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος
- 14 ὥς φίλων θεραπείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται ὥς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὥσανύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θε-
- 15 ραπείᾳ περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδείξει Κροῖσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν ὥς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἦδη οἶμι μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυ-
- 16 σίον ὥσπερ σὺ κελεύεις ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινὰ ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς προᾶξίν τινά· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε αὐ-

τοὺς ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναίτο πορίσαι μοι χρήματα
 γράψαντας καὶ κατασημνημένους δοῦναι τὴν ἐπι-
 στολὴν τῷ Κροῖσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα 17
 ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ Ὑστά-
 σπα φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάν-
 τας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ
 περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσου θεράπων τὰς ἐπι-
 στολάς, ὁ δὴ Ὑστάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ,
 καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπόλλα γὰρ
 ἔχων πάρεμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος 18
 εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν,
 ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι πόσα
 ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται
 δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἢ ἔφη
 Κῦρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερόν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ- 19
 ρος, Ὁρᾶς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαν-
 ροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλ-
 λέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ
 φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους τούτοις πι-
 στεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τού-
 τους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ
 τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ
 φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ 20
 σοι ἔρω· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες
 εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πάν-
 τας πένητας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περι-
 γενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἀπληστος καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι
 χρημάτων· τῇδὲ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν 21
 πλείστων ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ
 κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν αὖ κατορύττουσι, τὰ δὲ κα-
 τασῇπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ

ἰσotάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἄν, οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν, ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν.

22 ἐγὼ δ' ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι, ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὖνοϊαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασῆπεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεία ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται.

23 Ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τείχῃ φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κταῖσθαι τε πλείστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πράττων.

24 Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἔξουσι τὰπιτήδεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνόντων δίαιταν· ὅπως δὲ ἦν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελομένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονῆσαι αὐτῷ, τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ

ὁπόσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δέ 25 τις ἀσθενήσκει τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὅποτε τις ἰασαίτο τινα τοῖς παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς 26 τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευε τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προυτίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ γαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἐπαινον παρείχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μὲντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ 27 νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφοτέρω τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἠγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύ- 28 ειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδῶν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε III. Κύρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελά-

σεως ἢ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶι ἄλλων συμμάχων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολάς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ

2 θύσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὥς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδάν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ρηθείσῃ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα τιμὴ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὥς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδάν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω

3 με· ὅπη γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολάς, παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνύνων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυνκίνων ἱματίων· νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἕκαστῳ τῶν ἡγεμόνων ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φί-

4 λους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσει; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἦν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὅποιαν ἂν ἔχων τυγχάνω στολὴν, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι.

5 οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ

φιλόκαλον καὶ εὐτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῇ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὲ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενεσί φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοποῦντοιν ταῦτα συνέδοξεν, 6 ἐκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὖριον ἢ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δέ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβών, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσί τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππίους τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὲ ἔφερε λαβών· οἱ δὲ ἡγε- 7 μόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὲ σύγε, ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν δέῃ ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὥς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ σκευοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῷδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὲ ὁ μὲν λαμ- 8 βάνων τὸν κασᾶν τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθύς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερος βελτίων εἴη καὶ εἰπών, Ἦν μου κατηγορήσης ὅτι αἰρεσὶν σοι ἔδωκα, εἰς αὐθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ μοι χρήσει διακόνῳ, ὁ μὲν δὲ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς ἢ ἐτάχθη εὐθύς ἐπεμέλετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὥς κάλλιστα ἕκαστα ἔξοι.

Ἦνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα 9 πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἰστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς

- μέλλη ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν
 μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέδτασαν οἱ
 ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίῃ. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν
 δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυ-
 10 λῶν εἰς τέτταρας, δισχίλιοι δ' ἑκατέρωθεν τῶν πυ-
 λῶν. καὶ οἱ ἵππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες
 ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν
 κανθύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι διείρουσιν, ὅταν ὁρᾷ
 βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλ-
 λοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα
 11 ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετάν-
 νυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ
 Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων
 θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι
 χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆ-
 12 σθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο
 θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευ-
 κὸν χρυσοῦντον ἐστεμμένον Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τοῦ-
 το Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ
 τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξή-
 γετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ
 ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο
 13 φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν
 προφαίνεται ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος ὀρθὴν ἔχων τὴν
 τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλω δ'
 οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν
 ἀναξυρίδας ὑσγρινοβαφεῖς, καὶ κἀνδυν ὀλοπόρφυρον.
 εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς
 δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ
 14 αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων
 εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων
 δ' ἐκείνου εἶτε καὶ τῷ ὄντι εἶτε καὶ ὁπωσοῦν· μεί-

ζων δ' ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσ-
 εκύνησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἴτε
 καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε
 καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν
 οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆι τὸ τοῦ 15
 Κύρου ἄρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δο-
 ρυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ
 ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ'
 ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τρια-
 κοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρ- 16
 ἦγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπε-
 πταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δισ-
 χίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἵππεῖς οἱ πρῶτοι
 γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι·
 ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι 17
 ἄλλοι Περσῶν ἵππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ'
 αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσ-
 αύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις
 ἄλλοι, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις 18
 Μῆδοι ἵππεῖς, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ
 τούτους Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδοῦσιοι, ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἄρματα
 ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Ἀρταβάτας
 Πέρσης.

Πορευομένου δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ- 19
 εἶποντο ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλ-
 λης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκη-
 πτούχων τινάς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρω-
 θεν τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλ-
 λειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο,
 διδάσκειν τῶν ἱππάρχων τινὰ ὅ,τι τις βούλοιτο, ἐκεί-
 νους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν εἶρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες

- εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο
 20 τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κῦρος οὖς ἐβούλετο μάλιστα
 θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους πέμπων
 τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἓνα ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι
 τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ
 ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν
 δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα
 21 κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι,
 ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκουον,
 συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδεικνύμενοι
 ὅτι σφόδρα πεύθονται· Δαΐφερνῃς δέ τις ἦν σολοικότερος
 ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾔετο, εἰ μὴ
 22 ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθόμενος
 οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι
 αὐτῷ ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων εἶπεῖν ἐκέλευσε
 πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο·
 23 καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς
 αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἵππον
 αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων
 τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν
 ἐντιμὸν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ
 τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων.
 24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ
 καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἥλῳ καὶ ὠλοκαύτησαν
 τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῇ σφάζαντες ὡς ἐξηγήσαντο οἱ
 μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἥρωσι τοῖς
 25 Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου
 ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίῳ χωρίου, καὶ εἶπε
 κατὰ φῦλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους.
 σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ

ἐνίκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς·
 Μῆδων δὲ Ἀρτάβαξος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν
 ἵππον ἐδεδώκει· Σύρων δὲ ὁ προστατῶν· Ἀρμενίων
 δὲ Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου·
 Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς
 ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἔνθα 26
 δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ δέξαιτ'
 ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι
 ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ
 ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, 27
 Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαι σοι ἐθέλω ἔνθα καὶ μύων βάλῃς,
 οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν,
 ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὥς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώ-
 λῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐ- 28
 τῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων
 ἴησι τῇ βώλῳ καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει·
 ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸς παρὰ
 τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ὥχετο
 ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τί- 29
 νος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρ-
 όντων. Ἀλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε
 ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε ἐκείνου
 τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον.
 Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, 30
 Μαινόμενος γὰρ τίς ἐστίν, ὥς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ
 νεανίσκος ὥχετο σκεψόμενος τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν
 Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος·
 ἐρρὺν γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς θινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσ- 31
 ἦλθεν, ἦρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ὡς
 ὀρᾷς Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον.
 ὁ δ' ἐπῆρετο, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ διηγεῖτο ὁ Σά-
 κας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἶμαί γε οὐχ

- 32 ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναι μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· αὐτίς δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίαν δὲ ἐνίκα Ῥαθίνης.
- 33 ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἑκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φεραύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ
- 34 βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ ἢ τότε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἢ βασιλέως ἔλασις, πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. ὥς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μή, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν ἵππον ἐξένιξε, καὶ τᾶλλα τε παρεῖχεν ἑκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἔλαβε πα-
- 36 ρὰ Κύρου ἐμπιμπλὰς προῦπινε καὶ ἔδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἦ καὶ οἵκοι τῶν
- 37 πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιῶτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν γλίσχρους αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἄργόν, εἰς
- 38 ἄγρὸν ἀπαγαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ

ἀντέτρεφον ἐκεῖνον, ἕως ἑξῆς, αὐτὸς σκάπτων καὶ
 σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γῆδιον, οὐ μέντοι πονηρὸν
 γε, ἀλλὰ πάντων δικαιοτάτον· ὅ,τι γὰρ λάβοι σπέρμα,
 καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν
 τι πολύν· ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλά-
 σια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἴκοι μὲν οὖν οὕτως ἔρωγε
 ἑξῶν· νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ ὀράς Κῦρός μοι ἔδωκε.
 καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ 39
 τοῦτο ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ
 οἴμαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἥδιον πλουτεῖν ὅτι πεινήσας
 χρημάτων πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἡ 40
 γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νῦν το-
 σοῦτῳ ἥδιον ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα,
 ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτι-
 οὖν νῦν ἥδιον ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολ-
 λά ἐστί, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν
 δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελό-
 μενον πράγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἱ- 41
 κέται σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμά-
 τια· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται· ἤκει δέ τις ἢ τῶν προβά-
 των λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνι-
 σμένα ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν·
 ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ
 ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν.
 καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σὰ ἦ, 42
 πολλὰ ὀρῶν πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φε-
 ραύλας εἶπεν, Οὔτοι, ὦ Σάκα, ἡδύ ἐστί τὸ ἔχειν χρή-
 ματα ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνῶσκει δ' ὅτι
 ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐ-
 δεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀπο-
 βαλλόντων τι ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ
 λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβ- 43

- 44 νόντων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἰδοῖς ὕφ' ἡδουῆς.
 Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσ-
 περ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαι-
 μονία οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοί
 ἐστίν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δα-
 πανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους·
 ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον
 45 καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Σάκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαι-
 μονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δα-
 46 πανᾶν. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας,
 οὐχὶ σύγε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐ-
 δαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα
 κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲι
 ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ
 ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων
 47 μετέχειν. Παίξεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φεραύλας
 ὁμόσας εἶπεν ἢ μὴν σπουδῇ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι,
 ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας
 τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ
 μὲν πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ
 ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσ-
 λαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρα-
 τείας τινός, οἴσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλείονων ἄρχῃς·
 μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας·
 ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τέ σε οἴ-
 48 μαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων
 οὕτω ῥηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποιοῦν.
 καὶ ὁ μὲν ἠγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν
 ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι,
 ὅτι ἐπίτροπον ἔξοι, σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ,τι
 ἂν αὐτῷ ἡδὺ ἦ.

Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ 49
 θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ'
 ὠφέλιμον ὥς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάν-
 των τῶν ζῶων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαρι-
 στότατον, ὅτι ἐώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος
 ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαριζομέ-
 νοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὓς γνοῖεν εὐ-
 νοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦντας, καὶ οὓς εἰ-
 δεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμέ-
 νους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν
 πάντων τῶν ζῶων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευ-
 τήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα
 καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίνωσκεν εἶναι.
 οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας ὑπερήδετο ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ 50
 ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας
 ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὃ τε Σάκας ὅτι ἔμελλε πολλὰ
 ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν
 Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι αἰεῖ· ὁ δὲ τὸν Σάκαν,
 ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε καὶ αἰεὶ πλειόνων
 ἐπιμελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε.
 καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ ὁ Κῦρος καὶ νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε IV.
 τῶν φίλων οὐ μάλιστ' αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμε-
 νοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συν-
 ἐκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τι-
 γράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὑρκάνιον ἵππαρχον
 καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν 2
 αὐτῷ, καὶ ἡ ἐκείνος διεκόσμησεν ἡ πᾶσα ἔνδον δίαι-
 τα καθεισθήκει· καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες,
 οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμέλετο· ὁπότε δὲ αὐ-
 τοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ αὐτῷ συνῶν·
 ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ

- 3 Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὥς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθισεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστεράν χειρά, ὥς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὦσιν, ὥσανύ-
- 4 τως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὥς ἕκαστον ἐτίμα διὰ τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μήτε κηρυχθήσεσθαι μήτε ἄθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότης φανε-
- 5 ροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφηνίζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθύς ἀρξάμενος ἐξ ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μὲντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν, καὶ εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρᾳ ἡσχύετο μὴ οὐ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κύρου γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.
- 6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνου, ἐδόκει τῷ Γωβρῦᾳ τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θανμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλ' ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς
- 7 ἦσθεις τῦχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διεπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τρα-

πέξης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἄλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡγούμην τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὀμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλεόν σε διαφέρειν φιλαν-
 θρωπία ἢ στρατηγία. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ 8
 μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλαν-
 θρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας.
 Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπι-
 δείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, 9
 ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, Ἄρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 ἀχθεσθείης μοι, εἰ σε ἐροίμην ὃ βούλομαί σου πυθέ-
 σθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τὸνναντίον τού-
 του ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βού-
 λοιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἥδη πώποτε καλέ-
 σαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ'
 ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προστα-
 χθὲν δέ τι ἥδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη.
 Ὁ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ,τι πώποτε οὐ προθύμως ἢ
 οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνως; Τοῦτο δὴ
 πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, 10
 πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας ὥστε
 εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ λέγω;
 ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ
 αὖ οὐκ ἀχθέσει μοι ἀκούων τάληθῃ; Ἡσθήσομαι 11
 μὲν οὖν, ἔφη, ἣν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάν-
 τας τοίνυν, ἔφη, οὗτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κληῖσιν ἀνέ-
 μενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων
 ἔνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ
 ὅ,τι αὐτὸς γνοίῃ ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν
 τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δ' εἶπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμ-
 μάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ὦετο πρέπειν λέγειν ἐμοὶ συνεβού-
 λευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθοίτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς

- συμμαχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον περὶ ἑμαυτοῦ
 λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὥς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπε-
 φαίνετο· ὥστ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἑμοῦ
 ἑμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν αἰεί φησι πάντα
 τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἑμοὶ δὲ αἰεί φανερός ἐστι σκοπῶν
 τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἑμοῖς κα-
 12 τοῖς πολὺ μᾶλλον ἑμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἡδεται. πρὸς
 ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε,
 ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ
 Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν
 μόνον, ἔφη, ἄγνοῶ, πῶς ἂν εἶην δῆλος χαίρων
 ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ
 χεῖρε ἢ γελαῖν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν,
 Ὅρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέ-
 λως ἐγένετο.
- 13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γω-
 βρούαν ἐπήρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρούα, νῦν ἂν
 δοκεῖς ἡδιον τῶνδ' ἐγὼ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε
 τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρούας,
 κἀγὼ τἀληθῆ λέγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὥς ψεύ-
 δους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη,
 ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἡδιον. Ἥ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ
- 14 Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἔγωγε. Λέγε δὴ. Ὅτι τότε μὲν
 ἐώρων τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐ-
 τοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τἀγαθὰ σωφρό-
 νως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπότερον
 εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κα-
 κά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύ-
- 15 νην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦκου-
 σας, ὦ Ὑστάσπα, Γωβρούου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον
 με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἐὰν ἐκπώματα

πολλὰ ἐπιδεικνύη. Ἡ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλὰ 16
 γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοι οὐ
 φθονήσω, ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναικα λαμβάνης·
 τὰ δ' ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαί-
 νει, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν
 ἔδραν σου ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ 17
 Ὑστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἣν ἐμοὶ λέ-
 γητε· ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε
 ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γω- 18
 βρύας εἶπεν, Ἦν δέ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέ-
 ρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος,
 καὶ τοῦτο· πάνυ γάρ, ἔφη, δεινὸς εἰμι ταύτην τὴν
 τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι ὁποῖ- 19
 ος ἂν γάμος ἐκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας
 ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν ποίαν τινά μοι γυναικα
 οἶει συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, ἔφη, μι- 20
 κράν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ· εἰ δὲ μεγάλην γα-
 μεῖς, ἣν ποτε βούλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλ-
 λεσθαί σε δεήσῃ ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ,
 ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὁπωστιοῦν ἀλτι-
 κός εἰμι. Ἐπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμ- 21
 φέροι. Πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς
 εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης
 ἄριστ' ἂν προσαρμόσειε. Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς καὶ τῷ
 εὖ δεδειπνηκότι ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν ἄδειπνος ἂν συν-
 αρμόττοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ
 μεστῶν γρυπὴ ἢ γαστήρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων
 σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἂν βασιλεῖ 22
 πρὸς τῶν θεῶν ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἐν-
 ταῦθα μὲν δὴ ὅ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι
 ὁμοίως. γελῶντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, Πολύ 23
 γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὧ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ

βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὦν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπειτα οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰρησθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἧ εὐδοκίμειν βούλει ὅτι ἀστειὸς εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

- 24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί, Ἀρταβάξω δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα, τῷ δ' Ὑρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδώρήσατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω
- 25 ἄνδρα τῇ θυγατρὶ. Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἡ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπου περ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὦν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθύς ἐκτείνας τὴν δε-
- 26 ξιὰν Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ, ὁ δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψει.
- 27 Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαραγόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαξος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος Πότε; Εἰς τριακοστόν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενόντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανομένου οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνὴ· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ συμπροῦπέμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.
- 28 Τῇ δ' ὑστεραία τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γε-

νομένους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐ-
 τῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῶ· τούτοις δὲ χώραν
 καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν κατα-
 μεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλείστοι δ' εἰσὶ
 Μήδων καὶ Ὑρκανίων· τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος
 πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ
 στρατιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ 29
 τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρ-
 δεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ
 αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκά-
 στῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστῳ δούς
 τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ
 αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρή- 30
 ματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῶ δοκιμάζων· τὰ
 δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας
 δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ ἔδοσαν· καὶ
 οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ 31
 εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ
 τοῦ Κύρου τοιάδε· Ἦπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου
 γε καὶ ἡμῶν ἐκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν· οἱ δὲ τινες
 αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρό-
 πος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον
 ἢ κτώμενος ἦδεται.

Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κύρος τούτους τοὺς λόγους 32
 καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φί-
 λους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν
 ὧδε.

ὦ ἄνδρες φίλοι, ἐόρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους οἱ
 βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευ-
 θεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δο-
 κοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοῦμπαλιν οὗ βούλονται ἐφέλ-
 κεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν

τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους ἀνε-
 33 λευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη,
 οἱ λεληθέναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν
 καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ
 τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγ-
 γέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἐταίροις, ἀλλὰ τητῶνται.
 34 ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν
 φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ κα-
 λοκάγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν
 οἷόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ
 35 οἷόν τε ἰδεῖν, διηγῆσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδεί-
 κνυ πολλὰ καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὥς μὴ
 36 ῥάδιον εἶναι ἰδεῖν διηγεῖτο· τέλος δ' εἶπεν ὧδε· Ταῦτα,
 ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ
 ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω
 οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὔθ' ὅπως αὐτὸς
 κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῶ
 τε αἰεὶ καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἦν
 τις ὑμῶν τινος ἐνδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν
 λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεῆς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν οὕ-
 τως ἐλέχθη.

V. Ἦνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν
 Βαβυλῶνι ὥς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς
 Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ
 δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ
 2 ἀνεξεύγνυ. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὥς πολὺς στό-
 λος ὢν εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνε-
 σκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο ὅπου δέοι. ὅπου γὰρ
 ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς, σκηναὺς μὲν δὴ ἔχοντες
 πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ
 3 χειμῶνος. εὐθύς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἕω
 βλέπουσαν ἵστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶ-

τον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυ-
 φόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν
 χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀρι-
 στεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλ-
 λοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τᾶλλα δὲ διετέτακτο ὥστε
 εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρῳ καὶ
 τόπῳ. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθῃσι μὲν ἕκα- 4
 στος σκευὴ οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ'
 αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἐρ-
 χονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα
 δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω
 δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνη-
 γῆσθαι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. 5
 καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰπιτήδεια πάντα ἐν
 καιρῷ ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα· καὶ
 διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι
 πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰπιτήδεια θεράπον- 6
 τες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ
 οἱ ὀπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε
 εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἑκάστη ἐπιτηδεῖαν, καὶ ἥδεσαν
 ταύτην ὁποία ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες
 κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἦρεῖτο ὁ Κῦρος καὶ 7
 ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθημοσύνην· ὅταν
 γὰρ τίς του δέηται, δῆλόν ἐστιν ὅπου δεῖ ἐλθόντα
 λαβεῖν· πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρα-
 τιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι
 οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζω τὰ
 σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ
 τῶν ἐν καιρῷ παραγιγνομένων πλείστου ἄξια τὰ κτή-
 ματα ἑώρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα
 οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα.
 καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο 8

τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης
 οὕσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους ὥσπερ εἰώθει
 περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δ' ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἰ-
 9 πέας τ' εἶχε καὶ ἄρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυ-
 ρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι οἷς μάχονται ὅπλοις
 οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται,
 ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ
 10 μέλλουσι χρησίμως ἔξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ
 αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξο-
 τῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ τε
 11 καὶ τῶν ἱππέων. ὀπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα
 ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ
 εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι
 πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθό-
 12 πλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλί-
 ται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ
 ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευ-
 ασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ
 τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἐτοί-
 μου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὀπλιτῶν.
 13 εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκη-
 ναῖς· οἱ δ' ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ
 σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις,
 μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιριῶν, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς
 στρατοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἡπί-
 σταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνγνωσκον
 ἃ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρος, οὐκ ἐξήτουν,
 14 ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἑκάστον ἔθεον. καὶ διὰ
 τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα καὶ
 ὁπότε τις εὐτακτοίῃ καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσ-
 ταττόμενον. οὕτω δὲ ἔχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπί-
 θοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς το

στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ 15
 τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκτεῖ-
 ναι φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθύναι ἢ ἐκ κέ-
 ρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστε-
 ρᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὀρθῶς ἐξελίξαι,
 ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν ὁπότε δέοι τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ
 τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφε-
 λείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι,
 πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμι-
 ζεν εἶναι καὶ ἐπεμέλετο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ 16
 ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπύπτον αἰετὶ διατάτ-
 των ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὥς τὰ πολλὰ
 ὥσπερ εἴρηται κατεχώραζεν.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, 17
 τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἡσπάσαντο
 ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρῃ
 ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρ-
 χεῖα, ὅπως ἔχη καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἴκεια κατὰ-
 γεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ
 καὶ καλὰ. ὁ δὲ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέ- 18
 πεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν
 καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδι-
 κὴν ὥς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἔστε- 19
 φάνου τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ
 σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναικα, ἐμὴν
 οὕσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγρημε τὴν τοῦ
 ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δ'
 ἐστὶν ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὢν ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα
 ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶν αὐτὴν τίني γαμοῖ-
 το, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερ-
 νὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρρην παῖς
 γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, 20

Ἄλλ', ὦ Κυαξάρη, τό τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδώρήσατο ὅποσα ᾤετο Κυαξάρη χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

- 21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν ὅσαπερ καὶ νυν ἔτι δίδωσιν ὅτανπερ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρ-
22 σας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

- Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὖνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ
23 μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε· τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν· ἱππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε
24 Πέρσαις καὶ πεδίῳ εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰ-

τιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡ σύ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεῖς ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξία ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἡ ὑμεῖς, ὦ πολλῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδῶν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὥς οὖν μὴ ταῦτα 25 γίννηται, ἀλλὰ τὰγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἣν τις ἐπιστρατεύηται χώρα Περσίδι ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειρᾶται, βοηθήσειν παντὶ σθένει, ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅ,τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνεται ἡ ἐν Πέρ- 26 σαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρου, εἰ ἂν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἐκδημος ᾗ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίῃ. ταῦτα εἰπόν- 27 τος Καμβύσου συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. τούτων δὲ πραχθέντων ἀπήει ὁ Κῦρος.

Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ 28 καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κναξάρου θυγατέρα, ἧς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλῃς γενομένης. γήμας δ' εὐθὺς ἀνεξεύγνυ.

28. Post γενομένης addebatur: ἔτιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λεγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς

VI. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας
 ἥδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μὲν-
 τοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους
 τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ
 ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωρᾶτο ἐννοῶν ὅπως
 εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀν-
 θρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πεῖθεσθαι,
 2 εὐθύς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βου-
 λόμενος πρᾶξαι ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπι-
 καιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν ἐφ' οἷς ἴασιν
 οἱ ἰόντες· ἐνόμιξε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἢ αὐτούς·
 ἐπεὶ δὲ κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα,
 χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαν-
 3 τῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὴ συλλέξας
 λέγει αὐτοῖς τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις
 πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπο-
 μεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν
 μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχῃ διασώζειν. τού-
 τους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς δια-
 πεφυλάχασι τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας
 πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσιν τῶν ἐνοικούντων
 καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώ-
 4 σουσιν μισθὸν καὶ ἄλλο τελοῦσιν ὅ,τι ἂν δέῃ. δοκεῖ
 δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ
 πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα
 τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δα-
 σμοφορῇται τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε,
 5 εἰς οἴκειά ἔχωσι κατὰγεσθαι. ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε
 πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφεῖδας
 πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τοῖς
 ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χώραι καταμένουσαι

ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ.
 Δεῖ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς 6
 χώρας τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν οὔτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ
 γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾗ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο
 ἀποπέμπειν, ὥς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν
 πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί που
 δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν 7
 τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα δὲ οὓς ἐγίγνωσκε
 τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι,
 ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους
 εἶναι ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον,
 εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν
 μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυ-
 σάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδούσιον, ὅνπερ ἤτοῦντο,
 εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα
 Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγό- 8
 νων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδό-
 κουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι
 συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὥς δὲ τότε Κῦρος 9
 κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν
 ταῖς ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν
 ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπο-
 γεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις 10
 σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἐώρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖ-
 σθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπι-
 σπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἄρματηλάτας·
 ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἄρχεια λάβωσιν, ἀναγκάζειν
 τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σωφροσύνης ἐπιμελο-
 μένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἦν
 τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας
 ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν
 θήραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐ-

- 11 τόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὅς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἄρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύη, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστων δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἄριστοι προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὡς τὸν
- 12 καλόν τι ποιῶντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πόνου σῖτον παραθῆσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ
- 13 συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανόησαι ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.
- 14 Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων ἔδραις προτετίμηνται, πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλαὶ πράξεις ὀλί-

γοις ἐπιστάταις. ταῦτα δὲ εἰπὼν ὥς χρὴ ποιεῖν ἐκά- 15
στους καὶ δύνάμιν ἐκάστῳ προσθεὶς ἐξέπεμπε, καὶ
προεῖπεν ἅπασιν παρασκευάζεσθαι ὥς εἰς νέωτα στρα-
τείας ἐσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὀπλῶν καὶ
ἵππων καὶ ἁρμάτων.

Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαν- 16
τος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ
κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ στρατεύμα ἔχων, ὥς ἦν μὲν τις τῶν
σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρῇ, ἣν δέ τις
ὑβρίσῃ, σωφρονίσῃ, ἣν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ
ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἢ
ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα
κατευτρεπίσῃ· ἣν δὲ μὴ δύνῃται, βασιλεὺς ἀπαγ-
γέλλῃ· ὁ δὲ ἀκούων βουλευέται περὶ τοῦ ἀτακτοῦν-
τος. καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς
καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός,
καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσὶν·
ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς
κελεύῃ.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς 17
τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἡσθάνετο καὶ τὰ
πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῃν
ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος
ὥστε διαρκεῖν, ἐποίησατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλεί-
ποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπι-
μελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἐκάστῳ τῶν τόπων
ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα
γράμματα καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς
ἀπειρηκότες ἵππους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμ-
πειν νεαλεῖς· ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἵστα- 18
σθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλω

τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασὶ τινες θᾶπτον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἄλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων περὶ πορείων αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὡς τάχιστα ἐπιμέλεσθαι.

- 19 Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἱππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα δρεπανηφόρα, περὶ δὲ εἰς μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν ἣ ἔγεται καταστρέφασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι
- 21 καὶ καταστρέφασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριζεν αὐτῷ πρὸς ἑω μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ ὁ Εὐξείνιος πόντος, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ δὲ διὰ ψυχρὸς, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνυδρίαν δυσοίκη-
- 22 τα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαίταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεινὴ ἡ χώρα· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θερούς δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ θάλλπει καὶ ψύχει
- 23 διάγειν αἰεὶ. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ὥρετο γενέσθαι, εἰ τι Κύρῳ χαρίσασαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κύρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν

ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὧν σπανίζον-
τας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκός, μάλα δὲ πρε- VII.
σβύτης ὧν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἔβδο-
μον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μή-
τηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ
δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ
ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι
διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ 2
ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων
τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε·
ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξη-
γέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευ-
τὴ παρείη. εὐθὺς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθυε Δίί τε πα- 3
τρώῳ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων,
ὥς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατρῷε
καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστή-
ρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια ὅτι
ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις
καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ
οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον
τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς
εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ'
ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις
καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἷόνπερ αἰῶνα δε-
δώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. ὁ μὲν δὲ τοι- 4
αὔτα ποιήσας καὶ οἴκαδε ἔλθων ἔδοξεν ἡδέως ἀνα-
παύσεσθαι καὶ κατεκλίνῃ. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ
τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον.
ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τε-
ταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ
δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει,

5 καὶ ἔπιεν ἡδέως. ὥς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινε
 αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας·
 οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες
 ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς
 Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἦρχετο τοιοῦδε
 λόγον.

6 Παῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν
 τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σα-
 φῶς γιννώσκω· ὑμᾶς δὲ χορή, ὅταν τελευτήσω, ὥς περὶ
 εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ
 γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ
 κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τεῆβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός
 τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε
 προΐοντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδόκουν
 καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδε-
 πώποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γι-
 γνόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα

7 ὅτου ἡτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ
 εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμου
 δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύου-
 σαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὢν
 τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσωσάμην. καὶ τὸν
 μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως ὥσπερ ἡν-
 χόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν μή τι ἐν τῷ
 ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλε-
 πόν, οὐκ εἶα τελέως μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνει-

8 σθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἦν τελευτήσω, κατα-
 λείπω μὲν ὑμᾶς, ὧ παῖδες, ζῶντας οὔσπερ ἔδοσάν μοι
 οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους
 εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μα-

9 καριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ
 δὲ καὶ τὴν βασιλείαν σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὥς

ἢ μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παρά-
 σκη. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως,
 ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ'
 ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προ-
 τέρῳ γενομένῳ καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπεῖρῳ.
 ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς 10
 τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον
 ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ
 λόγων ὑπείκειν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρ-
 χῆς ἐπαίδευσιν, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν
 δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὥς οὖν παλαιὰ καὶ εἰ-
 θισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχε-
 σθε. καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, 11
 θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὦ
 Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ
 Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι δι-
 δοὺς νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοῦνομα τῆς βασι-
 λείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ
 ἁλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύ- 12
 νης ἐπιδεῆς ἔσει οὐχ ὁρῶ· ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦν-
 τα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκατα-
 πρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ
 μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς
 πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ
 τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ
 μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἢ σάφ' ἴσθι τοῦ εὐφραίνε-
 σθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν καὶ 13
 σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ
 τὴν βασιλείαν διασωῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι
 σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστα-
 τον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώπους·
 πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνονται, ὥσπερ καὶ τᾶλ-

λα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς
 πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις
 αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν
 14 τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμ-
 φύλακας τῆς βασιλείας ποιῆσθαι μηδαμῶθεν πρό-
 τερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμοῦθεν γενομένου. καὶ πολῖ-
 ται τοι ἄνθρωποι ἄλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσι-
 τοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος
 φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν
 τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀνέξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων
 ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πα-
 15 τέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειό-
 τητα ἀδελφοῖς μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα
 εὐθύς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ
 ἀνυπέρβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι
 κηδεταὶ ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς
 μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὥς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμή-
 σεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὥς ἀδελφός;
 τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος
 16 οὕτως ὥς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θᾶττον μηδεὶς σοῦ
 τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐ-
 δενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δει-
 νὰ ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε· τίνι χαρισάμενος ἐλπί-
 σαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας
 ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχιον μὴ
 φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προ-
 τιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρω-
 τεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ
 17 τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων,
 ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἔμοι χαρίζε-
 σθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖ-

τε εἰδέναι ὥς οὐδέν εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρω-
 πίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν
 ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν
 ὥς οὖσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων 18
 ψυχὰς οὕτω κατενοήσατε οἷους μὲν φόβους τοῖς μι-
 αιφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμναίους τοῖς
 ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσιν; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς
 διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ
 κύριαι ἦσαν; οὗτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώ- 19
 ποτε ἐπέισθην ὥς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ
 γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρό-
 νον ᾖ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων 20
 ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γέ-
 νηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ
 καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰ-
 κὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ
 ἔστιν ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς
 ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα
 ὁρᾶται. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν 21
 ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ
 ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται
 καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὥς
 ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει 22
 ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ
 σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἃ
 ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν
 τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰεὶ
 ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους,
 οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῇ
 καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ
 μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι μήποτε

ἀσεβὲς μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε μήτε βου-
 23 λεύσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν
 γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκό-
 τῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῇ πᾶσιν
 ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἦν μὲν καθαρά
 καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνονται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶ-
 σιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν
 τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι
 εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύ-
 ναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικού-
 24 μενον τὸν μάλιστα φίλῃ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν
 ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷους χρὴ πρὸς ἀλλήλους
 εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μαν-
 θάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ
 πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ
 ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἥδη δὲ τινες τούτων καὶ ἐναντία
 ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ
 πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἰρούμενοι ὁρ-
 25 θῶς ἂν βουλευοίσθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἥδη ἄλλis.
 τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὃ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν
 χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί,
 ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μα-
 καριώτερον τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλὰ,
 πάντα δὲ τὰ γαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως
 φιλάνθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἂν μοι δοκῶ
 26 κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ
 ἥδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὄθεν περ, ὡς
 εἰοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἰ τις οὖν ὑμῶν
 ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦ μόν
 ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ
 ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὃ παῖδες, μηδεὶς ἔτ'
 ἀνθρώπων τοῦ μόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς.

Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμαχοὺς ἐπὶ τὸ μνη- 27
μα τοῦμὸν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἔμοι ὅτι
ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὥς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν πα-
θεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θεοῦ γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν
ἔτι ὦ· ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες
ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ 28
τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους
εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν.
καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγ-
γέλλετε ὥς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες
καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάν-
τας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύ-
τησεν.

[Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ VIII
ἡ Κύρου βασιλεία ἐγένετο αὐτῇ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρί-
σθη γὰρ πρὸς ἑῷ μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρ-
κτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ
καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη
δὲ γενομένη μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ
ἐκείνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα 2
τε καὶ ἐθεράπευεν, οἳ τε ἀρχόμενοι Κυρον ὥς πατέρα
ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κυρος ἐτελεύτησεν, εὐθύς μὲν
αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθύς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη
ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ'
ἀληθῆ λέγω ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα
γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ
τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὅρκους ὁμόσειαν,
ἡμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ 3
τοιούτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ
νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἐγνωσται ἡ ἀσέ-
βεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν
σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί· νῦν δὲ τῇ πρό-

- σθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων
- 4 ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλουντο. πολὺν δὲ καὶ τάδε χεῖρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὥσπερ Ῥεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεὶ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι,
- 5 οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσὶν· ὅποιοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγέννηται.
- 6 Εἰς γε μὴν χρήματα τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδικηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἥττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδικηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἵεναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν
- 7 στρατιὰν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινῶμαι ταύτῃ τῷ παντὶ χεῖρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρό- 8
σθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν
αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι
ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμι-
σαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρωτός τὰ σώ-
ματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ
ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ
ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονο- 9
σιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο καὶ εἰς
τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ
μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου
ἡνίκαπερ οἱ πρωαίτατα ἀριστῶντες μέχρι τούτου
ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν διάγουσιν ἕστεπερ οἱ ὀψιαί-
τατα κοιμώμενοι.

Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρει- 10
σθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ
ὑπερπίνειν ἥττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλ-
λειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει,
τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ
ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι
ἐξίστασθαι.

Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ 11
πορευομένους μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε τῶν διὰ
ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι·
νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς
μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὥς μηδὲν ἂν
ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαντάκις 12
ἐξῆσαν ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια
τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ ἥττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὕτ'
αὐτοὶ ἐξῆσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας·

ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσι θαμὰ θηρῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὥς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

- 13 Ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένης ἐδόκουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας
- 14 ὁπότεροι ἂν πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φρομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκόμενοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὗτ' ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.
- 15 Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρότῃ· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώ-
- 16 ζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπέκωσιν αἱ δάπιδες καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὔρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἅλλα τε αἰὲ καὶνὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅσα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ καινο-
- 17 ποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας

ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς
 χερσὶ χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν.
 ἐν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔθ' αἱ τῶν
 δένδρων οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις
 ἐτέρως σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρ-
 εστᾶσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλεῖστα 18
 ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανε-
 ρῶς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πο-
 λὺ γὰρ ἠϋξῆται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρ-
 δεια.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ 19
 ὀρᾶσθαι περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλον τινὸς ἕνεκα ἢ
 τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα
 πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ
 γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι
 ἐπιμέλονται. τά γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως 20
 νῦν τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ
 παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν
 τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἱ
 δὲ καὶ ἐστρατεύοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας πρὸ τῆς
 χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυρω-
 ροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς καὶ
 οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ
 ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας,
 καὶ τοὺς κοσμητάς, οἱ ὑποχρῶνται τε καὶ ἐντρίβουσιν
 αὐτοὺς καὶ τᾶλλα ρυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱπ-
 πείας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν
 αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ 21
 μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ
 καὶ αὐτὰ τὰ γινόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν
 ῥᾶον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ 22
 δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θω-

- ρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν παλτὸν ἐκά-
 στω δούς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν
 δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες
 23 μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρρα καὶ κοπίδας
 καὶ σαγάρεις ὥσπερ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμε-
 24 νοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὔτοι ἐθέλουσιν. οὐδ'
 γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ
 Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς αὐξήσας
 τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαστοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ
 ὄπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιννώσκοντες τοὺς
 ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἶονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνασκή-
 25 τους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὀρμῶσι μὲν, πρὶν
 δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν,
 οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιννόμενα τὰ
 ξεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολε-
 26 μίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιννώσκουσιν οἷα
 σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐ-
 δεὶς ἔτι ἄνευ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται,
 οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἑλλη-
 νες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τού-
 τους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποι-
 εῖσθαι.
- 27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι.
 φημὶ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέ-
 ρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ
 ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους
 τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδείχθαι.
 εἰ δέ τις τὰναντία ἔμοι γιννώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν
 ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἑμοῖς
 λόγοις.]

INDEX NOMINUM.

Abradatas, Susiorum rex, maritus Pantheae, mittitur legatus ad regem Bactriorum de societate belli V. 1, 1. 2. ab uxore arcessitus fit socius Cyri fidelissimus VI. 1, 45. Cyri rem curulem adiuvat 48. praeest centum curribus, et in pugna cum Croeso sortitur locum periculosissimum contra Aegyptiorum phalangem VI. 3, 36. ornatur et excitatur a coniuge carissima VI. 4, 2. cadit in pugna VII. 1, 32. eius cadaver misere concisum defertur a coniuge ad Pactolum amnem VII. 3, 4. 10. lugeatur a Cyro VII. 3, 6. 8. 11. 13. qui ei parentat 17.

Adusius, Persa, redigit dolo ad concordiam Cares dissidentes VII. 4, 1. adiuvat Hystaspam in subigenda Phrygia 8. fit satrapa Cariae VIII. 6, 7.

Aegyptii, Croesi socii, utuntur clypeis magnis longisque hastis VI. 2, 10. aciem altissimam instruunt VI. 3, 20. fortiter pugnant VII. 1, 29. occidunt Abradatam 32. repellunt Persas 34. a Cyro tandem pedem referre coguntur et caeduntur 36. pacto se dedunt Cyro 41.

Aegyptus subigitur a Cyro I. 1, 4. VIII. 6, 20.

Aeolis refertur ad satrapiam

Phrygiae maioris VIII. 6, 7.

Aeoles Croesi socii adversus Cyrum VI. 2, 10.

Aethiopia, terminus imperii Persici meridiem versus VIII. 6, 21. 8, 1.

Aglaïtadas, Persa morosus, qui improbat iocos II. 2, 11.

Alceunas, dux Cadusiorum V. 3, 42.

Andamias, Medus, praeest Medorum peditibus V. 3, 38.

Apollo vaticinatur Croeso VII. 2, 15.

Arabes subiiciuntur ab Assyrriis I. 5, 2. adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16. 5, 14.

Aragdus Assyrriorum socius II. 1, 5.

Araspas, Medus, Cyri aequalis et familiaris, donatus a Cyro veste Medica, fit custos Pantheae V. 1, 1. contendit amorem esse in hominis potestate V. 1, 8. sed captus amore formosae Pantheae 17. conatur vim inferre ei 32. mittitur tanquam transfuga ad Croesum VI. 1, 36. inde redit et hostium exponit statum VI. 3, 14. praeest cornu dextro in proelio cum Croeso 21.

Aribaeus, Cappadocum rex,

Assyrios adiuvat adversus Medos II. 1, 5. in fuga occiditur ab Hyrcaniis IV. 2, 31.

Ariobarzanes, proditus a filio VIII. 8, 4.

Armenii, finitimi Medis II. 1, 6. ab Astyage Medorum rege bello victi tributum pendere sunt coacti III. 1, 10. Horum rex deficit a Medis II. 4, 12. capitur a Cyro III. 1, 6. subit capitis iudicium 8. defenditur a Tigrane filio 14. et mittit Cyaxari tributum copiasque 42. occidit filii magistrum innocentem III. 1, 38.

Arsamas, Persa, dux peditum Persarum VII. 1, 3. 8.

Artabatas, Persa, praeest curribus in pompa VIII. 3, 18. satrapa Cappadociae 6, 7.

Artabazus, Medus, cupidus osculandi Cyrum I. 4, 27. suadet Medis ut Cyrum sequantur IV. 1, 23. et cum Cyro maneant V. 1, 24. suadet bellum esse continuandum VI. 1, 9. mittitur a Cyro ad Araspam, ne hic vim inferat Pantheae VI. 1, 34. in oratione repetit summam rerum a Cyro gestarum VII. 5, 48. equo donatur a Cyro VIII. 3, 25. vocatur ad convivium a Cyro VIII. 4, 1. iocatur 12. donatur aureo poculo 24.

Artabazus, Persa, ducit Persarum cetratos et sagittarios V. 3, 38.

Artacamas, Phrygiae magnae princeps II. 1, 5. satrapa Phrygiae magnae VIII. 6, 7.

Artagersas, chiliarchus peditum VI. 3, 31. VII. 1, 22. 27.

Artaozus VI. 3, 31.

Artaxerxes, Mnemon, vino deditus venandi studium negligere coepit VIII. 8, 12.

Artuchas, Hyrcaniorum dux V. 3, 38.

Asiadatas, chiliarchus equitum VI. 3, 32.

Asiatici cur secum in bellum ducant uxores et res pretiosissimas IV. 3, 2. utuntur in bello curribus Cyrenaicis VI. 1, 27.

Assyriorum rex infert bellum Medis I. 5, 3. cum viginti millibus equitum, ducentis curribus et ingenti peditum vi II. 1, 5. hortatur suos ante proelium III. 3, 44. victus a Cyro et Cyaxare repellitur in castra III. 3, 63. cedit in proelio IV. 1, 8. Assyrii noctu castra relinquunt ibid. castrorum metandorum ratio III. 3, 26. novus rex parat sibi socium Croesum VI. 1, 25. a Gadata et Gobrya confoditur in regia VII. 5, 30.

Astyages Medorum rex, avus Cyri maternus I. 2, 1. Armenios subigit bello III. 1, 10. moritur I. 5, 2.

Babylon, urbs Asiae opulentissima V. 2, 8. VII. 2, 11. moenibus altis et latis VII. 5, 7. capitur a Cyro repente, Euphrate in fossam derivato VII. 5, 15. in eius agrosunt multae palmae et procerae VII. 5, 11. Babylonem, ob coelum tepidum, Cyrus septem menses hibernos degit VIII. 6, 22. Babyloniorum rex II. 1, 5. VII. 5, 29.

Bactriorum rex, hospes Abradates Susiorum regis, invitatur ab Assyrio ad societatem belli V. 1, 2. Bactrii parentur Cyro I. 1, 4. tentantur ab Assyriis I. 5, 2. Bactrii in exercitu Assyriorum IV. 5, 56.

Cadusii, gens magna et belluosa, infensa Assyriis V. 2, 25. fiunt Cyri socii V. 3, 22. temerem excurrentes clade afficiuntur VIII. 4, 15. novum ducem sibi creant V. 4, 22.

Cambyses, Cyri pater, Persarum rex ex gente Persidarum I. 2, 1. revocat Cyrum domum I, 4, 25. deducit eundem, et egregie disserit de imperatoris summi officio I. 6, 2. seqq. stabilis regnum Persarum Cyro VIII. 5, 23.

Cambyses, Cyri filius natu maior, constituitur a patre moriente heres imperii paterni VIII. 7, 11.

Cappadoces socii regis Assyrii I. 5, 3. Croesi socii VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16. 5, 14. accipiunt satrapam Persam VIII. 6, 7.

Cares sollicitantur frustra ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. dissidentes ad concordiam rediguntur ab Adusio VII. 4, 1. quem a Cyro petunt satrapam VII. 4, 7. VIII. 6, 7.

Caruchas praeest carpentis mulierum VI. 3, 30.

Caystrius campus, ubi rex Phrygiae minoris congregat copias II. 1, 5.

Chaldaei finitimi Armeniae III. 1, 34. a Cyro coguntur pacem facere cum Armeniis III. 2, 1. sunt bellicosi et mercede militantes apud Indos III. 2, 7. apud Cyrum ipsum, a quo ob praedandi libidinem castigantur VII. 2, 5.

Chrysantas, Persa *ὀνότιμος*, corpore nec magnus nec robustus, sed animo fortis et prudens II. 3, 5. suadet pro sua cuiusque dignitate praemia esse distribuenda II. 2, 19. 3, 5. mittitur ad montes Armeniae celementer et clam occupandos II. 4, 22. laudatur a Cyro ob fortitudinem et facilem obedientiam IV. 1, 3. fit ex centurione chiliarchus 4. probat Cyri consilium de equitatu Persico con-

stituendo IV. 3, 15 ducit loricatorum V. 3, 36. adiuvat Cyrum in pavore exercitus sedando VI. 2, 21. praeest equitatu VII. 1, 3. suadet eadem quae Cyrus maxime expetebat VII. 5, 55. VIII. 1, 1. est myriarchus VIII. 3, 16. laudatur a Cyro eximie VIII. 4, 11. fit Lydiae Ioniaeque satrapa VIII. 6, 7.

Cilices frustra tentantur ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. sed adiuvant Croesum VI. 2, 10. liberi sine satrapa relinquuntur VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Croesus, Lydorum rex, adest Assyrio adversus Medos cum ingenti vi peditum equitumque I. 5, 3. II. 1, 5. fugit cum ceteris sociis domum IV. 1, 8. 2, 29. eligitur summus dux sociorum adversus Cyrum VI. 2, 9. habet socios belli plurimos VI. 2, 10. mittit Lacedaemonem de societate VI. 2, 11. conatur Cyri exercitum multitudine cingere VII. 1, 23. sed repellitur 25. equitatus eius fugatur metu camelorum VII. 1, 27. ipse fugit Sardes VII. 2, 1. captis Sardibus se dedit Cyro VII. 2, 5. dissuadet urbis direptionem 12. exponit de Apollinis oraculis, et se stultitiae damnat 15. clementer et benigne habetur a Cyro VII. 2, 26. tradit thesauros VII. 3, 1. 4, 12. monet Cyrum neminis sit liberalis VIII. 2, 15.

Cyaxares, Astyagis filius et avunculus Cyri, vituperat Cyrum I. 4, 9. ignavus I. 4, 22. succedit Astyagi patri I. 5, 2. contra Assyrios auxilium petit a Persis I. 5, 4. timidus queritur de paucitate Persarum II. 1, 7. 8. recenset hostium copias II. 1, 5. reprehendit Cyrum, quod non splendida veste Medica sit in-

dutus II. 4, 5. proficiscitur cum Cyro adversus Assyrios III. 3, 25. intempestiva eius cum hoste configendi cupiditas refutatur a Cyro III. 3, 29. ob livorem et ignaviam non vult Cyrum persequi hostes IV. 1, 13. in castris captis Assyriorum indulget vino et ignorat Medos abire cum Cyro IV. 5, 8. re comperta tandem ira percitus minuitur, furit frustra et mittit qui Medos revocet ibid. delectatur formosis mulieribus IV. 5, 52. arcessitus a Cyro in castra V. 5, 1., queritur graviter de Cyro V. 5, 8. sed tandem reconciliatus deducitur in tabernaculum egregie instructum 37. ubi genio, more suo, indulget 44. apud eum fit consultatio de bello continuando VI. 1, 6. ipse, dum Cyrus proficiscitur contra Croesum, domi remanet cum tertia Medorum parte VI. 3, 2. offert Cyro filiam et Mediam dotis loco VIII. 5, 19.

Cyllene VII. 1, 45.

Cyme VII. 1, 45.

Cyprus est terminus imperii Persici occidentem versus VIII. 6, 21. 8, 1. Hinc dicuntur

Cyprii socii Croesi VI. 2, 10. cur ad eos non mittatur satrapa VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Cyrenaeus currus VI. 1, 27, 8.

Cyrus, Cambysis ex Mandane Astyagis filius I. 2, 1. annos 12 natus cum matre proficiscitur ad avum I. 3, 1. orat matrem ut ipsum relinquat I. 3, 13. narrat iudicium a se puero exercitum 17. benevolos sibi reddit aequales I. 4, 1. amat et colit avum 2. cur paulo loquacior ab initio fuerit 3. studet aemulari praestantiores 4. equitare discit ibid. venatione delectatur 5.

mittitur venatum cum Cyaxare I. 4, 7. cum Astyage ipso exit venatum 14. annos 16 natus specimen artis imperatoriae edit I. 4, 16. redeuntem in Persidem deducunt Medi 25. mittitur cum exercitu auxilio Cyaxari I. 5, 5. milites hortatur 7. disserit cum patre de officio imperatoris 6, 1 ss. nova arma suos capere iubet II. 1, 11. meditationes campestres instituit II. 1, 20. arcessitus a Cyaxare dat responsum legatis Indorum II. 4, 8. Armeniorum regem capit III. 1., et amicis sociisque fidelem reddit 31. Chaldaeos Armeniis amicos et sibi socios reddit III. 2. legatum mittit ad Indum de pecunia III. 2, 28. cum Cyaxare educit copias contra Assyrios III. 3, 20. quos victos in castra fugat III. 3, 60. castra illa occupat IV. 1, 9. Cyaxarem, qui negat hostes esse persequendos, dolo deludit 19. ad eum deficiunt Hyrcanii IV. 2, 9. equitatum Persicum instituit IV. 3, 3. novum militem arcessit ex Perside IV. 5, 16. Cyaxari Medos avocanti litteras mittit 27. non vult videre Pantheam V. 1, 7. efficit ut Medi secum maneant 18. proficiscitur ad Gobryam V. 2, 1. Assyriam denuo vastat V. 3, 1. ducit exercitum ad Babylonem et provocat frustra Assyrium ad pugnam 5. auxilium fert Gadatae 29. cur nominatim appellet duces 46. liberat Gadatam V. 4, 7. ulciscitur cladem Cadusiorum 23. pactum init cum Assyrio de parcendo agricolis 24. cur nolit exercitum reducere prope Babylonem 41. tribus castellis potitur 51. arcessit Cyaxarem V. 5, 1. ei obviam procedit 5. eius irae et invidiae medetur 37. de hibernorum ratione

disserit VI. 1, 12 currus falcatos invenit 27. turres rotatos aedificat 52. sedat pavorem exercitus VI. 2, 14. parat expeditionem adversus Croesum 23. quomodo aciem instruxerit VI. 3, 21. hortatur duces ante proelium VI. 4, 12. eius arma VII. 1, 2. hortatur milites 10. excutitur ab equo vulnerato 37. capit Sardes et Croesum VII. 2, 1. quem clementer habet 26. luget mortem Abradatae VII. 3, 2. cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus, in itinere Phrygiibus, Cappadocibus, Arabibusque subactis, petit Babylonem VII. 4, 12. adit Babylonem VII. 5, 1. fossam ducit 9. turres exstruit 12. Euphrate in fossam derivato urbem opprimit 15. regiam intrat 57. eunuchos eligit corporis custodes 58. satellites regiae et urbis praesidium instituit 66. munera palatina inducit VIII. 1, 9. cum Croeso disserit de utilitate liberalitatis VIII. 2, 15. pompam ducit VIII. 3, 1. eius tiara recta et reliquus vestitus regius 13. adoratur 14. excipit amicos convivio VIII. 4, 1. proficiscitur in Persidem ad parentes VIII. 5, 1. devertit apud Cyaxarem, quem invitat Babylonem 17. ducit Cyaxaris filiam 28. satrapas mittit VIII. 6, 1. equos per stationes disponere coepit 17. imminente vitae fine agit diis gratias VIII. 7, 3 habet orationem ad filios 6. moritur 28.

Cyrus, minor, Artaxerxis frater VIII. 8, 3.

Daïphernes tarde obedit Cyro VIII. 3, 21.

Datamas, dux Cadusiorum V. 3, 38.

Datamas, myriarchus VIII. 3, 17.

Dauchus, praefectus fabrum VI. 3, 29.

Delphicum oraculum VII. 2, 15.

Ecbatana, hic ob coelum frigidius Cyrus duos menses aestivos degit VIII. 6, 22.

Embas ducit Armeniorum pedites V. 3, 38.

Enyalius VII. 1, 26.

Euphratas, praefectus turrium rotatarum VI. 3, 28.

Euphrates, amnis per mediam Babylonem fluens, latus et profundus VII. 5, 8.

Europa habet gentes liberas I. 1, 4.

Euxinus pontus, terminus regni Persici septentriones versus VIII. 6, 21. 8, 1.

Gabaedus, rex Phrygiae minoris, auxilio est Assyriis adversus Medos II. 1, 5. fugit domum, victis Assyriis IV. 2, 30.

Gadatas cureunuchus sit factus V. 2, 28. deficit ab Assyrio, et tradit Cyro castellum dolo captum V. 3, 15. eius terram invadit Assyrius V. 3, 26. illapsum in insidias et vulneratum a perfido servat Cyrus V. 4, 1. cum suis recipitur in Cyri exercitum 29. eius regio est prope Babylonem 34. interficit regem Assyriorum VII. 5, 30. praefectus eunuchis VIII. 4, 2.

Gobryas, Assyrius, vir opulentus, deficit ad Cyrum IV. 6, 1. privatus filio a rege Assyriorum 4., se, filiam et omnia sua permittit fidei Cyri ibid. recipit Cyrum in castellum munitissimum V. 2, 6. admiratur Persarum coenam frugalem 14. occidit regem Assyriorum in regia VII. 5, 30. laudat amicos Cyri VIII. 4, 7. locat nuptum filiam Hystaspae 25.

Graeci Asiatici an socii Assyriorum futuri sint adversus Medos incertum II. 1, 5. sed adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. tributum pendere coguntur Cyro VII. 4, 9. I. 1, 4.

Myrcanii finitimi Assyriis IV. 2. 1. subiguntur ab Assyriis I. 5, 2. deficiunt ad Cyrum IV. 2, 1. V. 3, 24. illis praeest Artuchas V. 3, 38.

Hystaspas, Persa nobilis, narrat morositatem cuiusdam convivae II. 2, 2. probat Cyri consilium de praeda IV. 2, 26. praeest dimidiae parti equitum Persicorum VII. 1, 19. subigit Phrygiam minorem VII. 4, 8. queritur quod Cyrus praeferat Chrysantam VIII. 4, 9. ducit in matrimonium filiam Gobryae 25.

Illyrii aliis gentibus non imperant I. 1, 4.

Indi parent Cyro I. 1, 4. sollicitantur ab Assyriis adversus Medos I. 5, 3. auro abundant III. 2, 25. eorum legati adveniunt ad Cyaxarem II. 4, 7. Cyrus ad eos mitit legatum de pecunia III. 2, 25. legati Indorum afferunt pecunias Cyro VI. 2, 1. mittuntur a Cyro ad hostem speculandi causa 2. redeuntium narratio terret Cyri exercitum VI. 2, 12.

Ioniae et Lydiae satrapa fit Chrysantas VIII. 6, 7. Iones sunt socii Croesi VI. 2, 10.

Iuno I. 4, 12. VIII. 4, 12.

Iupiter patrius I. 6, 1. VIII. 7, 3. rex III. 3, 21. VII. 5, 57. II. 4, 19. Iovi mactat Cyrus tauros VIII. 3, 11. 24.

Lacedaemonem mittit Croesus de belli societate VI. 2, 11.

Larisa VII. 1, 45.

Libyci currus VI. 2, 8.

Lycaones sunt Croesi socii VI. 2, 10.

Lydia ferax vini, ficorum, olei aliorumque bonorum VI. 2, 21. Lydorum magnam multitudinem secum abducit Cyrus VII. 4, 14. 5, 14.

Madatas, Persa, ducit Persarum equites V. 3, 41.

Magadidae I. 1, 4.

Mandane, Astyagis filia, mater Cyri I. 2, 1. proficiscitur cum Cyro ad Astyagem I. 3, 1. inde redit I. 4, 1.

Media, finitima Assyriae I. 4, 17. Persidi II. 1, 1. et Armeniae II. 4, 20. Medi solent oculos pingere, capillis adsciticiis et vestitu exquisito uti I. 3, 2. stola et calcei Medorum VIII. 1, 40, 41. III. 1, 8, 15. reguntur solo regis nutu 18. numerus copiarum II. 1, 6.

Megabyzus, Arabiae satrapa VIII. 6, 7.

Mithras, Persarum deus, per quem jurabant VII. 5, 53.

Mithridates, patris proditor VIII. 8, 4.

Pactolus, circa quem cogit copias Croesus VI. 2, 11.

Panthea, uxor Abradatae, capta in Assyriorum castris, mulier omnium Asiaticarum formosissima, seligitur Cyro IV. 7, 6, 11. traditur custodienda Araspae V. 1, 1. a quo tentatorem defert ad Cyrum VI. 1, 33. arcessit maritum 45. ornat eum et hortatur VI. 4, 3. occisum fert ad Pactolum amnem VII. 3, 4. et ibi mortuo moritur ipsa 14. eius sepulchrum 17.

Paphlagones, ab Assyriis sollicitati adversus Medos, non parerent I. 5, 3. II. 1, 5. sed Croesi socii VI. 2, 10. cur non regantur a satrapa Persico VIII. 6, 8.

Persis regio finitima Media II. 1, 1. montana I. 3, 3. aspera VII. 5, 67.

Persae victu et habitu viliori utuntur I. 3, 2. VII. 5 67. solent cognatos osculari I. 4, 27. 28. eorum leges instituta, arma, frugalitas, forma civitatis et multitudo I. 2. coena parca V. 2, 16. iocandiliberalitas 18. sunt curiosi et religiosi in sacris VIII. 3, 11. uti coeperunt stola Medica VIII. 3, 1. a Cyri institutis deficiunt VIII. 8. sine Graecorum auxilio non audent bellum suscipere VIII. 8, 26.

Perseus I. 2, 1. et Persidae, posterii Persei, e quibus erant Persarum reges I. 2, 1.

Persica saltatio 8, 4, 12.

Pharnuchus chiliarchus equitatus VI. 3, 32. VII. 1, 22. satrapa Phrygiae minoris et Aeoliae VIII. 6, 7.

Pheraulas, Persa plebeius, Cyri familiaris, vir fortis, suadet ut Cyrus fiat praemiorum index II. 3, 7. curatur pompae VIII. 3, 2. 6. donatur equo a Sacae quodam 31. concedit Sacae bona sua 35. laudatur 49.

Phoenices sunt Croesi socii VI. 2, 10. subacti a Cyro I. 1, 4.

Phrygia minor II. 1, 5. Phrygia ad Hellespontum: subigitur bello ab Hystaspas VII. 4, 8. satrapa eius est Pharnuchus VIII. 6, 7.

Phrygia magna subigitur a Cyro VII. 4, 16. eius satrapa fit Artacamas VIII. 6, 7.

Phryges utrique socii Assyrii I. 5, 3. Croesi VI. 2, 10. Cyri VII. 5, 14.

Rhambacas, Medus, ducit equitatum Medorum V. 3, 42.

Rhathines, Cadusius, victoriam reportat in certamine equestri VIII. 3, 32.

Rheomithres, Persa, homo perfidus VIII. 8, 4.

Rubrum mare terminus impe-

rii Persici orientem versus VIII. 6, 20. 21.; 8, 1.

Sabaris, Armeniae regis filius natu minor III. 1, 2.

Sacae, finitimi Hyrcaniis vexantur ab Assyriis V. 2, 25. fiunt Cyri socii V. 3, 22. Horum pedites ducit Datamas 38.

Sacas, pocillator Astyagis I. 3, 8. contemnitur a Cyro puero 11.

Sacas, homo plebeius, equum praemii loco accipit VIII. 3, 25. quem donat Pheraulae 31. a quo fit particeps omnium bonorum 35.

Sambaulas, centurio Persa, adolescentem deformem amat II. 2, 28.

Sardes, urbs opulentissima Asiae secundum Babylonem VII. 2, 11. capitur a Cyro VII. 2, 3. ibi praesidium Persicum relinquitur VII. 4, 12.

Sciritae Lacedaemoniorum IV. 2. 1.

Seythae, gens magna I. 1, 4.

Soli sacrificat Cyrus equos VIII. 3, 12. 24. Conf. VIII. 7, 3.

Susis degit Cyrus tres menses vernos VIII. 6, 23.

Syria (Assyria) V. 4, 51. VI. 1, 27. 2, 19. VIII. 3, 24. VIII. 6, 20. ferax frumenti, ovium, palmarum fructiferarum VI. 2, 22. barbari infra Syriam VI. 2, 11. Syri ab Assyriis, Persis, Arabibus, Phoenicibus et Babyloniis distinguuntur I. 1, 4. V. 2, 12.

Tanaoxares, Cyri filius natu minor constituitur a patre moriente satrapa Medorum, Armeniorum et Cadusiorum VIII. 7, 11.

Terra, ei sacrificat Cyrus VIII. 3, 24.

Thambradas praeest Sacarum peditibus V. 3, 38.

Thymbrara VI. 2, 11. VII. 1, 45.

Tigranes Armeniorum regis
filius natum maior III. 1, 7. patris
causam agit 14. amat uxorem
36. amatur ab eadem 41. uxore
secum ducta, praeest Armeniis
in exercitu Cyri 42. V. 3, 42. se
Cyro addictum fatetur V. 1, 26.

victoriam in certamine equestri
reportat VIII. 3, 25. vocatur ad
coenam a Cyro VIII. 4, 1. eius
uxor donatur a Cyro 24.

Troianus currus VI. 1, 27.
2, 8.

Vesta I. 6, 1. VII. 5, 57.
